62693/B

Vol. 3

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

JUNCKER, J.

XIX 3L

LONDON·MEDICO·CHIR·SOC

TABVLA LXII.
DE
PHRENITIDE.

I. *DEFINITIO.*

Phrenitis eſt febris acuta, *ſecundaria*, diſcuſſioni ſtaſeos ſanguinis in meningibus cerebri deſtinata, & actus rationalis perturbatione potiſſimum conſpicua. Deriuatur a *Φρὴν*, mens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *phrenitis* a *paraphrenitide*, in hac enim *diaphragmatis* inflammatio reperitur, & delirium ex conſenſu paris octaui neruorum prouenit; in illa autem *meninges* inflammatæ ſunt, & mentis alienatio, a cerebro, immediate adfecto, inducitur.

2. Phrenitis *in ſe* eſt vel
   1) *Idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt, quæ ſpecies ad modum raro contingit; vel
   2) *ſymptomatica*, quæ in febribus acutis malignis ob incompletam ſanguinis verſus caput congeſtionem occurrit.

3. Phrenitis differt ab aliis deliriis malo hypochondriaco-hyſterico ſuperuenientibus. Licet enim deliria hypochondriaca in nonnullis tam vehementia ſint, vt ſchema acutum primis hebdomadibus exhibeant, cauſſa tamen non in meningibus, ſed in abdomine quærenda eſt. Præter ea phrenitici per ſenſus externos in res extraneas ita non ſunt attenti, vti quidem hypochondriaci, qui ad modum ſenſibiles obſeruantur. Conf. *tabul. de mania & deliriis.*

III. *SIGNA.*

1. Phrenitidis *imminentis*
   1) Vigiliæ immodicæ & quaſi continuæ.
   2) Somnus inquietus, & imaginibus repletus.
   3) Capitis, in primis occipitis & ceruicis, dolores acuti, perdurantes
   4) Exiguum potus deſiderium:
   5) Reſpiratio magna & rara, ex profundo pectore depromta.
   6) Pulſus modo paruus, rarus, modo celer & frequens.
   7) Vrinæ ſuppreſſio.
   8) Obliuio rerum ante factorum.
2. Phrenitidis *præſentis*
   1) Venæ capitis turgent, & tempora quaſi ſaliunt.
   2) Oculi rigent, ſcintillant, toruo & truculento obtutu.
   3) Sermo delirus.
   4) Violentia in circumſtantes, & laborioſum erumpendi conamen, non tam continuum, quam per paroxyſmos recurrens.
   5) Lingua arida, aſpera, citrina, nigra.
   6) Externa frigent.
   7) In iram adeſt pronitas.
   8) Dentium ſtridor.
   9) Vrina tenuis, alba, pellucida.
   10) Manuum tremores, quibus aliquid colligere velle videntur, & reuera colligunt linteamina vel alia integumenta.
   11) Reliqua ſymptomata cum febribus acutis habet communia.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Idiopathicæ.*
   1) Homines temperamenti cholerico-ſanguinei, & ſanguineo-cholerici, ad incandeſcentiam animi procliues.
   2) Diætæ calidæ, vinoſæ & aromaticæ dediti.
   3) Qui præter conſuetudinem inter diuturnos ſolis ardores verſantur.

4) Vel

4) Vel nimiis vigiliis & lucubrationibus obnoxii ſunt.
5) Quibus narium hæmorrhagia antea familiaris, emanſit.
6) Crebris cephalalgiis vexati.
7) Quibus caput violenta ratione, e. g. ictu, contuſione vulneratum eſt.
8) Qui venæ ſectiones, in confiniis capitis celebrari ſolitas, neglexerunt.
9) Viri ex hæmorrhoidum ad caput translatione.
10) Feminæ ex repentina menſium verſus caput regurgitatione.

2. *Symptomaticæ.*

Hæc inuadit homines, febre acuta laborantes, ob incompletam criticam ſanguinis verſus caput congeſtionem, quam peruerſæ medicationes non parum promouent. e. g.
1) Venæ ſectio incongrua, vel ad minimum intempeſtiua.
2) Remedia & regimina calida.
3) Excretio ſudoris repreſſa.

V. *CAVSSAE.*

Cauſſæ ex iis, quæ de *ſubiectis* diximus, facile ſunt colligenda, nempe

1. Cauſſa *antecedens* eſt congeſtio ſanguinis verſus caput, exitum per nares quidem reſpiciens, ſed eumdem non inueniens.
2. Cauſſa *continens* & *proxima* eſt ſtaſis inflammatoria in meningibus.
3. Cauſſa *formalis* eſt conamen naturæ per motus febriles ſtaſin hanc diſcutiendi, concurrentibus ſub hoc conamine ancipiti variis mentis perturbationibus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Phrenitis ſiue, idiopathica ſiue ſymptomatica, periculo ſemper eſt pleniſſima.
2. Niſi enim ante quartum diem ſtaſis diſcutiatur, *ſideratio* ſeu ſphacelus meningum facile ſuccedit & patientem iugulat.
3. Extremam perniciem denotant;

1) Con-

1) Continua & furioſa dementia cum vigiliis.
2) Vrina aquoſa.
3) Deiectio albicans.
4) Inuoluntaria alui & vrinæ excretio, vel totalis ſuppreſſio harum excretionum.
5) Tranſitus in pathemata ſoporoſa, vel in adfectus ſyncopticos.
6) Tremor, rigor, ſtridor dentium, conuulſiones, ſingultus.
7) Vox clangoſa, lingua tremula & extremorum frigus.
8) Subitanea ceſſatio doloris, cum tranquillitate adparente coniuncta.

2. Spem autem ſalutaris exitus faciunt:
1) Sudores critice ſuperuenientes.
2) Alui fluxus, præcipue morbo ad coctionem tendente.
3) Larga narium hæmorrhagia.
4) Parotides, ſeu tumores glandularum, poſt aures ſitarum.
5) Hæmorrhoides. *Conf. Foreſt. obſeruat. lib. X.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*
1) *Orgasmus* ſanguinis eſt contemporandus; quod faciunt:
a) Nitroſa, e. g. nitrum depurat. tabulatum.
b) Præcipitantia marina, acido ſaturata.
c) Diaphoretica fixa, e. g. antimon. diaphoret.
d) Cinnabarina.
e) *Acidula*, e. g. clyſſus antimonii, ſpiritus vitrioli in potu, acetoſitas citri.
f) Sufficiens & dilutus potus, qui cum ſucco citri præcipue in ſexu maſculino, ad gratum acorem acidulatur. Thée, coffée, qui potus non adeo calide exhibendus eſt. Item loco ordinarii potus laudatur decoctum hordei paſſulatum, & acetoſitate citri gratius redditum.
2) *Staſis* in meningibus quantocyus eſt diſcutienda. In hunc finem laudantur:

a) *In-*

a) *Interne.*

α) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura ſimplex, eſſent. alexiph. *Stahlii.*

β) Aquæ diapnoicæ cum præcipitantibus fixis.

γ) Emulſiones ex ſemine cardui Mariæ.

δ) Succus chærefolii.

b) *Externe.*

α) *Camphorata*, e. g. ſpiritus vini camphoratus, vertici, fronti, nuchæ & temporibus adplicatus.

β) *Vnguentum alabaſtrinum* camphoratum, cum aceto forti ſimplici, vel roſaceo, paratum.

γ) *Epithemata* ex emulſionibus cum *nucleis perſicorum* paratis, camphoratis, linteolis imbutis, fronti adligata, quæ præſentius diſcutiunt. Item domeſticum illud remedium ex cumino, baccis iuniperi, ſale & pane.

δ) *Cucuphæ ex radicibus:* valerian. irid. Florentin. rhod. cyper. rotund. bryon. *herbis:* verben. maioran. meliſſ. betonic. rut. origan. *floribus:* chamomill. ſambuc. papauer. rhead. *ſeminibus:* carminat. *ligno* ſantal. citrin. cum *camphora.*

ε) *Bufo* vertici adplicatus.

3) *Adfluxus* humorum eſt reuellendus. Faciunt hoc

a) *Clyſteres* acres colocynthiaci.

b) *Frictiones* pedum

c) *Veſicatoria* plantis pedum adplicata.

d) *Cataplaſmata* rubefacientia ex allio, ruta, lupulo, rad. pyreth. pipere, ſinap. ſtercore columbino, fermento, ſemine naſturtii.

e) *Scarificatio narium, retro aures*, vſus *hirudinum*, *venæ ſectio* in brachio &c. *Vid. cautel.* 2.

2. *Methodus ſpecialis.*

1) Quando patientes in delirio diſponi poſſunt ad clyſterem, curæ initium cum hoc faciendum eſt, vt ſtrictura verſus caput ſoluatur, & ad inferiora reuocetur; ſin ſecus, per nitroſa & potum largiorem aluus expedienda eſt.

2) Deinde *venæ ſectio* ſiue inſtituatur, ſiue omittatur, ſecundum indicationes, ſub *cautelis* commendatas.

3) *Interne* propinentur

a) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura ſimplex leniter camphorata, vel eſſent. alexiph. *Stahlii*, & quidem circa tempus alicuius remiſſionis, wann ſich der Patient etwas erträglicher befindet.

b) Per reliquum tempus exhibeantur, pulueres ex abſorbente aliquo, acido citri ſaturato, antimon. diaphoret. nitro depurato, & pauca portione cinnabaris, parati: interpoſitis ſubinde emulſionibus, ſuperius deſcriptis.

c) Vbique autem commendentur potus dilutus, ſufficiens, acidulatus, & regimen placidiſſimum ad lenem transſpirationem.

4) *Externe*, in *incremento* morbi & verſus *ſtatum* adplicentur remedia modo commendata, e. g.

a) Spiritus vini camphoratus, circa tempora & frontem.

b) Frictiones, veſicatoria, cataplasmata, rubefacientia in plantis pedum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Venæ ſectio* in fronte, vel ſub lingua, tamquam præſidium alias vſitatum, licet prouide fiat, ambiguo tamen plane euentu inſtituitur: inuoluit enim hæc duo grauia facile incommoda:

1) Sectio *raninarum*, non ſufficienter facta, auget præſentiſſime, cum primis in ſtatu plethorico, humorum verſus caput congeſtionem.

2) Quando autem raninæ ſatis ſectæ ſunt, ſuccedit facile hæmorrhagia incompeſcibilis.

2. In phrenitide *idiopathica*, vbi a cauſſis violentis externis, vel a commotione plethoræ, malum exortum eſt, facilius conceditur venæ ſectio, & quidem ſtatim ſub initium in brachio, & deinde circa ſtatum, vrgente adhuc neceſſitate, ſub lingua.

3. *Bagli-*

3. *Bagliuius* obſeruauit, quod methodus reuulſoria feminis magis proficua fuerit, quam viris.
4. Ad phrenitidem præcauendam in febribus acutis quouis modo euitentur *opiata*; non minus autem in ipſa huius adfectus tractatione.
5. Sic etiam vſus *ſalium volatilium* proſcribendus eſt, licet communiter ad diſcuſſionem commendetur.
6. Vbi *lingua* nimis turgida, rubicunda, aut albo muco obducta eſt, ibi *gargarisma adſtringens*, ſi modo ita ſui memores ſint, vt non deglutiant, optime conuenit. Specialiter laudatur radix *pſeudoacori*, in taleolos conciſa, ſub lingua detenta, maſticata, ſed minime deglutita.
7. Vti refrigeratio transſpirationem impedit, ſic calidum regimen ſanguinem exagitat & deliria auget.
8. De corruptionibus modo ſphaceloſis, modo ſuppuratoriis, poſt mortem phreniticorum in cerebro & illius meningibus detectis, legi meretur *Boneti* ſepulcretum.

TABVLA LXIII.

DE

PARAPHRENITIDE.

I. D*EFINITIO*.

Paraphrenitis eſt febris acuta, ſecundaria, diſcuſſioni ſtaſeos inflammatoriæ in diaphragmate deſtinata, concurrente ob conſenſum neruoſum paris vagi, alienatione mentis. Deriuatur a παρὰ & φρὴν, mens.

II. *DIFFERENTIA*.

1. *Paraphrenitis* differt a *phrenitide*, ratione loci adfecti, in hac enim *meninges* cerebri infeſtantur, in illa autem *diaphragma* ſtaſi inflammatoria occupatur.
2. Differt etiam delirium, in paraphrenitide occurrens, a reliquis

liquis deliriis *hypochondriacis*, in quibus febris acuta inflammatoria non deprehenditur. Conf. quæ tabula præcedente hac de re dicta ſunt.

3. Paraphrenitis *in ſe* eſt vel
   1) *idiopathica*, vbi febris & inflammatio vno tempore & opere concurrunt; vel
   2) *ſymptomatica*, quæ aliis morbis, præcipue autem febribus prægreſſis, ſuccedit. *Conf. cauſſæ.*

III. *SIGNA.*

1. Cum aliis febribus inflammatoriis *communia.* Hæc tabula generali de febribus *inflammatoriis*, & de *hepatitide* deſcripta ſunt.
2. *Propria.*
   1) Tunior præcordiorum.
   2) Cardialgia ita exquiſita, vt ne leuiſſimum quidem contactum perferre *circa præcordia* poſſint.
3. Mentis alienatio, ſermonibus delirioſis ſe ſe manifeſtans, ſed ad violentiam & exceſſum phreniticorum non accedens.
4. Reſpiratio interrupta ſuſpirioſa.
5. Singultuoſæ commotiones & interdum vomitus niger, ob conſenſualem ventriculi paſſionem.
6. Tuſſis ſicca, & hypochondriorum palpitatio doleroſa.
7. Fauces exareſcunt.
8. Lingua communiter alba & ſcabra obſeruatur.

IV. *SVBIECTA.*

Præter ea, quæ antecedente tabula diximus; hic adhuc notari meretur, quod paraphrenitis non raro illis ſubiectis accedat, quæ *morbo Hungarico* ſeu *caſtrenſi* laborant.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis proxima* ſtaſis ſanguinis inflammatoria, in diaphragmate quidem habetur. Sunt autem, qui ſimul vitium in capite quærunt, & ita adfectum cum *phrenitide* complicatum ſtatuunt.
2. Cauſſa *formalis* eſt laborioſum conamen principii vitalis, per motus febriles ſtaſeos diſcuſſionem obtinendi; ſub

quo

quo labore ambiguo delirium ob conſenſum paris octaui neruorum accedit.

3. Cauſſæ occaſionales & procatarcticæ ſunt:

1) Metaſtaſis materiæ febrilis ad diaphragma.

2) Euacuationum ſanguinis naturalium, e. g. narium, hæmorrhoidum, menſium, ſuppreſſio &c.

3) Artificialium neglectio.

4) Potus, corpore calente, *frigidus*, præcipue fermenteſcens.

ſ) Adfectus anginodei repulſi, & infeliciter ad hanc partem adfectam translati.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Paraphrenitis tanti quidem, & tam præcipitis non eſt periculi, quanti phrenitis, ſufficit tamen non raro ad ægrum iugulandum.

2. *Euentus* huius morbi *triplex* eſt,

1) vel enim ſtaſis inflammatoria mature *diſcutitur*, & ſudores, die critico ſuperuenientes, ſalutarem adferunt effectum.

2) Vel ſtaſis ſenſim quidem reſoluitur, excretio autem materiæ reſolutæ legitime non ſuccedit, ſed per *metaſtaſin* traiicitur modo ad *aures*, vnde parotides & nonnumquam ſurditas proueniunt, modo ad *artus*, & tum adfectus arthriticos vel eryſipelaceos inducit.

3) Vel ſtaſis abit in *corruptionem*, & ſic intra ſeptem, vel, ad ſummum, quatuordecim dies, æger conſumitur.

3. Vrinæ albæ & perſpicuæ, vigiliæ continuæ, ſtatus conſtanter delirioſus, ſingultus, perennes extremorum refrigerationes ad ſtridorem dentium vsque, frequentes oſcitationes, vrinæ & fæcum aluinarum inuoluntaria excretio, ardores interni grauiores, ſudores algidi, infauſta ſunt præſagia: teſtantur enim de gangræna in ſphacelum mox tranſitura.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Vbi ex errore in diæta prægreſſo, materia peccans in primis viis hæret, ibi euacuatio *emetica* locum habet; quo

vero caſu præmittant digeſtiua, & quando vomitus ſponte non ſuccedit, tartarus emeticus exhibeatur.

2. Quibus autem ſubiectis, paraphrenitis a motu ſanguinis eluctatorio exoritur, illis venæ ſectio ſtatim ab initio morbi conceditur, & vrgente neceſſitate, repetenda iudicatur.

3. Ante meridiem mixtura ſimplex vel eſſent. alexipharm. temperata, ad gutt. XX, aliquoties exhibeatur, interpoſitis potionibus diapnoicis, itemque emulſionibus, ex nucleis pinguibus paratis.

4. Poſt meridiem pulueres nitroſo-temperantes cum diaphoretico fixo & ſale digeſtiuo ſingulis binis horis propinentur.

5. *Externe* in ſubſidium ſimul trahantur:

1) *Emplaſtrum* ſic dictum *miraculoſum*, largiter camphoratum, ſcrobiculo cordis & oppoſitæ in tergo regioni adplicandum.

2) *Frictiones* & *ſinapismi* in pedibus.

3) *Clyſteres* ſtimulantes, colocynthiaci, vel *ſuppoſitoria* acria.

4) *Hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio in iis ſubiectis, quæ antea huic euacuationi expoſita fuerunt.

6. Transſpiratio placida vbique conſeruetur:

1) Per regimen ſub vſu remediorum temperatiſſimum.

2) Per potum ſufficientem tepidum, qui ſucco citri, vel clyſſo antimonii acidulus fieri debet, ne formulæ dilutiores flatulentiam excitent.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ tabulis de *phrenitide* & de *hepatitide* monuimus, ea etiam in *paraphrenitide* obſeruanda commendantur.

2. Præcipue hic euitetur potus *frigidus*, qui præſentanea incommoda, nempe ructus, ſingultum, anguſtiam præcordiorum maiorem, adfert.

3. *Electuarium de ouo*, pro ſcopo alexipharmaco ſpecialiter in hoc adfectu laudatur.

4. In adfectu paraphrenitico idiopathico, ab iracundia corpori inducto, *emeticum* ſtatim ab initio exhibeatur.

5. *Hæ-*

5. *Hæmorrhagia narium*, quando huic adfectui tempeſtiue ſuperuenit, haud parum emolumenti eidem adfert.
6. Camphorata cum maxima prudentia & modeſtia *interne* ſunt vſurpanda.

TABVLA LXIV.
DE
PLEVRITIDE ET PERIPNEVMONIA.

I. DEFINITIO.

1. *Pleuritis* eſt febris acuta continua, inflammatoria, ſecundaria, qua principium agens motibus, vltra gradum naturalem auctis, humores copioſius verſus pectus dirigit, & per fortiorem & frequentiorem ſanguinis ad *pleuram* adpulſum, ſtaſin, in hac membrana factam, reſoluere & diſcutere intendit. Deriuatur a πλευρα latus, item membrana thoracis.
2. *Peripneumonia* eſt itidem febris acuta, continua, inflammatoria, ſecundaria, diſcuſſioni ſtaſeos ſanguinis, in *pulmonibus* factæ, dicata. Deriuatur a περὶ circum, & πνεύμων, pulmo: quo fundamento, ſub *differentia* indicatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Non confundendi ſunt hi duo adfectus cum *pleuritide ſpuria*, quæ quod ad ſenſum punctionis attinet, aliquam quidem cum illis conuenientiam habere videtur, ſequentibus autem differt:
1) Pleuritis *vera* inflammatorium adfectum, cum anguſtante oppreſſione pectoris, reſpiratione difficili, alterato pulſu, modo febrili, modo duro, modo pleno, modo magno, conſtituit.

2) Ve-

2) *Vera* pleuritis & peripneumonia circa aut paulo infra mamillam ſenſum ſuum dolentem exierunt, *ſpuria* altius circa *clauiculam* incipit.

3) Illæ puncturas habent æquales, pulſui reſpondentes, hæc inæquales, & pulſui minus σύγχρονας.

4) Illarum puncturæ ſunt continuæ, huius interdum remittunt & intermittunt.

5) Illæ tuſſim ſemper habent comitem, cum ſputo vtplurimum colorato, & reſpectiue cruento, hæc modo *cum*, modo *ſine* tuſſi adfligit, nec aliqua notabili per ſputum excretione deprehenditur.

6) Illæ febrem *acutam*, continuam, cum horrore inuadentem, & calore acri progredientem, inuoluunt, hæc vix febriculam aliquam, eamque inæqualem & ἄτυπον exhibet.

7) Illæ curſum ſuum ante ſeptimum diem non abſoluunt, hæc paucioribus diebus circumſcribitur.

8) Illæ iuniori magis ætati propriæ ſunt, hæc indifferenter ſe habet ad ætatem iuuenilem & virilem.

2. Vterque adfectus ratione *indolis* eſt vel *benignus*, vel *malignus*: reſpectu *loci* adfecti, modo *adſcendens*, modo *deſcendens*: porro eſt vel *ſimplex*, vel *compoſitus*; item vel *vagus* vel *periodicus*.

3. Differentiam *pleuritidis* a *peripneumonia* ſequentia docent:

1) Pleuritis longe rariſſime, peripneumonia autem frequentius occurrit. Sed huius rei in praxi quotidiana contrarium ſtatuitur.

2) In peripneumonia *ſputum cruentum*, quod circa finem ſecundi diei & ſequentibus obſeruatur, licet & hoc primarium ſit ſignum, falſo communiter pleuritidi tribuitur: nam multæ obſtant difficultates, credere, quod ſputum tale cruentum in pleura gigni, pulmones perrumpere, & ſic per eosdem tranſire poſſit.

3) Dolor punctorius in peripneumonia magis ſe extendit per vniuerſum pectus, in pleuritide autem puncturæ in dextro magis latere paullo infra mamillam ſentiuntur.

tur. Inſuper pleuritis cum horrore tam notabili non incipit vti peripneumonia.

4) Inſignis autem vſus medicus ex hac differentia non reſultat: licet enim in pleuræ inflammatione per *topica* maior ſpes ſit diſcuſſionis obtinendæ, quam in *peripneumonia*, in hac tamen topicorum adplicatio, vti prodeſſe, ſic etiam nocere non poteſt.

5) In ſucceſſu minus felici, nempe ſuppuratione ſtaſeos, diagnoſis hæc aliquem vſum præſtare videtur: quando enim in pleura ſuppuratio contingit, tum euacuatio per *paracenteſin* locum habet, in peripneumonia autem, per ſputum tantum res peragitur, exceptis rariſſimis illis exemplis, vbi *vomica*, in *ſuperficie* pulmonum rupta, & in concauum thoracis effuſa, eamdem per paracenteſin euacuationem admittit.

4. Schola medica vulgo quidem ſtatuit, quod peripneumonica inflammatio magis ſit eryſipelacea ſeu ſuperficialis, atque hoc ipſa huius adfectus denominatione exprimere intendit, ita, vt peripneumonia idem ſit, ac pulmones circumambiens morbus; verum hæc diſtinctio refragatur experientiæ: ſcrutinio enim anatomico profunda ſtaſis in meditullio pulmonum ſæpius detecta fuit. Præterea ſputum cruentum a pulmonum *ſuperficie* tam expedite ad exſpuitionem peruenire non poſſet.

III. *SIGNA.*

1. *Vtrique adfectui communia.*

1) Vertiginoſæ capitis perturbationes ordinarie paullulum procedunt.

2) Corripiuntur patientes horrore, qui magis magisque inualeſcit, & ſæpe ad cardialgiam nauſeabundam, immo ad vomitum ipſum excedit.

3) Succedit exæſtuatio inſignis cum notabili ſiti & capitis dolore.

4) Item anguſtia præcordiorum, & difficultas reſpirationis.

5) Præcipue perſentiſcunt ægri dolorem punctorium in

thorace, iugiter continuantem, & quoties tuſſiunt valde ſenſibilem.

6) *Vrina* primis diebus rubicunda, ſaturata, poſt aliquot autem dies, mox vbi refrixit, turbatur, & deponit ſedimentum copioſum, ſubroſeum.

2. *Vni vel alteri adfectui magis propria.* Hoc ſub *differentia* iam indicauimus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Pleuritis & peripneumonia non cuiuis promiſcue *ætati* eueniunt, ſed familiariter *iuuenili.*
2. *Tempore* peculiariter verno ineunte.
3. Perſonis habitus corporis ſanguinei.
4. Præcipue narium hæmorrhagiis antea adſuetis, iam vero ab illis immunibus.
5. Sexui magis virili, quam feminino.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *antecedens* eſt largior ſanguinis *abundantis* adpulſus verſus pectus, per ætatis rationem exitum ibidem intendens.
2. Cauſſa magis *propinqua* eſt ſtagnatio ſanguinis diuturnior, per contentionem pertinacem circa pectus ſuſtentata. Vnde ſenſus preſſionis, oppletionis, reniſus, dependet.
3. Cauſſa *proxima & continens* eſt vera ſtaſis, a tali diuturniore ſanguinis ſtagnatione ſuborta, inflammationi occaſionem præbens.
4. Cauſſa *formalis* eſt intentio agentis interni, per motus febriles tranſpreſſorios & abſterſorios hanc ſtaſin reſolvere & diſcutere.
5. Cauſſæ *occaſionales & procatarcticæ* ſunt:

1) Repentinæ ſanguinis expanſiones per motus corporis immoderatos, potus ſpirituoſos, vltra modum adſumtos, & animi excandeſcentiam.

2) Refrigeratio immodeſta, corpori calenti admiſſa, quæ repreſſionem ſanguinis ad interiora cauſſatur.

3) Euacuationum naturalium ſolitarum, præcipue autem hæmorrhagiæ narium, ſuppreſſio.

4) Euacuationum artificialium adſuetarum neglectio.

5) Vio-

5) Violentæ pectoris concuſſiones, fortior reniſus in oneribus geſtandis.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Licet febres inflammatoriæ periculo non careant, pleuritis tamen & peripneumonia in *iunioribus* infra triceſimum annum adhuc conſtitutis, adeo pernicioſæ non ſunt, quam quidem in annoſis.

2. Quando legitima methodo hi duo adfectus tractantur, communiſſime ſeptimo, vel ad ſummum vndecimo die per ſpontaneum largum ſudorem feliciter ſoluuntur, ita, vt tempeſtiue naturalis pulſus, calor, adpetitus, ſomnus, & ſucceſſiue vires redeant.

3. Quando autem vltra ſeptimum diem hæ febres *pertinaciter* continuant, id quod occurrere ſolet in annoſioribus, tum ancipitis valde ſunt euentus.

4. Vrina, ſi ante quartum diem turbatur, & poſtea ſedimentum cum liquore claro ſuperſtante exhibet, ſpes eſt felicis morbi per ſudorem criticum ſolutionis.

5. Quando per tuſſim materia flaueſcens, non adeo viſcida, neque ſpumoſa, excernitur, & præcipue in peripneumonia ſputus cruentus accedit, totius morbi felix ſucceſſus ſperandus eſt.

6. Vbi autem excretio plane nulla per ſputum ſuccedit, vrina etiam cruda obſeruatur, ibi deterior euentus timendus eſt.

7. Sputum cruentum licet læſionem pulmonum qualemcumque deſignet, hæc tamen plus vtilitatis quam damni portendit.

8. Pleuritis adſcendens verſus partes ſuperiores, ægrotantibus maius periculum minitatur & contra.

9. A peripneumonia phrenitis, malum, dicit *Hipp. ſect. VII. aph.* 12.

10. Si in pleuritide dolor punctorius locum mutat, maiorem inflammationem, maiusque periculum indicat.

11. Bona reſpiratio eſt bonum ſignum, malum vero difficilis.

12. Staſeos diſcuſſio & reſolutio quando non obtinetur, tum

ſequitur corruptio, eaque vel ſphaceloſa, vel ſuppuratoria, vel vlceroſa, phthiſis dicta.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Aluus* per totum morbi decurſum ordinarie ſuccedat, nullo autem modo irritetur.

2. Vbi inſignis *plethora*, anguſtia pectoris, & ſenſibilis infarctus concurrunt, ibi ſtatim ſub initium venæ ſectio ad vnc. VI. inſtituatur, & , ſi opus fuerit, ſequente die repetatur; ſubiungendo ſollicite regimen leniter diapnoicum. In caſibus autem ordinariis venæ ſectio non eſt neceſſaria.

3. Ante meridiem bis exhibeantur diaphoretica liquida, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura ſimplex, ad gut. XXX. item *potiones* diapnoicæ.

4. Poſt meridiem & ſub noctem bis vel ter propinentur *pulveres* antifebriles, ex nitro, antimonio diaphoretico, & abſorbente marino, acido citri ſaturato, parati. Item conducunt emulſiones, præcipue ex ſemine card. Mariæ confectæ.

5. Quando hæc medicamina per aliquot dies exhibita ſunt, dolores tamen adhuc vrgent, tum eſſentia *caſcarillæ* ſalutariter poteſt interponi.

6. Regioni dolenti mediantibus linteis quadruplicatis adplicetur ſpiritus vini camphorarus. Vſu etiam venire poſſunt emplaſtra, non continuo, ſed per vices adplicanda, alias obuiſcant poros & impediunt tranſpirationem.

7. Vbique regimen æquale & continentia tranquilla maxime circa diem criticum, conſeruetur.

8. Conferatur tabula *de hepatitide*, vbi methodus fere eadem fuſius explicata eſt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Diſſident auctores de *venæ ſectione* in his adfectibus inſtituenda: ſunt qui illam ad modum neceſſariam cenſent: ſunt qui eam prorſus reiiciunt, e. g. *Ettmüllerus* obſervat, ſtaſin poſt venæ ſectionem, in pleuritide adhibitam, certius ſuppurare: ſunt qui conſiliis ſuis fluctuant, & eamdem vel adhiberi vel omitti poſſe ſtatuunt: ſunt qui

qui diſſoluentia, & diſcutientia præmittenda eſſe, vrgent, & in ſpecie *ſalia volatilia* ad ſudorem, & hinc ſtaſeos diſcuſſionem, commendant, & his ſi cedere recuſet morbus, moderatam venæ ſectionem ſubiungendam eſſe autumant.

2. Verum, vti per regimina & remedia calida, ſanguinem expandentia, diſcuſſionem tentare, infelix conamen eſt, ob ſanguinem in concitatione & inflammatione iam conſtitutum: ita venæ ſectionem non niſi in ſtatu inſigniter plethorico, & vbi grauiſſimæ anguſtiæ ac infarctus pectoris vrgent, inſtituendam eſſe cenſemus.

3. Contingit in ſumme plethoricis, his adfectibus defunctis, ſcrutinio anatomico pulmonum alterum latus ſanguine quaſi infarctum, & adeo expletum detegere, vt etiam in aqua ſubſideat: quo itaque inſignis plethoræ caſu venæ ſectio commendatur.

4. Methodus *Sydenhami*, quæ conſiſtit in venæ ſectione, eaque ſatis larga & repetita, adiunctis leniſſimis expectorantibus, auctori alias experientiſſimo, relinquenda eſt.

5. *Riuerii* exemplum de famulo, larga venæ ſectione paucis horis a pleuritide liberato, dubium adhuc eſt, an non potius hepatis vel ventriculi inflammatio fuerit, vti fere ex circumſtantiis hiſtoricis colligendum.

6. Poſt venæ ſectionem, ſi in ſanguine cruſta alba non adparet, pro bono ſigno non habetur.

7. *Purgantia* ac *venæ ſectio* circa dies criticos celebrata peſſimi ſunt euentus.

8. *Sideritis* ſeu *herba Iudaica*, pectori adpoſita, commendante *Borello*, ſoluere dicitur pleuritidem: quod proinde experimentandum.

9. Inter *ſpecifica* etiam a quibusdam laudatur *papauer erraticum*; *Ettmüllerus* autem & alii nihil ſpecifici illi concedunt, ſed anodynum tantum communem & topicum effectum; quo vero reſpectu non commendatur.

10. *Dentibus apri* ſpecifici quid tribuere, experientia non concedit.

11. *Semen cardui Mariæ* ſpecifico effectu ita commendatum eſt, vt hinc grana illius Stech-Körner ſoleant adpellari; nec plane de nihilo: docet enim experientia, quod aliquot grana deglutita dolorem punctorium ſæpe auferant, licet febris ante ſeptimum diem curſum ſuum non abſoluat.

12. *Expectorantia* hic inutilia ſunt, niſi forſan ſputum cruentum circa quartum diem, non ſatis ſuccedens, potionem aliquam pectoralem efflagitet, quo caſu aqua hyſſopi præ aliis laudatur.

13. *Expectorantium* in pleuritide abuſus, facile peripneumoniam inuitat.

14. *Nitrum* primis diebus vsque ad quartum intrepide poteſt propinari, ſequentibus autem diebus, ſi moderate & æqualiter morbus ſuccedat, parcius, & bis tantum per diem exhibendum eſt.

15. *Camphorata* externe aliquam lenitionem promouent, *oleoſa* autem & *pinguedinoſa* omittenda ſunt.

16. *Opiata* ad irritationes in pectore non poſſunt commendari: ſanguis enim in his adfectibus ſpecialis eſt tenacitatis; id quod illius per venæ ſectionem emiſſio confirmat, vbi rubicundæ portioni innatat materia flauoalbeſcens, admodum tenax, ſie iſt ſo zähe wie Leder. Hæc ſanguinis conſtitutio requirit concuſſionem, reſolutionem, excretionem, quorum omnium contrarium opiata præſtant.

17. *Caſcarilla* pro diſcuſſione a pectore, in primis in peripneumonia, ſpecialiſſime laudatur: modo iuſto tempore & decente ſubordinatione exhibeatur; vti ſub *methodo* indicatum eſt. Non ſolum diſcutit, verum etiam lenit & ſedat, & quando hic cortex irritationes non mitigat, tunc opium certo nociturum eſt.

18. Radix *pimpinellæ albæ* egregii vſus eſt in adfectibus pectoris, præcipue autem in chronicis, reſoluit enim & diſcutit.

19. Conuenit etiam irritationem mitigare & diſcuſſionem promouere per *iulapia* diapnoico - analeptica, ex aquis card. bened. ſcordii, plantag. chærefol. ſcabioſ. modic. cinamom. & ſyrup. acetoſitat. citri.

20. Item

20. Item per *emulſiones*, ex his aquis cum ſemine card. mariæ, aquileg. & amygdal. dulc. ad gratum ſaporem mediocriter ſaccharatas.
21. Conferantur cautelæ & obſeruationes, quæ *tabula de hepatitide* indicatæ ſunt.

TABVLA LXV.

DE HEPATITIDE.

I. D*EFINITIO*.

Hepatitis eſt febris acuta, continua, ſecundaria, inflammatoria, qua natura humores fortius & frequentius per hepar transpellit, ad ſtaſin ſanguinis, in hoc viſcere factam, diſſoluendam & abſtergendam.

II. *DIFFERENTIA*.

1. Hepatitis a *reliquis inflammatoriis* febribus differt
   1) ratione viſceris inflammati,
   2) ratione periculi, quo reſpectu reliquas omnes ſuperat. *Vid. prognoſis*.
2. In ſpecie a *pleuritide* differt in eo, quod dolor infra diaphragma magis vrgeat, febremque aliquo modo leniorem, quam pleuritis, habeat coniunctam.
3. Hepatitis in ſe differt *gradu* inflammationis:
   1) Aliæ enim inflammationes magis ſunt ſuperficiales.
   2) Aliæ ſtaſin profundiorem inuoluunt.
   3) Quo modo hepatitis differat ab *infarctu* hepatis, patet ex *ſignis* collatis.

III. *SIGNA*.

1. Inuadit communiſſime cum *horrore* inſigni & diuturno.
2. Hunc excipit ſenſibilis, grauiſſimus *æſtus*, & quidem paroxy-

roxyzans, (ſi nempe tranquille negotium ſuccedit) cum ſiti intenſiſſima.

3. Vbi autem impetuoſus magis morbus eſt, ibi nullos paroxyſmos, aut notabiles remiſſiones exhibet.

4. Perſentiſcunt patientes dolorem grauatiuum in latere *dextro* circa ſeptimam vel octauam coſtam.

5. Et hic impedit, quo minus ægri in dextrum latus decumbere poſſint.

6. Agrypnia, proſtratio virium, anguſtia præcordiorum, valde vrgent cum difficili reſpiratione.

7. Pulſus celer eſt & frequens.

8. Circa extrema patientes facile refrigeſcunt, quoties ventilare corpus ſuſcipiunt, wenn ſie ſich nur ein wenig lüfften.

9. Quando bibunt, non raro eructant, vnde anxia anguſtia, non æque vero dolor, augetur.

10. Immo nauſea & vomitus bilioſi ſeſe exſerunt; ex quibus ſignis haud friuole concluditur, inflammationem occupare potiſſimum *ſimam* hepatis partem.

11. Vbi autem *gibboſam* magis regionem infeſtat, ibi motus ſpaſtici per conſenſum circa iugulum, ac ſi deorſum illud trahatur, ſeſe exſerunt.

12. *Tuſſis*, quando adeſt, exigua plerumque & ſicca deprehenditur.

13. Sunt hi patientes vel perpetuo leui *madore*, facile frigeſcente, adfecti;

14. Vel, quod peius eſt, iugi ſiccitate, æſtum & anxietatem augente, corripiuntur.

15. *Vrina* primis diebus rutila, & ad modum craſſa eſt, quarto autem die ordinarie turbatur, & copioſum ſedimentum deponit, manente tamen ſuperſtante liquore ſatis adhuc craſſo, aurantii coloris.

16. Sedimentum hoc roſei quidem coloris, ſed ſubmucidæ & veluti purulentæ eſt conſiſtentiæ: vnde hoc phænomenon multis imponit, vt pro vero *pure* illud agnoſcant, & abſceſſum accuſent. Sed *verum pus* ſtatim poſt emiſſionem

ſionem fundum petit, ſedimentum autem illud mucidum poſt refrigerationem demum vrinæ prouenit.

17. Diſſoluitur hoc ſedimentum mucoſum, ſi aquæ tepidæ vas vrinarium immergitur; quod phænomenon ſpecialiter de inflammatione teſtatur.

18. Peculiare adhuc ſignum eſt in hepatitide, quod patiens ſubinde colorem mutet, ordinarie quidem palleat, ſed ſæpe etiam fuſcum & flaueſcentem colorem non ſolum in toto corpore & facie, verum præſertim in oculis exhibeat.

19. Vbi ſtaſeos *ſuppuratio* contingit, ibi omnia ſymptomata eueniunt grauiora, nempe maior ſentitur æſtus, difficilior reſpiratio, maiores accedunt anxietates, in loco adfecto ſenſus doloris exacerbatur, & rigores circa extrema eueniunt frequentiores.

20. *Ruptio* autem *apoſtematis* dignoſcitur ex dolore quidem & æſtu remittente, ſuccedente autem virium proſtratione, frequente lipothymia, febre hectica, & quando materia purulenta in concauum abdominis effuſa eſt, huius intumeſcentia.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* ſunt illa, quæ tabula de inflammatione in genere indicauimus.

2. In *ſpecie* autem, quæ cauſſis ſubſequentibus fiunt obnoxia.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa maxime *remota* eſt plethora.

2. Cauſſa magis *propinqua* nulla alia ſuppetit, quam congeſtio ſanguinis ad hepar, vel ipſius viſceris conſtrictio.

3. Cauſſa *proxima* eſt ſtaſis in hepate collecta.

4. Cauſſa *formalis* eſt intentio naturæ, ad ſtaſin diſcutiendam, in quem finem ſanguinem, bene adhuc fluidum, ſpecialiter & copioſius dirigit ad portionem illam, motu ſuo iam priuatam, vt per fortiorem adpulſum & transpreſſionem humorum ſtaſis reſoluatur & diſcutiatur.

5. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Præuiæ vehementes corporis motiones, curſibus, ſaltationibus, onerum cum maximo niſu tractationibus factæ.

2) Violentæ contuſiones, plagæ & caſus ab alto.

3) Orgaſmus ſanguinis, vel per dictas, vel per alias cauſſas inductus, e. g. per ſpirituoſa, excandeſcentiam animi.

4) Repentinæ externi habitus refrigerationes, ſanguine ita calente.

5) Sic etiam potus frigidus, mox & intemperanter ſuperingeſtus.

6) Medicationes adſtrictoriæ, commotionibus febrilibus repente oppoſitæ.

7) Repentinæ repulſiones excretionum, aut moliminum excretoriorum ſuppreſſiones, e. g. ſcabiei, eryſipelatis, hæmorrhagiarum, motuum hæmorrhoidalium, congeſtionum arthriticarum.

8) Topica frigida, item cucurbitulæ, regioni hepatis adplicatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Inflammatio hepatis omnium fere eſt periculoſiſſima.

2. Et quo profundior eſt inflammatio, eo contumacior ad diſcuſſionem, & pronior, vel ad corruptionem repente lethalem, vel ad maturationem, quæ æque funeſti euentus eſt, reperitur.

3. Ita etiam *concauæ* partis inflammatio ominis ſemper triſtioris eſt, quam *gibboſæ*.

4. Nonnumquam hæc febris ſcirrhos hepatis ſolet relinquere.

5. Commotio humorum magna, inſolens, vehemens, ſtatim ſub initium, numquam bonæ ſpei eſt, hac enim ratione ſanguis in arctiſſimos meatus potius impellitur, quam ſtaſis reſoluitur.

6. Quo magis febres inflammatoriæ, citra externas cauſſas occaſionales matutino tempore inuadunt, eo plus habent indolis continentis, maioris æſtus & periculi.

7. Felix euentus variat: aliquando enim ſtaſis *ſucceſſiue* reſoluitur & diſcutitur: aliquando & communiter diebus criti-

criticis euacuatio contingit, eaque vel per hæmorrhagiam naris dextræ, vel per ſudorem copioſum, ſpontaneum, vel per diarrhæam.

8. Qando autem hepatis inflammatio intra primum ſeptenarium diſcuſſionem ſtaſeos non attingit, tum morbus inſoleſcit, dextrum hypochondrium inflatur, cum ſenſu ardoris, tenſionis, grauitatis, accedit ſingultus, & familiariſſimum eſt, vt patientes ſeptimo vel nono, rarius vndecimo die moriantur.

9. *Suppuratio* ſtaſeos licet tam præcipitem funeſtum euentum non inferat, vti quidem corruptio ſphaceloſa, eſt tamen vndique periculo pleniſſima: materiæ enim purulentæ euacuatio non poteſt fieri, & ſi omnino fieri poſſet, conſolidatio tamen eroſæ & exeſæ portionis nullo modo obtineretur, ob viſcus hepatis laxum, poroſum & ſanguine imbutum.

10. Et ſic res communiſſime tranſit in hecticam.

11. Si *vrina* iuſta coctionis ſigna exhibet, ſedimentum nempe copioſum, non admodum tenerum, coloris ſubroſei, & patiens de reliquo mediocriter bene habet, ſpes eſt felicis euentus.

12. Quando autem clara & limpida manet, exitum portendit periculoſum & lethalem.

13. Turbida ſi redditur, nullum autem deponit ſedimentum, ſed parietes vitri alba lactea & ſubcœrulea cuticula obducit, non adeo boni eſt præſagii.

14. *Sudores* nimii aquoſi pari ratione nihil boni producunt, tolerabiliores autem ſunt, quam perpetua cutis ſiccitas.

15. Quando poſt hæmorrhagiam narium patiens non ſublevatur, ſed vires in horas deficiunt, vigiliæ etiam & phantaſiæ accedunt, tum nihil boni inde portenditur.

16. Singultus contumax, *ſtatui* morbi accedens, citra cauſſas externas excitatus, ſignum communiſſime eſt lethale.

17. Refrigerationes extremorum faciles & frequentes, cum inſigni ardore interno, & intercurrentibus lipothymicis adfectibus, infauſta ſunt indicia.

18. *Vomitus nigri*, inſtar *rob ſambuci*, vti in *acutis*, peſſimi omi-

nis, ita in pleriſque febribus inflammatoriis præſagium ſunt mortis inſtantis. Non minus deiectiones *alui*, eiusdem tetri coloris, bonæ non ſunt prognoſeos.

19. Falſo ſupponuntur abſceſſus hepatis, quando pus per vrinam ſeceſſit: hoc enim indicat abſceſſum glandularum inteſtinalium ſeu meſaraicarum.

20. Si dolores ad modum vrgent, *febris* concurrit magna, *inquietudo* multa, dolores autem deinde *cito* prorſus euaneſcunt, pulſus & vires cadunt, febris tamen pergit, ibi corruptio vel ſphaceloſa, vel ſuppuratoria, eaque rupta, certe diiudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Diſcuſſio* ſtaſeos inflammatoriæ vniuerſum hic abſoluit negotium.

2. Hæc in poteſtate magis naturæ, quam Medici ſita eſt, poteſt autem aliquo modo promoueri per medicationem, eamque placidam potius, quam vehementem & impetuoſam. Commendantur in hunc finem leniter abſtergentia & humores fundentia.

1) *Abſinthentia marina*, acido citri, tartari, vel ſpiritu nitri ſaturata; quæ euidentem effectum diureticum exhibent, e. g. oculi cancri, conch. præparat. mater perlar. præparat.

2) Vniuerſa *oſſa capitis lucii piſcis*, aceto in præparatione imbuta. *Vid. cautel.*

3) *Diaphoretica* fixa, inter quæ antimonium diaphoreticum reliquis præfertur, ſub initium largiore, poſt ea autem parciore doſi exhibendum.

4) *Radices* diuretico-diapnoicæ vtiliter etiam in his ſtaſibus exhibentur. Ex horum cenſu præcipue ſunt: rad. vincetox pimpinell. alb. helen. petaſitid.

5) Ex *compoſitis* huc conducunt: mixtura ſimplex leniter camphorata, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, eſſent. pimpin. alb. cum æquali portione eſſent. ſcordii mixta.

6) *Emulſiones* dilutæ, magis ad temperandum, quam ad alendum, ex pineis, amygdal. ſemin. card. mariæ, aquileg.

leg. & in progreſſione morbi ſemin. papau. albi, paratæ, & ſufficienter edulcoratæ; abſtinendo a *ſeminibus* ſic dictis *frigidis*.

7) *Potiones* diapnoicæ, vel iulapia, ex aquis ſcabioſæ, plantag. chærefol. geran. maior. ſcorzoner. cichor. bugloſſ. galeg. bellid. minor. cum ſirupo acetoſitatis citri, vel clyſſo antimon. acidulatæ.

8) *Nitroſa*, quæ in his inflammationibus omnibus aliis palmam præripiunt.

9) *Externe* conducunt:

a) Spiritus vini camphoratus crocatus, regioni hepatis adplicatus.

b) Fotus calidi, ſicci ex farina ſecalina, fabarum, milii, furfure, radice irid. Florentin. ſigill. Salomon. bryon. herba hyſſopi, quæ etiam interne conducit, item emplaſtr. de ſpermate ceti camphorat.

c) *Venæ ſectiones* non niſi in ſpecialibus circumſtantiis, conducunt. *Vid. cautel.*

d) *Clyſteres* emollientes, ad reuulſionis ſcopum, & alui legitimum ſucceſſum.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. *Venæ ſectio* vel inſtituatur ſtatim ſub initium, vel omittatur, ſecundum indicationes ſub *cautelis* explicatas.

2. *Aluus* vbique ſeruetur aperta, non poſitiuis ſtimulantibus, in primis talibus, quæ altius in ſanguinem penetrant, ſed vel emollientibus clyſteribus, moderate tamen adhibitis, vel leniſſimis humectantibus, præcipue nitroſis, it. oleo amygdal. dulc. ſyrupo violarum.

3. Motus febriles, diſcuſſionem ſtaſeos reſpicientes, quantum fieri poteſt, ſubleuentur.

4. Hinc mane doſis refracta eſſent. alexipharm. *Stahlii*, vel mixtura ſimplex adhibeatur, & per reliquum diei tempus pulueres nitroſo - abſorbentes ſingulis tribus horis propinentur, e. g.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat. ana drach. II.
ocul. cancr. acido citri ſaturat.

 ma-

maxill. lucii piſcis, acido quodam præparat.
ana ſcrup. IV.
Antimon. diaphoret. drachm. I.
M. f. pulu. doſ. ſcrup. I.

5. Ante meridiem *potiones* acidulatæ, verſus noctem autem *emulſiones*, interponantur.

6. Sub his omnibus *externa* non negligantur, e. g. ſpiritus vini camphorat. crocat. regioni hepatis adplicandus.

7. Vbi dolores ad modum inſoleſcunt, ibi *anodynum* aliquod, ad illos mitigandos, non autem prorſus tollendos, pulveri commendato remiſceatur. Verum hoc non in ſtatu, ſed incremento tantum morbi locum habet.

8. Conueniens *diæta*, nempe ſufficiens humectatio, continentia tranquilla, calor moderatus, placidum regimen, ſollicite iniungatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Quæ *tabula de febribus inflammatoriis in genere* monuimus, illa in hoc etiam adfectu ſeruanda ſunt.

2. Difficilis eſt formatio conſilii de adminiſtratione *venæ ſectionis* in febribus inflammatoriis; de qua re fuſius *tabula chirug. de venæ ſectione* egimus.

3. Hoc loco tantum adiicimus, quod venæ ſectio in hepatitide ſtatim ſub initium, præmiſſo clyſtere, concedatur,

1) Vbi conſpicua plethoræ inſignis indicia adſunt.

2) Tanto magis, ſi conſuetæ venæ ſectionis tempus incidit.

3) Quando graues ſanguinis commotiones proxime præceſſerunt.

4) Vel morbus cum vehementia, anxietate, ſummo ardore, interlancinationibus dextræ partis abdominis, & febrili inſultu magis, quam ortu, initium ſumit.

4. Largior autem eſſe debet ſi inſtituitur venæ ſectio, & inſuper, requirente neceſſitate, repetenda.

5. Siue ſecta ſit vena, ſiue prætermiſſa, vbique libera & æqualis diſtributio ſanguinis, & leniſſima tranſpiratio conſeruanda; quod tanto magis neceſſarium eſt, quia ſecundum ſolertem *Sydenhami* obſeruationem, & ἀυτοψίαν

poſt

poſt venæ ſectionem, ſanguis ſumme lenteſcentis diſpoſitionis apud eius modi patientes deprehenditur, quæ vero hac humorum diſtributione & attenuatione non poteſt in actum deduci.

6. Titulo magis, quam reali effectu, his commendantur pleraque, ſanguinem coagulatum reſoluentia: quæ enim efficaciter hoc præſtare poſſent, partium ſunt tenuiorum, & hinc orgaſmum ſanguinis longe præſentiorem inducunt, quam partem adfectam conſulantur, e. g. *camphora* vbi immediate pertingit, potentiſſime reſolvit, ſed intra corpus adſumta, mediocri licet quantitate, ſanguinem vehementiſſime concitat, neque tamen directe ad rem ipſam multa contribuit: dimidium granum pro doſi, cum largiore portione nitri remixtum, conceditur.

7. *Sambucinorum* commendatio nota quidem eſt, ſed interna parum efficient

8. *Aquæ florum tiliæ*, *plantag. ſcord. ſcabioſæ* vulgo commendantur, ſed re vera parum in illis erit præſidii.

9. *Chærefolium* ad diſcuſſiones internarum ſtaſium communiter laudatur, ſed debilioris eſt efficaciæ, &, ſi omnino quid de illo ſperare liceat, in ſubſtantia erit ſumendum.

10. Idem etiam de *floribus bellidis minoris* ſentiendum eſt.

11. *Gummi-reſinæ*, e. g. galbanum, ſarcocolla, myrrha, ſatis quidem penetrant & reſoluunt, vehementius autem, præcipue myrrha, ſanguinem commouent, neque tamen loco immediate adfecto ſatis faciunt. Vnde vix aliquem hic habent locum.

12. *Specifica* efficacia *maxillæ lucii piſcis*, *dentis apri* &c. experientiæ non reſpondet; faciunt, quod poſſunt. Copioſe ſi adhibentur, e. g. ad drachm. I. patientes male habent.

13. *Externe* ſub initium commodius adhibetur ſpiritus vini camphoratus, poſt ea autem fotus ſiccos camphoratos ſubſtituere conuenit. Agunt autem hæc externa non tam penetrando, quam potius transſpirationem aperiendo,

&

&motum tonicum roborando, quibus auxiliis diſcuſſio ſtaſeos iuuatur.

14. Si in *gibboſa* hepatis parte inflammatio in *pus* abierit, iſtud per inciſionem interdum ſalutariter eliminatur.

15. *Vnguinoſa externa* ſecure hic non adhibentur, quia ſuppurationem promouent: vnde & emplaſtica valde mucida locum non habent.

16. *Compoſita* famoſiora internis inflammationibus parum conueniunt, e. g. theriaca, mithridatium, diaſcordium *Fracaſtorii*, *Syluii*, & aliæ tincturæ bezoardicæ, opio inquinatæ.

17. *Antimonii diaphoretici* efficaciam alii hic nimium extollunt, alii prorſus reiiciunt: media ſententia vera eſt, quod in primis teſtantur ſenſibiliores.

18. *Sulphuris* vſus, ſi circa prima *initia*, vel in *declinatione* prudenter adhibetur, ſenſibilem efficaciam exhibet, in *ſtatu* vero magis eſt ambiguus.

19. *Anodyna* ad modum prouide adhibenda ſunt, magis in incremento, quam in ſtatu, ne debitas excretiones impediant, vel plane ſphacelum inuitent.

20. Quid præſtet *hepar galli nigri*, a *Ioële* pro certiſſimo in hepatitide remedio commentatum, experientiæ relinquitur. Iubet, vt hoc viſcus, adhuc calens, aliquot vnciis aceti roſacei conteratur, & aliquo modo reſolutum a fibris per colaturam ſeparetur, ac tepide exhibeatur.

21. Quæ tabulis de *infarctu* & *ſcirrho* hepatis ratione *refrigerantium*, interne & externe adhibitorum, item *topicorum* calidiorum, diximus, ea hic etiam obſeruanda ſunt.

TABVLA LXVI.

DE SPLENITIDE.

I. **D***EFINITIO.*

Splenitis eſt febris acuta continua, ſecundaria, inflammatoria, qua principium agens, motibus, vltra gradum naturalem auctis,

auctis, ſanguinem copioſius verſus lienem dirigit, & fortius ac frequentius per eumdem tranſpellit, ad ſtaſin in hoc viſcere collectam, reſoluendam & diſcutiendam.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Splenitis* differt ab *infarctu lienis*, in quo ſanguis non plenarie ſubſiſtit, ſed tantum ſtagnat, & impeditius mouetur, nulla etiam febris acuta præſto eſt.
2. A *nephritica renis ſiniſtri* inflammatione dignoſcitur partim *atrocia doloris*, qui in nephritide acutior eſt, partim *loco adfecto:* in nephritide enim dolor verſus ſpinam dorſi, in ſplenitide autem magis antrorſum adfligere obſeruatur.
3. Splenitis *in ſe* differt *gradu* inflammationis: aliquando enim ſubſtantia, vulgo *parenchymatica* dicta, occupatur, & ſic ſatis profunda contingit inflammatio; aliquando autem *membranacea* & ſuperficialis tantum portio infeſtatur.

III. *SIGNA.*

1. Signa pleraque, ſub *hepatitide* tradita, huc poſſunt referri, nempe
2. Inuadit cum inſigni horrore.
3. Hunc ſequitur grauiſſimus æſtus, cum ſiti ad modum intenſa.
4. In hypochondrio *ſiniſtro* dolorem grauatiuum & tumorem perſentiſcunt.
5. Paroxyſmi typum fere quartanarium formant.
6. Vbi paullulum libero aëri ſe exponunt patientes, ſtatim circa extrema perfrigeſcunt.
7. Hæmorrhagia ſi contingit, ſanguis ſtillat ex nare ſiniſtra.
8. Signa vrinæ eadem ſunt ac hepatitidis.

IV. *SVBIECTA.*

Perſonæ ſtatus *plethorici*, temperamenti *ſanguinei*, habitus corporis laxioris, vti in genere inflammationibus præ aliis obnoxiæ ſunt, ſic etiam eædem a ſplenitide potiſſimum infeſtantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* maxime *remota* eſt ſtatus plethoricus, cum ſpiſſitudine ſanguinis vtplurimum coniunctus.

2. Cauſſa *magis propinqua* eſt congeſtio ſeu reſtrictio ſanguinis verſus lienem.
3. Cauſſa *proxima & continens* eſt ſtaſis in hoc viſcere exorta.
4. Cauſſa *formalis* eſt ſollicita naturæ intentio, mediante motu febrili transpreſſorio & abſterſorio hanc ſtaſin reſoluere & diſcutere.
5. Cauſſæ *occaſionales*, quæ plethoram, tamquam cauſſam antecedentem, inducunt, ſunt præcipue
   1) Euacuationum ſanguinis naturalium, e. g. menſium, hæmorrhoidum, ſuppreſſio.
   2) Conſuetarum artificialium prætermiſſio.
6. Cauſſæ *procatarcticæ* huius ſtaſeos ſunt:
   1) vehementes corporis & animi commotiones.
   2) Expanſio ſeu orgaſmus ſanguinis.
   3) Repentinæ refrigerationes, corpore calente.
   4) Quo etiam ſpectat potus frigidus, poſt fortiorem motum, hauſtus.
   5) Peruerſæ medicationes adſtrictoriæ in febribus adhibitæ.
   6) Abuſus topicorum frigidorum in lienis infarctu.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ tabula præcedente de *hepatitidis prognoſi* diximus, illa etiam de ſplenitide vtplurimum valent.
2. Licet enim ſplenitis non ita extreme pernicioſa ſit, vti hepatidis, ſatis tamen ſufficit, vt plurimos, qui ab illa vere corripiuntur, iugulet.
3. Id vnicum, quod de *vomituum nigrorum periculo* præcedente tabula dictum eſt, hic, ſecundum auctorum obſeruationes, mitigandum eſſe videtur: dicunt enim, vomitus tales nigros, verſus diem criticum contingentes, ſplenitidem ſoluere. Atque hoc adſertum exemplo quodam notabili iam habemus confirmatum.
4. Obſeruatum etiam aliquoties fuit, quod hæmorrhoides ſalutariter huic adfectui superuenerint.
5. Quando ſubſtantia viſceris parenchymatica *profundius* occupatur, tum inflammatio fit *apoſtematodes*; vbi autem

ſuper-

ſuperficialis portio ſtaſi expoſita eſt, ibi inflammatio magis *eryſipelatodes* contingit.

6. Frequentiſſime autem inflammatio in ſplenitide degenerat in *ſcirrhum.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Methodus eadem hic eſt, quæ in hepatitide.

1. Aluus itaque ante omnia per clyſterem emollientem ſoluatur.

2. Venæ ſectio, ſi ſecundum obſeruationes, præcedente tabula ſub *cautelis* traditas, indicetur, primum in brachio, deinde, vrgente adhuc adfectu, in vena *ſaluatella*, quæ eſt inter annularem & minimum digitum, inſtituatur.

3. Ad ſtaſeos diſcuſſionem naturæ ſuccurratur:

1) Ante meridiem doſi aliqua eſſent. alexipharm. & potionibus diapnoicis, acidulatis.

2) Poſt meridiem pulueribus nitroſo-abſorbentibus, præcedente tabula commendatis, & emulſionibus dilutis.

3) Vbique ſufficiente humectatione, continentia tranquilla, & regimine diapnoico, continuo.

4. Dolores, quando in adfectus incremento valde inſoleſcunt, paullulum mitigentur per M. P. de cynogloſſa cum puluere nitroſo-præcipitante ad gr. I. remiſcendum. *Vid. cautel. præcedentis tabulæ.*

5. Denique poſt felicem ſtaſeos diſſolutionem mixtura tonico-neruina *Stahlii* aliquoties per diem propinetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ præcedente tabula dicta ſunt, ea hic repetantur.

2. Hæmorrhoidum adſuetarum ſuppreſſio ſi hunc adfectum foueat, *hirudinum* ad hæmorrhoidalia loca adplicatio efficacior erit, quam ipſius venæ ſectionis inſtitutio.

3. Quoniam ſplenitis facile in *ſcirrhum* transmigrare obſeruatur, ex vſu omnino erit, methodum illam, tabula de infarctu & ſcirrho lienis commendatam, tempeſtiue adhibere.

4. Vſus *vini* non niſi in declinatione conceditur.

5. Ante, quam materiam de inflammationibus internis obſignamus, monendum eſt, quod aliæ quidem illarum ſpecies

cies adhuc reſtent, e. g. inflammatio *ventriculi*, *pancreatis*, *vteri* &c. eamdem autem methodum & tractationem expoſcant. Vnde neceſſarium non ducimus, plures tabulas ſpeciales hac de re ſubiungere.

6. Hoc vnicum de *ventriculi* inflammatione adiicimus, quod tanti periculi non ſit, quanti quidem ſunt ſtaſes inflammatoriæ in aliis viſceribus. Gaudet enim ventriculus *motu tonico periſtaltico*, eoque perpetuo, quo ſtaſeos diſcuſſio facilius promouetur.

TABVLA LXVII.
DE
FEBRE CATARRHALI BENIGNA,
SEV
VETERVM QVOTIDIANA CONTINVA.

I. D*EFINITIO.*

Febris catarrhalis eſt febris acuta, continua, ſecundaria, qua principium vitale motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra gradum quidem naturalem auctis, ſatis tamen moderate procedentibus, lympham, ſiue qualitate ſiue motu læſam, corrigere intendit. Deriuatur hæc denominatio a κατὰ, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Licet febris catarrhalis *benigna* a *maligna*, quoad *ſpeciem* non differat, ſed tantum quoad *gradum* noxiæ materiæ & ſymptomatum, quia tamen maligna, paullo aliam methodum, eamque leniorem & magis circumſpectam expo-

poſcit, inſuper etiam pure epidemicæ petechizantis conſtitutionis eſt, placuit, illam peculiari tabulæ reſeruare.

2. Staſis illa *mucido-ſeroſa*, cum partibus ſanguinis tenuioribus mixta, cui febris catarrhalis ſuperuenit, differt omnino a *ſtaſi vrente, rodente, venerea, vlceraſcente*: licet enim hæc easdem partes, nares, infundibulum, pharyngem, tonſillas, palatum, immo parotides, obſideat, nulla tamen febris illi accedere ſolet.

3. Differt etiam a *rheumaticis* illis congeſtionibus, & febrilibus motibus, quibus viam ſtrauit heteroclita apoſtaſis poſt febres acutas, vel intermittentes turbatas; ſicut etiam ipſa talis febris a noſtra catarrhali maxime diuerſa eſt.

4. Neque febris *intermittens diuturna* in febrem catarrhalem tranſiiſſe exiſtimanda eſt, ſi, quod ſatis frequenter contingit, grauedinem, coryzam, tuſſim, branchum generet.

III. *SIGNA.*

1. Inuadit hæc febris plerumque circa veſperam.
2. Tempore æquinoctii, præcipue autumnalis.
3. Præcurrunt, vel ſtatim iunguntur, grauedo aut coryza.
4. Raucedo, moleſtia deglutitionis.
5. Immo intra collum eryſipelacea quaſi conſtitutio.
6. Prægrauatio pectoris.
7. *Tuſſis* ſatis quidem violenta, parum tamen excernens, & per totum morbum ordinarie durans.
8. Vniuerſalis corporis *languor*.
9. Inuadit autem hæc febris cum *frigore* horrido, immo rigore, præcipue vero tenſiuis doloribus in dorſo.
10. Durat hoc frigus per dimidiam circiter horam, aliquando integram, raro diutius.
11. *Calor* ſuccedit immediate, ſatis quidem lenis, cum anguſtia tamen & anxietate circa præcordia coniunctus.
12. Quæ, circa præcordia, pathemata in pauciſſimis tantum ſubiectis nauſeabunda aut vomibunda obſeruantur.
13. Durat hic æſtus pro gradu plethoræ per horas bene mul-

tas, ita vt primis paroxyſmis vix altero mane notabiliter tepeſcat.

14. *Pulſus* eſt celer & frequens.

15. *Adpetitus* proſtratus, vires deiectæ, ſomnus imminutus.

16. Caput eſt magis debile, quam dolens.

17. Ad *diarrhœas* hæc febris valde inclinat, interdum accedunt *vomitus*.

18. *Sudores*, quouis tempore matutino æſtum excipientes febrem ſucceſſiue mitiorem reddunt, ac catarrhales hos adfectus infringunt; elapſo tandem primo vel ſecundo ſeptenario febris cum ſymptomatibus cedit.

19. *Vrina* præter colorem aurantium, febribus acutis familiarem, hoc peculiare habet, quod pauca mora tenuiſſimam cutem, vitro ſubtiliter adhæreſcentem, oſtendat, lacteo-liuentis coloris cum ſedimento roſeo-pallido, Fleiſch-färbig.

IV. *SVBIECTA*.

1. Euenit hæc febris familiariter temperamento *ſanguineo-phlegmatico*.

2. Subiectis mucoſis, ſpongioſis, & ſeri inquinamentis abundantibus.

3. Quæ multum & diu partes capitis & colli glanduloſas frigori, præſertim humido autumnali, exponunt.

4. Quibus ſcabies vel alia vlcera repelluntur.

5. Quæ nimiis vigiliis indulgent.

6. Vel vino aduſto abutuntur.

7. Item quæ coryzam & tuſſim negligunt, vel mala in iisdem arte, malisque remediis tractantur.

V. *CAVSSAE*.

1. Cauſſa *antecedens* huius febris eſt *lentor* & tenacitas lymphæ.

2. Cauſſa *proxima* eſt catarrhus peculiaris conditionis, nempe ſalſo-acris: ſimplex enim catarrhus, ſeu mucida ſtaſis, ſatis liber manet a febre; quando autem portio *ſanguinis ſubtilior*, quam, veteres præcipue, bilioſam eſſe putant, huic ſtaſi ſimplici immiſcetur, tum inuoluit periculoſam in-

inflammatoriam in his locis indolem, vnde facile corruptio ſphaceloſa prouenire poteſt.

3. Ad hanc corruptionem auertendam febris accedit, tamquam cauſſa *formalis*, & ſalutare naturæ opus, quo ſucceſſiua abſterſione ſenſim iterum auferatur, quod ita coaceruatum hæret.

4. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
1) refrigerationes corporis immodeſtæ.
2) Tempeſtas humido-frigida, præſertim autumnalis.
3) Potus frigidus, calente corpore ſumtus.
4) Materia acris, in coryza excerni ſolita, repulſa.
5) Item ſcabiei vel cruſtræ lacteæ repreſſiones.
6) Verbo: omnia ea, quæ naturalem & genuinam impediunt tranſpirationem.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris catarrhalis *ſimplex* & *benigna* ſalutariter vtplurimum decurrit, & quidem ſæpiſſime bono tantum regimine.

2. Accedente autem *malignitate*, vel præpoſtera medica tractatione, periculo non vacat. *Vid. tab. de febre catarrhali maligna.*

3. Quo magis ab indole ſua leniore recedit, & cum vehementia tam frigoris quam æſtus inſultat, eo iuſtior eſt metus alicuius labis, circa viſcera hærentis.

4. Optimus ſucceſſus & euentus conſiſtit in ſtaſeos rheumaticæ, acris, cauſticæ, inflammatorio-corruptiuæ, aſſidua reſolutione & ſucceſſiua diſſipatione.

5. *Hippocrates* iam obſeruauit, a fluxione eius modi materiæ acris, cauſticæ, in pharyngem præcipue, oriri raucedines, cynanchas, eryſipelata, peripneumonias, & quam diu materia in tali intemperie exſiſtat, perdurare talia pathemata. ſi vero ſpiſſeſcat & concoquatur, illa minui & febrem ſolui.

6. Niſi ergo mature, & placido ſucceſſu, materia hæc ſenſim abſtergatur & diſſipetur, vlceratio ſanioſo-ichoroſa ſuccedit, quæ promte in ſphaceloſam & funeſtam putredinem ruere ſolet; id quod ſatis confirmant vlcera illa externa, ex diuturno eryſipelate vel phlegmonibus non diſ-

cutiendis oriunda, quæ, licet immediata adhuc præſidia admittant, peſſimam tamen indolem exhibent.

7. Quo acrior igitur inflammatoria ſtaſis ſubeſt, eo propior dicto euentui exſiſtit.

8. Quo magis autem febris *ſimplex* & *benigna* catarrhalis dici meretur, eo longior ab hoc euentu diſtat; magis autem in lentas & hecticas febres propendet, præcipue quando nimiis abſorbentibus & reſrigerantibus tractatur.

9. Indoles huius febris non eſt, ut *apoſtaſes* formet, ſeu materiam, ſemel reſolutam extrinſecus in locum arctiorem cumulet, vti hoc in parotidibus & angina contingit.

10. Quando autem per intempeſtiuas artis commotiones aliquid extrinſecus protruditur, adparentes tales apoſtaſes, pro criticis excuſſionibus vulgo venditatæ, genio huic febri proprio non debent imputari.

11. Multo lenius adhuc decurrunt *febriculæ* illæ, catarrhalibus adfines, quæ hyeme tepida repentinis tumoribus, e. g. glandularum ſub auribus, tonſillarum &c. superveniunt.

12. Quando autem per coacta regimina turbantur, vel materia infauſte ad interiora repellitur, febres ſatis acres & inflammatoriæ periculoſæ inde proueniunt; præſertim ſi perturbatio talis artificialis verno & autumnali tempore, quo ſanguinis commotio familiarior eſt, contingit.

13. Ceterum, quam *benigna* etiam ſit hæc febris catarrhalis, eſt tamen contagioſa, uti & ipſi catarrhi tenuiores & coryza eiusdem indolis eſſe obſeruantur.

14. Quo magis autem *contagioſa* reperitur, eo certius petechiæ complicantur. *Vid. tabul. de febre catarrhali maligna.*

15. *Diarrhææ*, quando ſub initium accedunt, minuunt impetum morbi; in ſtatu quæ ſuperueniunt, ſi moderatæ & indolentes exſiſtant, non adeo periculoſæ ſunt.

16. *Alui* autem *adſtrictio* hic æque ac in petechialibus purpuratis nocentiſſima eſt, &, præcipue in ſtatu, deliria, comata, conuulſiones, inducit.

VII. ME-

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Vitium *lymphæ*, in mucoſitate & tenacitate conſiſtens, eſt corrigendum. Reſoluunt lentorem
   1) *Radices* catarrhales, alexipharmaco-diureticæ, præcipue rad. pimpin. alb. vincetox. ari, helenii, imperator. angelic.
   2) *Eſſentiæ* alexipharm. e. g. *Stahlii*, tinct. antimon. tartari.
   3) *Salia colliquantia* digeſtiua, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitrum antimoniatum.
2. Motus *febriles* ſecretorii & excretorii eumdem finem reſpicientes, prudente ratione ſunt adiuuandi; cui ſcopo antifebrilia temperata, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, mixtura ſimplex, puluis bezoardicus ex nitro, antimon. diaphoret. oculis cancri, acido citri ſaturatis, & ſale digeſtiuo, ſatis faciunt.
3. Tuſſis ſicca ſecure eſt mitiganda; in quem finem conducunt
   1) antifebrilia, modo commendata.
   2) Liquiritia cocta, ſirup. violarum, de eryſimo *Lobelii.*
   3) Emulſio ex amygdal. vel ſemin. card. bened. mariæ, parata.
   4) Mucilago hordei, auenæ.
   5) Oleum amygdalarum.
   6) Trochiſci becchici.
4. Aluus ſemper aperta eſt ſeruanda
   1) per diætam liquidam ex prunis, paſſulis, pomis.
   2) Per potum ſufficientem, tepidum, ex infuſis thée, veronic. tuſſilag. teucr. ver.
   3) Per clyſteres emollientes cum ſtimulo ſalino.
   4) Per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas*, mane exhibendas.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Mane propinetur eſſent. alexipharmac. *Stahlii* ad gutt. XXX. cum leniſſimo regimine.
2. Per diem autem vsque ad tempus paroxyſmi puluis quidam bezoardicus bis vel ter ad ſcrupul. I. exhibeatur. e. g.

Recip. nitr. depurat.
tartar. vitriolat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I. M.

3. Durante paroxyſmo potiones tepidæ, & qualescumque congruæ humectationes porrigantur.

4. Quam primum æſtus remittit, & mador in patiente obſervatur, diſcuſſio diapnoica promoueatur,
1) vel per doſin eſſent. alexipharmac.
2) vel per potiones diapnoicas ex aquis ſcord. card. bened. flor. ſambuc. galeg. cum antimon. diaphoret. & aliquo abſorbente, paratas.

5. Ad *tuſſim* validam mitigandam exhibeatur verſus illud tempus, quo maxime adfligit, emulſio quædam ex ſemin. card. benedicti, mariæ, cum aquis diſcutientibus & pectoralibus, præcipue hyſſopi, parata.

6. In obſtipatione *alui* vel clyſteres, vel pilul. *Stahlianæ* audacter adhibeantur.

7. *Diarrhææ* autem quando accedunt, tartarus vitriolatus ex puluere, ſupra deſcripto, remoueatur, & cryſtallus montana præparata ſubſtituatur.

8. Hæc methodus per quatuordecim dies continuetur, quia mitior eſt hæc febris, nec breui adeo periodo finitur.

9. Quando *grauedo* huic febri iuncta eſt, externa quoque adhibere conuenit ad euacuationem per coryzam promovendam: vbi egregie conducit ſpiritus ſalis ammoniac. interdum naribus admotus. *Vid. tab. de coryza.*

10. Si alia adhuc accedant ſymptomata, e. g. angina, peripneumonia, aphthæ &c. methodus horum adfectuum ſpecialis ſimul in vſum trahatur.

11. In lentam febrem quando deflectit, eſſentia alexipharmaca ad reuocandos motus febriles ſufficientes, & materiam eliminandam aliquoties per diem, verſus noctem autem puluis digeſtiuus propinetur. *Vid. caut. 4.*

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris catarrhalis, vti ſucceſſum habet placidum, ita omnis medicatio huic indoli debet eſſe conueniens. Hinc optima eſt methodus illa, quæ excretiones diuretico-diaphoreticas *lenibus* ſucceſſibus promouet.

2. Omnes autem *commotiones* inconſideratæ euitandæ ſunt, maiores enim ad interiora regurgitationes, inflammationes acres, eryſipelaceas, generant, & febrem in ſe benignam, periculoſam reddunt.

3. *Regimen* ſemper ſit tepidum, cauendo a *refrigeratione*, quando enim transſpiratio & ſudores ſupprimuntur, lentæ & hecticæ febres inde emergunt.

4. Quæ lentæ & hecticæ, ſi inſequantur, ter per diem, ſed ſine regimine, propinetur eſſentia alexipharmaca ex rad. pimpin. alb. helen. ari, imperat. parata, quæ, interpoſito verſus noctem puluere abſtergente, ad recuperandam breui integritatem, egregie conducit.

5. *Expectorantium* abuſum in catarrho pectorali excipiunt ſæpe diſpoſitiones phthiſicæ, vlceroſæ.

6. Item de *refrigerantibus* eſt ſentiendum.

7. Alexipharmaca, ſi, impetu ſeneſcente, *copioſe* propinantur, febrem reuocant: vnde ſufficiunt diaphoretica fixa, cum abſterſiuis combinata, vſus denique vini modicus, & laxatio per mercurium dulcem. *Confer. num.* 22.

8. In catarrho *chronico*, non adeo æſtuoſo, ſufficit *laxatio* per pilulas *Beccheri*, cum mercurio dulci & extracto panchymag. *Crollii* ſociatas, coniunctis diſcutientibus, præcipue eſſent. ſuccin. lignorum.

9. Et ſic *ſuccinata* & *ligna antiuenerea* in catarrhis quidem ſimplicibus conueniunt, minime autem in febribus, catarrhis ſuperuenientibus.

10. A poſitiue *diaphoreticis* valde ſibi temperandum eſt, ne quidquam hic cum impetu agitetur, conf. num. 1. & 2. ſed vnice aſſiduis & moderatis transſpirationibus inſiſtatur, aut tenuior ſubſtantia acris, ſucceſſiue exhalando, diſſipetur.

11. Hæc cautela tanto magis notanda eſt, quia ſudorifera ſub prætextu illo ſpecioſo, *venenatæ* nempe *malignitatis de corde propellendæ*, paſſim commendantur.

12. Huc etiam pertinet peruerſa illa & rationi contraria methodus, quæ materiam ex interioribus ad exteriora propellere docet: nam materia, ex infarctu aliquo ſemel reſoluta, ita alteratur, vt ineptior ſit ad nouum talem infarctum in exterioribus, e. g. in parotidibus, formandum.

13. Quod ſi tamen glanduloſi tales tumores poſt has febres turbatas vel neglectas remaneant, eſſent. pimpin. albæ, cum interpoſita leni laxatione, eximie ſe gerit.

14. Aquæ diapnoicæ quando adhibentur, remouenda eſt aqua *fumariæ*.

15. *Pulueres nitroſi* non tantum ante & verſus paroxyſmum, ſed etiam in feruidiore illius æſtu locum habent, & longe poſt ſe relinquunt pulueres Pannonic. Marchion. &c. in infantibus etiam egregium edunt effectum.

16. *Nitrum* incraſſat materiam catarrhalem ſubtilem, & in rheumaticis receſſionibus, quando perite adhibetur, tantæ eſt efficaciæ, vt illo etiam ſolo grauiora ab illis inducta damna reſtingui poſſint.

17. Ad æſtus mitigationem *nitrum* etiam in potu exhiberi poteſt: hac enim ratione ipſum potum corrigit, & alterationes non adeo inſignes & ſenſibiles, ſed magis placidas ac ſucceſſiuas exhibet.

18. *Adſtrictio alui* catarrhum & febrem auget, & ſic per totum morbi decurſum apertam illam ſeruare maxime neceſſarium eſt: irritare autem eamdem tanto minus convenit, quanto acrior eſt catarrhus.

19. In minus vero acribus fluxionibus & febribus, in primis vbi adfluxus grauedinoſus ſeu becchicus incommoda notabiliter adfert, ibi egregie conducit, materiam prædiſpoſitam leni laxatione ſubducere.

20. *Salia volatilia* hic euitanda, in ſenſibilibus & teneris prorſus abominanda ſunt, quia materiam catarrhalem acrem vehe-

vehementius commouent, & inflammationes facile cauſſantur.

21. *Emulſio* ex ſemine *cardui mariæ* hic, quando *tuſſis* nimivm adfligit, præ ceteris conuenit, qui non modo egregie temperat, ſed & inflammationes metuendas præcauet, & ipſas iam præſentes ad modum mitigat.

22. Eſſentia alexipharmaca *Stahlii* ſeroſo-mucidam materiam non ſolum incidit & attenuat, ſed & diapnoicam exſerit efficaciam, & ſic, prudenter adhibita, indicationi huius febris commodiſſime ſatis facit.

23. Poſt febris decurſum non indulgeat patiens ſecuritati, ſed aëri cum circumſpectione adſueſcat, & per octo adhuc dies eſſentia alexipharmaca vtatur: hac enim ratione, experientia teſte, vires eo citius reſtaurantur.

24. Denique notandum adhuc eſt, quod ſanæ rationi repugnet, febrem catarrhalem ibi arguere velle, vbi neque tuſſis, neque grauedo, neque raucedo, neque peripneumonia, neque eryſipelaceum quidquam ſe ſe manifeſtat.

TABVLA LXVIII.
DE
FEBRE LENTA.

I. DEFINITIO.

Febris lenta eſt auctior motus ſanguinis, quo principium vitale, infarctum quemdam vel ſtaſin circa viſcus aliquod vitale hærentem, diſcutere, & imminentem huic viſceri læſionem auertere & præcauere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

Febris *lenta* differt a febre *hectica*

1. Ratione *originis*, nam

1) Fe-

1) Febres *lentæ* degenerant ex febribus *diariis*, ſynochis, aut quotidianis continuis, mala methodo tractatis; item ex febribus intermittentibus, ſed valde æſtuoſis, duplicatis, per adſtringentia ſuppreſſis.

2) Febris autem *hectica*, excipit vomicas, empyemata & inflammationes viſcerum apoſtematodes.

2. Ratione *cauſſæ continentis*.

1) In *lenta* febre nondum præſto eſt vera viſceris læſio, ſed diſpoſitio tantum ad illam proxime inferendam.

2) In febre autem *hectica* ſemper adeſt vel ſcirrhus contumax, vel apoſtema, vel vlcus ſiue ſimplex, ſiue fiſtuloſum.

3. Ratione *finis*.

1) In febre lenta natura per motus febriles labem viſceris imminentem & metuendam auertere, & præcauere adlaborat: in hectica autem principium vitale læſionem iam inductam corrigere, quamuis vtplurimum fruſtra, intendit.

4. Ratione *ſymptomatum*.

1) In *lenta* omnia ſymptomata ſunt mitiora, in *hectica* febre acerbiora.

2) Lenta numquam tanta vehementia occurrit, vt patientem lecto diu adfixum detineat, ſed in dies mitior ſuccedere ſolet: in hectica autem contrarium obſeruatur.

3) Lenta (excepta illa, quæ adſtringentibus ſucceſſit) prona eſt ad largiſſimas ſudationes: hectica autem, niſi fere conſummata ſit, aut ſub incongruis artificiis erret, arido tantum & mordaci calore manifeſta eſt.

4) Lenta tenuia tantum habet excrementa, cum pauco muco conſpicua: hectica autem conſummata diarrhæis, exitum accelerantibus, ſeſe manifeſtat.

5. Ratione *grognoſeos* & *exitus*.

1) *Lenta* adhibitis congruis remediis ſucceſſiue, *hectica* vero ad modum difficulter aut plane non curari poteſt.

2) Lenta in aliud ſchema facile tranſit, nempe vel in febrem illam,

illam, ex qua originem ſumſit, vel in hecticam ipſam, hectica autem nullum agnoſcit μεταχηματισμόν.

3) Lenta redit vel ſponte ſua ad tranquillitatem, & ſæpius, ſalutariter exit: hectica autem vix vmquam.

III. *SIGNA.*

1. Calor præternaturalis, non ad modum quidem ſenſibilis, ægro tamen ſatis moleſtus.
2. Siticuloſitas cum oris ſiccitate.
3. Adpetitus valde deiectus, cum virium proſtratione; ſi autem aliquid adpetunt, ſunt magis alimenta frigida, quam calida.
4. Color pallidus cum genarum rubore, aut pallido circuitu concluſo.
5. Subſidentia corporis & extenuatio.
6. Sudor largior, in primis ſub ſomno.
7. Somnus eſt turbulentus.
8. Capitis vertiginoſa adflictio.
9. Vrina copioſa, poſt emiſſionem rutila, craſſa, turbaſcens, ſedimentum accipit roſeum, liquore claro ſuperſtante.
10. Aluus eſt inordinata, modo liquida, modo ſicca.
11. Pulſus eſt celer, ſed debilis.

IV. *SVBIECTA.*

1. Homines calidioris genii & plethorici, qui in ephemera, vel ſynocha, per calidiora tractantur.
2. Qui febre aliqua continua aut compoſita, vel intermittente valde æſtuoſa, laborarunt, & vel per impatientiam, vel per incongrua media diaphoreſin ſuppreſſerunt.
3. Qui grauioribus hæmorrhagiis exhauſti ſunt.
4. Hæmorrhoidum anomaliis laborantes.
5. Qui adſuetas ſanguinis ventilationes prætermiſere.
6. Quibus vlcera vel ſcabies retropulſa.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis*, *continens* & *proxima* eſt infarctus alicuius viſceris vitalis, vel ſtaſis circa illud collecta.
2. Cauſſa *formalis* ſeu *efficiens* huius febris eſt principium vitale, quod per motum talem auctiorem materiam impactam

ctam reſoluere, & hac ratione imminentem læſionem præoccupare intendit.

3. Cauſſas *antecedentes* & *occaſionales* ſub *differentia* & *ſubiectis* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris lenta, ex intermittente legitima, ſeu compoſita, recens nata, ſi in intermittentem, cum primis ſimplicem, iterum tranſit, minus periculoſa eſt.

2. Febris lenta vti lentam pro fundamento habet materiam, quæ præcipitem noxam haud infert, dum ad euacuationem iam aliquo modo præparata eſt, ita natura typum acutum in lentum transmutat, & Medico indicat, quod eadem lenta via incedere debeat. Quando autem in ſalutaribus ſuis excretionibus impeditur, tum vel priorem typum acutum readſumit, vel ſi materia viſcera quædam teneriora iam adfecit, in hecticam delabitur.

3. Quæ lenta in lento typo diu continuat, vel in ſtatum tranſit acutum, periculoſior reperitur.

4. Tranſitus autem in hecticam maxime anceps eſt, quando ſcilicet adpetitus redire videtur, reliqua tamen ſymptomata perſiſtunt; præcipue autem, ſi tuſſis ſicca & reſpiratio laborioſa vrgeat; vel in vnum aut alterum latus fiat decubitus, & ſenſibilis grauitas in hypochondrio dextro perſentiſcatur.

5. Quo magis calor aridus, corporis extenuatio cum ſiccitate & virium proſtratione increbeſcunt, eo propior ad hecticam eſt gradus.

6. Oriuntur non numquam ex ſuppreſſa diaphoreſi phlegmonodeæ quædam translationes ad partes externas.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus generalis.*

1) Stagnatio ſeu ſtaſis circa viſcus aliquod vitale collecta, eſt diſcutienda. Faciunt hoc

a) Vegetabilia reſoluentia, nempe

α) *Radices* helen. pimpinell. alb. vincetox. & reliquæ alexipharmacæ temperatæ.

β) *Herbæ* bellid. min. heder. terreſtr. chærefol. vrtic.

vero-

veronic. ſcord. tempore maxime verno in ſubſtantia aut ſucco propinatæ.

b) Salina colliquantia, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. ſolut. conch.

2) Saburra viſcida, a febre intermittente relicta, eſt incidenda; quod præſtant

a) Penetrantiora amara, nempe extract. centaur. min. card. bened. abſinth. fumar.

b) Gummi-reſinæ, e g. gummi ammoniac. hederæ, galbanum &c.

c) Tonus primarum viarum & viſcerum eſt reſtituendus. Laudantur in hunc finem

α) Martialia leniora, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici.*

β) Stomachica carminatiua: rad. ari, zedoar. galang. cichor. caryophyllat. herb. abſinth. centaur. min. card. bened. tanacet. quæ etiam deiectioni adpetitus ſubueniunt.

γ) Vires ſunt reficiendæ per analeptica ex emulſiuis, vino exotico, medice ſumto, pane ſaccharino amygdalato, vulgo Macronen, fructibus horæis conditis, cibis eupeptis.

δ) Sudores colliquatiui modeſte ſunt refrenandi; quod gemmata, legitime vſurpata, præſtant, e. g. ſpecies de hyacinth. coralliata cum nitro, item MP. de cynogl.

ε) Aluus ſemper aperta eſt ſeruanda, partim per infuſa leniter laxantia, partim per pilulas *Stahlianas* vel *Beccherianas.*

2. *Methodus ſpecialis.*

Hæc variat ſecundum cauſſas, ex quibus febris lenta originem ſumſit.

1. Quando ex acuta quadam periodo febris lenta exorta eſt, tum ad viſceris infarctum diſcutiendum ſequentia adhibeantur:

1) Ante meridiem eſſent. alexipharm. *Stahlii* aliquoties ad gutt. 25 - 30. ſed ſine regimine propinetur.
2) Poſt meridiem puluis abſorbens ſalino - digeſtiuus bis exhibeatur; cui alternis diebus, pro æſtus moderatione nitrum admiſceatur, e. g.

Recip. tart. vitriolat.
antimon. diaphoret.
oc. cancr. acid. citr. ſaturat. ana. vnc. ſemis. M. doſ. ſcrup. I.

Vel: Recip. arcan. duplic.
nitr. depurat. ana drach. III.
antimon. diaphoret.
ſolut. conch. ana drach. ij. M.

3) His interponantur ſubinde leniſſima laxantia, e. g. pilulæ *Becceri* vel *Stahlii*.

2. Si febris lenta ex intermittente quadam ortum ſumſerit, felicius curari non poteſt, quam per intermittentis revocationem, cui ſcopo inſeruiunt.
1) Pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii*.
2) Spiritus ſalis armoniaci, ſi *Ettmüllero* fides habenda eſt.
3) Sequens formula, quæ etiam in lente ex acuta quadam degenerata, vſui eſſe poteſt.

Recip. Rad. vincetox.
enul.
pimp. alb. ana drach. ij.
Herb. fumar.
capill. vener.
cuſcut.
ſummit. cent. min. ana manip. ſemis.
flor. ſchænanth.
ſtæchad. Arab. ana pug. iij.
cort. aurant. vnc. ſemis.
fol. ſennæ vnc. j.
fibr. helleb. nigr.
rhabarb. orient. ana drach. ij.
Inciſ. contuſ. fiant ſpecies pro nodulo, cum vino adfuſo extrahendæ.

3. De-

3. Deinde reuocata febris intermittens tractatur, vti ſuo loco indicatum eſt.

4. Vbi autem lenta grauioribus hæmorrhagiis ſucceſſit, ibi, methodus analeptica & humectans requiritur, e. g.

1) Decocta gelatinoſa C. C. cum rad. cichor. ſorzon. veronic. ſcord.

2) Veterum quinque radices aperitiuæ, cum ſero lactis coctæ.

3) Externe balnea, ex aqua dulci parata, & pro tolerantia ægrorum gradatim vſurpata.

5. Tonum roborantia non numquam interponantur, e. g. tinct. martis aperitiua *Ludouici*, quæ etiam proſtratum adpetitum reuocat.

6. Sudoribus colliquatiuis moderate opponantur abſorbentia, coralliata & gemmata, e. g.

Recip. matr. perlar. drach. j.
nitr. depurat. drach. ſemis.
ſpec. de hyacinth. gr. XV.
M. P. de cynogl. gran. iij.
M. d. in 5. part. æqv.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Venæ ſectio* in febre lenta nullius quidem ordinarie vſus eſt; in hyſtericarum tamen lenta, cum menſium vitiis complicata, item ſi in plethoricis lenta ephemeræ ſucceſſerit, prudenter inſtituta, leuamen adferre ſolet.

2. Nec *emetica* proſunt; excepto illo caſu, vbi lenta in robuſtis bilioſam anxiam cardialgiam producit.

3. Vitandæ quoque ſunt *ſudationes* & *purgationes*, quibus lenta facile in febrem continuam, præcipue viſcerum inflammatoriam, præcipitatur.

4. *Sudores* autem *ſpontanei* non ſtatim ſupprimendi, alias debilitas augetur, ſed, declinante morbo, lenioribus remediis, ſub methodo ſpeciali commendatis, moderandi ſunt.

5. *Calidorum*, *antihecticorum*, *traumaticorum* & *adſtringentium* abuſus tranſitum huius febris in hecticam promouet, a *refrigerantibus* autem tumores œdematoſi ſubnaſcuntur.

6. *Salia volatilia* non minoris ſunt periculi.
7. Febres lentæ, ex febribus ephemeris pullulantes, ſæpius, quam vulgo creditur, occurrunt; licet ab auctoribus ad dignitatem non obſeruentur.
8. Lentæ lentam expoſcunt curam: hinc medicamentis per 14 circiter dies continuandum eſt.
9. Concurrente alui fluxu, minime ille ſupprimendus eſt, ſed conducunt in hoc caſu abſorbentia vel ſimplicia vel cum acidis & nitro maritata, item eſſ. pimp. alb. gentian. rubr. ari. Quando autem excedere videtur, adhiberi poſſunt corall. rubr. præparat. cort. caſcarill.
10. Si febris lenta *hæmorrhagiis ſuppreſſis* originem debet, earum reuocatio reſpiciatur; quando autem a prægreſſis *nimiis hæmorrhagiis* orta eſt, temperantia & lenia diaphoretica exhibeantur.

TABVLA LXIX.
DE
FEBRE HECTICA.

I. **D**EFINITIO.

Febris hectica eſt auctior motus ſanguinis, perpetuæ abſterſioni labis alicuius vlceroſæ, in viſcere quodam vitali, a natura deſtinatus. Deriuatur ab ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Hectica differt

1. Ratione graduum:

1) *Mitior gradus* vix ſenſibilem exhibet moleſtiam, & ſolo titulo *debilioris conſtitutionis* ſubinde tegitur. Germani dicunt: kränckliche, hinfällige Perſonen, welche nichts vertragen können. Et quoniam ſub hac conſtitutione per decem & plures annos hectici viuere poſſunt

ſunt, non immerito a quibusdam *hectica chronica* vocatur.

2) *Elatior gradus* omnia quidem ſigna, quæ inferius indicata ſunt, in tali vigore exhibet, vt patientes manifeſte ægri intelligantur, maximam tamen partem extra lectum viuere poſſint. Germani exprimunt: Der Patient gehet herum, will ſich nicht gerne ergeben, ſondern hält ſich mit aller Macht in der Höhe. Hoc gradu eminent pallor faciei, flaccida, immo tabida extenuatio, adpetitus & digeſtionis vitia, ac excretionum detrimenta. In tali ſtatu per aliquot adhuc annos æger ſubſiſtere poteſt, & hæc hectica κατ' ἐξοχὴν *habitualis* nomine venit.

3) *Vltimus gradus* magnam exacerbationem ſymptomatum inuoluit, in lectum patientes coniicit, & febriles commotiones cum ſiti, ſiccitate oris, agrypnia, anorexia, debilitate & conſumtione corporis, ac vniuerſali languore, ita auget, vt diu in hoc ſtatu durare non poſſint.

4) Obſeruandum autem eſt, quod hic ordo non in omnibus indiuiduis obſeruandus ſit. Natura enim, pro diuerſa læſionis conditione, modo lente & gradatim, modo cum feſtinatione noxæ materiali ſe opponit.

2. Ratione *viſceris læſi*; quæ quidem diagnoſis difficilis eſt, niſi ſenſatio & morbi prægreſſi aliquid deſignent: ita

1) *Pulmonum* exulceratio dignoſcitur, ſi prædicta morbi ſigna cadant in ſubiecta, quæ ſenſibilia ſunt ab aura, acidis, motu corporis, ſuccedente languore, coniunctis liuidis oculis, volaticis ardoribus, cum rubore genarum, item quando tuſſis augetur poſt profundam aëris inſpirationem. *Conf. tab. de phthiſi.*

2) *Hepatis vitium* indicatur per tuſſim ſiccam, colorem faciei liuidum, hypochondrii dextri tenſionem.

3) *Lienis* vlceroſa corruptio diiudicatur ex anxietatibus hypochondriacis.

4) *Renum* læſio dignoſcitur ex prægreſſa nephritide, item ex

magna quantitate tenaciſſimi ex vrina muci, anguillarum muco tenacitate ſua vix cedentis.

5) *Partium genitalium* læſiones dignoſcuntur ex prægreſſis pathematibus venereis, exulcerationibus, gonorrhœa maligna, quæ debitæ methodo cedere recuſarunt, ſed potius debilitatem cum tabe corporis reliquerunt.

3. *Hectica febris* quo modo differat *a lenta*, præcedente tabula fuſius indicauimus.

III. *SIGNA.*

1. Diuturnitas *typi.*
2. *Calor* perpetuus aridus, qui præſertim poſt paſtum in manibus præualeſcit.
3. *Pulſus* debilis, & paruus, frequens & celer.
4. *Vrina* craſſa, aurantii coloris, ſedimenti roſei, cum cuticula nitida, pingui & odore graueolente.
5. *Adpetitus* languidus & electiuus, ad frigida magis tendens.
6. *Siticuloſitas* continua cum *oris* ſiccitate & *ſaliua* ſpumida, aut plane glutinoſa.
7. *Somnus* vel nullus vel inconſtans: delaſſans magis quam reficiens.
8. *Extenuatio* corporis ſucceſſiua.
9. *Virium* facilis conſumtio.
10. *Animi* faſtidium & languor.
11. In hectica abdominali obſeruatur *ſenſus* alicuius ponderis in alterutro hypochondrio.
12. *Senſibilitas* ſpecialis & exacerbatio circa tempeſtatum mutationes, præſertim vero anni conuerſiones æquinoctiales & ſolſtitiales.
13. *Caput* vertiginoſum, & quaſi temulentum, quando eleuare ſeſe volunt patientes.
14. *Sudores* in malo prouectiore ſuccedunt colliquatiui, cum virium ſumma proſtratione.
15. *DiarrhϾ* tandem ſub *facie Hippocratica* hanc ſcenam claudunt, cui aliquando defluuium capillorum & hæmorrhoide, modo copioſæ modo cæcæ iunguntur.

15. *Tuſſis*

16. *Tuſſis* formaliter ad hecticam non pertinet, ſed potius effectus eſt cauſſæ alicuius, cum hectica coniunctæ.

IV. *SVBIECTA.*

Hecticæ potiſſimum obnoxii ſunt homines:

1. Sicciores, teneri, diætæ calidæ, vinoſæ, aromaticæ, animi pathematibus addicti.
2. Qui nimiis curis, vigiliis, venere, abuſu ſpiritus vini, inedia diuturna, fortioribus purgantibus, vires conſumſerunt.
3. In primis vero, qui euacuationes ſanguinis conſuetas vel intermiſerunt, vel inconditis medicationibus ſuppreſſerunt.
4. Vel qui hæmorrhagiis nimiis exhauſti ſunt, in quibus deinde viſcera iuſto arctius conſtringuntur.
5. Maxime vero qui in febribus, ſiue intermittentibus, ſiue acutis præpoſtere ſunt tractati.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis proxima* hecticæ eſt læſio viſceris alicuius vitalis, ſiue ſit vlcus, ſiue apoſtema, ſiue contumax ſcirrhus. *Conf. differentia.*
2. Cauſſa *formalis* eſt principium agens, quod per motus febriles labem illam vicerosam perpetuo abſtergere, & hac ratione præcipitem viſceris corruptionem, a corrumpente illa materia exſpectandam, auertere intendit.
4. Cauſſas *antecedentes* & *occaſionales* in deſcriptione ſubiectorum iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Veram & confirmatam hecticam curare velle, fruſtraneum eſt: læſio enim viſceris vlceroſa, cui abſtergendæ febris hectica perpetuo opponitur in integrum reſtitui non poteſt, quod contra vanas pollicitationes probe obſeruandum.
2. Methodo autem prouida ſymptomata mitigare, præualeſcentem colliquatoriam efficaciam temperare, & fatalem exitum quodam modo differe, vniuerſum eſt, quod a Medico hic poteſt deſiderari. Hecticæ enim febres, vlceratio-

rationum internarum comites, quam diu tranquille procedunt, poſſunt quidem occupare repentinas & prævalidas exacerbationes & graſſationes, præcipue inflammatorias, vlceri tamen, *qua tali*, nihil detrahunt, & licet ipſi non noceant, certiſſime etiam nihil commodi adferunt.

3. Illa in primis hectica, quæ dyſenteriæ & aliis acutis ſupervenit, mali ominis cenſenda eſt; non minus etiam illa, quæ hæmorrhagias ſequitur.

4. In iunioribus febris hæc citius depaſcit, quam in adultis. Hinc anni perieuloſiores ſunt a decimo octauo ad triceſimum quintum. Qui poſt ea hectici fiunt, chronice plerumque hoc morbo laborant. *Conf. Hippocrat. aphoriſm. IX. ſect. V.*

5. Temporum mutationes hecticis ſunt periculoſæ, e. g. ſolſtitia, æquinoctia, in primis autumnale; item anni *climacterici.*

6. Hinc hectici qui circa æquinoctium vernale ab hoc morbo in lectum coniiciuntur, circa æquinoctium autumnale ſæpius intereunt; & qui ſolſtitiali tempore in hecticam incidunt, cum altero ſolſtitio communiter moriuntur.

7. Hectici ſi, conſummatis iam viribus, ſanguinem hæmorrhoidalem deiiciant, conclamatum eſt; quando autem hæc hæmorrhagiæ ſpecies ſub initium hecticæ contingit, tum ſtaſes, nuper factæ, per eamdem diſſoluuntur.

8. Vltima huius morbi tragœdia exit in motus tonici debilitates, partium tam internarum, quam externarum.

1) *Internæ* debilitates tonicæ manifeſtant ſe per diarrhæam non ſolum ſpontaneam, ſed etiam cum magno conatu obtingere ſolitam. *Conf. Hippocrat. aphoris. XII. ſect. V.*

2) *Externæ* autem relaxationes produnt ſe per magnam laſſitudinem, defluuium capillorum, ſpontaneum ſudorem, qui, poris externi ambitus laxatis, paſſiue quaſi elabitur, & quidem lymphatico-glutinoſus.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Viſcoſitates in primis viis collectæ, per ſalia media, e. g. tartar. vitriolat. arcan. duplicat. ſunt incidendæ, & aluus per rhabarb. mann. paſſul. mercur. dulc. clyſteres leniter eſt ſoluenda.

2. Acrimonia materiæ vlceroſæ eſt obtundenda, diluenda, contemperanda & abſtergenda; cui ſcopo inſeruiunt:

   1) *Abſorbentia* marina, cum acido citri ſaturata; conchæ, mater perlarum, oculi cancri, immo etiam corallia, &, ſano vſu, oſteocolla.

   2) *Ex radicibus* præcipue pimpinell. alb. vincetox. cichor. taraxic. helen. moderate abſtergunt & diſcutiunt.

   3) Decocta gelatinoſa & alia diluentia, e. g. decoctum C. C. cum radice cichorii, & floribus bellid. cremor hordei, auenæ, ptiſanæ cum herba bellidis, ſerum lactis cum bellide vel radice cichorii.

3. Nimia humorum per vlcerata loca commotio eſt auertenda; quod per venæ ſectiones æquinoctiales, ſcarificationes in adſuetis, extra tempus exacerbationis in pedibus inſtitutas, obtinetur.

4. Tonus poſt aliqualem orthoſtadiam eſt roborandus, in quem finem laudantur:

   1) *Mixtura* tonico-neruina *Stahlii*, ex ſale quodam volatili & tinctura alcalica parata, e. g. ſpiritus C. C. & tinct. antimonii ana remixt.

   2) *Corallia* cum antimonio diaphoretico, vel bezoardico minerali.

   3) *Traumatica* lenia, & quidem in vitio *hepatis*, hedera terreſtris, in hectica lienis, virga aurea, hypericon, pyrola, ſanicula.

5. *Symptomata* ſunt mitiganda.

   1) *Diarrhæas* & *ſudores* moderantur abſorbentia, coralliata, ſpecies de hyacintho & gemmata.

   2) *Tuſſim* refrenat maſſa pilular. de cynogloſſa, pectoralem ſpecifice ſedat extractum tabaci, legitime præparatum.

3) *Aeſtum* febrilem temperant emulſiones amygdalatæ, ſaccharatæ, ſuccus citri, clyſſus antimonii, decoctum auenaceum pro potu ſumendum, & denique nitrum, cum circumſpectione vſurpatum, *vid. cautelæ.*

4) *Tabi* ſuccurrunt diæta nutriens ex potu emulſiuo, cibis gelatinoſis, gelatina C. C. lacticiniis, ptiſanis cum tragacanth.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Tempore *exacerbationis.*

1) Mane exhibeatur moderata doſis eſſent. alexipharmacæ, de eſſentia pimpinellæ & ſcordii plurimum continentis.

2) Poſt meridiem aliquoties propinetur puluis quidam abſtergens, præcipitans & diureticus, e. g.

Recip. tartar. vitriolat.
conch. acido citri vel tartari ſaturat. ana drachm. II.
M. doſ. ſcrup. I.

3) Vel loco pulueris detur potio aliqua temperans, e. g.

Recip. aquæ plantaginis,
ſcabioſæ,
ceraſorum nigrorum ana vnc. I.
cinnamomi ſine vino drach. II.
ocul. cancr. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. ſemis.
M. f. potio, cum ſaccharo perlato edulcoranda, & ſingulis ternis horis ad cochlear I. propinanda.

4) Sub horum vſu aluus expedita ſeruetur, potus ſufficiens, temperatus & paruis hauſtibus ſumendus, iniungatur, corpusque, vbi fieri poteſt, modeſte moueatur, a ſolis autem calore patiens defendatur.

2. Tempore *remiſſionis.*

1) Venæ ſectio in pede circa æquinoctia inſtituatur, nec vmquam facile prætermittatur.

2) In iunioribus loco venæ ſectionis temperantia ſubſtituantur, e. g. puluis quidam ex nitro, tartaro vitrio-

triolato, matre perlarum, coralliis rubris, vel potio temperans, ſuperius deſcripta.

3) Ad robur viſcerum bis per diem ſubinde propinetur tinctura tonico-neruina *Stahlii*, vel potio aliqua eiusdem efficaciæ, e. g.

Recip. aq. roſarum,
cichorii, ana vnc. II.
extract. caſcarillæ ſcrup. II.
corall. præparat.
antimon. diaphoret. ana drach. ſemis.
ſyrup. bellid. vnc. ſemis.
M. doſ. ad cochlear I. mane & veſperi propinanda

4) His in ſpem conſeruatiuam atque conſolidantem interponatur mixtura balſamica, ex eſſent. ſuccini & ſcordii ana remixta.

5) In diæta a crudis, calidis, aromaticis abſtineatur. Conducunt autem emulſiones, iuſcula pullorum, potus tenuis, &, vbi vires adhuc conſtant, præ primis in hectica habituali, locum habere poteſt cura lactis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Cum febris hecticæ ſcopus verſetur circa perpetuam lenem abſterſoriam diſcuſſionem, deinde etiam circa euacuationem moderatam apoſpasmatum talium vlceroſorum, quam maxime hinc cauendum eſt ab omnibus *æſtuoſis* & *balſamicis calidis*, ſanguinem turgefacientibus.
2. Hinc nec ad lenitiuam laxationem adhibere conuenit *acria reſinoſa*, præcipue *aloën*, vtpote ſanguinem inſigniter commouentem.
3. Idem ſentiendum eſt de *balſamicis acrioribus*, quæ in ſpem *conſolidationis* vulgo exhibentur.
4. Abſorbentium *terreorum* nimius vſus nocet, nedum inepte præparatorum, e. g. C. C. philoſophice præparat. lactis lunæ
5. Magno ægrorum damno offeruntur abſorbendi ſcopo *bolaria*, vti & *martialia*, quæ manifeſta ſua adſtrictione

abſterſionem impediunt, infarctum obſtipant, & anxietates augent.

6. Idem detrimentum inferunt alia *adſtringentia* & vegetabilia *traumatica*, quæ vulgo propinari ſolent in confuſione hecticæ abdominalis cum pectorali ſeu phthiſi, licet & huic, præcipue antiquæ, certe noceant.

7. Similis efficaciæ ſunt *ſalia volatilia*, copioſe & intempeſtiue propinata, quorum moderatus & ſubordinatus vſus alias non reiicitur.

8. Famoſum eſt *antihecticum Poterii*, ſed nullius boni effectus: eſt enim calx adſtrictoria, ex qua vix draſtica corroſiua quidquam ſoluunt; nedum vt in corpore humano operæ pretium faciat.

9. Eiusdem furfuris eſt *tinctura antiphthiſica Grammanni*, de qua ſub *cautelis tabulæ de phthiſi* plura diximus.

10. *Expectorantia* ſaburram humorum ad pectus inclinant, & hoc ipſo ſtaſibus & corruptioni incrementum adferunt. *Vid. tabul. de phthiſi.*

11. *Abſorbentia* marina, per *acidum* tartari vel citri ſaturata, maiorem habent efficaciam abſterſiuo-diureticam, & præcipitant ſimul acriores partes in maſſa ſanguinea, quæ alias calorem augent.

12. *Nitrum* vlcerationi quidem internæ non prodeſt, ſobrivs tamen & peritus illius vſus, cum abſorbentibus coniunctus, aut illis ſubordinatus, neceſſarius fere eſt ad æſtum febrilem mitigandum.

13. Aequalis humorum diſtributio, non autem diaphoreſis indicatur. Hinc *antimonium diaphoreticum* in hoc adfectu nihil prærogatiui habet, nec reliqua ex antimonio parata. Optandum alias, vt *Syluiana* antimonii diaphoretici commendatio ad vlcerationes internas experientiæ ſatis faceret.

14. *Sudores* nimios & *diarrhæas*, conclamati & funeſti mali ſigna, adſtringentibus & iteratis anodynis adgredi, nihil aliud eſt, quam mortem accelerare; *moderari* autem haſce excretiones, circumſpectæ artis eſt. Cauendum autem, ne largior ſudor, quo febris lenta ordinarie ſoluitur, cum hectico confundatur.

15. *Aër* humidus hecticis magis amicus eſt, quam ſiccus. Hinc veteres *nauigationem* commendabant.
16. Sic etiam omnes humectationes illis conueniunt: quævis autem animi pathemata inſigniter nocent.
17. *Locorum mutatio*, ad modeſtam corporis ſuccuſſationem obtinendam, non eſt ſpernenda, & *equitatio* a *Sydenhamo* laudata, tantum ſane valebit, quantum *nauigatio veterum in Ægyptum.*
18. A medicatione *continua* abſtinendum eſt, maxime ſi euphoria aliqua ſuccedat. Quam primum autem noua exacerbatio recurſum minatur, medicatio mature readſumenda eſt, cum primis ſi periodus ſolſtitialis aut æquinoctialis exſiſtat, quo tempore etiam diæta corporis & animi eſſe debet temperatiſſima, ne motus gliſcentes prouocentur.
19. Quo magis vero hectica ad ἀκμὴν peruenit, eo magis ab omni medicatione abſtinendum, & exitus ſub analepſi gelatinoſa exſpectandus eſt.
20. Cum his cautelis conferri merentur illæ, quæ *tabula de phthiſi* indicatæ ſunt.

TABVLA LXX.

DE FEBRIBVS MALIGNIS ET EPIDEMICIS IN GENERE.

I. DEFINITIO

1. *Febres malignæ* ſunt febres acutæ & contagioſæ, in quibus principium vitale ſubtiliſſimam quamdam materiam, quæ corpori noſtro repentinam perniciem minatur, mo-

tibus febrilibus, indoli materialis noxæ ſatis accommodatis, eliminare atque hac ratione præceps periculum auertere intendit.

2. *Febres epidemicæ* ſunt itidem febres acutæ, plus vel minus malignæ & contagioſæ, in quibus natura agiliſſimam materiam, quæ tamquam cauſſa communis plures eodem tempore homines infeſtat, motibus febrilibus ex corpore proſcribere, & hoc modo corruptionem putredinoſam cauere adlaborat. Deriuatur ab ἐπὶ & δῆμος, populus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Exigua quidem eſt differentia, quæ inter *malignas* & *epidemicas* intercedit, negandum autem non eſt, quod interdum epidemicæ, e. g. variolæ, morbilli, occurrant, in quibus malignitatem notabilem non poſſimus accuſare, & malignæ non ſemper ſint epidemicæ, id eſt, populariter graſſantes.

2. Differunt malignæ malignitatis *gradu*, cuius reſpectu in *peſte* ſummus eſt. Vnde febres peſtilentes *permalignæ* dicuntur. Hunc excipit febris petechialis, caſtrenſis, ſeu Hungarica. Mitioris gradus ſunt febres catarrhales malignæ petechizantes, purpura, variolæ, morbilli, dyſenteria.

3. Præter ea tempora & tempeſtates malignitatis adferunt notabilem differentiam. Notum enim eſt, quod hæ febres hoc anno maiorem, altero autem minorem edant ſtragem.

4. Porro malignæ febres ſunt vel *ſimplices* vel *complicatæ*: modo enim cum peripneumonia, pleuritide, modo cum febribus intermittentibus &c. ſunt coniunctæ.

5. Ceterum vt confuſus de malignitate conceptus fugiatur, notandum eſt, quod febres malignæ adpellentur illæ, quæ ex propria ſua indole & conſtanter malignæ ſunt. Vnde ab aliis febribus, quæ per accidens tantum mali & periculoſi moris obſeruantur, bene diſtinguendæ ſunt.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Inſolita & repentina virium proſtratio ſine cauſſa manifeſta.
2. Animi abiectio cum tacitis vel vagis anxietatibus & præmaturo mortis præſagio.
3. Sub initium morbi non raro lipothymiæ accedunt; nonnumquam etiam in incremento.
4. Adſunt commotiones febriles, ſi accidentales perturbationes excluduntur, ſatis moderatæ. Vnde neque vehementem calorem, neque pulſus inſignem exagitationem offerunt, cuius potius frequentiam & celeritatem cum paruitate illius compenſant.
5. Vacillatio mentis obliuioſa, vel vera deliria, cum agrypnia fere continua.
6. Inſidioſa ſymptomatum diſſimulatio.
7. Secretionum & excretionum internarum ſuſpenſio & retentio notabilis. Vnde alui ſtricturæ & vrinæ exigua alteratio.
8. Breui temporis ambitu pleræque abſoluuntur, & breue hoc tempus in longe breuiores *opportunitates* incluſum eſt.
9. Intra hosce dies fomes febrilis vel ex toto corpore, vel ad minimum ex partibus nobilibus ad peripheriam expellitur.
10. Pleræque enim ſunt exanthematicæ, hoc eſt, inſignes quasdam eiectiones ad peripheriam corporis proferunt.
11. Propius accedunt ad indolem continentium quam continuarum. Vnde criſin ſtricte dictam non exhibent.
12. Quo minus negotium ad vota ſuccedit, eo facilius motus conuulſiui ſuperueniunt.
13. Ceterum epidemicæ ſunt vere contagioſæ, & plures homines vno fere modo & iisdem plane ſymptomatibus infeſtant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quamuis malignæ & epidemicæ nulli facile homini parcant, præ aliis tamen occupant plethoricos, ſanguineos, timidos & ſpeculabundos.
2. Purpura alba *puerperis* in hisce regionibus familiarior, quam aliis, obſeruatur.

3. Va-

3. Variolæ & morbilli infantibus magis eueniunt. Plura videantur tabulis ſpecialibus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt materia longe tenuiſſima, mole pauciſſima, agilitate potentiſſima. Vnde inuiſibilis halitus forma de corpore in corpus transferri, atque præſentiſſimos & latiſſime graſſantes peſſimos effectus indole ſua fermentatiuo-putredinoſa producere poteſt.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod repentinum hoc periculum per motus quidem qualescumque febriles auertere adlaborat; quoniam autem per materiæ peſſimam indolem, inops quaſi tempeſtiui conſilii, in terrorem coniicitur, animum & vires facile abiicit, & multis motuum trepidationibus atque anomaliis ſeſe opponit. Vnde negotium non raro infauſte ſuccedit.

3. Cauſſas *occaſionales externas* exhibent tabulæ ſpecialiores.

4. Ceterum quod exanthemata attinet, nullum fundamentum habet adſertio illa, quod ex *corporali* & *mechanica neceſſitate* cuti impingantur, quia particulæ talem habeant figuram, quæ ſolius cutis poris quadret. Docet enim non raro triſtis experientia, quod hæc materia, quæ multo labore ad cutim ducta fuerat, paucis momentis ad interiora recurrat. Hinc rationi magis conſentaneum eſt, quod ipſa natura noxiam hanc materiam a nobilioribus partibus ad ignobiles, minus neceſſarias, robuſtiores & euacuationi aptiores exprimat. Vt paucis dicamus: veterum locutiones de propulſione materiarum noxiarum ad partes ignobiles, plus habent veritatis, quam recentiorum figuræ pororum exquiſitæ, ad captandas ſpecificas materias in hac & non in alia parte efformatæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam cauſſa materialis, quæ in malignis eſt, efficaciam habet, vt corruptionem putredinoſam repente inducere poſſit, ſanæ rationi reſpondet, vt periodus febrium malignarum breuis ſit, & materia, quæ præceps periculum

lum minatur, ſatis mature eliminetur. Hinc febres hæ omnes periodum formant acutam,& nonnullæ peracutam, ita vt prior ſeptem dierum ambitum, poſterior autem dimidium tantum ſeptenarium pro termino fatali agnoſcat, intra quem vel ad mortem, vel ad ſalutem declinant. Licet enim catarrhales malignæ & variolæ ad finem ſecundi vsque ſeptenarii communiter ſe extendant, fit tamen hoc ob mitiorem in his malignitatis gradum. Reliquarum autem contagioſarum acutarum ἀκμὴ, ſeu vigor primum ſeptenarium non tranſcendit, & ſi hoc tempore potior ad minimum cauſſa non ſuperatur, ſumme ambigue & periculoſe cedunt.

2. Si intra primum ſeptenarium conueniens *eccriſis* ſatis libere facta eſt, ſpem facit felicis exitus. Quando autem languide & non ſufficienter hæc ſucceſſit, valde anceps luſus.

3. Effectus corruptiuus quando euitari plane non poteſt per pleniſſimam materiæ euacuationem, ſub halitus forma obtinendam, tolerabilius eſt, corruptionem talem ad ignobiles partes externas ante deuoluere, quam effectum ſuum noxium humoribus, vel ipſis adeo partibus nobilibus, & ad conſeruationem vitæ directe pertinentibus, induxerit.

4. Vnde non tantum variolæ & morbilli, tranquille in ſuperficie efflореſcentes, & efficaciam ſuam vlceroſam ibidem exſerentes, ſaluberrime decedunt, ſed & ipſa peſtis, quæ carbunculos, vel ad minimum bubones, circa exteriores partes producit, ſpem ſalutis multo maiorem oſtendit, quam ſi nihil harum rerum contingat, & ſolæ anxietates cum capitis grauiſſimis perturbationibus adſint.

5. Quamquam enim & illi paſſim ſuccumbant, qui carbunculos habent & bubones, fit tamen hoc vel ex eo, quod hæc exanthemata tardius erupuerint, & ita totam materiæ labem non complectantur, vel quod corruptio illorum putredinoſa velociſſime facta ſit, & hæc corruptio particularis acerrima vniuerſalem reduxerit.

6. Quæ male cedunt malignæ, illæ inflammationes internas ſubtiliſſimas, acerrimas & corruptiones ſphaceloſas præcipites cauſſantur; id quod de peſte præcipue notum eſt. Ante enim, quam cadauera refrigeſcunt, ita ſe exſerit putreſcendi energia, vt mox turgeſcant, liueſcant, nigreſcant, & deinde in tabum diffluant.

7. Ad calamitoſum euentum non exiguum pondus adferunt:

1) Abundantia ſanguinis commoti, præcipue, ſi dyſcraſia concurrit.

2) Læſio viſceris cuiusdam, quæ vix vmquam ſpem relinquit.

3) Adſuetudo motuum peculiarium translatoriorum, v.g. hæmorrhagiarum, vomitionum, diarrhæarum, dolorum capitis rheumaticorum, pectoris infarctuum, faucium & aurium adfectuum.

4) Indoles morbi deceptoria, quæ efficit, vt contagium mox non poſſit obſeruari, neque maturo conſilio ſuperari.

8. Salutaris effectus non alia via ſperandus eſt, quam *ſucceſſiua ſeceſſione* noxiæ materiæ a reliqua humorum maſſa. Hæc contingit, dum ſub motu progreſſiuo & adpulſu ad talia loca, quæ eius modi materiis aditum præbent, dilabitur, ſecedit & tandem penitus excedit.

9. Nullum autem in toto corpore diuerticulum, ad hanc ſeceſſionem admittendam, aptius eſt, quam *ſuperficies*. Poſt hanc capacitas quidem *inteſtinorum* præ aliis idonea eſſet, periculo autem non vacat, ſi talis materia ad interiora viſcera & inteſtina ducitur.

10. Petechiæ ſimpliciores propria ſua indole *ſero* efflореſcunt. Quæ vero mature, copioſe & ſaturate adparent, illæ deterioris, vel plane peſtilentis ſunt indolis.

11. Carbunculi peſtilentes, qui nimis cito & numero plures erumpunt, illi expertorum Practicorum teſtimonio ſunt infames.

12. Animi trepidatio, ſub initium accedens, boni non eſt præſagii.

13. Quo maior eſt virium lapſus, & ſymptomatum diſſimulatio, eo grauius periculum eſt metuendum.

14. *Diarrhææ* moderate ſuccedentes, non ſunt noxiæ, & licet morbum non ſoluant, longe tamen tolerabiliores ſunt, quam alui adſtrictiones.

15. *Narium hæmorrhagiis*, extra dies iudiciarios & criticos contingentibus, parum fidei habendum eſt. Quando deliria & aphthas adferunt, præſagii ſunt peſſimi, melioris autem, quando deliria prægreſſa minuunt, vel ſoluunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quem ad modum malignæ per ſe, extra indiuidualia accidentia, moderatis, ordinatis & prouidis motibus progrediuntur, ita Medicus hunc eius genium ita ante oculos habeat, vt non tantum euitet methodum contrariam, præcipitem, turbulentam & exagitantem, ſed & caueat, ne a ſymptomatibus illis, quæ per indiuiduorum malos mores inducuntur, in illum errorem prolabatur, vt in præiudicium morbi primarii his conſulere velit.

2. Hinc primis diebus nulla remedia, præter pulueres abſorbentes, cum antimonio diaphoretico & nitro propinentur, continentia tranquilla & tepida, quanta vmquam obtineri poteſt, reſpiciatur & iniungatur, omnes autem commotiones calidæ, expulſoriæ, & ex contrario refrigerationes euitentur.

3. Quando morbus ad ἀκμὴν peruenit, temperatisſima alexipharmaca paucis & repetitis doſibus coniungantur, regimen autem ſudoriferum excludatur. In non nullis, præcipue variolis, hæc alexipharmaca non ſunt neceſſaria, immo ne quidem vtilia.

4. Analeptica temperata interponantur. *Conf. cautelæ.*

5. Ceterum, quia extra & ante periodum conuerſio in melius non eſt ſperanda; Medicus *exſpectationem* non quidem otioſam, neque tamen etiam intempeſtiuis negotiis occupatam ſibi habeat commendatam, & energiam naturæ ſub grauiſſimis etiam turbis firmisſime credat.

6. Hæc methodus ſimpliciſſima quid poſſit in morbis tam arduis & periculoſis, experientia docebit.
7. *Vomitus* promotionem placidisſimam abſolute quidem non reprobamus, pro vniuerſali autem methodo illam non habemus. Per hanc enim craſſam euacuationem nequaquam poteſt exantlari materia maligna halituoſa, ſed illa tantum, quæ forte in ventriculi cauitate a fermentatiua efficacia in bilioſo acidam acredinem conuerſa eſt. Hinc vbi indicia huius in hoc vel illo indiuiduo adſunt, ibi modeſta vomitio non contemnitur. Hæc autem de peſte præcipue valent, in aliis enim malignis ipſi vomitoriorum patroni, *præter Apinum*, vomitum non facile commendant.
8. Quando febris periodum ſuam cum euphoria abſoluit, caute ſe gerat patiens circa adpetitum & aërem frigidum. Hinc ſenſim aëri adſueſcat & eſſentiam alexipharmacam continuet.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vnquam alibi, certe in malignis conuenit animum diligenter vertere ad duo hæc phænomena: videlicet primum, quid in hiſce febribus fiat *ſine artificiis*, & deinde quid effatu digni obtineatur in iis, qui *remedia* adhibent. Hac enim ratione vana atque friuola fiducia, quam in traditiones variorum remediorum vulgo collocant, in talem moderationem reducitur, vt methodum, quam Devs naturæ humanæ iniunxit, pro optima ſapientia & maximo arcano habeamus, inanes autem conceptus de efficia medicamentorum directa deſeramus.
2. Et quem ad modum *motus* febriles in hiſce febribus a natura ita inſtruuntur, vt *materiæ indoli* quam maxime quadrent, ita cardo totius negotii in eo vertitur, vt methodum hanc naturalem ſequamur, eamdem promoueamus & iuuemus; præfigurationes autem illas, quaſi arte commodior methodus, quam naturalis eſt, inſtrui posſit, exterminemus.
3. Hinc materia peccans ad *peripheriam* corporis, non autem ad alium locum, eſt dirigenda. Atque hoc fieri debet

per

per directiones adſiduas quidem & nullo modo interruptas, attamen moderatas; breui quidem ambitu, ſed non præcipiti impetu.

4. Sub hac opera opportunitates temporum ſeu momenta periodica exquiſita, quæ *critica* dicuntur, ſunt obſeruanda. Hæc ſi obſeruantur & natura non turbatur, materia peccans per excretiones periphericas, ſiue *ſimpliciter diapnoicas*, ſiue *exanthematicas* eliminatur, & optima ſpes eſt ſalutis.

5. Rationi conſonum eſt, materiam hanc peccantem per nullam aliam viam commodius & felicius poſſe excerni, quam per *tranſpirationem*. Hac enim ratione *latius* diſſipatur, & *vis vnita*, quæ alias fortior eſt, infringitur.

6. Hinc tam contra rationem, quam experientiam inpingunt illi, qui materiam hanc halituoſam craſſis commouendi & euacuandi methodis adgrediuntur. Non minus abſurdum eſt, materiam, in humores late expanſam & diſſeminatam, per *particularem* quamdam euacuationem cum periculo in vnum locum, e.g. in ventriculum & inteſtina colligere, & ibidem eliminare velle.

7. Eſt autem fallacia *non cauſſæ vt cauſſæ*, quando materiæ peſtilenti primariam ſedem in primis viis ex eo adſignant, quod ſuperficies interna ventriculi & inteſtinorum *nigra* conſpecta ſit in corporibus, peſte peremptis. Dubitandum enim eſt, num hæc conſtitutio ſit vniuerſalis: præter ea fieri poteſt, vt miaſma vel per ſaliuam infectam & deglutitam in ventriculum incidat, vel ex maſſa ſanguinea ad primas vias potius, quam ordine inuerſo recedat.

8. Et licet verum eſſet, quod venenum contagioſum *primum aditum* per *ventriculum* inueniret, non ferret tamen materiæ illius conditio, per craſſam methodum illam eliminare. Diu enim in cauitate non fluctuaret, ſed texturam altius penetraret, quam vt crudo vomitu poſſet exantlari. Tacemus maxima illa detrimenta, quæ per vehementiam vomitus motibus vitalibus, qui in malignis ſolent eſſe moderati, inferuntur. Et cur non potius *ale-*

xipharmaca? hæc enim, ſi quid vmquam ad venenum edomandum valent, hic certe valerent, vbi materiam peſtilentem immediate tangere poſſent.

9. Hæc omnia, quem ad modum in iuſtisſimum dubium vocant, quod materia contagioſa, ventriculum familiariter obſideat, & vſum vomitoriorum, quem vulgo rationalem habent, expoſcat: ita *eſſatum Hippocratis: exſoluta aluo, febris ſoluitur*, veritati ſimpliciter non reſpondere, nemo neſcit Practicorum.

10. Reiecta methodo craſſa euacuatoria emetica & cathartica, de *methodo correctoria* notamus, quod & hæc hoc loco minimam ſpem faciat: materiam enim malignam, vti natura mouendo & excernendo vnice ſuperare intendit, ita cauere ſibi debet Medicus a vanis artificiis & prætextibus correctoriis.

11. Itaque methodus reſtat *diaphoretica*, quæ ad ſalutarem progreſſum, decurſum & exitum febrium malignarum contagioſarum præcipuum eſt momentum.

12. Notandum autem eſt, quod hic non minus excludantur fortes humorum commotiones per medicamenta calida & regimen coactum. Incondita enim illa perſuaſio, quod in violentis ſudationibus & feruidis remediis vnicum veneni expellendi præſidium ſit, maximam quouis tempore edidit ſtragem. Et quando ſub prætextu exanthematum expellendorum ſub initium admittuntur, ſana deinde conſilia atque remedia raro habent locum. Vnde in ſuſcipienda exanthematum promotione quam maxime caueatur, ne quid intempeſtiue & præmature per inconſultam exſtimulationem tentetur. Et ſane quantum damni intemperatæ commotiones adferant in *febre purpurata miliari*, hic loci addiſcere poſſumus.

13. Quem ad modum autem *feſtinatio* præmatura euitanda, & violenda methodus excludenda eſt; ita ex contrario *cunctatio* negligens non debet admitti, multo minus tempeſtiuus ſucceſſus turbari.

14. Totum negotium ita vult adminiſtrari, vt *media via,* quæ vnice ſalutaris eſt, teneatur. Eſt autem hæc tranſpiratio

ratio liberrima, paullulum aucta, moderata madefactione conſpicua, quantum vmquam fieri poteſt placidiſſima per longum tempus modeſte & iugiter continuanda. Hanc promouet ſufficiens potus, tepide ſumtus, pulueres febribes, ſub methodo indicati, & temperatisſima alexipharmaca, exiguis doſibus ſumta, & poſt aliquot horarum interuallum repetita.

15. Non exigua autem eſt difficultas, quæ ex parte *ægrorum* tranquillæ continentiæ & ſalutari febris ſucceſſui ſæpius obiicitur, quando vel ſponte ſine phantaſiæ & voluntatis conſciæ concurſu perverſe ſe gerunt, vel per immorigeram voluntatem varias anomalias inducunt, e. g. quando ſanguinei motibus inuoluntariis, cholerici impetuoſis, & ſic vtroque modo *moderamen* motuum vitalium transgrediuntur. Item quando priores anxia, poſteriores importuna impatientia diuturnas & continuas tranſpirationes reſpuunt, medicamina negligunt, potum frigidum extorquent, vel aliis modis immorigeros ſe gerunt.

16. *Alexipharmacorum* vera æſtimatio bene diſtinguenda eſt a fallaci illorum deprædicatione. Vti enim ſpecifica rara ſunt, ita reliqua, quorum effectus eſt mediatus & indirectus, expoſcunt methodum circumſpectam, non autem nudam empiriam.

17. Sic verbi gratia audacisſima quidem eſt adſertio illa, quod *totus ceruus ſit alexipharmacus*, cui vero venenorum generi vmquam vere quid ſubtraxerit, non conſtat.

18. Hoc tanto magis valet de *vnicornu:* quem ad modum enim id, quod *verum* dicitur, in pharmacopoliis non reperitur, licet in formulis ſemper præſcribi ſoleat, ita abſonum eſt, *marino*, nedum *foſſili* eamdem efficaciam tribuere, quam vulgo *vero* adſcribunt.

19. *Theriaca, mithridatium, philonium* & alia confuſa magis, quam compoſita remedia, plus ſane damni, quam auxilii adferunt. Hinc ad iuſta Dei iudicia referendum videtur, quod falſæ de his remediis traditiones vniuerſo fere terrarum orbi impoſuerint.

20. Quod

20. Quod *venæ ſectiones* in febribus malignis *curatorias* nullo modo probemus, *tabula chirurgica de venæ ſectione* cum ſufficientibus rationibus indicauimus. Hinc quando inſignem plethoram in patiente quodam obſeruamus, inſtitui illa debet in principio principii.

21. *Opiatorum* abuſus ſtupores, deliria, anguſtias & anxietates inducit, deinde ſudationes frigidæ ſequuntur, & has mors excipere ſolet.

22. Quem ad modum repentinæ & impetuoſæ *diarrhœæ* in peſte & variolis periculum minantur, & neque per adſtringentia; neque per fortes diaphoreticas commotiones, huic malo iuſte conſulitur, ita adſeueramus, quod *puluis corticis caſcarillæ* omnibus aliis præferri mereatur. Conducit etiam præcipue in *peripneumoniæ concurſu*, non minus in circumſtantiis illis, quæ *ſedantia* expoſcunt. Quum enim *narcotica* ſemper adferant ſtupidos, temulentos, turbulentos, caput grauantes & deliriofos effectus, hic cortex ſine hiſce damnis efficit, quidquid bonæ ſpei par eſt, & ſedatio, quam adfert, ſecurum habet fundamentum. Quando autem anodynum effectum ille non exſerit, alia ſoporifera effectum certe calamitoſum introducent.

23. Rationi conſentaneum eſt, quod in pleriſque malignis, præcipue directe exanthematicis, *aluus* communiter *adſtricta* ſit, maxime tempore illo, quo exanthemata excluduntur. Quando enim partes interiores conſtrictæ ſunt, tum humores ad exteriora loca vberius ſecedunt, ad interiores autem partes non fit largior aditus. Vnde etiam vrina multum non alteratur. Inter ea multa ſubiecta eius modi conſtipationem alui non experiuntur, & hæc ſunt illa, quibus motus febriles ordinate atque tranquille ſuccedunt.

24. *Sitis* in aliis quidem febribus, ſemper fere eſt inſignis, in malignis autem, vti ſub *ſignis* indicauimus, non raro ſatis moderata obſeruatur. Neque hoc ſine ratione: in his enim peccantes materiæ craſſa copia non ſecernuntur, & febrilis commotio, quæ calorem & ſitim parit,

tanta

tanta hic non eſt, vt ingentem diaphoreſin promoueat, & hinc humiditatis defectus multum reſarciri debeat.

25. *Diuretica* circumſpecte in vſum vocanda ſunt, ne intempeſtiua ſtimulatione, materia peccans, dum per intimiores corporis partes ad vias vrinarias ducitur, ab ignobilibus ad nobiles reuocetur. Hoc reſpectu in febribus malignis manifeſte exanthematicis locum non concedimus directis diureticis. Ipſa enim natura paullulum conſtringit colatoria interna, vt noxia materia ad peripheriam ducatur.

26. Excipimus autem *nitrum*, quia hoc efficacia magis alterante, quam diuretica euacuante præditum eſt. Egregie enim temperat, dum non ſolum tenues, acres humores moderate inſpiſſat, & efficaciam putredinoſæ fermentationis potenter infringit, ſed & ſenſum roſiuorum ardorum, immo veræ vſtionis mitigat, & ipſas inflammationes minuit & temperat. Propinandum autem eſt a granis 4. ad 6. vel ad ſummum 8. miſcendo illud cum abſorbente quodam & antimoniato fixo, & tum omnis generis feroces exacerbationes ſincerius & nihilo etiam ſegnius quam *opium* placabit.

27. *Antimonium diaphoreticum* ita præparatum eſſe debet, vt ab omni effectu vomitorio - cathartico alieniſſimum ſit, & tum in eius modi ſenſibilibus morbis & ſubiectis efficaciam exſerit blandiſſime diaphoreticam, atque *bezoardico minerali*, quod vulgo multis encomiis extollitur, prærogatiuam non concedit.

28. *Abſorbentium* vſus in malignis quibuscumque vix vmquam negligendus eſt: non tantum enim illa remedia occupant cauſſas antecetendes, bilioſo - fermentatiuo - acidas acres, ſed & effectus a commotione humorum febrili ſuboaſcentes. Effectum ſuum præcipitantem ita exſerunt, vt cum acidis particulis ſimul agiles ſulphureas irretiant.

29. Et quoniam præcipue in peſte animaduerſum eſt, quod ægri ſaburram bilioſam, ex aciditatis cum bile concurſu intenſe viridem, per vomitum reiecerint, vel poſt mor-

tem in ventriculo habuerint, ſpes non eſt vana, abſorbentia in eius modi caſibus operæ pretium eſſe factura, & eo ipſo litem illam, quæ de vomitus neceſſitate vel vtilitate mouetur, facile compoſitura. Certe enim prudens illorum adminiſtratio, non ſolum ambiguitatem circa vomitus promotionem expedire, ſed & poſitiua emolumenta atque ſalutares effectus adferre poteſt.

30. Præferimus autem *conchas*, ſine igne præparatas, & *matrem perlarum* ipſis *cancrorum oculis*. Minore enim cum impetu ſolutionem & abſorptionem vti peragunt, ita & hunc effectum ſuum in corpore humano tranquillius abſoluere obſeruantur. Tacemus cancrorum oculos, ſæpisſime adulteratos, indolem habere terreorum reliquorum craſſorum, quæ tamquam noxia hic excludimus. Atque inter hoc eſt præcipue *cornu cerui* tam vſtum, quam philoſophicum.

31. *Acida* non coniungenda, ſed *ſubordinanda* ſunt *abſorbentibus*: hæc enim primas vias magis reſpiciunt & humores præcipitant. Vnde prudenter diſcernenda eſt adparens illa contrarietas, per abſorbentia acores obtundere velle, & tamen acida in vſum trahere. Morbidi enim fermentatiui, bilioſo - ſulphurei acores alterius plane indolis ſunt, quam ſinceri, vel craſſiore oleaginea compoſitione prædominantes. Et hæc ratio eſt, quod acidis mineralibus in eadem formula abſorbentia non debeant ſociari. Liquamen autem ex ſaturatione ſucci citri cum abſorbente quodam, ſepoſito craſſo ſedimento, locum quidem habet, ſed magis in aliis acutis, quam in malignis. Exſerit enim efficaciam alterandi maiorem, quam imperitus crediderit, præcipue quando pectoris oppletio vel tuſſis coniuncta eſt.

32. Ex acidis autem primum locum adſignamus *acetoſitati citri*, alterum *ſpiritui ſulphuris per campanam*, tertium *ſpiritui vitrioli* & *clyſſo antimonii ſulphurato*; modo obſeruetur, quod acida mineralia parca doſi ſint adhibenda.

33. Acida compeſcunt acriores putredinoſas fermentationes

&

& æſtuoſas febriles exagitationes. Vnde *Thonerus* non exiguam in patria exiſtimationem adeptus eſt, quod iulapia, inſolito tum temporis more, fecerit acidulata.

34. De *aceto* ſpeciatim notandum eſt, quod efficacia illa, quam *ſimplex* habet, non referenda ſit ad *deſtillatum:* hoc enim nimis eſt penetrans & ſubtile, atque raucedinem cauſſatur notabilem. Quadrat autem acetum ſimplex melius *vehiculo* alexipharmacorum, quam aliis formulis.

35. *Analeptica* non debent continere *acria aromata*, ſed temperata, & gratus ſapor, qui per ſaccharum aut ſirupos iis conciliatur, non eſt reformidandus, neque etiam acidorum vſus pro ſcopo alterante coniunctus, ſi ſolas *variolas* excipias: In his enim & ratio & experientia acidorum vſum disſuadet.

36. *Aquæ deſtillatæ:* ſcabioſæ, ſcordii, galegæ, cardui benedicti, plantaginis, diapnoën placidisſimam & benignisſimam promouent. Atque cum his iulapia acidula commode poſſunt componi, ſed ſine admixtione *abſorbentium*, præcipue ſi acida *mineralia* adiecta ſint.

37. *Sulphur crudum* licet certisſime expellat, in malignis tamen non commendatur, quia commotionem exæſtuantem cauſſatur.

TABVLA LXXI.

DE

FEBRE CATARRHALI MALIGNA PETECHIZANTE.

I. DEFINITIO.

Febris catarrhalis *maligna* eſt febris acuta ſecundaria, qua na-

 tura

tura motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum tenorem auctis, materiam catarrhalem, in lympha ſpiſſiori hærentem, valdeque acrem & actiuam, vndecumque prognatam, eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quod febris catarrhalis & petechizans, item quotidiana veterum continua phlegmatica, dulcis & ſalſa, *ſpecie* non differant, ſed tantum *gradu*, tabula de *febre catarrhali benigna* iam indicatum eſt.
2. In quantum autem *petechizans epidemice* graſſatur, & ab indole benigna febris catarrhalis *ſimplicis* recedit, atque ad varias excurrit anomalias, in tantum peculiari indiget tractatione.
3. Quo modo hæc febris catarrhalis maligna *petechizans* a febre *petechiali*, *Hungarica* & *caſtrenſi* differat, collatio huius & ſequentium tabularum docet.
4. *Maculæ*, quæ hac febre effloreſcere ſolent, non ſunt confundendæ cum maculis *ſcorbuticis.*
5. Differt tandem a *morbillis*, *purpura miliari* & *purpura vrticata. Vid. tabulæ* harum febrium *ſpeciales.*

III. *SIGNA.*

1. Quæ ſigna præcedente tabula de febre catarrhali *benigna* indicauimus, illa vtplurimum etiam valent de *maligna.*
2. *Malignitatis* autem magis *propria* indicia ſunt:
   1) Angor animi inſignis.
   2) Repentina virium exſolutio.
   3) Agrypnia fere continua,
   4) & abſtinentia a cibis, ad vndecim & plures dies continuans.
   5) Adfectus lipothymici intercurrentes.
   6) Deliria.
   7) Præter ea in hac catarrhali *maligna* dolores valde ſenſibiles & tendentes circa dorſum & artus occurrunt,
   8) quibus familiariter ſuccedunt maculæ illæ, ſeu *petechiæ*, a quo ſymptomate febris ordinarie vocari ſolet petechialis, ab Italico *pedechio*, pediculus, pulex.

9) Quæ

9) Quæ petechiæ interuentu medicamentorum calidorum facile augentur.

10) *Angina* & *aphthæ* huic febri præ omnibus aliis facile ſuperueniunt, maxime vbi aluus eſt clauſa.

11) Non pauci quoque ægrotantium *diarrhæis* adfliguntur, ad quas hæc febris ad modum prona eſt, & ſæpius hisce *quaſi critice* ſeſe ſoluere ſolet.

12) *Purpura alba* cum hac febre ſæpius complicatur, præcipue ſi methodo incongrua tractata fuerit.

13) Siſtit plerumque indolem *continentis*, & ſine inuaſione cum frigore & horrore vtplurimum accedit; ab accidentali autem cauſſa in quibusdam cum frigore ſeſe manifeſtat.

14) Eſt quidem ordinarie ſine *typo*, & ſtatas exacerbationes, quas aliæ continuæ exhibent, non exagitat, ſed non ſine *periodo*, nec ſine *indicatoriis* & *criticis alterationibus*, licet ad criticas *excuſſiones* ineptior obſeruetur.

15) Nonnumquam autem indolem habet *continuæ*, & tum quidem non ſolum cum horrore inuadit, ſed &

a) Aeſtus eodem tenore continuat per totam noctem.

b) Sequenti autem die, in primis circa meridiem aliquantulum remittit.

c) Circa veſperam denuo adoritur, cum ſymptomatibus ordinariis.

d) Primis diebus remittente paroxyſmo nullus conſpicitur ſudor, ſed tantum lenis vdor.

e) Continuat hoc modo vsque ad finem ſeptenarii, vbi ſudores lenes poſt exacerbationem obſeruantur.

f) In aliis quarto ſtatim die augetur transſpiratio.

g) In aliis ſeptimo die catarrhus imminuitur, vel plane tollitur.

h) In non nullis eodem tempore paroxyſmus augetur, & poſt ea petechiæ effloreſcunt.

i) In aliis aliud ſchema induit.

16) *Contagioſa* eſt, more febrium malignarum.

17) Tandem hoc adhuc peculiare habet, vt cum aliis mor-

bis facile complicetur, vel pro anni mutationibus illorum ſchema exhibeat, e.g.

a) Menſe *februario*, *martio*, *aprili*, ſub pleuritidis & febris tertianæ ſchemate adparet.

b) *Maio* & *iunio* anxietatibus cardialgicis, & hypochondriacis innoteſcit, & cum febribus cholerico-cauſodeis facile complicatur, vbi ſimul in quibusdam circa initium morbi *enormes hæmorrhagiæ* eueniunt.

c) *Iulio* & *auguſto* dyſenteriæ ſchema ludit.

d) Reliquis menſibus multa tuſſi adfligit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quia contagioſa eſt hæc febris, inuadit, vbi graſſatur, omnis generis ſubiecta.

2. Ea tamen intercedit differentia, vt teneri, delicati, otioſi, timidi, multo magis ab illa corripiantur, quam robuſti, laborioſi, & tempeſtatibus quibuscumque inſalubribus adſueti.

3. Præcipue etiam illos inuadit, qui ad catarrhos alias procliues ſunt, & excretiones naturales, in primis ſudores ſpontaneos, neglexerunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſas febris catarrhalis *in genere* præcedente tab. LXVII. indicauimus; quæ autem cauſſæ catarrhalem *malignam* producant, ſequentia docebunt.

2. Cauſſa *materialis* eſt catarrhus acris cauſticus, ſeu miaſma maxime ſubtile, actiuum, fermenteſcens, & putredinoſum quid inferens.

3. Cauſſa *formalis* eſt laborioſum naturæ conamen, per motus febriles noxiam illam materiam ex corpore proſcribere, & hac ratione corruptionem imminentem præoccupare.

4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ hanc febrem prouocare ſolent, ſunt potiſſimum ſequentes:

1) *Aër* fermenteſcentibus & putredinoſis exhalationibus repletus.

2) *Con-*

2) *Contagium* per alios hac febre correptos; quo caſu timor & auerſatio multum contribuunt.
3) Fructus horæi, vel alii cibi fermenteſcentes.
4) Refrigeratio corporis exæſtuantis.
5) Frequens animi excandeſcentia, eaque ſupprimenda.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ præcedente tabula de *febre catarrhali benigna* ratione *prognoſeos* diximus, illa etiam hac febre, licet maligna, vtplurimum valent.
2. Præter ea notandum, quod maculæ quidem non abſolute ſint de *eſſentia* huius febris, & rectius hinc *petechizans*, quam *petechialis* adpelletur, inter ea tamen eidem præ aliis proprium eſt, maculas tales proferre.
3. Et licet hæ maculæ pro pure critica excretione, quæ determinatis diebus, immo horis adligata eſt, non habendæ ſint, pro *abſolute* tamen *ſymptomatica* excuſſione non poſſunt declarari, ſed potius pro *eccriſi* vtili, ita vt hæ maculæ, ſibi relictæ, nec præcipitanter concitatæ, morbum quodam modo ſubleuent.
4. Quæ maculæ ante *ſeptimum* diem erumpunt, illæ tam ſalutaris exitus non reperiuntur, quam quæ circa eumdem efflореſcunt.
5. Quæ *poſt* primum ſeptenarium proueniunt, illæ magis ſalutaris adhuc euentus ſunt, quam quæ *circa* eumdem ſeſe manifeſtant.
6. Quæ nimis copioſe erumpunt, illæ plerumque cum periculo retrocedunt.
7. Quo magis rubicundæ ſunt maculæ, coloris roſei, & poſt tres vel quatuor dies ſenſim iterum euaneſcunt, ac patientem aliquo modo ſubleuant, eo melioris ſpei cenſendæ ſunt; quo magis autem ad colorem ſaturatiorem nigricantem, & liueſcentem accedunt, eo deterioris ſunt præſagii.
8. Quando poſt eruptionem macularum euphoria non ſequitur, *purpura miliaris* ſæpiſſime adhuc exſpectanda eſt.
9. *Delirium* ante primum ſeptenarium minoris eſt periculi, quam illud, quod poſt eumdem occurrit.

10. Su-

10. *Sudores* iuſto citius erumpentes, placidum morbi decurſum turbant, & facile in nimios, ſummeque debilitantes, degenerant.

11. *Diarrhœæ*, licet reliquis febribus exanthematicis, e. g. variolis, infelicem retroceſſionem, & hinc non raro mortem cauſſari ſoleant; in *petechizantibus* tamen hoc obſeruare non contingit: quamquam enim morbum non ſoluant, nec vllum poſitiuum emolumentum hiſce febribus adferre videantur, nullum tamen notabile damnum inferunt, & longe minoris periculi obſeruantur, quam alui *adſtrictiones*.

12. *Hippocratis* effatum: *ſoluta aluo febres ſoluuntur*; cum grano ſalis hic accipiendum eſt, & non niſi certis circumſtantiis quadrat. Quamquam enim diarrhææ *ſpontaneæ*, huic febri ſuperuenientes, nihil adeo metuendi portendant, artificiales tamen laxationes minime ſunt ſubſtituendæ.

13. *Hæmorrhagia narium* extra iudiciaria tempora, cum incremento delirii eueniens, raro bonæ eſt conſecutionis, aluo præcipue ſicciore: deliria enim & aphthæ facile ſuccedunt; quando autem diuturnis deliriis hæc vel alia hæmorrhagia ſuperuenit, tolerabilior obſeruatur. Inter ea obſeruamus, quod hæ narium hæmorrhagiæ alio quidem tempore benignioris, alio autem peioris ſint prognoſeos.

14. *Aphthæ*, quando huic febri accedunt, ad funeſtum exitum plerumque inclinant: paucis enim horis ita inualeſcunt, vt per œſophagum ad ventriculum diffundantur; cuius ſignum eſt borborygmus poſt potum, es kolcket bis in den Magen.

15. *Lipothymiæ* frequentius adfligentes, ad modum ſunt periculoſæ.

16. *Hippocratis* prognoſin de fluxione acri cauſtica præced. tab. LXVII. iam adlegauimus; quæ proinde hoc loco repetenda eſt.

17. *Inflammatio*, quæ huius indolis fluxiones ſequitur, quo minus *ſanguineæ* admixtionis inuoluit, eo minus etiam ad

ad acrem effectum vlceroſum properat, ſed potius diſcuſſione iterum reſoluitur.

18. *Vlceratio* autem, quando obtingit, multis modis eſt deterior, quam ſimplex *ſuppuratio;* immo ita maligna deprehenditur, vt facile in putridam ſphaceloſam corruptionem abeat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Correctio* materiæ malignæ, contagioſæ, pro viribus tentanda eſt, & ſic commotio humorum inteſtina, & ab illa pullulans acrimonia vlceroſa mitigatur. Ad hanc correctionem eligenda ſunt talia alexipharmaca, quæ ſine multa alteratione *tantum corrigunt*, ſiue ad excretionem diſponunt. Valet hic præ aliis eſſentia *ſcordii* cum eſſentia *radicum alexipharmacorum* mixta: facit quod poteſt, non autem quod neceſſitas ſæpe poſtulat: *ſpecifica* adhuc deſiderantur.

2. Succeſſiuæ lenes *euacuationes* diuretico - diapnoicæ magis, quam ſudoriferæ, promoueantur. Obtinetur hoc felicius

1) per *abſorbentia*, abſterſiuo - diuretica virtute prædita, nempe *acido* ſaturata, it. per acida, v. g. ſucc. citr. ſirup. acetoſ. citr. tinct. roſar. decoct. C. C. & ſcorzon. citrat.

2) Per *diaphoretica fixa*, e. g. antimon. diaphoreticum, bezoard. mineral.

3) Efficaciſſime per maritationem cum *nitro*.

4) Per *diluentia*.

5) Per potiones diapnoicas, in ſanguineis leuiter acidulatas.

3. *Virium* & *ſymptomatum* vrgentium habenda eſt ratio:

1) *Vires* reſtaurant *emulſiones* ex aqua roſarum, cinnamom. & ſemin. card. bened.

2) *Cephalalgiæ* & agrypniæ occurritur per camphorata, externe adplicanda.

3) *Diarrhœa* excedens ſecure tractatur per nitrum & cryſtall. montan. præparat.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Mane exhibeatur eſſent. alexipharm. cum multa eſſentia ſcordii remixta, ad gtt. 25. 30.
2. Per diem autem puluis bezoard. propinetur, e. g.

Recip. nitr. depurat.
antimon. diaphoret.
ocul. cancr. acido citri ſaturat. ana drachm. I. M.
doſ. ſcrup. I.

3. Item potiones ex aquis diapnoicis cum præcipitantibus & antimonio diaphoretico paratæ, e. g.

Recip. aqu. flor. acac.
galeg.
ceraſor. nigr.
ſcord.
ſcabioſ.
plantag.
cinnamom. ſine vino ana vnc. I.
antimon. diaphoret. ſcrup. II.
ocul. cancr. drachm. ſemis.
ſacchar. perlat. q. ſ. ad gratiam, doſ. cochl. I. poſt 2. 3 horas repetenda.

4. His ſubinde interponi poſſunt *iulepi*, aut potiones *acidulatæ*, e. g. clyſſus antimon. vel ſuccus citri, potui inſtillandus.
5. *Emulſiones* ex ſemine aquilegæ, card. Mariæ, citri, valent præcipue, ſi maculæ & purpura conſpiciantur.
6. Concurrente *diarrhœa*, eadem quidem manet methodus, pulueres autem nitroſi eo frequentius repetantur, & cryſtallus montana adiiciatur, obſeruato adhuc magis regimine diapnoico.
7. In *adſtrictione* autem *alui* ſufficiens humectatio, uſus pulverum nitratorum & clyſteres, moderate adhibiti, conveniunt.
8. In *doloribus capitis* ſub initium ſpiritus vini camphoratus, deinde autem vnguent. alabaſtrinum camphoratum adhibeatur.

9. Quam

9. Quam primum patientes male deglutire ſentiuntur, *garga-riſmata* ſubadſtringentia, interne & externe diſcutientia, ac leniſſime laxantia tempeſtiue adhibenda ſunt, ne aphthæ præualeſcant. Idem de *anginodeis* adfectibus cenſendum eſt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quo magis hæc febris epidemica eſt, & petechizat, adeoque ad veterum quotidianam continuam, a phlegmate *ſalſo* exortam, accedit, eo circumſpectiore & leniore methodo adgredienda, ac periodus illius ſeptenaria obſeruanda eſt.

2. Hinc magis adhuc, quam in febre catarrhali *benigna*, cauendum, ne ulla vehemente commotione euacuatoria morbus *primarius*, nempe ſtagnatio materiæ acris, exagitetur; quod in progreſſu morbi *ſecundarii*, ſcilicet febris, tanto magis euitandum: nimis enim mature & copioſe maculæ prodeunt, ac facile recedunt.

3. Procul itaque abſint aluum ſtimulantia, alexipharmaca calida, anticatarrhalia lignoſa, ſuccinata, ſalia volatilia vrinoſa.

4. Secus ſi fiat, maior ad interiora regurgitatio, inflammationes internæ eryſipelaceæ, anxietates, & virium ſummæ poſtrationes producuntur.

5. Hinc *Bagliuius* a ſimplicibus exagitationibus intempeſtiuis per alexipharmaco-ſudorifera in malignis epidemicis mortem adnunciauit.

6. Specialiter monendum eſt, quod euacuatio ſanguinis per *venæ ſectionem* in hac febre ſumme noxia ſit: nam circa dies criticos congeſtiones humorum verſus caput vtplurimum contingunt, & aphthas ac deliria cauſſantur, cum euentu communiter funeſto; niſi continuum regimen diapnoicum, ſtatim poſt venæ ſectionem iniunctum, hunc infelicem ſucceſſum aliquo modo infringat. Hinc etiam Medicus poſt venæ ſectionem demum in auxilium vocatus, regimen diapnoicum ſibi commendatum habeat.

7. Non tantum doctrina de *ſpecificis fermentis* & *fermentatio-*

tationibus difficilis eſt, & nulla ſpes adfulget, perſpicere rond m rationem, cur talia fermenta certas quidem animalium ſpecies violentiſſime inuadant, aliis autem minime noceant, ita vt canes de talibus recenter mortuis ſine damno edere poſſint.

8. Vnde & huius febris noxium fermentum ad certam corruptionis claſſem laborioſe referre, ſuperuacaneum eſt; videtur tamen aliquid *ſcorbutici* fouere.

9. In *ſpecificum* autem huius febris *corrigens* inquirere, maioris eſſet vtilitatis.

10. Dantur quidem *alexiteria*, quæ certæ ſpeciei contagia tollunt, e. g. *ſcorzonera* delet venenum, per morſum ſerpentum communicatum; ſed ſpecificum corrigens contagii, in hac febre præſentis, adhuc incognitum eſt.

11. *Apinus*, in libr. de febribus, multis quidem laudibus *eſſentiam extracti cascarillæ*, præmiſſo vomitorio exhibitam, extollit, & *Stahlius* bonum inde effectum, ſed ſine vomitorio præmiſſo, itidem obſeruauit, *ſpecifica* autem experientia nondum confirmata eſt, quia febris ordinarium ſuum tempus ſolet ſeruare.

12. Sic nec *elixirium polychreſtum* vniuerſale ſpecificum habendum eſt, nam febris ſtatum ſuum tempus ad 7. 9. 11. dies continuat: attamen continuato eius vſu ſymptomata multo mitiora obſeruantur. Præter ea abuſus, non vero moderatus vſus ſumme debiles reddit ægros, vt diu vires colligere non poſſint, immo facile in febres lentas incidant.

13. De reliquo, licet contagium huius febris propria ſua indole ſatis ſegne & lene obſeruetur, ita vt poſt 3. 4. ſeptimanas demum corripiatur aliquis ex illa familia, in qua ante tantum temporis alter decubuit, variat tamen ſecundum maius & minus, pro anni, temporis, & reliquarum circumſtantiarum diuerſitate; immo obſeruata ſunt non pauca exempla, quæ non decubuerunt hac febre, & tamen maculas experta ſunt.

14. Quando autem plures ſimul, aut breui temporis interuallo

ab

ab illa corripiuntur, iuſta ſuſpicio, immo fere certitudo, ſubeſt, quod formido, moeror & inſolita fatigatio in alterius ægroti ſeruitio, ſint accuſanda. Huc etiam ſpectat quando ſani cibum ſuum capiunt in illo conclaui, quo æger decumbit.

15. Dubitat omni iure *Schelhammerus* num *terrea* præcipuam ſuam efficaciam in corpore exſerant per *acidi* abſorptionem: non enim tam *acidum* abſorbent, quam particulas *tenuiores ſulphureas*, quæ fermentatiuas & putredinoſas corruptiones cauſſantur, coagulant, & ſic illarum agilitatem infringunt.

16. Hinc euenit, quod *abſorbentia* oſtracodermata ſudorem promoueant, quia ſcilicet acrimoniam talem ſalino-ſulphuream, orgaſmum ſanguinis inducentem, & hac ratione ventilationem ſudatoriam impedientem, feliciter corrigunt, & per diureſin euacuant.

17. Eumdem commodum effectum exhibet *nitrum*: incraſſat enim tenues catarrhos, & ad motum exſcreatorium & diureticum promouet: vnde etiam in repulſo rheumate grauia mala, ab his agilibus particulis exſpectanda, præoccupat. *Conf. tabul.* LXVII.

18. Quando *petechiæ* erumpunt, *emulſiones* temperantes tutius, quam alexipharmaca fortiora propinantur.

19. Quando *diarrhϾ* accedunt, caueat ſibi patiens, ne ſub aluo deponenda frigori ſe exponat: vnde opus eſt, vt patina, huic negotio accommodata, ægro decumbenti ſupponatur.

20. In *tuſſi catarrhali*, quæ ſæpius cum hoc morbo coniuncta eſt, interponantur *infuſa*: hæc enim & materiæ excretionem, & diapnoën adiuuant.

21. *Vigiliæ* nimiæ non per *narcotica*, ſed ſufficientem potum, pulueres nitroſos, cinnabarinos, emulſiones & potiones analepticas oppugnandæ ſunt.

22. Hæc etiam remedia in deliriis, vel lipothymicis adfectibus optima ſunt, coniunctis paruis, ſed repetitis doſibus bezoardicorum.

23. *Potus* vbique *tepidus* exhibeatur, cibus patienti recuſanti

non obtrudatur, & mens, quantum fieri poteſt, tranquilla commendetur.

24. Finito morbo eſſentia alexipharmaca aliquamdiu continuetur, quo reſiduum materiæ noxiæ prorſus eliminetur; præcipue quando excretiones in ipſius morbi periodo non fuerunt ſufficientes.

TABVLA LXXII.

DE FEBRE PETECHIALI.

I. DEFINITIO

Febris petechialis eſt ſpecies febrium malignarum ſatis acuta, in qua principium vitale miaſma malignum ex maſſa ſanguinea ſeparare, ad peripheriam corporis in forma macularum, pulicum morſibus ſimilium, protudere, & penitus denique expellere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt febris *petechialis* a *catarrhali maligna petechizante* ratione *gradus:* quo reſpectu illa hanc longe ſuperat. Præter ea in catarrhali *maligna* catarrhus ſemper adeſt, petechiæ autem non ſemper proueniunt: Vnde petechizans tantum adpellatur; in petechiali autem ſtricte dicta catarrhus non reperitur, maculæ vero non tantum perpetuo adſunt, ſed & maturius erumpunt: immo dantur caſus, vbi petechiæ ante adparent, quam patiens decumbit.

2. A *purpura rubra* in eo quidem differunt petechiæ, vt nullam in cute eminentiam oſtendant, fieri autem non raro ſolet, vt hæc exanthemata ſint coniuncta, & alia aliis interſperſa, ac tum quidem a ſe inuicem difficulter diſtinguuntur.

3. A

3. A febre *Hungarica* ſeu *caſtrenſi* etiam diſtinguere ſolent hanc petechialem, & hanc differentiam, vtut exiguam, ſigna huius & ſequentis *tabulæ* oſtendent.
4. Quod a *peſte* differat *gradu malignitatis* & diſpari *exanthematum* ratione, omnibus fere notum eſt.
5. Deniqne ipſa petechialis pro locorum, annorum, & temporum diuerſitate diuerſos gradus malignitatis & periculi exhibere obſeruatur.

III. *SIGNA.*

1. Hæc in genere conueniunt cum ſignis febrium malignarum.
2. Inuadit autem communiter circa veſperam cum leni horrore.
3. Æſtus, qui ſequitur, comites habet dolores capitis inſignes, virium proſtrationem, anxietates præcordiorum, animi ſummam inquietudinem & abiectionem, ad lipothymias ſæpius excedentem.
4. In aliis motus conuulſiui occurrunt.
5. Deliria ſunt fere ordinaria.
6. Non raro coqueruntur patientes de faucium ardore, cui niſi arte occurratur, adfectus aphthodei vel anginodei communiter ſuccedunt.
7. Petechiæ, vti ſub *differentia* diximus, maturius erumpunt, quam in *catarrhali maligna.*

IV. *SVBIECTA & CAVSSÆ.*

Hæc conueniunt cum iis, quæ tabula de febribus malignis in genere diximus.

V. *PROGNOSIS.*

1. Febris petechialis ſæpius ita maligna & contagioſa eſt, vt brevi tempore inſignem ſtragem faciat.
2. Quo magis ſymptomata diſſimulat & inſidioſe incedit, eo grauius periculum minatur.
3. Speciatim mortem minantur abiectio animi præter manifeſtam rationem, inquietudo continua in lecto, anginæ vel aphtharum concurſus, lipothymiæ grauiores, deliria non interrupta, reſpiratio laborioſa, ſingultus, ſubſultus tendinum

dinum

dinum & motus conuulſiui, præcipue, quando hæc ſymptomata in ſtatu vel declinatione accedunt.

4. Quo maturius & copioſius petechiæ erumpunt, eo maior malignitas ſubeſt.

5. Petechiæ, quæ inconſtantes ſunt, ita vt modo adpareant, mox diſpareant, nil boni portendunt.

6. Quæ ſunt coloris roſei & floridi, illæ meliores cenſentur, quam quarum color eſt obſcure rubicundus, liuidus vel plane niger.

7. Adfectus ſoporoſi cum frigore extremarum partium, lethalia ſunt ſigna.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA CVM CAVTELIS.*

1. Quamquam febris petechialis malignior ſit febre catarrhali maligna, eadem tamen methodo incedendum eſt.

2. Hinc ante meridiem bis exhibeatur eſſentia alexipharmaca temperata, poſt meridiem autem puluceres febriles, ſuo loco deſcripti, propinentur.

3. *Analeptica*, eaque temperata, interponantur, & tranquillitas tam animi quam corporis quouis modo reſpiciatur.

4. Omnes autem *commotiones* per remedia calida & regimina coacta excludantur.

5. *Venæ ſectio*, ſi omnino neceſſaria videtur, in principio principii inſtituatur.

TABVLA LXXIII.

DE FEBRE HVNGARICA SEV CASTRENSI.

I. DEFINITIO.

Febris *Hungarica* ſeu *caſtrenſis* eſt febris acuta maligna, communiter epidemica, qua principium vitale motibus vltra gradum

gradum naturalem auctis, miaſma quoddam malignum ex corpore proſcribere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris *caſtrenſis* ſeu *Hungarica* licet cum *catarrhali maligna* & *petechiali* tantam habeat conuenientiam, vt pro vna eademque febre a non nullis reputentur, differunt tamen *gradu ſymptomatum*: in *Hungarica* enim ſeu *caſtrenſi* omnia ſunt grauiora.

2. Speciatim differt a *catarrhali maligna* ratione *catarrhi*, qui in febre *Hungarica* ordinarie non reperitur.

3. Differt a *peſte miaſmatis gradu*, quo huic multum cedit.

4. Sunt, qui inter *Hungaricam* & *caſtrenſem* differentiam adhuc ſtatuunt, hæc autem non niſi in accidentalibus tantum circumſtantiis locum habet.

III. *SIGNA.*

1 Corripit ſubiecta cum horripilatione & dolore capitis.

2. Aeſtus ac ſitis, præcipue in plethoricis, eſt fere intolerabilis, & ardor circa ſcrobiculum cordis eximius.

3. Lingua continua eſt ſicca & ſæpius tumida.

4 Angina ad modum eſt familiaris.

5. Circa quartum aut ſeptimum diem grauia deliria accedunt.

6. Vaſa capitis ſanguinea valde turgent, & oculi ſunt fulgidi.

7. Circa veſperam paroxyſmus communiter exacerbatur.

8. Aluus numquam fere rite ſuccedit: vel enim nimis ſtricta eſt, vel diarrhææ adſunt.

9. Pro ſubiectorum, temporum annuorum, regiminis & diætæ diuerſitate conſpirant vomitus, dyſenteriæ, petechiæ, parotides, paralyſes, hemiplexiæ.

10. Narium hæmorrhagiæ non raro etiam concurrunt.

11. Adeſt agrypnia fere continua & abſtinentia a cibis per multos dies.

12. Pulſus ordinarie eſt fortior quam in aliis malignis.

13. Ceterum hæc febris vtplurimum menſibus Iunio, Iulio, Auguſto, rarius aliis temporibus exoritur.

IV. *SVBIECTA.*

I. Contagioſa hæc febris omnis quidem generis ſubiecta, vbi graſſatur, inuadit, præ aliis autem plethoricis eſt infenſa.

2. Speciatim corripit milites, qui in caſtris aëri impuro expoſiti ſunt, aquas ſtagnantes bibunt & alia diætæ vitia admittere coguntur, præcipue, quando hæc omnia cum priore vitæ genere non conueniunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miaſma valde ſubtile, maxime agile & fermenteſcens, ab extra cum corpore communicatum.
2. Cauſſa *formalis* eſt ipſa natura, quæ motibus ſuis ſalutaribus corpus a miaſmate illo maligno liberare intendit.
3. Cauſſæ *occaſionales* potiores ſunt:
   1) Aër putredinoſus & fermenteſcens
   2) Contagium per alios inductum.
   3) Praua diæta, ſpeciatim fructus immaturi, potus aquarum putridarum, refrigerationes corporis exæſtuantis.
   4) Animi pathemata, præcipue ſuppreſſa.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hæc febris multis reſpectibus eſt periculoſa.
2. Dolores enim capitis & deliria quo magis vrgent, eo maiorem metum phrenitidis incutiunt.
3. Non minus ardores illi interni, qui circa ſcrobiculum cordis pertinaciter adfligunt, inflammationem diaphragmatis vel ventriculi accuſant.
4. Petechiæ huic febri ſuperuenientes ſiniſtrum omen præbent.
5. Valet & hoc de illis deliriis, quæ extra tempus paroxyſmorum adueniunt.
6. Metaſtaſes humorum ad fauces periculo plenisſimæ, ſed longe mitioris prognoſeos ſunt parotides.
7. Aluus laxa tolerabilior eſt adſtricta.
8. Hæmorrhagiæ narium extra dies criticos ancipitis ſunt prognoſeos: quæ vero diebus criticis completæ & moderatæ contingunt, illæ morbum ſubleuant.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Commendamus quidem hic eamdem methodum, quam *tabula de febre catarrhali maligna* indicavimus.
2. Quoniam autem cura huius febris ob indiuiduales circumſtantias tum demum Medicis ſolet commendari, quando

grauia

grauia ſymptomata iam habet conſtipata, mature de circumſpecta illorum tractatione cogitandum eſt. v. g.

3. Deliria tractentur remediis temperantibus nitroſis, abſorbentibus citratis, emulſiuis, potu ſufficiente & blando regimine diapnoico: externe adplicentur camphorata, vel vnguentum alabaſtrinum largiter camphoratum.

4. Anginodea & aphthodea ſymptomata quo modo tractanda ſint, *tabula medica de angina*, & *tab. chirurgica de iniectionibus* videatur.

5. Diarrhææ, ſiue ſimplices, ſiue dyſentericæ, tractentur abſorbentibus, nitroſis, cortice caſcarillæ & pilulis *Stahlianis*.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ cautelæ tabula generali *de febribus malignis* & *epidemicis* ratione *venæ ſectionis, vomitoriorum, purgantium, ſudoriferorum* & aliorum vehementer operantium remediorum traditæ ſunt, illæ in febre caſtrenſi tanto magis conſiderari merentur, quoniam *methodus heroica* cum indole expeditionum bellicarum egregie conuenit, & in caſtris quam maxime recepta eſt.

2. *Venæ ſectio* quando in principio inſtituenda iudicatur, non tantum largior eſſe debet, ſed & neceſſum eſt, vt regimen diapnoicum mox ſubiungatur, & quouis modo conſeruetur, ne commotiones hæmorrhagicæ exoriantur.

3. Hunc in finem commendamus de eſſentia alexipharmaca temperata pulueri febrili guttas XXV. inſtillare, hancque doſin poſt trium horarum interuallum repetere.

4. *Opiata, adſtringentia* & multum *incraſſantia* nullo modo hic habent locum.

5. Superato morbo patientes, in primis iuniores, ad modum ſunt voraces; hinc moderamen in diæta ſollicite eſt inculcandum.

6. Et quoniam aër liberior facile *recidiuam* cauſſatur, conſultum eſt, vt patiens per aliquod tempus domi ſe contineat, & eſſentia alexipharmaca vtatur.

TABVLA LXXIV.

DE
FEBRE PVRPVREA SEV MILIARI, PVRPVRA VRTICATA ET FEBRE SCARLATINA.

I. **D***EFINITIO.*

1. *Febris purpurea* ſeu *miliaris* eſt febris acuta, continua, exanthematica, vbi principium vitale miasma aliquod ſubtile fermenteſcens ad peripheriam corporis extrudere intendit: motibus ſecretoriis & excretoriis, vltra conſuetum ordinem auctis.
2. *Purpura vrticata* eſt ſpecies febris benignioris & mitioris, in qua natura per eosdem motus auctiores materiam quamdam acrem, papulas ſiue eminentias, læſionibus poſt vrticarum ictum ſimiles, formantem, expellere nititur.
3. *Febris ſcarlatina* eſt ſpecies febrium acutarum, continuarum, exanthematicarum, in qua natura materiam quamdam acrem cauſticam, corpori infenſam, in peripheriam, maculas latas rubras formantem, expellit.

II. *DIFFERENTIA.*

Hæ diuerſæ ſpecies in vno genere omnes conueniunt, & miaſma quoddam acre, ſubtile, fermenteſcens pro fundamento habent, ratione tamen efflorescentiæ cutaneæ aliquo modo diſtinctæ ſunt. Et ſic differt

1. *Purpura*, germ. der Frieſel.
   1.) a *purpura vrticata*, germ. die Neſſel = oder Wiebel= Sucht, nam in illa exanthemata magnitudine granum milii vix ſuperant: in hac autem ſunt maiora & al-

altiora, ſie ſehen natürlich aus, als wenn man einen mit Brenn-Neſſeln gepeitſchet hätte.

2) A *febre ſcarlatina*, germ. das Scharlach-Fieber; in qua exanthemata ſunt ad modum lata & inſigniter rubentia, in purpura vero paruæ ſunt eminentiæ.

3) A *petechiis*, quæ profunde in cute hærent, purpura vero cutim ſuperat.

4) A *maculis ſcorbuticis*, quæ & colore & magnitudine diſpares ſunt.

5) A *morbillis*, in quibus exanthemata ſunt elatiora, quam in purpura.

2. Purpura ipſa eſt vel *alba* vel *rubra*.

3. Purpura *alba* ordinarie eſt maligna, & febribus petechizantibus facile complicatur, in quibusdam etiam locis puerperis accidere proximis abhinc annis obſeruata eſt. *Vid. ſubiecta.*

4. Purpura autem *rubra* multo benignior ordinarie obſeruatur; ad quam proinde definitio, modo tradita, in totum non poteſt adplicari.

5. Purpura alba & rubra differunt fere vt variolæ & morbilli.

1) Vti enim variolæ malignius ordinarie ſe gerunt, quam morbilli, ita etiam purpura *alba* malignior eſt *rubra*.

2) Quemadmodum autem aliquando variolæ benigniores, morbilli autem maligniores obſeruantur, ſic etiam purpura *alba* interdum benignior, & ſine grauiore febre, *rubra* autem malignior, & cum febre acuta coniuncta adparet.

3) Sicut variolæ puſtulas habent albas, & morbilli protuberantes tantum hirſutas efflorescentias, ita etiam purpura *alba* veras habet puſtulas, & purpura *rubra* hirſutos ſolum nodulos; id quod ex *ſignis* magis eluceſcet.

III. *SIGNA.*

1. *Purpuræ albæ.*

1) Inuadit communiter cum horripilatione & anguſtia ac anxietate præcordiorum.

2) Frigus & æſtus volatilis alternant.

3) Ante eruptionem exanthematum patientes de pruritu intercutaneo conqueruntur, vel prorſus grauiora pathemata anxietatis incurrunt; inter ea omni ſollicitudine a frigore ſe præmuniunt.

4) Circa quartum ordinarie diem exanthema hoc erumpit, primum in collo & pectore, poſt ea in reliquo corpore, nonnumquam etiam ſerius, die ſcilicet ſeptimo, immo vndecimo & decimo quarto, hæc eruptio contingit.

5) Sub qua eruptione primum *rubedo* quædam per ſuperficiem corporis adparet.

6) Poſt ea in medio cuiusuis rubicundæ maculæ *puſtulæ albæ* exſurgunt, & quidem tam copioſæ, vt vna fere alteram attingat.

7) Ordinarie cum febre *acuta*, rarius ſine illa.

8) Diaphanæ ſunt hæ puſtulæ, & aquam tenuem continent.

9) Quando per quatuor circiter dies ſubſtiterunt, exſiccantur, ſquamarum inſtar decidunt, & febris ſoluitur.

10) In humidioribus autem, & abſente febre, puſtulæ hanc humiditatem exſtillant.

2. *Purpuræ rubræ.*

1) Inuadit eadem fere ratione, vti *alba*, nempe horripilationibus & æſtu volatili illis intercurſante.

2) Cum tenſione & preſſione in dorſo.

3) Item cum anguſtia præcordiorum & tuſſi.

4) Circa diem quartum, ſeptimum, vel adhuc ſerius erumpunt exanthemata, ſeminis *milii* & cutis anſerinæ inſtar, ſub prurigine & punctione intercutanea.

5) Febris, quæ accedit, ordinarie mitior eſt: in aliis tertianæ, in aliis quotidianæ, in nonnullis vero acutæ ſchema exhibet.

6) Hæ febres ad largiores ſudores inclinant, fœtore graui ſeſe manifeſtantes.

7) Sub febrium paroxyſmis ingentes anxietates & artuum ſpaſmi ſeſe exſerunt.

8) Non-

8) Nonnullos ſine febre occupat, ita vt patientes negotiis ſuis incumbere poſſint, & nil, niſi pruritum ſub cute, perſentiſcant.

9) Quando autem paullulum incaleſcunt, ardore & ſenſu punctorio corripiuntur, cum ſucceſſu communiter largiſſimi ſudoris.

10) Nonnulli grauitatem & perturbationem capitis ſentivnt, ac ſomnolenti & tædioſi obſeruantur; immo nonnumquam lipothymiis corripiuntur, præſertim quando exanthemata nondum legitime effloruerunt.

11) Vbi per aliquot dies exanthemata ſubſtiterunt, decidunt, & æger plenariam recuperat euphoriam.

12) In aliquibus autem, præcipue debilioribus, valetudinariis, & calido regimine viuentibus, continuat fere per annos, & licet paullulum remittat, leuiſſima tamen occaſione recrudeſcit.

3. *Purpuræ vrticatæ.*

1) Corripit ordinarie patientes cum ſubtili ſenſu refrigerii in ſuperficie corporis.

2) Subſequitur moderatus calor.

3) Hunc comitatur ſitis non tamen adeo intenſa.

4) Iungitur etiam aliqualis capitis perturbatio aut lenior eiusdem dolor.

5) Tandem cum multo pruritu & ſuperficiali tenſione & rigore hinc inde exanthemata tam in facie quam reliquo corpore erumpunt.

6) Hæc exanthemata cutim ſuperant, & cito in notabile augmentum adcreſcunt, ac papulas quasdam eminentes, paulo latiores, coloris ex pallido roſei, vrticarum læſiones referentis, offerunt.

7) Nonnumquam cum protuberantiis ſemi-eryſipelaceis, & aſperitate ſerpiginoſa effloreſcit, & aliquo modo eryſipelatis indolem imitatur.

8) Febris, ſi adeſt, mitioris indolis eſſe ſolet.

9) Non tamen conſtanter permanent exanthemata, ſed divrnis in primis horis euaneſcunt, quibus etiam motus febriles remittunt.

10) Cir-

10) Circa veſperam vero, vbi febris reuertitur, denuo prodeunt, & eo tempore etiam pruritus moleſtus & ardens inſigniter adfligit.

11) Totus adfectus intra triduum aut quatriduum finem ſuum adſequitur, & ſi a febre immunis eſt, adhuc citius exitum ſortitur.

12) Cum temperata diaphoreſi exit, & poſt ceſſationem exiliſſimæ ſquamulæ ab adfecta parte ſecedunt.

4. *Febris ſcarlatinæ.*

1) Incipit & hæc purpuræ ſpecies cum leni horripilatione, cui temperatus ſubſequitur æſtus, plerumque cum ſiti moderata, faucium ardore & virium deiectione ſtipatus.

2) Adeſt etiam oppletio pectoris, reſpirationem difficilem reddens, cum tuſſicula ſicca.

3) Accedit capitis grauitas vertiginoſa aut dolor magis acutus.

4) Die quarto tota facies intumeſcit, & erumpunt maculæ intenſius rubicundæ, primo paruæ, mox vero latiores redduntur & coaleſcunt, ac totam faciem ſumma rubedine tingunt.

5) Circa hoc tempus in quibusdam, præcipue plethoricis, ſuperueniunt hæmorrhagiæ narium.

6) Poſtea hæ maculæ latæ etiam in pectore & dorſo, tandem in artubus prodeunt, & totam ſuperficiem tegunt.

7) Poſtquam duos aut tres dies ita ſubſtitere, rubor ille inſignis perit, facies detumeſcit, & ſquamulæ decidunt.

8) Febris ſatis tranquille excurrit, & cum moderata diaphoreſi ſalutarem euentum obtinet.

9) Aluus ordinarie toto hoc tempore eſt clauſa, vti etiam in reliquis ſpeciebus, quæ tamen ſub finem morbi ſponte aperitur.

10) De reliquo hæc febris ſereno & æſtiuo tempore vſitatius adfligit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Omnes hæ purpuræ ſpecies prioribus temporibus ita non innotuerunt, vti nunc ab aliquot hinc annis in Saxonia ſeſe manifeſtant; in qua regione purpura, in primis *alba* epidemice graſſari obſeruata eſt.
2. Purpura, præſertim *alba*, ab anno 1652, in quibusdam dictæ regionis locis commune ſymptoma puerperarum deprehenditur.
3. Vbi febres petechizantes graſſantur, ibi non raro *alba* cum petechiis prouenit.
4. Sicuti etiam cum variolis nonnumquam conſpirare & ſymptomata ibi grauiora excitare ſolet.
5. Præter ea hi adfectus, & præcipue purpura rubra, chronica, benigna, inuadere obſeruantur ætatem iuniorem præ adulta.
6. Homines plethoricos, ſpongioſos, de temperamento ſanguineo & phlegmatico multum participantes.
7. Otio deditos & diæta lauta vtentes, & ad iram pronos.
8. Laborioſi autem vix vmquam his exanthematibus adfecti inueniuntur, & ſic cum ſcorbuto eadem fere fata ſubevnt, qui etiam otioſos communiter occupat.
9. Feminæ hyſtericæ & delicatulæ præcipue obnoxiæ ſunt purpuræ *rubræ*, & ante, quam erumpit, ſchemata ſuffocationis vterinæ lipothymicæ ludit, non autem tranſitoria, quæ in communibus ſuffocationibus hyſtericis contingunt; ſed ad eruptionem vsque exanthematum continuantia.
10. Maxime omnium illis otioſis & delicatulis euenit, qui, ſalvis rebus & tranquillis, tegumentis copioſis ab aëre ſe præmuniunt, & hac ratione humores ſemper ad peripheriam corporis inuitant.
11. Febris *ſcarlatina* nonnumquam virgines emanſione menſium laborantes, poſt varia molimina ad eorum excretionem tendentia, inuadere ſolet.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* horum exanthematum eſt materia ſub-

tilis fermenteſcens, plus vel minus maligna, & hactenus in quibusdam locis epidemica, corruptionem ſui generis ſpecificam in corpore generans.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus, præter gradum naturalem auctis, miaſma illud noxium, & effectum ab illo inductum, nempe materiam vere iam corruptam, ſecernere & per corporis peripheriam excernere intendit.

3. Cauſſæ huius mali *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:
   1) Aër fermenteſcentibus particulis impregnatus.
   2) Contagium per alia corpora, eodem modo correpta.
   3) Sudores non tantum repulſi & impediti, verum etiam
   4) Per medicamenta exæſtuantia & regimina calida, præſertim in morbis petechizantibus & puerperiis coacti.
   5) Peruerſa rheumatiſmi & febrium catarrhalium curatio per methodum nimis refrigerantem.
   6) Diæta craſſa & dyſpepta, præcipue in minus adſuetis & otioſis.
   7) Euacuationes ſanguinis *naturales* ſuppreſſæ, e. g. menſivm, lochiorum, hæmorrhoidum.
   8) Vel *artificiales* neglectæ.
   9) Repentinæ & immoderatæ ſanguinis commotiones & exæſtuationes, quibus ex ipſa humorum maſſa ſubtilis hæc & reliquæ mixtionis integritati inimica materia generatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Purpura *alba* per ſe numquam periculo caret, in primis ſi conſtitutio eſt epidemica, & tunc ſæpius plures iugulat.
2. Interdum tamen aliquo modo benigna obſeruatur, præſertim quando tum temporis nullæ febres malignæ graſſantur.
3. Ita, quæ ſine *febre* contingit, minus quidem periculoſa, maioribus tamen anxietatibus & motibus ſpaſticis ſtipata eſt, quam *rubra*.
4. Quando purpura *alba* ſucceſſiue & nimis languide erumpit, ita

ita vt poſt diſceſſum priorum noua exanthemata ſuccedant, ſemper peioris eſt indolis.

5. Receſſio purpuræ *albæ* ſæpius eſt lethalis, vel tamen grauiora ſymptomata, aphthas, mentis alienationes, vel ſummas anxietates inducit.

6. Purpura *alba* repulſa quando iterum expellitur, & tamen ſymptomata, a receſſione illa inducta, non mitigantur, omnino fidei eſt ſuſpectæ.

7. Quæ cum petechiis ſimul, præcipue mature, nempe tertio vel quarto die erumpit, eſt periculoſa; melioris autem notæ, quæ petechiis demum innaſcitur.

8. Purpura *alba*, lochiorum ſuppreſſionem excipiens, ſemper peior eſt quam reliqua.

9. Purpura *alba* ſubiecta plethorica aut cacochymica corripiens, ſemper grauius adfligit, & maiori periculo exponit ægrotantes.

10. Diarrhæa ſymptomatica, quando vehemens eſt, receſſionem exanthematum facile poſt ſe trahit, & hinc merito ſuſpecta eſt.

11. Purpura *rubra* vtplurimum benigna eſt, & raro grauia coniuncta habet ſymptomata aut mala conſectaria.

12. Si vero conſtitutio eſt epidemica ſæpius eumdem malignitatis gradum ac purpura *alba* obtinet, immo hanc interdum adhuc ſuperat.

13. Spongioſi longe facilius ferunt purpuram, quam qui ſtrictioris ſunt habitus.

14. Purpura *rubra*, quando, regimine placido neglecto, recedit, tam præſentaneum quidem periculum, vti *alba*, non adfert, ſequuntur tamen anxietates cum motibus ſpaſticis & grauatione defatigatoria in omnibus corporis partibus.

15. Nonnulli inflammationes faucium, aphthas, & adfectus anginodeos ex hac receſſione incurrunt.

16. Alii tuſſi ſicca vehemente, alii ardore vrinæ, alii arthriticis adfectibus, hemicrania & pleuritide ſpuria corripiuntur.

17. Quæ vero ſymptomata, erumpente iterum purpura, communiter prorſus euaneſcunt.

18. Purpura *vrticata* & febris *ſcarlatina*, quando ſibi relinquuntur, nihil mali portendunt, & ſponte interdum iterum ceſſant.

19. Si autem imprudenter tractantur, in primis per regimen nimis calidum, aut per alia ſanguinem commouentia, mala plerumque conſectaria habere ſolent.

20. Hæmorrhagia narium ſufficiens, in febre *ſcarlatina* ſub eruptione exanthematum contingens, morbum inſigniter imminuit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Si vmquam alibi, certe in *purpura* methodus debet eſſe temperatiſſima.

2. Hinc eſſentias alexipharmacas, vtut temperatas, durante morbo hic excludimus, & ſolos pulueres febriles cum potionibus diapnoicis & emulſionibus adhibere commendamus.

3. Immo in purpura ſimpliciore, non maligna, ſed chronica, ne antimoniata quidem fixa adhibenda eſſe cenſemus, quoniam in ſenſibilibus plus commotionis faciunt, quam imperitus forte crediderit. *Conf. præfat. Illuſtr. Stahlii.*

4. Quando diarrhææ accedunt, puluis corticis caſcarillæ ad grana decem pulueri febrili miſcendus eſt.

5. Sudores ſpontanei, qui durante morbo familiariter non exigua incommoda adferunt, neque ſupprimendi, neque promouendi, ſed prudente ratione moderandi vel tolerandi ſunt.

6. In declinatione morbi eſſentiæ alexipharmacæ temperatæ cum leniſſimis laxantibus locum habent.

7. De purpura *vrticata* & febre *ſcarlatina* non habemus, quod ſpeciatim dicamus.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quæ tabula de febre catarrhali maligna de continentia tranquilla, placido regimine, & euitandis calidis medicationibus diximus, illa hoc loco quam maxime etiam ſunt obſeruanda.

2. In

2. In ſpecie irritatio *alui* in his adfectibus tam periculoſa eſt, vti in variolis & morbillis: hinc leniſſima adeo clyſmata non ſatis tuto adplicantur.
3. Nec etiam, vti ſub *methodo* iam diximus, locus concedendus eſt *alexipharmacis*, poſitiuis *diaphoreticis*, & aliis maſſam humorum commouentibus, ſiquidem ſub hoc labore feruido plures generantur impuritates, & materia acris vna cum febre augetur.
4. Et licet plethora commota his malis ordinarie anſam præbeat, *venæ ſectio* tamen inſtituenda non eſt, ne exanthematum receſſio ad interiora ſequatur.
5. Quando exanthematum receſſionis metus ſubeſt, potus aquæ calidæ, e. g. thée commendatur, extra hunc autem timorem pro potu ordinario cereuiſia dilutior, bene tamen defæcata, vſu eſſe poteſt.
6. *Regimen* coactum licet noxium ſit, caueant tamen ſibi patientes, ne exiguum etiam aëris acceſſum refrigeratorium admittant: hinc neceſſarium erit, per illos dies, quibus purpura durat, lectum non ſternere.
7. In adfectibus faucium ſuperuenientibus eſſentia *pimpinellæ albæ* per aliquot guttulas, ſine vehiculo inſtillata, egregie ſe gerit: ardorem quidem, ſed etiam ſalutarem effectum hæ guttulæ, in ore detentæ & deglutitæ, inferunt.
8. *Scarificatio* repetita, &, rebus adhuc tranquillis, præſeruando inſtituta, vſum habet in illis, qui ſæpius a purpura infeſtantur.
9. Vbi autem ſuppreſſæ ſanguinis euacuationes ſubſunt, ibi illarum reſtitutio animo inſideat, ad quam obtinendam præcipue pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri* egregie ſe gerunt, ſubiuncta pro rerum circumſtantiis venæ ſectione.
10. Rebus tranquillis tranſpirationem naturalem per vitæ genus placide laborioſum promouere, multo efficacius erit ad præſeruationem, quam ſollicita aëris per tegumenta excluſio; quæ potius hæc exanthemata ad peripheriam corporis inuitat. Tempore autem illo, quo efforeſcunt hæc exanthemata, neceſſarium eſt, vt pectus ad vmbilicum vſque a ſenſu frigoris defendatur.

11. De purpura *alba* adhuc indicandum eſt, quod ad modum inſidioſe nonnumquam ſe gerat, & variis ſuis ſchematibus multis modis Medicum decipiat. Patientes de nullis doloribus conqueruntur, bene ingerunt, dormivnt, ſudant, & tamen orthoſtadii eſſe non poſſunt. Erumpente tandem purpura animam efflant, e. g. Studioſus quidam hoc malo corripiebatur, qui primis diebus nihil niſi laſſitudinem accuſabat, interim neque de cibo & potu ſibi aliquid detrahebat, neque vigiliis multis vexabatur. Die nono purpura alba conſpiciebatur; vndecimo autem die neſcio quo caſu factum eſt, vt ſumma auiditate duplam cibi portionem deuoraſſet. Qua ingeſta poſtulauit, vt ſibi ſtratum adferrent, ſe iam eſſe moriturum, cui etiam parato membra ſua repoſuit, & ſtatim ex hac vita diſceſſit.

TABVLA LXXV.
DE
VARIOLIS ET MORBILLIS.

I. **D***EFINITIO.*

Variolæ & morbilli ſunt febrium acutarum, exanthematicarum ſpecies, epidemice communiter graſſantes, vbi natura motibus ſecretoriis, & excretoriis, vltra gradum naturalem auctis, materiam fermenteſcibilem vlceroſam, ad peripheriam corporis propellere, & hac ratione eamdem eliminare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Variolæ ac morbilli quotannis fere pro diuerſa aëris conſtitutione epidemica variant, atque hoc reſpectu ſunt vel

1) *Re-*

1) *Regulares* & *benigniores*, quæ ſtata & definita tempora ſeruant; vel
2) *Irregulares* & *maligniores*,(ſecundum *Sydenhamum*) quæ ab hac norma deflectunt.

2. Vulgus variolas diſtinguit in *veras* & *nothas*; per *nothas* autem intelligit illas,quæ minus copioſe prorumpunt,&veſiculam tranſparentem, humore refertam, formant, ſine acceſſu febris exquiſitæ: german. Wind- und Waſſer-Pocken, wilde Blattern.

3. Variolæ ratione numeri ſunt:
1) Vel *paucæ* ac *diſtinctæ*.
2) Vel *copioſæ* & *confluentes*.

4. *Variolæ* differunt a *morbillis* ſuppuratione.

5. *Morbilli* differunt a *petechiis*
1) *Latitudine*, qua petechias ſuperant.
2) *Eleuatione*, quæ in morbillis magis conſpicua & notabilis eſt.
3) *Inflammatione*, quæ in morbillis ad genium inflammationis eryſipelaceæ proxime accedit.
4) *Morbilli* etiam differunt a *purpura miliari*: in qua, in primis alba, ſunt puſtulæ exiguæ pellucidæ, ex maculis rubris ortæ: in rubra autem paruæ eminentiæ duræ, ſeminis milii inſtar.
5) A *maculis ſcorbuticis*: quæ ſunt latæ, coloris obſcure rubicundi, vtplurimum abſque febre.

6. Tandem *morbilli* ſunt, vel
1) *Sporadici*, qui paucos adfligunt & benigniores obſervantur; vel
2) *Epidemici*, qui multos ex cauſſa communi corripiunt, & maligniores ſunt.

III. *SIGNA.*

A. *Imminentium.*

1) Inuadunt communiter *variolæ* ſine horrore & frigore notabili, more febrium continentium, in adultioribus autem non raro frigus, vel ad minimum leuis horripilatio accedit.
2) Oſcitationes & pandiculationes concurrunt.

3) Ad

3) Adpetitus eſt proſtratus.
4) *Morbilli* autem cum horrore plerumque incipiunt.
5) Cooritur, vel ſuccedit, *æſtus*, qui eſt præter naturam, vtplurimum tamen ſatis tolerabilis, cum *capitis* gravatiua & vertiginoſa perturbatione.
6) Concurrit apud plurimos tuſſis & pectoris notabilis oppletio.
7) Accedit tenſio dorſi cum ſenſu leuiter compunctorio.
8) Multis eueniunt tormina abdominis leniora, aliquando fluxus alui, & non raro vomitus, præcipue infantibus, item hæmorrhagiæ narium largæ, circa & ſub ipſam eruptionem; non minus conuulſiones, quæ variolarum eruptionem proxime præcedere ſolent. Hinc *Baglivius* motus conuulſiuos, qui febribus puerorum, variolas nondum expertorum, ſuperueniunt, pro infallibili indicio habet, quod hæc exanthemata mox eruptura ſint.
9) Speciatim in morbillis præcedit ſeroſa excretio per nares & oculos, frequens ſternutatio, tuſſis ſicca, & verſus quartum diem palpebrarum intumeſcentia.

B. *Præſentium.*

1) Eruptio variolarum contingit inter tertium & quartum diem, & durat vsque ad ſeptimum, tam in illis, qui paucas, quam qui copioſas accipiunt.
2) Placide ſuccedit hoc eruptionis negotium, ſine ſenſibilibus febris ſymptomatibus & ſine ſudore, intra limites liberæ tantum tranſpirationis. Nonnulli ſub eruptione leui ſaliuatione corripiuntur.
3) Conueniunt inter ſe variolæ & morbilli, dum ſtigmatum rubicundorum ſchemate viſui occurrunt, ſed altero die mox eluceſcit, cui generi hæ efflöreſcentiæ accenſendæ ſint.
4) *Variolæ* enim puſtulas formant, ad mediocris piſi diſſecti quantitatem accedentes.
5) A ſeptimo ad vndecimum diem ſuppuraſcunt, ſub ambiente circulo rubente, & inflammatione turgida cutis, præcipue in facie & manibus.

6) Cir-

6) Circa vndecimum diem rupturam & puris effuſionem ſubeunt.
7) Circa diem autem decimum quartum exſiccantur & delabuntur.
8) *Morbilli* autem cutis planitiem eminentia tantum lenticulari excedunt, ſub macularum rubicundarum forma.
9) Deinde aliam mutationem non ſubeunt, ſed aliquot dierum decurſu ruborem ſui minuunt, & ſenſim ſubſidendo cum aliquali pruritu euaneſcunt, relictis communiter ſquamulis furfuraceis, ſucceſſiue decidentibus.
10) Aluus ordinarie eſt adſtricta.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quantum hiſtoriæ relationes docent, graſſantur hi adfectus familiariter inter gentes *Nigritarum* & *Cafrorum*, atque tam adultos quam iuniores inſultant. Hinc iuſta ſubeſt ſuſpicio, quod variolæ & morbilli apud iſtos populos morbi ſint endemii, plus ſemel vnum indiuiduum per vitam infeſtantes.
2. Ex hac mundi plaga ſecundum omnem veri ſimilitudinem per nauigationem ad *Europæos* hi adfectus transportati ſunt: ita vt tantum non omnes illorum ſemel, dum viuunt, ab illis corripiantur.
3. Dantur etiam exempla, ſed ad modum rariora, quæ bis vel ter ab his adfectibus infeſtantur.
4. Familiariſſime eueniunt infantili ætati, & plerumque tempore verno, interdum etiam autumnali, graſſantur.
5. Poſt infantes puerilis ætas maxime illis expoſita eſt.
6. Hinc reliquæ ætates hos morbos rarius incurrunt, quia plerique homines eosdem vel infantili, vel puerili ætate perpeſſi ſunt.
7. De reliquo admodum probabile eſt, quod tempore *Hippocratis* & *Galeni Europa* noſtra a variolis & morbillis libera adhuc fuerit, alias de ſonticis hiſce adfectibus conſpicua momenta more ſuo nobis reliquiſſent. Papularum, teneri ætati familiarium, *Hippocrates* quidem mentionem

 facit,

facit, ſed in tranſitu ſolum, & ita ad notabiles hos adfe-ctus denominatio hæc non poteſt adplicari.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa vera & genuina horum adfectuum eſt incognita.
2. In genere quidem miaſma ſubtile fermenteſcens poteſt accuſari, ſiue ex macrocoſmo ſuſceptum, ſiue per contagivm communicatum.
3. Quale autem ſpecificum ſit fermentum, quod adfectus hosce tam notabiles, & ab omnibus aliis morbis per aliquot plane peculiares circumſtantias diſtinctos, producat, non poteſt determinari.
4. Vulgaris ætiologia ortum horum adfectuum ducit a *venenatis qualitatibus ſanguinis menſtrui*, ſed hæc iactata cauſſa multis difficultatibus laborat, præcipue quando conſideratur, quod ſecundum veri ſimilitudinem apud *Europæos* non ſemper cogniti fuerint.
5. Alii ad cauſſas ſubtiliores confugiunt, & hæc exanthemata pro ſymbolo impuritatis ſpiritualis declarant; ſed quo infirmo iudicio, ex circumſtantiis, modo indicatis, colligendum eſt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Variolæ & morbilli, quando per ſe conſiderantur, plerumque ſalutariter exeunt, malus autem ſucceſſus a cauſſis accidentalibus vt plurimum dependet.
2. Larga horum exanthematum eruptio tam placide ſuccedere obſeruatur, quam pauca, & hæc non numquam æque funeſtum euentum adfert, quam illa, concurrentibus videlicet vtrimque cauſſis accidentalibus.
3. Traditio illa popularis non prorſus contemnenda, quod, quibuscumque in pedum ſoleis nullæ poſtulæ adparent, illi expoſiti ſint periculo ſecunda, immo tertia vice has experiundi.
4. Ex hiſtoria practica conſtat, hos adfectus a grauidis in foetum propagatos fuiſſe.
5. Exanthemata hæc, quando intempeſtiue & impetuoſe extruduntur, vel inæqualiter efflorescunt, ordinarie ſolent recedere, & funeſtum exitum ſortiri.

6. Vel

6. Vel,vbi omnino non recedunt, magnum tamen diſcrimen in ſuppuratoria illa inflammatione ſubeunt, quo œconomia vitalis facile turbatur.

7. Quando nobiliores corporis partes occupant, ſcilicet oculos, aures, nares, fauces, his ſæpius periculum minantur.

8. Variolæ generatim cum morbillis collatæ, quouis reſpectu ſunt periculoſiores, id eſt: benignæ variolæ longe deteriores ſunt, quam benigni morbilli, & malignæ variolæ magis periculæ ſunt cenſendæ, quam maligni morbilli.

9. Nonnumquam tamen morbilli malignius graſſantur, & variolæ illo quidem tempore benignius ſe gerunt.

10. Variolæ, licet iam maturatæ, ruptæ, euacuatæ, immo deſiccatæ ſint,tantum tamen periculi adhuc fouent, vt patientes, aërem frigidum negligentius admittentes, repente ſæpius vitæ iacturam incurrant; quod a morbillis non timendum, qui etiam, quando ſemel effloruerunt, tam facile recedere non ſolent.

11. Tam certum etiam non eſt periculum mortis, ſi in morbillis receſſio vel diarrhæa contingit.

12. Diarrhæa autem, præſertim torminoſa, ſiue a medicamentis, ſiue a refrigerio extremorum concitata, cum receſſione horum exanthematum obueniens,plerumque quidem eſt lethalis, hoc autem periculum, a diarrhæis metuendum, grauius tempore alio, alio mitius eſſe obſeruatur.

13. Diarrhæa illa quaſi purulenta, quæ circa maturationis tempus ſæpius contingit, non deterreat Medicum, ſi tantum moderate procedat. *Vid. caut. num.* 8.

14. Variolarum ſucceſſiua eleuatio, ſi debito tempore non ſuccedit, areolæ circa poſtulas palleſcunt, aut nigreſcunt, ipſæ etiam puſtulæ ſeſſiles, & in medio depreſſæ conſpiciuntur, aut mature ſubſident & dehiſcunt, ac loco puris ſtigma ſanguineo-nigricans exhibent, infauſta & plerumque funeſta ſunt præſagia.

15. Quo magis autem variolæ ad rotunditatem adſurgunt, eo melioris notæ ſunt cenſendæ.

16. *Petechiæ* aut *exanthemata miliaria*, quando in variolarum interſtitiis occurrunt, inſignem malignitaten indicant,

cant, ſæpiſſime ſunt funeſti euentus, in primis ſi nigricantem colorem oſtendunt.

17. *Variolæ nothæ*, id eſt, quæ feſtinato ſucceſſu attolluntur, germ. Spitz-Pocken; item illæ grandes variolæ, quæ limpido humore cito turgent, & eumdem intra paucos dies, ruptis veſiculis, effundunt, germ. Wind- und Waſſer-Pocken, longe benignius, quam veræ variolæ, ſe gerunt.

18. Variolæ *confluentes* ſemper maius, quam diſtinctæ, periculum minantur, præſertim ſi regimen calidum præceſſerit.

19. Si in principio tertii diei iam erumpunt, ad irregulares & confluentes communiter inclinant, atque ita peioris ſunt indolis.

20. Hæc exanthemata ſemper tolerabilius & ſecurius infantibus cedunt, quam adultis.

21. Qui minus ſucculenti ſunt, illi felicius ea ſuperant, quam valde tales.

22. Tempore ſuppurationis noua plerumque febris inflammatoria ſuccedit, & hæc grauius ſæpe, quam quæ circa eruptionem fuit, periculum adfert: vnde patientes in declinatione morbi, vbi prima febris iam ſuperata videbatur, cum hac noua febre pereunt.

23. Plures moriuntur ob variolarum copiam, quam ob earumdem inopiam; id quod contra familiarem methodum expellendi probe notandum.

24. Symptomata grauiora, e. g. conuulſiones epilepticæ, quæ in principio, & ante eruptionem obueniunt, tantum periculi non minantur, quam quæ poſt efflorescentiam ſe manifeſtant.

25. Turgefactio inflammatoria faciei & manuum, tempore ſuppurationis exſpectanda, ſi vel non ſuccedit, vel iuſto maturius ſubſidet, graue periculum minatur: licet enim variolæ non recedant, ſequitur tamen iectigatio, delirium, ſuppreſſio vrinæ, mors.

26. Quando ſanguis, per venæ ſectionem emiſſus, cruſta alba & craſſa in ſuperficie obductus eſt, (id quod in omnibus inflam-

inflammatoriis morbis obſeruatur) prædicit *Bagliuius* variolas copioſas & valde periculoſas.—

27. Inuaſio variolarum cum *horrore* deterioris quoque eſt ominis: & quo ſenſibilior eſt horror, eo maior inflammatio viſceris alicuius metuenda eſt.

28. Nimii *ſudores* non ſunt optimæ notæ. Hac enim ratione humores, qui variolarum repletioni & maturationi deſtinati ſunt, nimium effunduntur. Vnde exanthemata facile ſubſident & recedunt.

29. *Alui* adſtrictio, modo cetera paria ſint, nihil damni infert; proturbatio autem illius, temere ſuſcepta, longe plus periculi exhibet. *Conf. num.* 12.

30. Ex numero pauciorum, qui contra hos adfectus medicamenta adhibent, plures moriuntur, quam ex numero plurium, qui nullis medicamentis vtuntur, ſed ſoli naturæ hoc negotium committunt.

31. Variolas nonnumquam excipiunt *apoſtaſes* ſeu *metaſtaſes*, præcipue ad pulmones, vnde tuſſis poſt morbum ſuperatum facile remanet.

32. Poſt exanthemata hæc, recte perfuncta, homines ſentiuntur vegetiores, & fere omnes Europæi per totam deinde vitam ab illis, præcipue morbillis, ſatis ſecuri ſunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. In variolis & morbillis, placide, leniter & ordinate procedentibus, præſtat ab omni medicatione abſtinere, & conſultorem magis, quam actorem agere nimis officioſum.

2. Quando autem omnino medicatio aliqua efflagitatur ab iis, qui ſalutare hoc conſilium non capiunt, methodus ſequens, præoccupandis malis ſymptomatibus deſtinata, eligatur.

3. Iuſtum eruptionis tempus circumſpecte obſeruetur, nec vmquam aliquid intempeſtiue, vel medicamentis, vel regimine calidiore, promoueatur.

4. Tutiſſimus hic vbique, & præcipue etiam ſub initium morbi, deprehenditur vſus *abſorbentium* marinorum, cum antimoniato fixo coniunctorum: quo nomine laudantur oculi cancri, mater perlarum, conchæ præparatæ,

cornu cerui, ſiue vſtum ſiue aſſum, antimonium diaphoreticum, bezoard. minerale; de quibus pulueribus grana XV. pro adultis, pro iunioribus pauciora, exhibeantur, & poſt trium vel quatuor horarum interuallum ſemper repetantur.

5. Vel loco pulueris *potiones*, ex aquis diapnoicis & dictis abſorbentibus paratæ, propinentur.

6. Vbi *æſtus* inſignis, & ſanguinis *orgaſmus*, eruptionem impediens, concurrit, ibi nitrum quoque & blanda acida, præcipue in adultioribus, locum habent, e. g. ſuccus citri, clyſſus antimonii, tinctura flor. bellidis.

7. Tempus *eruptionis* quando accedit, iniungatur continentia quieta, & regimen leniter diapnoicum; de medicamentis autem ſiue emulſio, ſiue potio quædam leniſſime diaphoretica propinetur, e. g.

Recip. Semin. card. Mariæ
aquileg. ana vnc. II.
aquæ ſambuci,
flor. tiliæ,
ſcordii,
plantag. ana vnc. II.
Fiat ſ. a. emulſio, addantur
conch. cum acido citri ſolut.
matr. perlar. ana drachm. II.
antimon. diaphoret. drach. I.
Edulcoretur cum ſaccharo ad gratum ſaporem, & poſt tres ſemper horas cochlear I. propinetur.

8. Sub ipſa *maturatione* cum pulueribus abſorbentibus, &, vrgente æſtu, ſubinde nitratis, continuandum, interpoſita aliquando emulſione.

9. Quando variolæ ad *maturationem* peruenerunt, ſpontanea exſiccatio exſpectetur, vitando vbique artificialia ſubſidia, niſi forſan oleum ouorum, leniter camphoratum adhibendum fuerit. *Vid. cautel.*

10. Morbo feliciter *ſuperato* primæ viæ leniter expurgentur; in

in quem finem laudatur extract. panchymagog. *Crollii*, cum aliquot granis mercurii dulcis commixtum.

11. Denique patiens *ſenſim* aëri adſueſcat, & quotidie eſſent. alexipharmac. aliquoties vſurpet. Sufficiant hæc de methodo fere ſuperflua dixiſſe, magis autem neceſſaria eſt medicatio, vbi mala accidentia & ſymptomata his adfectibus ſuperueniunt, e. g.

1) Quando *conuulſiones* epilepticæ concurrunt, ſequens puluis offeratur:

Recip. Matr. perlar. ſcrup. II.
antimon. diaphoret. ſcrup. I.
cinnab. natiuæ præparat.
lumbricor. terreſtr. ana ſcrup. ſemis.
M. doſ. gran. V - X - XV - XX. bis per diem.

2) In *receſſione* variolarum eſſentia alexipharmaca *Stahlii* refractis, ſed repetitis, doſibus exhibeatur, ſub regimine conueniente.

3) Quæ eſſentia etiam locum habet, quando turgefactio illa inflammatoria, ad ſuppurationem neceſſaria, emanet, vel iterum euaneſcit.

4) In *diarrhœa*, præcipue torminoſa, ſed nondum adeo inualeſcente, nihil tutius & efficacius eſt, quam *nitrum* paucis granis, repetito, exiguo vehiculo, & coniuncto quodam abſorbente, exhibitum.

5) *Oculorum* pericula nulla re certius præoccupantur, quam per lintea ſpiritu vini camphorat. crocat. largiter imbuta, per auram fere reſiccata, & oculis impoſita; cauendo a luce fulgida, ploratu, frictione.

6) Conglutinatio *palpebrarum* ſecure reſeratur per modeſtum vſum olei ouorum, leniter camphorati.

7) *Dolor* & *ardor faucium* nimius mitigatur eſſent. alexipharmac. *Stahlii*, vel eſſent. pimpinellæ albæ, paucis guttis ſine vehiculo adſumta. *Vid. cautel.*

8) Reliqua ſub cautelis quærantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Autocratia* naturæ in nullo facile morbo tam conſpicua eſt, vti quidem in variolis & morbillis; plurimi enim ſine

ne medicatione reconualeſcunt. Hinc *Sydenhamus*, qui ad modum prudenter de variolis ſcripſit, nulla medicamenta contra eaſdem commendauit.

2. Vulgata praxis, cum alias *qualitati* humorum *corrigendæ* plurimum inhiet, in variolis, vbi correctio locum haberet, inuerſo ordine procedit, & expulſoriam euacuationem commendat.

3. Sed ſponte currenti calcar adiicere, proxima via eſt ad lapſum: hinc quouis modo cauendum, ne ſub ſpecioſo prætextu, malgnitatis & venenoſitatis de corde expellendæ, quidquam ſtimuli adhibeatur.

4. Exſulent vbique medicamenta, ſanguinem commouentia: exſulet itidem regimen ſudoriferum coactum, ſub ipſo etiam tempore eruptionis inſtitutum. Sufficit æqualis, temperata, & quieta corporis continentia; vitando vbique refrigerationem.

5. *Emulſiones* ex ſeminibus aquilegiæ, napi, naſturt. card. Mariæ, expulſioni promouendæ vulgo deſtinatæ, non quidem reiiciuntur, *raro* tamen, horum vel aliorum remediorum vſus *neceſſarius* eſt.

6. *Venæ ſectio* in variolis & morbillis ne in adultis quidem, niſi inſignis plethora concurrat, commendatur.

7. *Strictura alui*, in primis vbi nulla pathemata in abdomine ſentiuntur, & reliqua bene ſuccedunt, potius toleretur, quam ſenſibili ſtimulo ſoluatur. Hanc enim alui occluſionem natura excitat, quo materia illa peccans eo magi ad peripheriam transferatur: vnde exanthemata etiam copioſius efflореſcunt.

8. *Diarrhæam* ſpontaneam per adſtringentia, vti vulgo mori eſt, cohibere, vix citra eximiam periclitationem ſuccedit: aſtringentia enim efficaciam ſuam non ſolum in primis viis, ſed vlterius in partibus corporis interioribus exſerunt. Speciatim tum ſibi caueat Medicus a tali adſtrictione, quando medio ſuppurationis tempore deiectiones aliquot purulentæ ſuperueniunt; niſi enim cito & ſæpe ſe inuicem ſequantur, aut inſigni conatu aliquid effatu dignum educant, extra periculum ſunt.

9. Me

9. Methodus *Gundelsheimeri*, quæ alternis diebus lene *emetico-catharticum* ex tartaro emetico & manna Calabrina, aut caſſia exhibet, rationi quidem repugnare non videtur, quia laxans ſordes biliofo - mucidas ex primis viis ſubducit, & emetici motus, humores verſus ſuperficiem propellendo, variolarum receſſiones impediunt, ſed circumſpectione indiget, & diſcretione ſubiectorum. Hinc altera magis placida methodus, nempe correctoria huic euacuatoriæ præfertur.

10. Vti methodus *euacuatoria* notabile damnum inductura eſſet, ſi nuda vomitoria, vel nuda laxantia propinarentur, ſic etiam in methodo *correctoria* nimiæ doſes abſorbentivm, in primis ineptiorum, tamquam noxiæ reiiciuntur.

11. Vitetur vſus communium *balſamicorum*, præcipue myrrhatorum, acidorum, aquæ fumariæ deſtillatæ, vt & ſpecificorum domeſticorum, quæ plebs adhibere ſolet, e. g. vinum rubrum, decoctum lentium, excrementa ouina & alia expellentia fortiora cum hypocauſto feruido.

12. *Hæmorrhagia narium* larga, verſus aut ſub ipſam eruptionem contingens, innumeris exemplis nihil damni adfert; modo artificialia abſint incitamenta, cohibitiones autem peſſimum præbent euentum.

13. *Faciem* a variolis præſeruare, irritum plerumque eſt conamen

14. Negandum autem non eſt, quod veſicæ, aqua calida repletæ, & collo atque pectori adplicatæ, non ſolum exanthematum eruptionem in hiſce locis facilitent, ſed præcaueant etiam, ne facies nimium adficiatur.

15. Ad *foueas* in facie præoccupandas mulieres varia ſæpe tentant, ſed cauendum, ne ſub præmaturis talibus artificiis receſſio variolarum contingat: ruptis autem papulis *oleum ouorum* leniſſime camphoratum placidam conſolidationem iuuat, & minime periculum minatur. Sulphuris autem vſus eſt periculoſus.

16. *Faucium* vitiis ſuccurrit eſſent. pimpin. albæ, ſi guttæ aliquot bis vel ter per diem ſine vehiculo deglutiantur; quæ ipſa eſſentia reliquas etiam circa caput ſtagnationes

præoccupat. *Conf. tab. de ſcorb. caut.* vbi effectus huius eſſentiæ laudatur.

17. Quando puſtulæ fauces iam obſident, *gargariſmata* ex decocto auenaceo, adiecta modica nitri portione etiam conueniunt.

18. Quando *narium* exulcerationes internæ concurrunt, ſuccurritur illis per oleum ouorum, eſſent. ſuccin. myrrh. & ol. terebinth.

19. Fabula eſt, quod *ex mercurio vitæ*, mediante ſimplice cum nitro colliquatione proueniat medicamentum, quod, præter alias dotes, ſpecifice etiam variolis ſuperandis ſufficiat.

20. Eiuſdem fidei eſt *lotura* illa per *phlegma vitrioli* ex corona C. C. philoſophice præparat. aut ex floribus aquilegiæ.

21. Nemo etiam prudens effectum illum exſpectet, quem aliqui iuſculis *lentium*, ciceruin, immo gran. ficuum in morbillis tribuunt.

22. Euenit nonnumquam, vt variolæ lento progreſſu erumpant, & priores ad maturationem iam accedant, quando poſteriores demum efflorefcunt; quo caſu patientes facile ſecuri redduntur, & ſuperata potiore variolarum quantitate, paucas reliquias negligunt, & hinc frequenter conuulſiones experiuntur, immo ad mortem properant. Clandeſtinam hic malignitatem accuſare, eſt quidem moris, ſed non rationis.

23. Oppletio ſeu infarctus pectoris, tamquam commune variolarum ſymptoma, præcauetur per moderatum in hac regione calorem, alias tuſſis facile remanet.

24. In nimia *tuſſi* conducunt abſorbentia citrata, cum aqua veronic. chærefol. ſcord. flor. ſambuc. mixta.

25. Remedia *præſeruantia*, vti in aliis contagioſis ſumme incerta ſunt, ita multo magis in variolis & morbillis.

26. In *adultis* tamen, tam ad præſeruationem, quam melioris etiam totius morbi decurſum, in primo principio lenes expurgationes primarum viarum, & in plethoricis venæ ſectiones præſeruatoriæ, conducunt. Fortior vero alui euacuatio citiorem horum exanthematum inuaſionem produxiſſe obſeruata eſt.

27. Qui *vitio* quodam *pectoris* laborant, illis confert radix pimpinellæ albæ, ſubiuncto dextro vſu corticis caſcarillæ.

28. Sic etiam *vermes* rebus adhuc ſaluis, remouendi ſunt, turbas enim in variolis facile ſolent concitare.

29. Hæc autem *præſeruandi* intentio in *teneriore* ætate diſſuadetur, quia infantes felicius ordinarie hos adfectus ſuperant, quam adulti: hinc præſtat iuuentutem hiſce communibus fatis commendare, quam per totam vitam timori eamdem exponere.

30. Non minus diſſuadetur alterum illud extremum, vbi infantes, quando exanthemata hæc *benignius* graſſari obſeruantur, in domus infectas transportant, vel transplantant.

31. De *transplantatione* videatur *Vateri* tractatus vom Blatter-Peltzen. Hæc operatio, quoniam nuper in noua Anglia male ſucceſſit, per publicum *Regis Britanniæ* edictum prohibita eſt.

32. Quando variolæ copioſæ, loco iuſtæ ſuppurationis, in *vlcuſcula*, eaque profunda, abeunt, eſſentia alexipharmaca cum pulueribus abſorbentibus & antimoniatis fixis, coniuncto regimine diapnoico, adhibenda. Externe quid in hoc caſu faciendum vel omittendum ſit, circumſtantiarum rationes prudentem Medicum docebunt.

TABVLA LXXVI.
DE
DYSENTERIA.

I. **D***EFINITIO.*

Dyſenteria eſt fluxus alui valde torminoſus, cum deiectione materiæ mucido-cruentæ conſpicuus, & commotionibus febrilibus magis vel minus acutis, perpetuo coniunctus, ad miaſma malignum eliminandum a natura excitatus.

tus. Deriuatur a δὺς, difficile, ἔντερον, inteſtinum, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Dyſenteria eſt

1) vel *benignior*, quæ leniter incipit, & ſucceſſiue augeſcit, motibus qualibuſcumque febrilibus, ſed ſine typo, ſuccedentibus.

2) Vel *malignior*, quæ præcipiti progreſſu inuadit, & ſtatim ſub ipſa inuaſione febrem ſatis acutam, typicam, inflammatoriam ſecum ducit, reliqua etiam ſymptomata ita exaſperata habet, vt patientes breui viribus deficiant.

3) *Benignam* vulgo vocant dyſenteriam ſine febre, & *malignam* cum febre; ſed minus diſtincte: nulla enim dyſenteria ab omni febre immunis eſt; id quod ex *ſignis* ſubſequentibus magis eluceſcet.

2. Porro dyſenteria eſt vel *epidemica*, vel *ſporadica*.

3. Diuiditur etiam dyſenteria in *cruentam*, die rothe Ruhr, & *non-cruentam*, quam die weiſſe Ruhr adpellant.

4. Dyſenteria non confundenda eſt cum fluxu illo, qui *Lutetiis Pariſiorum* familiaris, & ita endemius eſſe dicitur, vt omnes aduenæ illum incurrere ſoleant. Gallis *le mal de Paris* audit, & ſequentibus a dyſenteria differt:

1) Cum diarrhæa quidem incipit ille fluxus, & ſanguinis excretionem habet ſuccedentem, ſed non eſt contagioſus, nec ad dyſentericam accedit malignitatem.

2) Quolibet anni tempore indifferenter ſolet euenire, dyſenteria autem numquam extra tempus exeuntis æſtatis contingit.

3) Fluxus ille communiter a febrilibus ſymptomatibus alienus eſt.

4) Ceterum incolæ cauſſam huius fluxus *Sequanæ* fluuio, quo tota ciuitas vtitur, adſcribunt.

5. Dyſenteriam ſatis quidem graphice ſimulant *hæmorrhoides torminoſæ*, & impeditius emicantes, quæ etiam Medicis ſæpe imponunt, a dyſenteria tamen ſequentibus facile ſunt diſtinguendæ:

1) In

1) In dyſenteria ordinarie aliquid ſpumidæ & vlceroſæ ſimilitudinis adparet, in hæmorrhoidibus nihil huius reperitur.

2) Dyſenteria eſt contagioſa: hæmorrhoides, impeditius etiam fluentes, non idem.

3) Dyſenteria ordinarium ſeruat annuum tempus, hæmorrhoides autem promiſcue obueniunt.

4) In dyſenteria excretio ſanguinis *augeſcens* exaſperat malum, in hæmorrhoidibus autem, quo magis fluxus ſanguinis ſuccedit, eo magis ſymptomata, præcipue torminoſa, imminuuntur.

6. Differt etiam dyſenteria a fluxu ſic dicto *hepatico. Vid. tabul. de hæmorrhoidibus internis.*

7. Differt itidem dyſenteria ab aliis alui fluxionibus, in quibus ſymptomata ſunt mitiora, excretiones non ſunt cruentæ, multo minus epidemica graſſatio in illis deprehenditur.

8. Speciatim dyſenteria *alba* non confundenda eſt cum excretionibus *cholericis*; cuius ſigna *tabula* de *febribus bilioſis* conferantur.

9. Ad differentiam etiam referri poteſt, quod dyſenteria *Hippocrati* quamcumque acrem alui fluxionem deſignet.

III. *SIGNA.*

1. *Dyſenteriæ benignioris.*

1) Menſe Auguſto, rarius circa Iulii medietatem, patientes corripiuntur lubricitate alui, eo maxime tempore, quo ceraſa, pruna molliora, & pyra præcocia, matureſcere incipiunt.

2) Hæc alui lubricitas magis magisque in maiorem impetum excedit.

3) In abdomine ſenſibiliſſimæ torſiones, cum anxietate præcordiorum, & circa ſedem morſus acres velut in horas inualeſcunt.

4) Accedit ordinarie *teneſmus*, ſeu perpetuus alui deponendæ conatus, cum intercurſantibus horripilationibus vagis & phlogoſibus.

5) Incipit patiens langueſcere, adpetitus cadit, & adſpectus in facie morbidus ſenſim adparet.
6) Reiicitur materia tenuis, albuginea, leuiter flaueſcens, cum odore non tam fœtido, quam ouo leniter olido ſimili.
7) Tandem hanc materiam comitatur ſanguis dilutior, inſtar turbidæ carnium loturæ, aut ſubcruenta mucida ſubſtantia, ac ſi inteſtina abraſa effluerent.
8) Cito increbeſcunt hæc pathemata, ita tamen, vt patientes non ſemper, ſed tum demum decumbant, quando mali huius ferocia inualeſcit.
9) Numquam ab omni febre immunis eſt benignior hæc dyſenteria, quo vehementius autem febris concurſat, eo deterior materia peccans, & ferocius eſt malum. Ludit autem interdum ſchema modo quotidianæ, modo tertianæ intermittentis.
10) Sitis accedit ſatis mature.
11) *Vrina* familiariter imminuitur, & aliquando ad plenariam accedit ſuppreſſionem.
12) In progreſſu & declinatione morbi procidentia inteſtini recti facile ſubſequitur.

2. *Dyſenteriæ malignioris.*
1) Præcipiti progreſſu obruuntur patientes.
2) Sub ipſo inuaſionis tempore *febris* exquiſita, & maxime ardens, ſtatim adeſt, immo interdum præcedit.
3) Reliqua ſymptomata, quæ cum benigniore habet communia, magis ſunt exaſperata; præcipue tanta eſt anxietas præcordiorum, vt conuulſiones interdum & ſingultus ſuperueniant.
4) *Agrypnia* propter dolores & deiectiones crebriores ad modum vrget.
5) *Vomitus* quoque in principio interdum adfligit, & ſanguinem per eumdem non nulli emittunt.
6) Circa *ſtatum*, immo in *incremento* lingua adparet arida, torrida, nigra.
7) *Vires* breui tempore proſternuntur.
8) *Aphthæ*, præſertim ſi præpoſtera methodus accedat, non ra-

raro ſuperueniunt. Non minus etiam *petechiæ* & *purpura.*

9) Excrementa *incruenta* magis, quam in *benigniore* conſpiciuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. Dyſenteria, quia *contagioſa* eſt, & epidemice graſſatur, omnem ſexum & ætatem occupat.
2. In primis autem inuadit plethoricos & cacochymicos, & præ aliis grauiter illos exercet.
3. Non tantum illos homines infeſtat, qui fructus horæos ingurgitare ſolent, ſed etiam, qui ab eorum vſu prorſus abſtinentes viuunt.
4. Cholerici tandem & ſanguinei omnium maxime per contagium hoc morbo corripiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt fermentum ſubtilius, ſiue ex athmoſphæra, ſiue per contagium, cum humoribus communicatum.
2. Specialiſſimæ autem indolis hoc fermentum præ omnibus aliis eſſe, exinde diiudicandum eſt, quia natura illud, inſtar purgantium, per inteſtina eiicere adlaborat, vnde hic morbus a *Sydenhamo*, *febris ad inteſtina conuerſa*, adpellatur.
3. Huius ſpecificæ indolis rationem perſpicere, nulla quidem ſpes adfulget, hoc tamen certum eſt, quod cum bile excrementitia concurſans hoc fermentum talem cum illa corruptelam formet, quæ catharticæ excretioni conueniat.
4. Hinc *bilis*, tamquam cauſſa *concurrens*, & fermento huic ſpecifico maioris acrimoniæ incrementum ſuppeditans, habenda eſt; id quod multæ anatomicæ obſeruationes confirmant, præcipue a *Bontio* traditæ, qui in folliculo fellis nullam bilem, ſed multam materiam quaſi chyloſam in mortuo quodam dyſenterico deprehendit.
5. Fermentum hoc ſpecificum in ſola indole fructuum *horæorum* quærere, falſum eſt: menſe enim *octobre* etiam fructus horæi & in primis *vuæ* comeduntur, nulla autem tum dyſen-

dyſenteria obſeruatur, bene vero aliæ alui fluxiones. *Conf. ſubiecta num.* 3.

6. Magis tribuendum erit *aëris* conſtitutioni: æſtate enim minus feruida, minus etiam dyſenteria metuenda eſt; quo magis autem auſtrina aëris conſtitutio, id eſt, calor cum humiditate regnat, eo familiarius occurrit dyſenteria.

7. Specialiter ad hoc malum contribuit illa aëris temperies, quæ declinante æſtate, & incipiente autumno obſeruatur, vbi frigoris & æſtus frequentes viciſſitudines occurrunt.

8. Reliquæ cauſſæ aduentitiæ & procatarcticæ ſunt:
   1) Potus largior *frigidus*, vel *fermenteſcens*, poſt ingurgitationem fructuum horæorum hauſtus.
   2) *Iracundia* vel *refrigeratio*, quando tali fructuum abuſui ſuperueniunt.
   3) *Status plethoricus* multum etiam ad hoc malum contribuit.
   4) Specialiter neglectus *euacuationum* ſanguinis adſuetarum.

9. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod humores copioſe verſus inteſtina dirigit, ad materiam fermenteſcentem infringendam, & inflammatoriam eius potentiam præoccupandam.

10. Aetiologia *vulgaris* cauſſam adſcribit acrimoniæ cauſticæ, inteſtina ſtimulantis, illorum tunicas rodentis, humores coagulantis, & ſic ſtaſin & corruptionem inducentis, quæ aliquo modo vera quidem ſunt, ſed genuinam & primariam huius mali cauſſam vix digito attingunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Dyſenteria *benignior* numquam quidem vacat omni periculo, ad plures tamen hebdomades, immo per tres menſes durare, & æger interdum emergere ſolet.

2. Quo magis autem febris inflammatoria concurrit, eo magis peſtilens fit adfectus, & periculo pleniſſimus.

3. Qui nudo *contagio* malum hoc contraxerunt, febrem grauiorem, proſtrationem virium maiorem, & reliqua ſymptomata, magis exacerbata, experiuntur, quam qui a *ma-*

teriali occaſione, e. g. fructuum horæorum ingurgitatione, ab hoc morbo infeſtantur.

4. Sponte ſua non facile ſalutariter ceſſat & decurrit, ſed ſæpius patientem iugulat; præcipue *adultis* periculoſius cedere obſeruatur, quam iunioribus. Atque ita pertinet dyſenteria ad pauciores illos morbos, in quibus natura arti cedere obſeruatur.

5. *Tormina* quando repente euaneſcunt, euphoria tamen non ſuccedit, ſed corporis & animi languor continuat, res eſt calamitoſa.

6. Maxime omnium funeſti præſagii deprehenditur *aphthodes* faucium inflammatio: ſiue a ventriculo ſurſum adſcendat, ſiue per œſophagum deorſum deſcendat.

7. Corripiuntur enim hinc facile patientes extrema illa *atonia*, nempe paralyſi muſculorum œſophagi, vt cum ſonitu deſcendat, quidquid liquidi adſumunt, es kollert bis in den Magen hinunter, omine vtplurimum funeſto.

8. Dyſenteria quando per *adſtringentia*, vt plerumque fieri ſolet, tractatur, grauiſſimæ anxietates, ardores, conuulſiones, præceps lethalis euentus, ſæpiſſime inducuntur.

9. *Vomitus* dyſenteriæ quidem non eſt familiaris, quando autem mature, & immediate poſt ingurgitationem fructuum præcipue horæorum, ante, quam aluus turbatur, largiter euenit, toti malo præoccupando, vel ad minimum imminuendo, conducere obſeruatur.

10. Quando autem conatus magis, quam verus vomitus, & quidem ad modum ſero accedit, læſio quædam in ventriculo præualeſcens indicatur, & ita conamen illud vomendi a bono effectu alienum eſt.

11. Dyſenteria *non-cruenta*, vulgo *alba* dicta, & abraſione veluti vlceroſa conſpicua, longe periculoſior eſt, quam *cruenta*, præcipue ſi deiectiones antea cruentæ ſine euphoria ceſſauerint: nam in dyſenteria alba maior eſt acrimonia acido auſtera, quæ ſanguinem in tenerioribus inteſtinorum vaſis coagulat, & ita exitum ei præcludit, vnde poſt ea grauior inflammatio & corruptio preſſo pede inſequitur.

12. Quo minus materia excernenda ſuccedit, eo grauior eſt *teneſmus*, quem externum frigus, & adſtringentia interne adhibita, non mediocriter exacerbare ſolent.
13. *Adpetitus* qualitercumque ſibi conſtans, aut denuo ſuboriens, multo melior eſt, quam illius per plures dies proſtratio.
14. Dyſenteria, quando feliciter ſuperata eſt, relinquit communiter inteſtina firmiora, ita vt eius modi patientes poſt hæc aliis alui fluxionibus, vel torminibus, non tam facile obnoxii ſint.
15. Dyſenteria ſi funeſte exit, quo magis eneruati fuerunt patientes, eo minus conuulſiones accedunt; vbi autem fluxus per adſtringentia cohibitus fuit, ibi intereunt ægri conuulſionibus grauioribus, & quidem ordinarie diebus indicatoriis, vel criticis.
16. Prouentus eius modi materiæ, quæ carunculas aut glandulas æmulari videtur, non ſtatim quidem funeſtæ, nec tamen melioris eſt prognoſeos.
17. Quo magis *interne* ardores, & *externe* refrigerationes ſentiuntur, eo grauior inflammatio metuenda eſt.
18. *Faucium* ariditas & ardor quando adfligit, aphthas portendit pernicioſas.
19. *Lingua* obſcure rubicunda aut nigra ac tumida, peſſimum indicat malum.
20. *Petechiæ* huic morbo ſuperuenientes, exitum minantur funeſtum.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

Duo inuoluit momenta, quæ vniuerſum negotium exhauriunt.

1. Materia *corrupta craſſior* & fæculentior eſt euacuanda; id quod obtinetur
   1) Per rhabarbarum ſiue in ſubſtantia, ſiue in infuſo, ſufficienter ſaturato, vſurpatum.
   2) Per pilulas *Beccheri*, multo magis *Stahlii.*
   3) Per clyſteres, ex ſero lactis paratos, &, ſecundum *Sydenhamum*, paucis horis aliquoties repetitos.

2. Mate-

2. Materia *corrumpens ſpecifica*, nempe ſubtiliſſima fermentatiua ſubſtantia, conueniente ſuæ ſpeciei modo, eliminanda, & ita ab vlteriore corrumpente progreſſione cohibenda eſt; id quod perficitur

1) *Alexipharmaco-diapnoicis* remediis ſelectisſimis, e. g. rad. pimpin. alb. gentian. ver. angelic. herb. ſcord. & millefol. item ſemin. ſantonic. & tanacet. licet ex diverſo fundamento.

2) *Decantatis ſpecificis:* hepate ſerpentis, ſmaragdo præparata, priapo cerui, exſiccato ſanguine leporis non vulnerati, ſed capti & iuiulati, radice ipecacuannæ, & maxime omnium cortice *caſcarillæ*.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. Si auxilium Medici requiritur ante, quam febris notabilis accesſit, & vitium in primis viis hærere ſuſpicione venit, medicatio ſequente ratione inſtituatur:

1) Curæ *initium* fiat per laxans rhabarbarinum, adiecto nitro, quod ſub initium huius modi egregie ſe gerit, e. g.

a) Recip. rad. rhabarb. ſelect. ſubtiliſſime præparat. nitri depurat. ana drachm. ſemis.
M. f. puluis, qui pro vna vice *mane* ſumatur.

b) Vel propinetur doſis pilularum *Stahlii*, quæ ſæpius ſolæ vniuerſum malum auferunt.

2) Huic laxationi *veſperi* ſubiungatur lene anodynum, ſubadſtringentibus maritatum, e. g.

a) Recip. corall. præparat. gr. VI.
ſpec. de hyacinth. gr. V.
MP. de cynogloſſ. gr. I.
M. ſumatur pro doſi.

b) Vel exhibeatur theriacæ *Andromach.* ſcrup. I.

c) Vel poſt meridiem bis propinetur puluis caſcarillæ ad gr. X. XV.

3) Hæc methodus in tali mitiore malo ſequente etiam die repetatur, immo, ſi opus videtur, duplicetur, ita vt pilulæ *Stahlianæ* bis, & puluis caſcarillæ quater per diem porrigantur.

2. Vbi autem malum *profundius* iam hæret, & febrilis commotio, vel ſtatim ſub initium, vel ſucceſſu temporis & neglectu auxilii, mature quærendi, patientem notabiliter occupauit, ibi motus febriles, qui miaſma ſubtile fermentatiuum eliminare intendunt, magis reſpiciendi ſunt & adiuuandi.

1) Mane itaque propinetur eſſentia alexipharmaca temperata, cum eſſentia caſcarillæ vel milleſol. ſaturata remiſcenda, ſubiuncto regimine leniter diapnoico.

2) Per diem vero bis vel ter exhibeantur pulueres præcipitantes cum antimonio fixo, & interdum ſpecifico aliquo, e. g. hepat. ſerpent. cortic. caſcarillæ, maritati. De *nitro* vid. cautelas.

3. Symptomata, quæ hunc morbum comitantur, arte congrua ſunt tractanda, in primis decocta mucilaginoſa & gelatinoſa cum potu calido & tranquilla continentia adhibenda.

4. Miteſcente impetu curæ tandem colophonem imponere conuenit cum ſtomachicis & ventriculi tonum reſtaurantibus. Huc pertinent: eſſent. abſinth. card. bened. tanacet. galang. cort. aurant. item fructus ſorbi maioris exſiccati, miua cydoniorum, vinum generoſum.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Iudicio Medici relinquendum eſt, num ſub mali initium *vomitorium* præſcribendum ſit.

2. Vbi a prægreſſa ingurgitatione fructuum horæorum, vel alia diæta inordinata dyſenteria inducta eſt, ibi omnino locum habet, & in talibus circumſtantiis ſpecificum illud *Americanum*, nempe *radix ipecacuannæ*, commode inſeruire poteſt, doſis ſcrup. I. plus vel minus.

3. Quando autem vomitorium illo tempore propinatur, quo febris inflammatoria iam inualuit, vniuerſo morbi decurſui magnum præiudicium adfertur.

4. *Potus* fere quilibet, præcipue frigidus, fouet ad minimum, communiſſime exaſperat hoc malum, patienti tamen ob febrem non poteſt denegari; modo calidus porrigatur.

5. Loco vero ordinarii potus plurimum conducit decoctum

ſemi-

ſeminis carui inſtar thée vſurpatum. Immo decoctum hordei, gelatina C. C.

6. Dyſenteria hoc peculiare habet, vt moderatus potus generoſi vini non ſolum non noceat, ſed plerumque etiam, licet febris conſpiret, bonum effectum præſtare obſervetur.

7. *Ad febrem* hic magis, quam ad *fluxum* reſpiciendum eſt: illæ enim medicationes, quæ febri conducunt, fluxum vero augent, e. g. potus largior, minimam noxam adferunt; quæ autem, fluxum inhibentia, ſed febri contraria, adhibentur, illa inducunt euidentiſſima damna.

8. Huius cenſus ſunt *adſtringentia*, & ſane deplorandi ſunt errores, qui non ſolum per vulgus, ſed etiam a Medicis ipſis in dyſenteria iisdem committuntur, & quidem ſub ſpecioſo illo prætextu, ac ſi fluxus alui a laxitate inteſtinorum dependeat, quæ proinde adſtringentibus talibus corrigenda ſit; cum tamen expreſſio, ſub hoc fluxu contingens, repetitis *conſtrictionibus* abſoluatur. Tanto magis autem ab adſtringentibus abſtinendum eſt, vbi dyſenteria, quod frequenter fieri ſolet, cum febribus epidemicis petechizantibus colludit.

9. *Subadſtringentia* autem in mali mitioris initio, vel etiam in declinatione, bonum ſubinde effectum præſtant.

10. *Opii* uſus ſumma cautione indiget: ſi materiales læſiones remotæ ſunt, & tum aliquid opii placet, theriaca vel M. P. de cynogloſſ. aliis præfertur.

11. Quælibet *refrigerationes* hoc malum exaſperant, hinc deſidentibus aquam calidam ſupponere, & plantis pedum calidos lateres adponere, conducit; *calor* etiam moderatus vbique commendatur.

12. Ex hoc fundamento non poſſunt probari antiquorum *clyſteres* re ipſa *frigidi*, quos pro ardore inflammatorio exſtinguendo hic illic commendant: ſane enim vera refrigeratione tales ardores adgredi, damnabile eſt cœptum.

13. *Clyſteres* etiam generatim in hoc malo eximium non habent effectum, immo ne quidem indifferentem vſum; niſi qui-

dem in principio, vbi terebinthinati eſſe debent, adhibeantur.

14. *Euacuantia* non alia, quam lenisſima, laudantur, ſpeciatim *rhabarbarum*, quod abſtergit, & ſimul etiam aliquid adſtringentis relinquit: hinc in ſubſtantia, non autem in extracto, febre adhuc exigua, ad gr. XXX. XL. vſurpatum, vſum ſuum præſtat.

15. *Nitrum*, quod abſtergentibus, vulgo accepta interpretatione, adnumeratur, per initia cum abſorbentibus exhibitum, eximium leuamen præſtat, & tantum abeſt, vt illo tempore noceat, vt etiam in progreſſione morbi, ſi potulentis dilutum exhibitum fuerit, probetur.

16. *Correctio* materiæ, quæ communiter in hoc adfectu commendatur, exoptatiſſima quidem eſſet via ad finem ſalutarem obtinendum; ſi modo remedia, quæ huic ſcopo ſatis facerent, proſtarent.

17. *Abſorbentia* certe pleraque, quæ pro materia corrigenda commendantur, nullius ſunt valoris, præcipue in malo per contagium communicato.

18. *Corallia* aliis ſolent præferri, ſed ſemper incertum eſt, num alio, quam abſorbendi effectu, exiguum hic vſum ſuppeditante, operentur.

19. Idem iudicium eſto de bolaribus concretis, ſeu *terris ſigillatis*, niſi enim hæ terræ adſtringendo aliquid efficiant, de reliquo inutiles ſunt, & inteſtina grauant.

20. Quid vulgo dicta *corallina* in hoc adfectu forte poſſit, cuiuslibet experientiæ relinquendum, cum in aliis inteſtinorum pathematibus non inefficax deprehendatur.

21. *Mitigantia*, obtundentia, & reliqua *pinguia* exigui ſunt effectus: *oleum commune* multis eſt ſuſpectum: *oleum lini* nullius ſpecificæ & conſtantis efficaciæ reperitur, cui *oleum ouorum* multis reſpectibus præferendum eſt.

22. *Lac*, pro temperante illo & demulcente ſcopo, diu quidem laudatum, modus autem vtendi, quando nempe copioſe ſimul & ſemel ingeritur, ſuſpectus, immo interdum noxius eſt: in ſpiſſius enim coagulum hac ratione facile tranſit, & hoc tormina ac reliqua ſymptomata

mata magis fouet, quam temperat. Si vero ſecundum *Sydenhamum* vni parti lactis, duæ partes aquæ ſimplicis addantur, felicior erit effectus.

23. Mitigans nullum *gummi Arabico*, largius exhibito, par eſt.

24. *Specifica* innumera fere in dyſenteria laudantur, ſi modo effectus hiſce laudibus reſponderent.

25. *Volckamerus* pater in miſc. N. C. ſemini *lapathi acuti cruenti*, vulgo ſangu. dracon. præter effectum adſtringentem, ſpecificam adhuc in dyſenteria efficaciam adſcripſit.

26. *Priapum cerui*, *hepar ſerpentis* & *ſmaragd.* præparat. ſub methodo iam quidem adlegauimus, faciunt autem quod poſſunt.

27. Ab *Hagendornio* & aliis *fungus ſorbi aucupariæ*, vulgo Eberaſche, extollitur.

28. De ſpecifico *Americano* recentiſſimo, nempe radice *ipecacuannæ*, multæ paſſim quiritationes, quod votis non ſemper reſpondeat, audiuntur: num inueterata radix, vel vtendi minor dexteritas, in culpa ſit, incertum eſt.

29. Corticem autem *caſcarillæ* & febri & dyſenteriæ ſalutariter conuenire, experientia teſtatur.

30. *Sympathetice* a quibuſdam laudatur *caput mortuum vitrioli*, ſellæ inponendum.

31. Patientes non ad quemuis conatum deponendi ſurgant, ſed calide bibendo, & tranquille iacendo diaphoreſin, ad modum illis ſalutarem, exſpectent.

32. *Cryſtallus montana*, minoribus & repetitis doſibus, ſiſtit diarrhæas, habet enim ſubadſtringentis aliquid: vnde cautius adhibenda, ſine tamen periculo adſtrictionis exhibetur, ſi correctorium aliquod, nempe potiuncula quædam vel nitrum illi addatur. Conferantur, quæ de cryſtallo montana *tabul. de febribus bilioſis* dicta ſunt.

33. In *ſuppreſſa* dyſenteria, ſi patiens male inde habet, ad reuocandum fluxum commode datur puluis rhabarbari.

34. Alexipharmaca fortiora, vti in omnibus febribus acutis noxia ſunt, & æſtum nimium augent; ita hoc loco non commendanda ſunt.

35. In

35. In complicatione dyſenteriæ cum *hæmorrhoidibus cæcis* circumſpectione medica opus eſt. In hoc enim caſu repetitus vſus laxantium, licet leniſſimorum, non quadrat, vſus autem millefolii internus cum fumo muris marini, externe adhibito, commendatur. *Conf. cautel. tab. de hæmorrhoidibus cæcis.*

TABVLA LXXVII.
DE
PESTE.

I. DEFINITIO.

Peſtis eſt princeps febrium acutarum, epidemicarum, malignarum, vbi principium vitale per motus febriles ſumme ſubtilem, & ad corruptionem putredinoſam inferendam ad modum agilem materiam, verſus peripheriam corporis excutere, eliminare, & hac ratione periculum ſphaceloſæ corruptionis auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Peſtis a reliquis febribus epidemicis & malignis differt *gradu*, quo omnes alias longe poſt ſe relinquit.
2. Non minus etiam *per ſe* hac graduum malignitatis differentia graſſatur, ita, vt pro diuerſitate annorum, tempeſtatum, locorum & ſitus vrbium, alibi grauior, alibi mitior eſſe ſoleat; mitiſſima tamen peſtis longe malignior eſt variolis, morbillis & petechiis, extra peſtis tempus graſſantibus: hæ enim febres, quomodocumque malignæ, tantam ſtragem, vti peſtis, numquam edunt, nec tam breuibus & ſæuis deleteriis effectibus ſeſe exſerunt.

III. *SIGNA.*

1. *Vires* ſtatim ſub initium mirifice proſternuntur, ita, vt patientes

tientes pigeat ſe mouere: es ſcheinet ihnen nichts zu fehlen, als daß ſie nur ſo ungemein matt ſind.

2. Hanc repentinam, & quaſi ſpontaneam virium deiectionem confirmat *pulſus* ſenſibilis debilitatio; quod tamen ita non intelligendum eſt, ac ſi ad naturalem, vel adhuc inferiorem gradum accedat: rara enim in febribus auis eſt vulgare illud dicterium: *Vrina ſana, pulſus ſanus* &c.

3. Immo nonnumquam lipothymici plane adfectus occurrunt.

4. *Vigiliæ* pertinaces citra ſenſibilem cauſſam, e. g. doloris, inquietudinis, in plurimis obſeruantur.

5. Manifeſtant *ſeſe mentis* vacillationes, lapſui memoriæ ſimiliores, quam veræ aberrationi.

6. *Frequentiſſime* obſeruatur inſidioſa diſſimulatio ſymptomatum conſuetorum, & ſemidelira morbi inadvertentia, ita vt calorem, ſitim, & dolores vix perſentiſcant patientes.

7. Quando autem grauiorum ſymptomatum repentinæ eruptiones contingunt, illæ potiſſimum peruerſæ medicationi, e. g. opiatis, ſalibus volatilibus, cum regimine exhibitis, adſtringentibus, calidis elixiriis &c. adſcribendæ ſunt.

8. Ad indolem huius morbi magis pertinent exanthemata, mature erumpentia, e. g. *anthracum*, in partibus ſanguineis erumpentium & eximium ardoris ſenſum inuoluentium; item *bubonum*, *parotidum*, *vibicum*, *petechiarum*.

9. Animus ſub hoc morbo valde ita abiectus obſeruatur, vt etiam patientes mature lethalem exitum præſagiant.

10. Reliqua ſigna cum aliis acutis continuis & malignis hic morbus habet communia, e. g. inuadit cum horrore, ſuccedente leni æſtu; in nonnullis autem cum vomitu, vel diarrhæa, aut hæmorrhagiis ſeſe manifeſtat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Quod peſtis omnis generis homines, ætatem & ſexum promiſcue inuadat, per vulgus notum eſt.

2. Facilius tamen eidem obnoxii obſeruantur homines timidi, otioſi, penſitabundi, plethorici.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miaſma fermenteſcens magnæ ſubtilitatis, ita vt halitus & vaporis forma per vniuerſam ſanguinis maſſam diffundi, ex illa autem, ob colatoriorum in corpore humano minus quadrantem proportionem, difficulter ſecerni poſſit.

2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod per motus febriles hanc, molis quidem ſummæ exilis, agiliſſimæ autem indolis, materiam e corpore eliminare, & hac ratione imminentem putredinem præoccupare intendit.

3. Cauſſæ *occaſionales*, quæ peſtilentem hanc materiam producere, & aërem cum illa impraegnare obſeruantur, ſunt ſequentes:

1) Terræ motus, vapores tales noxios emittentes.

2) Exhalationes putredinoſæ corporum, poſt magnam ſtragem non legitime ſepultorum. Huc etiam pertinent reliquorum animalium, immo volatilium, corpora putredine adfecta.

3) Effluuia venenoſa, per nefandas hominum quorumdam manus excitata.

4) Cibus inſolitus & naturæ aduerſus, e. g. carnium equorum vel aliorum animalium; quale quid præcipue eo tempore contingit, quo vrbes obſidentur, vel fames per certas mundi plagas populos adfligit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quoniam materia in peſte peccans, per corporis noſtri colatoria ob tenuitatem coërceri & ex ſanguine ſecerni non poteſt, ſed illorum colatoriorum poros ſemper iterum perreptat, non poteſt non funeſtus vtplurimum euentus ſuccedere.

2. Trepidatio animorum, non ſolum ſub ipſo morbo, ſed etiam ante illius inuaſionem exoriens, plurimum ad hunc infelicem exitum contribuit: trepidus enim animus trepidos etiam inuoluit motus vitales.

3. Quo magis *leniora* ſunt ſymptomata æſtus, ſitis, dolorum &c. eo malignior eſt peſtilens materia.

4. Omni-

4. Omnium ſæculorum vnanimis obſeruatio conſpirat, quod peſtis *tribus modis ſalutariter* finiri ſoleat:
 1) largis ſudoribus in ipſo initio.
 2) Bubonibus.
 3) Anthracibus, ſed vtrisque etiam his mature & ſatis prompte erumpentibus.

5. Ex contrario peſte *perire* obſeruantur
 1) Quibus nulla talis excretio tempeſtiua obtingit,
 2) Vel emicans iterum diſparet & recedit.
 3) Vel plane ad interiora ſecretoria & excretoria organa defertur, vt diarrhæas, vrinas diſcolores, vomitus, ſeu conatus vomendi diuturnos, hæmorrhagias, pleuriticos & anginoſos adfectus formet.

6. *Medio* quaſi inter hæc *loco* ſunt *petechiæ* peſtilentes, tardius erumpentes, valde liuidæ, ſaturatæ, copioſæ, & ægrum eruptione ſua nihil ſubleuantes: hæ plerisque ſunt funeſtæ, paucioribus ſalutariter eueniunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Materia maligna quia *corrigi* non poteſt, ſed potius intra breve tempus intimam corruptionem inducere valet, omni modo ex corpore *expellenda* eſt.

2. Hæc autem expulſio vno, breui, atque forti impetu fieri non poteſt, ſed placide ac adſidue omnia hic ſunt peragenda.

3. Quidquid ſperare licet, *maturæ* excretioni *periphericæ* innititur: nam materia maligna, vti ſub halitus forma corpus occupauit, ſic etiam per placidam, & continuam exhalationem iterum debet expelli. Huic indicationi inſeruiunt
 1) continentia patientis tranquilla, & regimen non tam calidum, quam verum refrigerium arcens.
 2) Sufficiens humectatio, e. g. potus tepidi ad inſtar thée e radice ſcorzoner. flor. galeg. & ſimilibus, ſapori non ita aduerſis. Item ptiſanæ acidulatæ.
 3) Alexipharmaca temperata, e. g. mixtura ſimplex leniter ſaltem camphorata, eſſent. alexipharm. *Stahlii*, eſſent.

 pim-

pimpinell. alb. largiter ſaturata. Hæc refracta, ſed repetita doſi exhibeantur.

4) Interpoſitis vbique pulueribus, ex nitro, antimonio diaphoretico, & abſorbente quodam, paratis, ad ſuſpectam & nimiam humorum commotionem mitigandam.

5) Huic mitigandi, & ſimul lenem diaphoreſin promouendi ſcopo, etiam inſeruiunt potiones ex aquis diapnoicis, antimonio diaphoret. & abſorbente aliquo, paratæ.

6) Reliqua ſub *cautelis* videantur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Si vmquam alibi, certe in peſte nocet methodus ſic dicta *heroica*. Hinc non ſolum a venæ ſectionibus, vomitoriis, & purgantibus, verum etiam a vehemente & copioſa *aquoſi* ſudoris expulſione abſtinendum eſt.

2. Sufficit auctior transſpiratio cum leni madore conſpicua: commotiones autem ſanguinis impediunt liberam hanc diaphoreſin. Vnde motus febriles in peſte a natura merito leniores inſtituuntur, quam in aliis acutis.

3. *Sudor* ſic dictus *Anglicus*, qui ante ſesqui circiter ſæculum graſſabatur, exemplar huius rei præbet euidentiſſimum: hoc enim morbo correpti patientes raro tertium diem attingebant, ſed plurimi intra 12-24. horas moriebantur; nulla medicatio, nulla præſeruatio locum habebat, ſed vnice ſudoris, non aquoſi, ſed nebuloſi vehemens eruptio, quæ a ſola decumbentis continentia exſpectanda erat.

4. Hæc continentia quieta eſt anima totius negotii, ad excretionem hanc vaporoſam & diuturnam obtinendam.

5. *Proportio*, quantum fieri poteſt, talis ſeruetur, vt ſub initium ad modum placide hæc excretio diapnoica inſtituatur, & diuturniore demum ſucceſſu ſenſim augeatur, ad 12-18-24 horas continuando.

6. *Antiquorum* diuinum remedium fuit *theracia*, ſed bona magis intentione, quam ſalutari effectu; ſub promiſcuo certe

certe illius vſu, opii notabilis quantitas non poteſt non diſplicere.

7. *Recentiorum* famoſæ tincturæ bezoardicæ, quatenus mixturam ſimplicem pro baſi habent, laudem quidem ſuam merentur, *camphoræ* autem quantitas, quæ vulgo in illis recepta eſt, non poteſt adprobari, quia feruidiſſimos in corpore edit effectus. Subtripla illius portio ſufficere poſſet.

8. Sic etiam *croci* & *myrrhæ* concurſus copioſus has tincturas deturpat.

9. In peſte poſitiue reiiciuntur ſpiritus c. c. ſal volatile viperatum, & omnia vrinoſa volatilia *præparata*, non autem *ſimplicia*, e. g. c. c. viperæ.

10. *Nitrum* purum, moderatis doſibus vſurpatum, tantum abeſt vt in peſte noceat, vt potius in illo, præſertim in fluxuum ſymptomaticorum metu, plus ſpei, quam in vllo alio ſpecifico remedio, collocandum ſit; habet inſuper generalem, licet lenem, efficaciam, ſubtiles corruptiuas fermentationes temperandi.

11. *Acida* in hoc adfectu illis præcipue ſubiectis commendantur, quæ ſanguine fluidiore inſtructa, & a tuſſi vel aliis pectoris ſymptomatibus libera ſunt; quo nomine præ aliis laudantur clyſſus antimonii, acidum citri, mixtura ſimplex.

12. In potu ſufficienter offerendo quouis modo caueatur, ne vel ventriculum, vel aluum, vel vrinam ſenſibiliter adficiat: nam omnes irritationes humorum & motuum ad interiora viſcera periculum inferunt.

13. Vti in aliis febribus malignis *ſpecifica*, vere talia, adhuc deſiderantur, ita multo magis in peſte. Laudantur a quibusdam *oſſa humana*, non cruda, ſed computrefacta illa, quæ a cœmeteriis petuntur; & ſane dignum eſt, vt inquiratur, an non eadem ratione ab homine, peſte intermortuo, remedium contra hoc venenum impetrandum ſit, vti hoc efficaciter a *cane rabido* contra hydrophobiam deſumitur; item ad imitationem illius remedii, quod ab oſſibus iumentorum impetratur, quæ a

malo per *gramen oſſifragum* illato, exſtincta ſunt. *Vid. Flora Francica edit. nouiſſ.*

14. Licet eruptiones illæ peſtilentes, nempe bubones & anthraces, ad chirurgiam magis pertinere videantur, Medicus tamen ſequentia circa illas notet:

1) Regimen leniter, ſed continuo diapnoicum plus ad eruptionem confert, quam vlla alia tentamina.

2) *Diſcuſſio* anthracum atque bubonum pro re ſumme dubia atque difficili habenda, neque in vllo medicamento, niſi in camphora, ſpes aliqua hic collocanda eſt.

3) *Bufones* quid ad hunc ſcopum valeant, ab experientia demum exſpectandum eſt: nam relationes ita variant, vt aliæ nimium quantum, aliæ plane nihil iisdem tribuere velint.

4) Idem valet de lapide, *magnete arſenicali*, ab aliis laudato, ab aliis ſpreto; quamuis vtraque hæc non tam diſſipare, quam ſolum mali impetum mitigare, ſeu venenum extrahere aut eneruare credantur.

5) Quid de *foliis hyoſciami* ad diſſoluendos carbunculos promittatur, in herbario *Pancouii* videri poteſt.

6) Illud vbique ſedulo cauendum, ne, loco diſcuſſionis, nuda repulſio ſuſcitetur, quæ tanto certius in bubonibus funeſta, quando maiore patientis leuamine illæ eruperunt.

7) *Emollitio*, maturatio per emplaſtra & epithemata emollientia, ſi mature inſtituatur, &, facta apertione, putredo per infuſionem balſamicorum præcaueatur, ſpem diſcuſſione facit maiorem.

8) In anthracibus, præcipue circa partes teneriores eruptis, *vſtio* mediante ferro *candente* aliis medicationibus præfertur: Anthraces etiam recedentes nihil præſentius reuocat, quam cauterium tale eminus admotum; de qua re digniſſima obſeruatio apud *Scultetum* occurrit.

9) Vbi reliquæ circumſtantiæ conſentiunt, non improbandus eſt auſus quorumdam chirurgorum, per *ſectionem* bubones, mediocris adhuc molis, exſtirpare.

10) Con-

10) Conferantur tabulæ chirurgicæ de *carbunculis* & *bubonibus.*

15. Remedia *præſeruantia* vti in aliis contagioſis ſumme incerta ſunt, ita multo magis in peſte. Animus, a timore mortis liberatus, maioris eſt efficaciæ, quam tot laudata præſeruantia elixiria, aceta alexipharmaca, pilulæ antipeſtilentiales &c.

16. Quando autem omnino conſilia & remedia præſeruandi ſcopo deſiderantur, ſequentia poſſunt ſuppeditari:

1) Quo magis plethora adeſt, eo magis commendetur *venæ ſectio.*

2) Mane exhibeatur doſis eſſent. pimpinellæ albæ, bene ſaturatæ, veſperi vero puluis bezoardicus.

3) *Diæta* ſit moderata, cibi acidulati.

4) *Suffimenta*, e. g. per baccas iuniperi, frequentia iniungantur.

5) *Motus* corporis placidus numquam prætermittatur, vt transſpiratio naturalis vbique locum habeat.

6) Qui cum patientibus, peſte infectis, commercium habent, illi radicem pimpinellæ albæ eo tempore in ore detineant, & ſaliuam perpetuo reiiciant.

17. Denique adhuc notari meretur, quod peſtis varia ſubinde ſchemata exhibeat: modo enim vt febris continens, modo vt continua, præcipue inflammatoria, ſeſe manifeſtat; quæ ficta ſchemata Medicum a methodo genuina non deducant.

18. De *amuleto Wedelii*, quod *arcanum duplicatum catholicum* vocat, atque radicem *colchici* & *plantaginis* continet, ipſius auctoris *tractatus de colchico veneno* legi poteſt.

19. Quæ præteritis annis in quibusdam Galliæ prouinciis maritimis regnauit peſtis, illa induſtriam Medicorum non mediocriter quidem exercuit, ſed quid præſidii in arte fuerit, litteræ publicæ paſſim docuerunt. Cingulum, tinctoris cuiusdam nouum inuentum, *ex mercurio, ſulphure & aliis ſimplicibus* paratum, &, vti in ſcabie alias fieri

ri ſolet, nudo corpori adligatum, efficaciam quamdam in quatuor perſonis habuiſſe, gubernator prouinciæ ſignificauit.

TABVLA LXXVIII.

DE

FEBRE QVOTIDIANA INTERMITTENTE.

I. D*EFINITIO.*

Febris quotidiana eſt ſpecies febrium intermittentium, ſingulis diebus cum horrore & æſtu ſubſequente recurrens, quibus motibus febrilibus natura, ſeu principium vitale, noxiam aliquam materiam, in primis viis ordinarie hærentem, corrigere & evacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quotidiana intermittens a quotidiana *continua* facile poteſt diſtingui. *Vid. tab. de febre catarrhali benigna.*
2. Quotidiana intermittens a tertiana *duplici* intermittente in eo quidem differt, quod quotidiana conſtans & vniforme tempus inuaſionis & durationis ſingulis diebus exhibeat, in tertiana autem *duplici* non ſinguli paroxyſmi, ſed alterni ſibi reſpondeant, e. g. paroxyſmus primi diei conuenit cum paroxyſmo tertii, & paroxyſmus ſecundi diei cum paroxyſmo quarti, hæc autem diagnoſis magnum in praxi momentum non inuoluit, Medicus enim rationalis reſpicit paroxyſmos, quocumque tempore, & quibuscumque horis recurrentes.

III. *SIGNA.*

1. Febris *quotidiana* inuadit ordinarie tempore matutino, hora circiter ſexta vel ſeptima.

2. Cum

2. Cum frigore & horrore ſatis notabili, per horæ ſpatium communiter durante.
3. Vomitu quoque, vel diarrhæa ſpontanea, aut ambobus ſimul ſtipata.
4. Succedit æſtus ſatis vehemens, cum ſiti, inquietudine, & capitis dolore.
5. Totus paroxyſmus raro ſex horas tranſcendit.
6 Æſtus quando paullulum remittit, ſudor ſpontaneus ordinarie ſubſequitur.
7. Singulis tamen diebus recurrit, tempore familiariter prorſus eodem, vel, vbi turbatur, plane diuerſo, anticipando aut poſtponendo.

IV. *SVBIECTA.*

1. Febris quotidiana rarior eſt, quam reliquæ intermittentes.
2. Occupat magis phlegmatica, quam reliqua temperamenta.
3. Ætati ſenili præ iuuenili.
4. Item ſexui feminino præ virili magis eſt familiaris.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt materia viſcido-mucoſa, quæ in primis viis ordinariam ſedem habet.
2. Cum hoc primarum viarum vitio ſæpius conſpirat plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis in vena portæ.
3. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus febrilibus materiam illam noxiam ſecernere & excernere intendit. Conf. *cauſſæ* tabulæ ſequentis.
4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ primas vias deprauare, & ſanguinem *ſpiſſum* reddere poſſunt, ſunt ſequentes:
   1) Diæta inordinata & cruda.
   2) Vita ſedentaria otioſa.
   3) Animi mœrores continui.
   4) Temperamentum ſegnius phlegmaticum, vel ſanguineo-phlegmaticum.
5. Cauſſæ febris *quotidianæ* conueniunt quidem cum cauſſis tertianæ, in quotidiana tamen qualitas vel quantitas materiæ peccantis maiore gradu ſubeſſe videtur; niſi quidem tertiana in quotidianam mutata fuerit per remedia commouentia.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Eebris quotidiana in longius quidem plerumque tempus protrahitur quam tertiana, ad indolem autem quartanæ non accedit.
2. Quo magis plethora cum ſpiſſitudine ſanguinis concurrit, eo difficilius omnia in paroxyſmis ſuccedunt, & eo diutivs durat vniuerſus morbus. Natura enim quando obſeruat, plethoram ſub labore hoc febrili imminui, prius facile non deſiſtit, quam quantitas ſanguinis ſufficiens hac ratione euacuata, non obſtante, quod vitium primarum viarum iam ſublatum ſit.
3. Quo magis *æſtuans* eſt hæc febris, eo magis ad *continuam* properat.
4. Vomitus & diarrhæa, quando expedite ſuccedunt, ſudor etiam lenis ſub declinatione paroxyſmorum erumpit, febris, tum ratione impetus, tum ratione tenoris, in dies ab vno paroxyſmo in alterum decreſcere obſeruatur.
5. Quando autem debitæ excretiones non ſuccedunt, & inprimis ſudor per patientis incontinentiam ſupprimitur, atque inſuper remedia adſtringentia propinantur, tum facile obſtructiones viſcerum, hepatis, lienis, item febres lentæ & hecticæ, cachexia, & tumores œdematoſi ſuccedunt.
6. Calidioribus autem medicamentis ſi nimium ſanguis exagitetur, febris hæc intermittens facile tranſit in continuam, præcipue inflammatoriam.
7 Conferantur ea, quæ tabula ſequente ſub *prognoſi* dicta ſunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Materia viſcido-mucoſa in primis viis eſt corrigenda & *præparanda*; faciunt hoc
   1) *Incidentia*
      a) digeſtiva ſalina: tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum.
      b) Reſoluentia acriuſcula vegetabilia, e. g. radix ari, piper, zingiber, ſemen ſinapi.
   2) *Herbæ capillares*, e. g. capillus veneris, trichoman. ceterach,

terach, & aliæ radices ac herbæ, quæ hepaticæ ac ſpleneticæ dicuntur, v. g. rad. taraxaci, cichorii, herb. agrimon. centaur. min.

3) *Gummata* temperatiora: ammoniac. galban. ſagapen. excluſa tamen myrrha, quæ nimis æſtuoſa eſt.

2. Materia præparata, & mobilis facta, pro conditione circumſtantiarum eſt *euacuanda*, ſive per

1) *Emetica*, ſive per

2) *Laxantia* blandiora, v. g. pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, *Quercetan.* tartareas *Bontii*; quin & per

3) *diaphoretico-diuretica* temperata, v. g. rad. helen. vincetox. pimpinell. alb. & ex his parat. eſſent.

3. *Symptomata*, nimis vrgentia, prudente ratione ſunt mitiganda.

1) *Frigus* nimis vehemens & diuturnum ſubleuant

a) *Linimenta* & *balſama* ſtomachica, quibus ſcrobiculum cordis & ſpina dorſi inungi poteſt.

b) Vel ſolus *ſpiritus vini* rectificatiſſimus, linteis quadruplicatis regioni epigaſtricæ adplicatus.

2) *Æſtum*, *ſitim*, *cephalalgiam* enormem moderantur

a) *Nitroſa* & *acida*, v. g. nitrum depuratum, ſpiritus vitrioli, nitri, clyſſus antimon. ſuccus citri, quod acidum naturæ humanæ amiciſſimum eſt.

b) *Diluentia*, v. g. infuſum thée, veronic. vel potus tenuior ordinarius, non nimis frigidus, neque etiam nimis calefactus.

c) *Continentia* tranquilla ſub ſudore, ſiue ſpontaneo, ſive per temperata diaphoretica promoto. Hæc præcipue lenit æſtum *proximi* paroxyſmi, item languorem & fatigationem.

4. *Primæ viæ* ſunt roborandæ; quod faciunt

1) *amara*, non nimis ingrata, ſtomachica vulgo dicta, v. g. rad. gentian. rubr. ſummitat. centaur. min. tanacet. herb. card. benedict. abſinth. ſcord. & hoc nomine ipſa eſſent. alexipharm. cum eſſent. gentian. ſociata.

2) *Acida* temperata, & *martialia* correctiora, vbi in ſpecie

 tinct.

tinct. vitrioli martis *Ludouici* laudatur, ſi inadpetentia poſt febrem ſuperatam diutius perſeueret.

5. *Motus* in conſuetudinem deducti, & ſublata materia, adhuc perennantes, prudente modo cohibendi ſunt; cui indicationi ſatis faciunt

1) *Anodyna*, ſedatiua, v. g. pilulæ *Wildeganſii* genuinæ, aut *Matthæi* ſiue *Starkeyanæ* veræ, veſpera, quæ paroxyſmum præcedit, ſumendæ.

2) *Subadſtringentia*, e. g. cortex chinæ, crocus martis antimoniat. tenerior *Stahlii*, verſus paroxyſmum, non tamen *proxime* ante eumdem, propinanda.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Ante paroxyſmum pulueres digeſtiuo - præcipitantes propinentur, e. g.

Recip. tartar. vitr.
conch. acido tartari ſaturat. ana M. doſ. ſcrup. I.

2. Sub æſtu ſufficiens tepidus potus, qualiscumque dilutus, porrigatur, & quando ſitis vehementer vrget, cum nitro temperetur, præcipue etiam continentia corporis tranquilla obſeruetur.

3. Æſtu vero remittente, & madore ſpontaneo erumpente, exhibeatur eſſent. alexipharm. *Stahlii* ad gutt. XX - XXX. cum regimine ad modum moderato.

4 Horis vacuis continuentur pulueres digeſtiuo - abſorbentes.

5. Verſus ſomnum pilulæ *Beccheri*, vel aliæ laxantes, ex gummatibus & reſinis paratæ, propinentur, vt circa ſequentem paroxyſmum effectum ſuum edant, & hac ratione materiam febrilem præſcindant. Vix autem, & non niſi in febre languidiore, hæc laxantia ſunt *neceſſaria*.

6. Denique, ſuperato vtplurimum morbo, ad tonum ventriculi & viſcerum reſtaurandum, eſſentia quædam ſtomachica in vſum trahatur, e. g.

Recip. eſſent. gentian. rubr.
centaur. minor.
galang. ana M. D. XXX. gutt. verſus paſtum.
Vel recip. tinct. martis aperitiu. *Ludouici* vnc. I.
eſſent. lign. aloës drach. II. M. D. gutt. XL L.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vulgaris methodus, qua febres intermittentes hodie tractari ſolent, duo extrema inuoluit: altera enim materiam peccantem cum *impetu* eliminare intendit, nempe per vomitoria; altera autem, per corticem illum Peruuianum, materiam potius ſupprimit & concludit, quam evacuat.

2. *Vomitoria*, empirice adhibita, ſæpe conatus tantum enormes, ſine materiæ peccantis ſucceſſu, prouocant, patientes inutiliter fatigant, & plethoricos vehementer angunt.

3. Quando *euemetis* propinantur, præcipue eo tempore, quo ſponte natura ad vomitum propendet, nempe verſus paroxyſmos, facile *hyperemeſin* inducunt, & tamen ſufficientem excretionem non præſtant.

4. Tanto magis hoc contingit, ſi, quando febres diu durarunt, & in habitum iam deductæ ſunt, emetica exhibentur.

5. *Altera methodus*, qua motus febriles, nullo habito reſpectu ad materiam peccantem, ſimpliciter cohibentur, ſive per corticem Peruuianum, ſiue per alia adſtringentia, grauiora adhuc damna inducere ſolet.

6. Nempe adſtrictionem alui pertinacem, in conſuetudinem facile abeuntem, flatulentiam, anguſtias præcordiorum, poſt paſtum præcipue adfligentes.

7. Quo magis ſtatus plethoricus concurrit, eo certius poſt cibum phlogoſes, faciei rubores, capitis grauitates, & hypochondriaca pathemata ſuccedunt.

8. Porro: colica, icterus, tabes, cachexia, oedemata, hydrops, febres acutæ inflammatoriæ, anginæ, febres lentæ, hecticæ. anomalæ, & innumera fere alia mala.

9. De hoc damno, per corticem *chinæ chinæ* inducto, in recente adhuc memoria ſunt duo *regia ſpecimina.* Annis enim proxime præterlapſis Hiſpaniæ Regina poſt vſum chinæ chinæ non ſolum dicta ſymptomata mox experta eſt, ſed & ex vita mature exceſſit. Regem autem ipſum quot periculis expoſuerit incongruum hoc medicamen,

nouellæ Madritenſes anno 1718. d. 19. dec. confirmant ſequentibus: Ob zwar unſer König durch den Gebrauch der China de China das neuliche Fieber vertrieben, ſo hat ſich doch an deſſen Statt ein auszehrendes Fieber eingeſtellet, welches Ihn noch dieſe Stunde nicht verlaſſen wil, auch wil die Schwulſt an dem einen Fuſſe im geringſten nicht abnehmen, ja es iſt gar eine inflammation darzu geſchlagen. Wiewohl nun das vomitiv und andere medicamenta eine gute Wirckung ſcheinen gethan zu haben, ſo iſt man gleichwohl wegen des Königes Leben in groſſer Bekümmerniß. Optandum ſane eſſet, vt hæc *regia* exempla ab vniuerſa ſchola medica altius conſiderarentur.

10. Reliquæ obſeruationes & cautelæ videantur tabula ſequente.

TABVLA LXXIX.

DE

FEBRE TERTIANA.

I. DEFINITIO.

Febris tertiana eſt ſpecies febrium intermittentium, poſt tertium diem cum horrore & ſuccedente æſtu recurrens, quibus motibus febrilibus principium vitale noxiam aliquam materiam, in primis viis vtplurimum hærentem, præparare & euacuare intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris tertiana eſt vel *ſimplex* vel *duplex*; quam differentiam *ſigna*, quæ inferius ſequuntur, docent.
2. Tertiana *legitima* bene diſcernenda eſt a *ſpuria*, *ſub-continua*, quæ vt plurimum frigus *lenius*, æſtum vero vehementiorem & diuturnum, præter ea ſymptomata adhuc aliqua inſolita, e. g. tuſſim, adfert, poſt paroxyſmos etiam languorem, laſſitudinem artuum, capitis grauitatem ver-

vertiginoſam, ſiticuloſitatem, ſomni inquietudinem, inadpetentiam, iugiter perſeuerantia, poſt ſe relinquit.

3. Tertiana probe etiam diſtinguenda eſt a febribus illis acutis præcipue *epidemicis*, quæ typum tertianarium ſimulant quando in tempus vernum, & in corpus circa primas vias impurum incidunt: hæ enim notabilem continuitatis habent malignitatem, & non raro maculas petechiales, purpuram, & alia exanthemata parturiunt.

III. *SIGNA.*

A. *Tertianæ ſimplicis.*

1. Inuadit horis ante meridiem, a ientaculo vſque ad prandium, & quidem
2. qui ientare conſueuerunt, accipiunt paroxyſmum circa tempus ientaculi; qui autem huic non adſueti ſunt, ab hora decima vſque duodecimam ordinarie a paroxyſmo corripiuntur.
3. Incipit cum notabili horrore, qui ad membrorum concuſſionem frequentius excedit.
4. Senſus hic ſpaſtico - refrigeratorius primum ordinarie circa regionem lumborum ſentitur, & inde per longitudinem dorſi verſus ſcrobiculum cordis adſcendit.
5. Succedit *nauſea* cum anguſtiis & anxietatibus præcordiorum.
6. Quo magis legitima eſt tertiana, eo certius hæc nauſea in ipſum *vomitum* tranſit, per quem modo tenax & mucoſa materia, modo birioſa ſaburra, modo cibi adhuc indigeſti, primis paroxyſmis reiiciuntur.
7. In quibuſdam fortes tantum vomendi *conatus* obtingunt ſine notabili excretione.
8. Vel loco vomitus diarrhæa ſequitur, & quidem communiter in ſubiectis minus vegetioribus, phlegmaticis, annoſis, aut vbi ſaburra mucoſa diu ſemicocta in primis viis hæſit.
9. Hæc ſymptomata quando per vnam vel alteram horam durauerunt, tum frigori remittenti ſuccedit immediate flaccida fatigatio & languor corporis vniuerſalis, præcipue vero artuum, cum moleſto ſenſu contuſionis, als wenn al-

les

les an dem Patienten zerſchlagen wäre; exceptis illis, in quibus nauſea diutius continuat.

10. Hunc languorem excipit æſtus, qui vtplurimum *ſucceſſiue*, interdum vero ſatis præcipiti curſu augeſcit.

11. Concurrunt dolores capitis, ſitis & amarities oris.

12. Quam primum hic æſtus paullulum miteſcit, mador quidam, ſeu lenis ſudor erumpere obſeruatur; non quidem ſemper prioribus, bene vero ſequentibus paroxyſmis.

13. Quo magis tranquilla patientis continentia concurrit, eo citius æſtus miteſcit, & ſudor ſuccedere ſolet.

14. Totus paroxyſmus vix infra 6. horas decurrit, familiarius ad octo, &, quando vehementior eſt, ad duodecim horas ſeſe extendit; has autem quæ excedit, pro *notha*, id eſt, vere practico ſenſu, compoſita, ad continuum genium accedente, habenda eſt.

15. Repetuntur vero hæc omnia alternis diebus, ita vt ad minimum interuallum 24. horarum intercedere ſoleat.

16. Paroxyſmi communiter ſtato tempore & hora, nonnumquam vero anticipando, aut poſtponendo, recurrunt.

B. *Tertianæ duplicis.*

1. Hæc ſingulis quidem diebus recurrit, non ſinguli autem paroxyſmi, ſed alterni ſibi reſpondent, e. g. primo die inuadit ante meridiem, ſecundo poſt eumdem, tertio ante meridiem, quarto poſt eumdem.

2. Tertianæ *anomalæ* nullum certum inuaſionis tempus obſeruant.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertiana legitima occupat magis ſexum virilem quam femininum.

2. Familiarior eſt ætati iuniori & iuuenili, quam annoſiori, quæ facilius tertianas anomalas incurrere ſolet.

3. Item magis euenit perſonis vegetiorioribus, quam ſegnioribus & incuriis.

4. Præcipue autem homines ſenſibiliores & nauſeabundi facile tertianam incurrunt, quando poſt cibos, cum nauſea adſumtos, conatus vomendi violenter ſupprimuntur.

V. *CAVS-*

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt viſcida, lenta, mucida aut ſemi-concocta materia, vtplurimum in primis viis hærens; interdum vero, præcipue quando febris antea ſuppreſſa vel corrupta fuit, materia peccans in vaſis meſeraicis vel hepate obhæreſcit.

2. Cauſſa *efficiens*, ſeu *formalis*, eſt principium vitale, quod motibus hiſce febrilibus materiam dictam eliminare intendit.

3. Cauſſæ *occaſionales*, quæ primas vias deprauare ſolent, ſunt ſequentes:

1) Diæta inordinata, craſſa, & concoctioni refractaria.

2) Præſertim quando cum nauſea cibi adſumuntur.

3) Vel commotiones animi vehementes ante, ſub vel poſt paſtum accedunt.

4) Vitæ genus ſedentarium & otioſum.

5) Refrigeratio in regione abdominis, præcipue circa tempus, quo cibus adſumtus eſt: hac enim ratione concoctio impeditur.

6) Scabies repulſa.

4. *Bilem* cum veteribus hic accuſare velle, irritum eſt: licet enim illa in febre tertiana ſæpius euomatur, hoc tamen retorſionibus duodeni, quæ ſub his vehementibus commotionibus contingunt, tribuendum eſt. Experientia docet, quod etiam ſani, vomitorio vtentes, bilem ſub vltimis vomitibus eiiciant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Febris tertiana legitima, ſi incongruæ medicationes non admittantur, toto genere ſalutaris eſt; immo per vulgus conſtat, quod poſt legitimum huius febris decurſum patientes non ſolum priorem, ſed etiam firmiorem recuperent ſanitatem.

2. Hæc legitima tertiana frequentius ante ſeptimum paroxyſmum, raro autem ante quartum in ſolidum ceſſat; ſed nihil critici in hac febre obſeruare licet.

3. Quando diæta conueniente, & regimine modeſto ſubleua-

tur, numquam ruit in exitum periculoſum, & absque artis auxilio feliciter ſolet decurrere.

4. Vbi vero per medicamenta calida ſudor, præcipue ſub æſtu vehemente, immodeſte concitatur, patientes ſenſibiliſſime debilitantur, & continuas tabidas ſudationes, immo febres acutas, viſcerum inflammatorias incurrere ſolent, & hoc tanto certius, quo magis temperamentum ſanguineum vel cholericum, ætas iunior, & diæta vinoſa concurrunt.

5. Quando autem tertianæ per *adſtringentia* cohibentur, ſuccedunt: laſſitudo, faſtidium, preſſiones circa præcordia & hypochondria: porro obſtructiones hepatis, lienis, febres lentæ, hecticæ, cachexia, præcipue in illis ſubiectis, quæ temperamenti ſunt phlegmatici vel melancholici, aut ætatis prouectioris.

6. Vti in tertiana legitima *euacuationes* per vomitum vel diarrhæam, quando mature & vegete procedunt, ſalutariter ſuccedere ſolent; ita harum excretionum retentiones morbum in longum tempus protrahunt, paroxysmos non decreſcentes, ſed æquali tenore recurrentes, inferunt, & vires notabiliter exhauriunt.

7. *Sudor* ille lenis, qui ſub declinatione æſtus erumpere ſolet, quo magis tranquilla continentia & placido regimine promouetur, eo certius *ſenſim* decreſcunt paroxysmi, & morbus ſalutariter finitur; atque hæc ſucceſſiua febris terminatio melioris eſt fidei, quam quæ præcipiti greſſu decurrit.

8. Quando error quidam ſiue in diæta, ſiue in medicatione committitur, ſuccedens paroxyſmus notabiliter exacerbatus obſeruatur.

9. Nihil facile huius febris legitimum decurſum tam ſenſibiliter turbare poteſt, quam inſignis *plethora*; hæc enim, vbi concurrit, omnia ſymptomata exaſperat; præcipue æſtum infert grauiorem, & ſudoris ſpontanei eruptionem multum impedit: ægerrime etiam tales patientes medicamenta calida, vel cohibentia tolerant: non raro

enim

enim in febres acutas inflammatorias per illa coniiciuntur.

10. Paruum & breue frigus ſubſequente diuturniore æſtu, ſine excretionibus notabilibus, febrem deſignat irregularem, & acuto typo, ad minimum compoſito, propinquam.

11. Tertiana aliquando *contagioſa* velut adparet, ſed non aliter, quam ſub craſſa conuerſatione & contactu, e. g. quando in eodem lecto dormiunt, ex iisdem vaſis bibunt; præſertim ſi vitium primarum viarum concurrat.

12. Inſolita *voracitas* in hac febre, præcipue quæ paroxyſmos antecedit, morbum protrahere obſeruatur; vnde per vulgus paſſim audire contingit: die Freß-Fieber halten lange an, ſubiuncta interdum hac ratione: ſie haben volle Nahrung.

13. Sic etiam auctior adpetitus, poſt febris decurſum ordinarie ſuccedens, quando per ingeſtionem ciborum repletur, facile *recidiuam* inducit.

14. Tertianæ, quæ verno tempore oriuntur, melioris genii ſunt, quam quæ reliquis temporibus obtingunt.

15. Tumores œdematoſi poſt tertianas tantum quidem periculum non inuoluunt, quam qui quartanas excipiunt; niſi tamen mature & conueniente methodo illis occurratur, hydrops tandem inducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

Hæc prorſus conuenit cum illa, quam præcedente tabula de febre quotidiana indicauimus.

B. *Methodus ſpecialis* exiguis tantum circumſtantiis variat.

1. Vna vel altera hora ante paroxyſmum exhibeantur digeſtiva cum abſorbentibus maritata, e. g.

Recip. nitr. antimoniat. vnc. ſemis.
conch. præparat. & acido tartari ſaturat. drach. II.
M. doſ. ſcrup. I.

ita vomitus ſpontaneus plerumque ſubſequitur.

2. Sub paroxyſmo potus ſufficiens concedatur; modo non inebriatiuus, non fæculentus, neque actu frigidus, aut nimiis hauſtibus ingurgitatus. *Conf. cautel.*

3. Vbi æſtus & ſitis vehementius vrgent, potus pro ſanguineis leuiter acidulari, pro cholericis autem & melancholicis nitro temperari poteſt.

4. Æſtu miteſcente ſudor ſpontaneus promoueatur per moderatam doſin eſſent. alexiph. *Stahlii*, ſubiuncto placido regimine.

5. Die vacuo hæc eſſent. alexipharm. & pulueres digeſtiuo-abſorbentes continuentur, hac tamen diſcretione:

1) Si nimio maior ſit exæſtuatio febrilis, crebrius, ſed refracta magis doſi, propinanda eſt eſſent. alexipharm. ne motus in febrem lentam & hecticam degenerent.

2) Si vero æſtus minor ſit, digeſtiua crebrius, quam alexipharm. ſunt exhibenda.

6. Eodem die vacuo lenes etiam laxationes conueniunt, abſolutæ autem non ſunt neceſſitatis, niſi febris langueſcere, & in longum tempus durare ſoleat: quo caſu pilulæ *Becheri*, *Stahlii*, cum extract. panchymagogo *Crollii* pro re nata coniunctæ, laudantur. Item decoctum aliquod ex reſoluentibus & laxantibus paratum; in quem finem conducunt: rad. cichor. tarax. herb. fumar. card. benedict. agrimon. rad. hellebori nigri, rhabarbar. fol. ſennæ & ſimilia.

7. Locum etiam habent ſtomachico-carminatiua, eodem die verſus paſtum propinanda, ad tonum primarum viarum reſtaurandum, e. g. eſſent. gentian. rubr. abſinthii compoſita, tinct. martis aperitiu. *Ludouici*, item eſſent. e rad. ari, herb. abſinth. centaur. min. maſtich. galang. cort. citri, aurant.

8. Denique vbi hæc omnia ſollicite obſeruata ſunt, & motus febriles nihilo minus perſeuerant, ibi *poſitiue ſiſtentia* conceduntur. Præ aliis laudantur

1) *Crocus martis* antimoniat. tenerior *Stahlii* ℈ ſ. gran. pro doſi. Hic crocus aluum non adeo adſtringit, vti china chinæ, & tamen æque præſentem efficaciam in ſiſtendis motibus febrilibus exhibet.

2) *Pilulæ Wildeganſii* 4-5. horas ante paroxyſmum ad gran. 3-4. exhibendæ: hæ non prima doſi, ſed ſucceſſiue im-

impetum paroxyſmorum infringunt, & communiter ſudorem excitant.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Febris tertiana *duplex* aliam non expoſcit methodum, ſed peculiarem tantum ad paroxyſmos reſpectum & adplicationem.

2. Quæ *præcedente* tabula ſub cautelis dicta ſunt, illa hoc loco repetantur.

3. Subiecta febris tertianæ quo magis ſunt valetudinaria, tenera, & ſenſibilia, eo magis leniore methodo tractanda ſunt.

4. Abſint in iisdem impetuoſa *euacuantia*, multo magis autem motus febriles poſitiue cohibentia; digerentibus potius per tempus aliquod inſiſtatur, & lento demum greſſu euacuantia in ſubſidium vocentur.

5. Habent quidem in tertianis locum *vomitoria*, vbi cibus dyſpeptus, & malæ concoctionis, recenter febrem excitauit; ſtolidum autem eſt, naturam adhuc magis per artem excitare, ſi iam ſpontaneam ad vomitum habet inclinationem.

6. Extra has circumſtantias vomitorium exhibere vix vmquam neceſſarium eſt: materia enim morbifera, ſufficienter præparata & mobilis facta, commodius ſponte natura reiicitur, ſiue per placidum vomitum in ipſis paroxyſmis, ſiue magis tacite per ordinarias aluinas excretiones.

7. Quod ſi tamen omnino in robuſtioribus, vel etiam ſegnioribus vomitorium aliquod præſcribere placet, ad negotium eo citius & facilius expediendum, ſollicite obſeruetur, quod, ſecundum *Hippocratem*, non *cruda*, ſed *concocta* mouenda ſint; ſin ſecus, grauia tantum vomendi conamina ſuccedere ſolent, quæ vires proſternunt, debitos motus turbant, & ita vniuerſum negotium difficilius reddunt.

8. Febres tertianæ, per *adſtringentia* ſuppreſſæ, vti non raro occurrunt; ita certior illarum cura non obtinetur, quam per paroxyſmorum febrilium reuocationem; quæ per

 pilu-

pilulas *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia moderata, & tamen efficacia, laxantia commode obtinetur.

9. Quam primum per lenia talia laxantia febris reuocata eſt, ſymptomata per ſuppreſſionem inducta, e.g. tenſiones & preſſiones circa præcordia & hypochondria, laſſitudo, faſtidium, tumores œdematoſi &c. citius ordinarie miteſcunt.

10. Poſt felicem febris tertianæ decurſum adpetitus moderandus, refrigerium, præcipue humidum, euitandum, & ad tonum ventriculi reſtituendum, tonico-ſtomachicis continuandum eſt; ſubiuncto motu corporis moderato.

11. Vbi autem hæc febris, minus feliciter decurrens, tumores œdematoſos relinquit, ibi ſalia digeſtiua, lenia tonico-martialia, ſtomachica & blandiſſima laxantia conueniunt; abſtinendo a ſalibus volatilibus, acrioribus alcalicis & purgantibus fortioribus.

12. Digeſtiua *ſalina*, e.g. tartar. vitriol. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. longe hic præferenda ſunt *vegetabilibus*, e.g. rad. ari, zedoar. piperi, zingiberi, &c. hæc enim ſegniora non ſolum obſeruantur, verum etiam per ſal ſuum volatile, quod ſub acrimonia ſua fouent, æſtui febrili præiudicium aliquod adferunt.

13. Quando autem febris lenteſcit, & ita minor æſtus præſto eſt, vel ſubiectum phlegmaticum occupat, tum hæc vegetabilia & alia *amara* laudabilem operam præſtant; in ſpecie laudatur *centaurium minus*, &, febre ſubacta, carduus benedictus, qui ad tonum roborandum eximia virtute præditus eſt.

14. *Extracta* horum amaricantium decoctis & infuſis præferenda ſunt, præcipue in ſubiectis ſenſibilibus, in quibus infuſa talia, copioſe adſumenda, per nimiam ſuam amaritiem facile æſtum hecticum inducere ſolent.

15. Sal digeſtiuum *Syluii* non commendatur, multo minus ſalia volatilia vrinoſa.

16. Cura per *arſenicum* non decet viros ſinceros.

17. Sa-

17. Saburra ad primas vias congeſta, aliis febribus concurrens, tertianarii typi complicationem haud raro adfert; quod tanto magis obſeruandum, quo ſæpius tales febres anomalæ in noſtris climatibus occurrunt. Faciunt hoc præcipue febres epidemicæ, paullo lentioris indolis, verno tempore obuenientes. *Vid. differentia*, item *tabula de febre catarrhali maligna.*

18. Ex omnibus febribus *duæ* ſunt, quarum cauſſa materialis ob loca ſatis commodam immediatam *correctionem* paullo magis admittit: nempe febris cholerica & tertiana; cauendum tamen vbique, ne intentione corrigendi abſorbentia nimis copioſe ingerantur.

19. *Efflorescentiæ vlceroſæ* in externo oris ambitu non tantum tertianis intermittentibus, ſed & tertianis continuis, & aliis acutis, cum magna anxietate cardialgica coniunctis, immo in vermibus etiam ſunt familiares. Hoc tamen loco mentio illarum fieri debuit, quia potiſſimum ſub febre tertiana obſeruantur. Quod hæc fiant in febribus minus benignis & in longum tempus ſe ſe extendentibus, communiſſime quidem adſcritur, docet autem experientia, ipſas benignas tertianas cum eius modi effloreſcentiis ſæpius eſſe ſtipatas.

20. *Venæ ſectionem* in febribus intermittentibus adhibere abſonum eſt: facile enim typum intermittentem in continuum mutant.

21. Potum quando etiam ſub *frigore* patientes efflagitant, ille tanto modeſtius, & magis tepidus porrigendus eſt.

22. Denique ad *recidiuam* tertianæ febris præoccupandam, adhuc notandum, quod annuo recurſu primæ viæ per lenia laxantia euacuari, & per ſtomachica roborari poſſint; ſubiuncto regimine diætetico exquiſito.

23. Laudant quidam ſympatheticam febrium curam per *cancrum fluuiatilem*: jubent nimirum ſegmenta vnguium patientis cancri chelis adligare & deinde cancrum in fluvium demittere, daß das Fieber mit dem Krebſe fortſchwimme. Sed ſine omni effectu vmquam tentatum eſt.

TAB.

TABVLA LXXX.
DE
FEBRE QVARTANA.

I. **D***EFINITIO.*

Febris quartana eſt ſpecies febrium intermittentium, quarto quouis die cum frigore & ſuccedente æſtu patientem invadens: quo labore febrili principium vitale materiam aliquam noxiam, circa viſcus aliquod hypochondriacum hærentem, corrigere, remouere, & hac ratione viſceris læſionem auertere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febris quartana eſt vel *ſimplex*, vel *continua.*
2. De *ſimplice* hac tabula, de *continua* autem infra agitur.

III. *SIGNA.*

1. Quartana legitima præ aliis intermittentibus typum ſuum exactiſſime ſeruat: vix enim alio tempore, quam poſt meridiem, circa horam quartam vel quintam inuadit.
2. *Frigus*, quod format, ad horrorem quidem & artuum ſuccuſſationem non accedit, eſt tamen ſatis ſenſibile, & ad duas circiter horas extenditur.
3. Præcedit & concurrit *languor* corporis & animi.
4. *Vomitus* non facile exoritur, niſi febris a manifeſta ciborum incongruorum ingeſtione initium ſumſerit.
5. Neque *diarrhϾ* ordinarie eueniunt, notabiliter potius aluus non ſolum die febrili, verum etiam reliquis vacuis conſtricta obſeruatur.
6. *Calor*, qui frigori lento greſſu ſuccedit, non tam vehementia, quam odioſa ſiccitate, immo mordaci ariditate, patienti moleſtus eſt: vnde etiam vix vmquam ſudor ſuccedere ſolet.
7. *Æſtus* hic ad quatuor vel ſex horas, raro diutius ſeſe extendit, niſi forte primo & ſecundo paroxyſmo.

8. Du-

8. Durante ita calore vertiginoſa capitis perturbatio cum dolore obtuſo, non exquiſite lancinatorio, adfligit.
9. Superato paroxyſmo redit quidem patiens ad mediocrem orthoſtadiam, & ſuccedentibus vacuis diebus in eodem ſtatu perſeuerat; manet autem aliquod animi faſtidium & ſenſus profundus contuſionis & confractionis, quem dolorem Medici vocant *oſteocopon.*
10. Quarto quouis die recurrit paroxyſmus, & quidem ſtatis præciſe horis, raro poſtponendo, rarius anticipando: quam primum enim anticipat, iuſta ſtatim *continuitatis* ſuſpicio fouenda eſt.

IV. *SVBIECTA.*

1 Quartana familiarius occupat ætatem conſiſtentem, & provectiorem.
2. Quando autem ab auctoribus, e. g. *Sydenhamo* & *Sennerto*, traditur, quod infantilis etiam ætas hac febre occupetur, hoc epidemicæ indoli tribuendum eſt.
3. Temperamentum melancholicum præ omnibus reliquis huic morbo ſuccumbit.
4. In primis tales perſonæ eumdem incurrunt, quæ ſub vitæ genere otioſo, ſedentario & ſpeculabundo, frequentes animi mœrores & ſollicitudines experiuntur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* huius febris eſt materia viſcida, tenax, plerumque in viſceribus hypochondriacis, cum *vena portæ* connexionem habentibus, ſtabulans, e. g. in hepate, liene, glandulis meſaraicis: rarius in primis viis.
2. Cauſſam circa viſcera hypochondriaca hærere, ſatis confirmat nexus reciprocus, quem hæc febris cum ictero, cachexia, tumoribus œdematoſis & aſciticis fouet: modo enim quartana his, modo hæc quartanæ ſuccedunt: modo complicantur. *Conf prognoſis. num. 9.*
3. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus talibus lentis lenteſcentem ſtagnantem materiam reſoluere intendit, ad obſtructiones, ſcirrhos & ſalino-acres corruptiones in dictis viſceribus præcauendas.
4. Cauſſæ *occaſionales* & procatarcticæ ſunt:

 a) Fe-

1) Febris tertiana vel quotidiana, male curata.
2) Obſtructiones euacuationum ſanguinearum conſuetarum, e. g. menſium, hæmorrhoidum.
3) Diæta cruda cum potu parciore.
4) Refrigeratio abdominis, præcipue poſt paſtum, aëre humido exſiſtente.
5) Tempus autumnale; vnde quartanæ dicuntur febres autumnales.
6) Vitæ genus ſedentarium, otioſum, ſpeculabundum, præcipue cum mobili permutatum.
7) Abuſus *acidorum*, ſpiſſitudinem humorum inducens.
8) Abuſus *ſpirituoſorum*, qui orgaſticam ſanguinis commotionem cauſſatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Motus & decurſus huius febris plane reſpondet quantitati & qualitati materiæ peccantis, quæ exigue quidem molis, difficillimæ tamen, ob tenacitatem, reſolutionis eſt.
2. Hinc quartanæ communiter ad plures hebdomades, immo menſes ſeſe extendunt, & ita ſæpius contumaces reperiuntur, vt diu pro ſcandalo Medicorum habitæ ſint.
3. Concurrente autem methodo conueniente, & patientis patientia, hæc febris, licet ſibi relicta pertinax ſit, & non facile ſponte ſua ad tranquillitatem redeat, feliciter tamen profligatur.
4. Immo in iunioribus, labori alias adſuetis, intra duas interdum hebdomades ſoluitur.
5. Si autumno inuadit, non raro ad vernale tempus ſeſe extendere obſeruatur, bis die Bäume ausſchlagen, vernalis autem quartana breuioris eſt periodi.
6. Quartana poſt annuum decurſum facile *recidiuam ſiſtit*; immo ſi magis ſuppreſſa, quam legitima methodo ſuperata fuit, tam longam periodum non exſpectat, ſed breui ſæpius iterum recrudeſcit, cui rei facile anſam præbet repletio ingentis adpetitus, poſt ſuppreſſionem per *chinam chinæ* excitati.
7. Ad nullam excretionem notabilem hæc febris ordinarie inclinat, vti ſub *ſignis* iam indicatum eſt.

8. Quan-

8. Quando autem per vomitoria, purgantia fortiora, ſudorifera, ſalia volatilia vrinoſa, adſtringentia, venæ ſectionem, tractatur, facile in typum acutum, vel malum chronicoteron, febrem lentam, hecticam, transmigrat.
9. Quartana legitime ſuperata ſoluit prægreſſos hypochondriacos adfectus; incongrue autem ſuppreſſa, ſcirrhoſitas hepatis, lienis, glandularum meſaraicarum, tumores œdematoſi, hydrops, hectica, aſthma ſiccum, tuſſis ſicca, icterus, præcipue niger, ſuccedunt.
10. Tumores œdematoſi, qui poſt quartanam ſequuntur, longe contumaciores ſunt illis, qui durante adhuc febre obueniunt. *Conf. cautelæ.*
11. Quæ de adpetitu fortiore, ſeu potius voracitate, ante vel poſt paroxyſmum vrgente, præcedente tabula diximus, valent etiam de febre quartana: nempe portendit talis voracitas febris vtplurimum diuturnitatem.
12. *Scabies*, quæ interdum febri quartanæ ſuperuenire ſolet, felicem febris decurſum promittit: materia enim, ad peripheriam translata, in ſcabiem fœtidam mutatur, & ſic vere conſumitur; quando autem ad pedes deiicitur, tumores duriores, & non raro peſſimi moris vlcerationes format.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Collectio & infarctus materiæ tenacis & mucoſæ circa viſcera hypochondriaca hærens, *incidendus* & *reſoluendus* dus eſt. Faciunt hoc
   1) *Salia digeſtiua*, e. g. arcan. duplicat. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. Item: ſal abſinth. centaur. min. card. benedict. tartar. tartariſat. terra foliata tartari.
   2) *Gummata* temperata: ammoniac. ſagapen. ſarcocoll. (myrrha iuſto æſtuoſior eſt.)
   3) *Radices* incidentes, e. g. rad. ari, gentian. rubr. pimpinell. alb. vincetox.
   4) *Herbæ* reſoluentes amaræ, e. g. fumar. epithym. capill. vener. præcipue centaur. min. item abſinth. adianth. alb. marub.

5) *Diluentia*, in primis etiam ob aluum adſtrictam, & ſpiſſitudinem ſanguinis.

2. Materia hac ratione reſoluta, correcta & præparata, per aluum & vrinam *euacuanda* eſt. Præſtant hoc

1) Laxantia, præcipue melanagoga, cum *epicraſi* ordinata, coniunctis nempe modo commendatis reſoluentibus radicibus & herbis, quæ vim diureticam exhibent.

2) Vel pilulæ ex gummi ammoniaco, extractis amaris, aloë, extract. hellebor. nigr. mercur. dulc. & reſin. ſcammon.

3) Item pilulæ tartareæ *Quercetani*, vel *Syluii*.

4) Præ omnibus pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*.

3. *Tonus* viſcerum eſt reſtaurandus; cui ſcopo inſeruiunt ſtomachica, tonica, neruina, præcipue eſſent. rad. gentian. rubr. centaur. min. card. benedict. abſinthii compoſita, tinct. mart. aperitiu. *Ludouici*.

4. *Motus* denique, ſi re vera in conſuetudinem degenerati obſeruentur, ſiſtendi ſunt. Præſtant hoc

1) Electuar. cort. chinæ chinæ 3-4 horas ante paroxyſmum exhibitum.

2) Crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, dicto tempore ad gran. 4-5. propinatus: non prima doſi, ſed ſucceſſiue motus ſiſtit, & hinc cortice peruuiano ſecurior eſt.

3) Crocus martis cachecticus *Zwelferi*.

4) Nonnumquam amuletica efficaciam præſtant, e. g. adpenſio aranearum, emplaſtra *epicarpia*, die Puls-Pflaſter, per *Helmontium* & *Knœpffelium* commendata.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. Vna vel altera hora ante paroxyſmum propinetur ſcrup. I. ſalis alicuius digeſtiui, præcipue tartar. vitriol. legitime parat. omiſſo, vel parca doſi adiecto, abſorbente, ne materia magis lenteſcens reddatur.

2. Durante æſtu tranquilla continentia ſeruetur, & ſufficiens, tepidus, dilutus potus patienti porrigatur.

3. *Primo* die vacuo

1) *Ma-*

1) *Mane* eſſent. alexipharm. cum eſſentia quadam ſtomachica remixta, exhibeatur, e. g.

Recip. eſſent. pimpinell. alb.
ſcordii ana drach. II.
gentianæ rubræ vnc. ſemis. M. doſ.
XXX. gutt.

2) Verſus prandium repetatur.

3) Poſt meridiem ſalia digeſtiua aliquoties exhibeantur.

4. *Altero* die vacuo

1) *Mane* pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, vel alia lenia laxantia, cum aperitiuis & ſtomachicis maritata, forma infuſi propinentur, e. g. recip. rad. ari, gentian. rubr. pimp. alb. vincetox. ana vnc. ſemis. herb. centaur. min. abſinth. fumar. ana manip. ſemis. fol. ſennæ drach. VI. rhabarb. elect. vnc. ſemis fibr. helleb. nigr. drach. II. tart. vitriolat. vnc. ſemis. inciſ. contuſ. fiant ſpecies, cum libr. I. aquæ feruentis bulliant, & remotis ab igne addantur vini libr. II. doſ. vitr. I.

2) Circa veſperam pulueres digeſtiui bis exhibeantur.

5. Vbi *tumores* œdematoſi, vel plane hydropici cum quartana iam complicati ſunt, ibi pilulæ *Stahlianæ* vel *Beccherianæ* ſingulis vacuis diebus propinari poſſunt.

6. Die *febrili* ante meridiem eſſent. alexipharmaca, verſus autem & poſt meridiem vſque ad nouum inſultum digeſtiva exhibeantur.

7. Hæc methodus per aliquot hebdomades continuetur, & ſi tum febris cedere recuſet, & motus illi, remota materia, in habitum obfirmati adpareant, patientes autem diebus intercalaribus ad plenariam euphoriam, & ad legitimum vſum rerum *non-naturalium* perueniſſe videantur, tum poſitiue *ſiſtentia* conceduntur: quo caſu crocus martis antimoniatus tenerior, tempore ſuperius indicato exhibitus, ſatis efficax deprehenditur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quartana vti in ſe lento progreſſu & motu leniore gaudet; ita commotiones artis impetuoſiores ægerrime tolerat.

2. Hinc *emetica* & *cathartica* draſtica, item *alexipharmaca* ſub

paroxyſmis, præſertim cum regimine ſudorifero data, grauiora damna inducunt, & totum febris genium turbant.

3. In ſpecie in plethoricis ſudorifera talia vertiginoſam capitis perturbationem, & alui adſtrictionem pertinaciorem cauſſantur: vnde febris exaſperatur, & patiens facile in lentam ac hecticam febrem conjicitur.

4. Idem de *venæ ſectione* iudicandum eſt: nocent, quidquid dicant antiqui, præcipue *Arabes*.

5. *Abſorbentia*, ſiue ſolitarie ſiue cum aliis affatim ingeſta, lentorem materiæ febrilis augent, ita vt facile typum quartanæ in lentum vel ſub-continuum transmutent.

6. *Olea volatilia* aromatica, quæ ab aliquibus commendantur, caute ſunt adhibenda; in phlegmaticis quidem robuſtioribus, & minus raræ texturæ, *oleum piperis* aliquid præſtat, in aliis autem ſubiectis hectica facile inducitur.

7. Tenſiones & preſſiones in ſiniſtro hypochondrio, quando concurrunt, adhibeatur methodus, quæ tabula de *infarctu lienis* commendata eſt, ſpeciatim eſſent. adianthi albi cum tinct. martis *Ludouici* remixta, & verſus paſtum exhibita, egregie conducit.

8. *Externe* in tali caſu, vti & in doloribus præcordiorum, emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, largiter camphoratum, locum habet.

9. Vix dicendum eſt, quam ſalutariter ſe commendent pilulæ *Beccheri* correctæ in tumoribus, huic febri ſuperuenientibus: proſtant enim exempla, vbi febris quartana, cum tumore per vniuerſum corpus non mediocriter ſtipata, intra tres hebdomades ſolis hiſce pilulis & pulueribus digeſtiuis feliciter ſublata eſt.

10. Quod ad diætam attinet, abſtrahatur a cibis crudioribus, præcipue ſi voracitas accedat; ex contrario adhibeantur, lentorem humorum corrigentia, e. g. embammata ex ſucco cochlear. ſinap. raphan. marin. naſturt. &c.

11. *Nux vomica* penetrantiſſima amaritie gaudens ad tenaces collectiones & infarctus, auctore *Ludouici*, commendatur.

12. Dan-

12. Dantur interdum aliæ adhuc ſpecies febrium intermittentium, e. g. quintana, ſeptimana. Sic etiam notum fuit exemplum, in quo die ſolis & mercurii ſchemata febrilia tantum adparebant; cuius rei genuina cauſſa hæc videbatur, quod profligata vmquam in hoc patiente febris, quæ mercurii die initium ſumſerat, ſolis die altera vice recurrerat. Vnde poſt annuum interuallum hisce duobus diebus motus tales aliquoties ſeſe manifeſtabant. Tractantur autem methodo eadem.

13. Conferantur etiam *cautelæ*, quæ præcedente tabula indicatæ ſunt.

TABVLA LXXXI.
DE
FEBRIBVS COMPOSITIS EX ACVTA PERIODO.

I. DEFINITIO.

Febres compoſitæ ex *acuta* periodo ſunt complexus variorum motuum, e duabus acutis concurrentium, quibus principium vitale & quantitatem ſanguinis imminuere, & qualitatem ejus corrigere intendit.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres mirum in modum inter ſe complicantur, & hæc complicatio vniuerſum ſæpe negotium ſatis reddit intricatum & ambiguum.

2. Duplicis autem in genere generis ſunt febres ita compoſitæ:

1) aliæ enim ex *continente* & *continua*, & ſic ex duabus acutis componuntur, quæ in regionibus noſtris ſeptentrionalibus ſatis ſunt familiares; licet vulgo parum attendantur.

2) Aliæ

2) Aliæ ex intermittente & continua coaleſcunt, & longe rariores ſunt compoſitis primi ordinis.

3. Compoſitæ ex duabus acutis triplicis iterum generis ſunt:

1) Modo enim febris *continens* ad plethoram imminuendam inſtituitur, in executione autem illius ſcopi impedimenta qualitatis ſanguinis, præcipue ſpiſſitudinis, obiiciuntur, vt, tamquam ex accidenti, ſtaſis inflammatoria, & ad hanc diſcutiendam, febris *continua* ſimul introducatur. Huc pertinet antiquorum *ſynochus putrida*, ob putridam qualitatis corruptionem, quam veteres in ſanguine agnoſcebant, & vel ex vrina fœtida ominabantur, ita denominata. Ad hunc cenſum etiam referri poſſunt febres anginodes, phrenitis, immo non raro etiam aliæ febres inflammatoriæ, e. g. hepatitis.

2) Modo febris *continua* primas partes ſortitur, cui deinde febris *continens* accedit, vti v. g. febris ſynocha ſimplex contagioſis malignis ſuperuenire obſeruatur.

3) Modo *continua* cum alia continua complicatur, e. g. febres bilioſæ cum aliis acutis, in primis contagioſis.

4. De compoſitis, ex acuta periodo prouenientibus, hac tabula agemus, de aliis autem compoſitis, quæ ex continua & intermittente coaleſcunt, duabus ſequentibus agetur.

III. *SIGNA.*

1. Quando *continua continenti* ſuperuenit, tum ſub initium morbi ſigna ſynochæ offeruntur, nimirum febris ſine horrore ſtatim cum æſtu inuadit, ſucceſſu tamen morbi typus febris *continuæ* notabiliter intercedit, & ſic hæc complicatio ſchema mixtum exhibet, quod ſæpe confundit illos, qui hosce febrium concurſus non animaduertunt.

2. Vbi autem *continens* ad *continuam* accedit, ibi etiam ſub initium ſigna continuæ pura adſunt, deinde autem continentis indoles interludia ſua profert; præcipue maiorem calorem, quam qui alteri febri conuenit, cauſſatur.

3. Sic etiam ſe res habet, quando *continua* cum alia *continua* complicatur, e. g. febres bilioſæ cum petechizantibus, ibi enim vtrarumque febrium ſigna ſeſe manifeſtant.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Febres, ex acuta periodo compoſitæ, familiariter illis hominibus eueniunt, qui non ſolum inſigniter plethorici ſunt, verum etiam vitio ſimul qualitatis ſanguinis, præcipue vero illius ſpiſſitudine, laborant.
2. Hinc tales compoſitæ febres tam frequentius in regionibus noſtris ſeptentrionalibus occurrunt; rarius autem continentes ſimplices inueniuntur: vnde etiam tam raræ apud nos ſunt *ſimplices criſes*, ſiue per hæmorrhagias, ſiue per criticos ſudores, contingentes.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* harum febrium eſt vitium quantitatis & qualitatis ſanguinis.
2. Cauſſa *formalis* eſt duplex reſpectus ſeu intentio principii vitalis, nempe quantitatem ſanguinis imminuere, & qualitatis ſenſibile aliquod vitium corrigere.
3. Sic v. g. in concurſu continentis & continuæ quantitas ſanguinis inſigniter exagitatur: ſub hac exagitatione ob ſanguinem ſpiſſum facile exoritur ſtaſis inflammatoria: hæc ſtaſis diſcutienda alios deinde motus expoſcit, quam qui in febre *continente* obſeruantur.
4. Eadem ratio eſt, vbi natura miaſma aliquod periculoſum, vel aliud qualitatis vitium per febrem *continuam* expellere intendit, ſub hoc autem labore abundantiam ſanguinis non exigua impedimenta adferre experitur, ibi mirum non eſt, ſi motus febris *continentis*, euacuationem ſanguinis reſpicientes, immo ipſæ hæmorrhagiæ, concurrant.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Si quidquam aliud, certe complicatio duarum acutarum ſalutarem febrium decurſum ſufflaminare poteſt.
2. Motus enim, qui in hiſce febribus occurrunt, ſibi inuicem plane ſunt contrarii, typus eſt inconſtans, es wechſelt ſo oft in einem Tage mit dem Patienten; & ſic neutri febrium ſatis fieri poteſt.
3. Ita v. g. fortior impulſus ſanguinis progreſſiuus, conquaſ-

ſatorius, reſolutorius, qui in febre *continente* neceſſarius eſt, aduerſatur motibus placidis ſucceſſiuis ſecretoriis & excretoriis, febri *continuæ* propriis & neceſſariis.

4. Item quando in febre continente humores die critico in vnum locum ad intimiores nobiles partes, præcipue ad caput, alibi ad vterum, alibi ad alia viſcera abdominis, coaceruantur, hæc quidem directio hæmorrhagiæ famulatur, quoniam autem hac ratione miasmata maligna ad has partes ſimul compelluntur, lethalis vtplurimum eventus introducitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Venæ ſectio ſiue inſtituatur, ſiue prætermittatur, ſecundum indicationes, infra ſub *cautelis* legendas.
2. Vbique vtiliſſima eſt artificialis promotio & conſeruatio liberi motus humorum ad peripheriam, citra tamen ſanguinis exagitationem, vt nempe diapnoica ſolum excretio obtineatur.
3. Præcipue facta venæ ſectione hæc methodus diapnoico-diaphoretica ſummæ neceſſitatis eſt, & verſus dies *criticos* paullo exactior eſſe debet, ne illo tempore congeſtio & conatus hæmorrhoos ad caput contingat, & patientem iugulet.
4. Præter ea hæ febres tractantur, vti aliæ acutæ, nempe per temperatam eſſentiam alexipharmacam, & pulueres nitroſo-abſorbentes cum diaphoretico fixo remixtos; interpoſitis ante meridiem potionibus diapnoicis, & poſt meridiem emulſionibus ad gradum acorem acidulatis.
5. Quoniam autem conſtantem typum non ſeruant hæ febres, Medici primarium officium erit, quasuis per diem mutationes ſollicite obſeruare, & modo dicta medicamenta iisdem prudenter ſubſtituere.
6. Aluus per totum morbi decurſum aperta ſeruetur clyſteribus, tertio ſemper die repetendis.
7. Continentia tranquilla tam corpore quam animo vbique iniungatur, cum potu ſufficiente & ſatis diluto.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Licet rationi ad modum conſentaneum ſit, in hisce compoſitis acutis abundantiam ſanguinis per proximam viam, nempe per venæ ſectionem, ventilare, & ſic toti illi contentioni ſatis facere, infallibilis tamen regula, vbi ſanguinis eductione abſolute opus ſit, non poteſt conſtitui; excepto ſolo caſu eminentis ad modum plethoræ. Hinc totum negotium iudicio Medici relinquendum eſt.

2. Quando autem venæ ſectionis neceſſitas iudicata fuit, neceſſarium eſt, vt illa in principio principii, & quidem paullulum largiter, inſtituatur, ac deinde verſus ipſas criſes vena frontis aut raninarum ſecetur, vel per Ægyptiacam narium ſcarificationem ſeu inciſionem ſcopo propoſito conſulatur.

3. Remedia calida & actiuiora, vti in aliis acutis, ita tanto magis in hisce compoſitis, abeſſe debent, quia vel ſolum intemperans regimen eximias in iisdem turbas concitare obſeruatur.

4. Obſeruare contingit in praxi clinica, quod interdum præcedant congeſtiones rheumatico-arthriticæ cum notabili tumore circa artus manuum & pedum. Has congeſtiones excipit hæmorrhagia narium ſatis larga & per aliquot dies continuans ſub commotionibus febrilibus, *continentis* ſchema exhibentibus. Tandem ſuccedit febris *continua* typica. Has anomalicas complicationes & hunc metaſchematismum motuum nemo prudenter tractabit, niſi qui rationalem naturæ intentionem prudenter æſtimare, & finem horum motuum conſiderare, didicit.

TABVLA LXXXII.
DE
FEBRE TERTIANA CONTINVA.

I. D*EFINITIO.*

Febris tertiana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, inuoluens paroxysmos, tertianæ intermittenti ſimiles, cum calore nihil intermittente, ſed frequenter ita excedente, vt ab vno paroxyſmo ad alterum ſeſe extendat.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Febres ex *intermittente* & *acuta* compoſitæ diſtinguendæ ſunt ab illis, quæ ex *duabus acutis* complicatæ obueniunt, de quibus præcedente tabula iam actum eſt.
2. Tres autem ſpecies illarum compoſitarum obſeruantur, quæ ſub ſchemate intermittentis & acutæ coaleſcunt:
   1) Febris *quotidiana continua*, quæ, quoniam cum febre catarrhali benigna prorſus quadrat, immo vnam eamdemque ſpeciem conſtituit, ſuperius iam pertractata eſt. *Vid. tab. LXVII.*
   2) *Tertiana continua*, quam hæc tabula exhibet, & veterum tertianam *extenſam* includit.
   3) *Quartana continua*, quæ ſequente tabula explicabitur.

III. *SIGNA.*

1. Tertiana *continua* exhibet paroxyſmum, tertianæ intermittenti ſimilem, nempe cum *frigore*, vel tamen *horrore* ſinguli paroxyſmi vtplurimum recurrunt.
2. Huic ſuccedit *æſtus*, per initia ſatis vehemens, deinde ſenſim langueſcens, ſemper tamen vsque ad ſuccedentem novum paroxyſmum naturalem gradum ſuperans.
3. *Adpetitus* maxime iacet.

4. *Vires*

4. *Vires* ſenſibiliter ſunt proſtratæ.
5. *Somnus* eſt inquietus.
6. *Cephalalgia* eſt continua.
7. *Sitis* cum ſiccitate oris perpetuo vrget.
8. *Pulſus* velocitate iugiter perennat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Tertianam continuam communiter incurrunt, quibus tertiana ſimplex incongruis medicationibus, vel malo regimine, ſuppreſſa fuit.
2. In ſpecie quibus calida alexipharmaca verſus paroxyſmum propinata fuerunt, vel ſub æſtu per refrigerium ſudoris ſucceſſus fuit retropulſus. Item quibus in tertiana ſimplice vena ſecatur.
3. Eueniunt etiam illis, quibus aliæ excretiones repente ſuppreſſæ ſunt, e. g poſt ſcabiem retropulſam, tumores ad interiora repreſſos.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* eſt miasma tenuius, malignum, indolis fermenteſcentis.
2. Deliteſcit autem praua huius materiæ indoles, & tegitur quaſi ſub ſchemate tertianæ intermittentis.
3. Natura enim, tamquam cauſſa *efficiens*, craſſiore ſaburra in primis viis prægrauata, occaſione huius adgreditur cauſſam manifeſtius vrgentem, & hac ratione febrem intermittentis & craſſioris indolis format.
4. Cauſſas *occaſionales* & *procatarcticas* præcedente membro iam nominauimus, quibus accenſendus adhuc eſt aër fermenteſcentibus talibus particulis impregnatus. *Vid. differentia tab. de febribus balioſis.*

VI. *PROGNOSIS.*

1. Vti quotidiana, ſic etiam tertiana continua epidemica quadam laruatione interdum prouenit, & tum indolem ſuam, per ſe ſatis deteriorem, magis adhuc manifeſtat, & exanthematibus non raro ſtipata obſeruatur.
2. Quando mitius tractatur, tranſit facile in febrem tertianam intermittentem, & hac ratione legitimæ methodo cedere

obſeruatur; nonnumquam autem in hecticam ex hac tertiana ſimplice transmigrat, præcipue ſi nimiis abſorbentibus tractata fuit.

3. Vbi autem præpoſtera calida medicatio & peruerſum regimen accedit; ibi non raro in acutam impetuoſam, præcipue inflammatoriam febrem, patiens coniicitur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Verſus paroxyſmum exhibeatur puluis antifebrilis cum ſale quodam digeſtiuo, ob ſaburram in primis viis, coniunctus, e. g.

   Recip. antimon. diaphoret.
   conch. acido tartari vel citri ſaturat.
   nitri depurat.
   tartar. vitriolat. ana doſis ſcrup. I.

2. Sub æſtu ſufficiens potus iniungatur.
3. Remittente autem *calore* natura ad excretiones diapnoicas manu quaſi ducatur, eſſentiam alexipharmacam paruis doſibus exhibendo, & intra quatuor vel quinque horas repetendo.
4. Verſus nouum autem paroxyſmi impetum pulueres temperantes aliquoties iterum propinentur.
5. Vbi æſtus fortior, plethora inſignis, & temperamentum ſanguineum concurrunt, ibi acida laudabilem vſum præſtant, e. g. ſpiritus vitrioli, clyſſus antimonii ſulphuratus, ſpiritus ſulphuris per campanam, & in primis acidum citri.
6. In nimis feruentibus itaque paroxyſmis iulapia, cum his acidis remixta, adhibeantur, & pulueres etiam temperantes aliquoties interponantur.
7. *Aluus* omni modo aperta ſeruetur, non vero ſtimuletur.
8. Quo magis autem impetus ſeneſcit, eo commodius lenes laxationes ante dictis ſubiunguntur, ita quidem, vt effectus laxantium in paroxyſmi initia incidat.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. In his & reliquis compoſitis quam maxime caueatur, ne *lentor*, quem interdum hæ febres ſimulant, Medicum ſecurum reddat, vel etiam confundat, aut malignam illam labem negligendo, reſpectum ſolum habeat ad craſſam materiam, in tertiana ſimplice peccantem, & hanc vomitoriis, purgationibus, ac ſudationibus adgrediatur.

2. Ægerrime enim compoſitæ febres eius modi commotiones vehementes tolerant, & non raro per easdem in plane malignas transmutantur.

3. Præſtat itaque moderata methodo incedere; & licet tertiana tantum ſimplex, vel continua ex ſimplice recens nata ſubeſſe, & emeſin efflagitare videatur, fortioribus tamen hisce commotionibus non opus eſt: nemo enim hominum in ſtatu tali facile moritur, ex aduerſo, ſi error in diagnoſi contingat, præpoſtera remediorum tentatio grauia damna infert.

4. Ipſæ *diaphoreticæ* commotiones, ſi intempeſtiuæ & immoderatæ ſint, in vehementem acutum typum præſentiſſime febrem coniiciunt.

5. *China chinæ* vti in tertiana ſimplice *exiguum*, ita in continua plane nullum vſum obtinet.

6. Symptomata ſenſibiliora *opio* non niſi fucantur, debito autem vſu nitroſorum, & iuſto excretionum conuenientium ſucceſſu in ſolidum miteſcunt.

7. Ad *recidiuas* hæ compoſitæ inclinant; hinc opus eſt, vt patiens, ſuperato licet morbo, medicamenta antifebrilia per aliquod adhuc tempus continuet, & ſenſim aëri adſueſcat.

TAB.

TABVLA LXXXIII.

DE FEBRE QVARTANA CONTINVA.

I. D*EFINITIO.*

Febris quartana continua eſt ſpecies febrium compoſitarum, quartanarium quidem typum ſeruans, ſed calorem ſuum ab vno paroxyſmo vſque ad alterum extendens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Quartana *continua* ab intermittente facile, & vel ipſa denominatione, diſcernenda eſt.
2. Licet ad hecticam febrem motibus ſuis lentis propius accedat, typus tamen quartanarius differentiam ſatis docet.

III. *SIGNA.*

1. Exhibet paroxyſmum, quartanæ intermittenti ſimilem, nempe paroxyſmus quarto ſemper die cum pandiculationibus, horripilationibus plus vel minus ſtipatis recurrit; tam ſtatas autem horas non ſeruat, vti quartana ſimplex, ſed anticipare interdum obſeruatur.
2. *Æſtus* ſuccedit ſatis aridus, moleſtior primo die, mitior ſequentibus, paullulum tamen maior naturali calore, ita vt patiens extra lectum diu ſubſiſtere non poſſit.
3. *Siticuloſitas* cum oris ſiccitate, & ſpumida pauca ſaliua, continuo moleſtat.
4. *Adpetitus* eſt valde langueſcens, frigida & ſalſa magis, quam alia, deſiderans.
5. Concurrit adfectio capitis magis temulenta, quam cephalgica.
6. Ad ſomnum quidem magnam patientes habent propenſionem, ob perennem autem corporis & animi inquietudinem, ſomnus ad modum eſt turbatus, & nihil reficiens.
7. *Vrina* ad hecticorum vrinam fere accedit: eſt enim rubicunda, craſſa, & roſeum deponit ſedimentum.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Quartanam continuam incurrere ſolent homines, qui in quartana ſimplice incongruis medicationibus tractati ſunt, e. g. calidis alexipharmacis, verſus paroxyſmum exhibitis, item adſtringentibus.
2. De reliquo eadem ſubiecta occupat, quæ tabula de quartana legitima indicauimus, nempe perſonas
   1) conſiſtentis & prouectioris ætatis,
   2) temperamenti melanchelico-phlegmatici,
   3) otioſas, ſpeculabundas, frequentibus animi mœroribus expoſitas.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *materialis* quartanæ continuæ conuenit quidem cum cauſſa quartanæ intermittentis, eſt nempe materia viſcida & tenax, in viſceribus hypochondriacis ſtabulans, in continua tamen eminentior haud dubie ſubeſt gradus, ita vt infarctus ſimplex in obſtipationes ſcirrhoſas iam tranſiiſſe videatur.
2. Cauſſa *formalis* eſt principium vitale, quod motibus febrilibus leniſſimis & lentis lenteſcentem talem materiam reſoluere & vlteriorem noxam, ab illa exſpectandam, præoccupare intendit.
3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* conueniunt potiſſimum cum iis, quæ tabula de quartana ſimplice indicatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Quæ de *pertinacia* quartanæ intermittentis tabula de quartana ſub prognoſi iam diximus, ea magis adhuc valent de quartana continua.
2. Ad hecticam indolem, vti proxime accedit, ita etiam in *veram* talem prorſus facile tranſit, præcipue, vbi adſtringentibus tractatur; quo caſu hydrops etiam introduci ſolet.
3. Quando autem per remedia calida, vel vomitoria, hi motus lenteſcentes excitantur, tum febres acutæ inducuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Verſus paroxyſmum exhibeantur ſalia digeſtiua, e. g. tart. vitriolat. vel arcan. duplicat. cum exigua portione alicuius abſorbentis, cum acido citri ſaturati.
2. Quam diu æſtus vrget, continentia tranquilla commendetur, & ſufficiens potus offeratur.
3. Sequentibus autem diebus, quibus calor paullulum remittere obſeruatur, propinentur lenia laxantia, cum reſoluentibus, aperitiuis, in ſpecie ſic dictis hepaticis & ſpleneticis, ſiue coniungendis, ſiue ſubordinandis, e. g.
   1) Ante meridiem bis exhibeatur eſſent. alexipharm. cum eſſent. centaur. minor. vel gentian. rubr. remixta.
   2) Poſt meridiem adhibeatur decoctum aliquod ex radice cichorii vel taraxaci, cum ſero lactis paratum.
   3) Verſus ſomnum propinetur doſis pilularum *Stahlii* vel *Beccheri.*

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Repetantur hic, quæ tabula præcedente, item de quartana ſimplice ſub *cautelis* dicta ſunt.
2. Quartanæ continuæ minime omnium tolerant commotiones artificiales per vomitoria, purgantia, diaphoretica, venæ ſectiones.
3. Cauendum, ne per abſorbentia, ad quæ & lapis *bezoar* referendus eſt, copioſe adſumta, collectio illa viſcida & ſpiſſa adhuc magis augeatur.
4. Febris quando feliciter ſuperata eſt, non ſtatim ab omni medicatione patiens deſiſtat, ſed per aliquot adhuc ſeptimanas digeſtiua & ſtomachico-tonica vrſurpet, alias motus facile recrudeſcunt.

TABVLA LXXXIV.
DE
FEBRIBVS CORRVPTIS,
ITEM DE
FEBRIBVS NONDVM TYPICIS.

I. DEFINITIO.

1. *Febris corrupta* eſt febrium tam intermittentium, quam acutarum conſectarium, quod partim ex malo earum regimine, partim ex incongruis artificiis prouenit, indolem ac typum ordinarium prorſus omittit, & ægros cum Medico ad modum diuexat.

2. *Febres nondum typicæ* ſunt motus febriles, modo auctiores, modo leniores, qui vero, licet pleraque ſymptomata febrilia habeant coniuncta, talem tamen ſcenam adhuc ludunt, vt cognitu ſit difficile, num ad febres acutas, an vero ad intermittentes ſint acceſſuræ.

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Febris corrupta* differt a febribus tam *intermittentibus*, quam *continuis* ratione typi & ſymptomatum.

2. Ratione *euentus* differt ab aliis febribus in eo, quod curationem vtplurimum reddat difficilem & intricatam.

3. In ſe vero ſpectata hæc febris corrupta, eſt vel *acutæ*, vel *intermittentis* indolis.

4. *Febres nondum typicæ* differunt a *commotionibus febrilibus*, ſtrictiore ſenſu ſumtis: hæ enim ſatis quidem vehementer inuadunt, poſt vnum autem alterumue inſultum communiter iterum euaneſcunt; illæ autem tam diu oberrant, donec tandem typum febris vel intermittentis, vel continuæ ordinarium oſtendant.

5. Differunt denique hæ febres nondum typicæ ab *ephemera plurium dierum*, vti *commotiones febriles*, ab *ephemera ſimplice*. In ephemeris enim omnia ſunt acerbiora &

motus febriles æquali tenore & ordine procedunt, donec iuſto ſuo termino notabiliſſimas excretiones exhibeant.

III. *SIGNA.*

1. *Febris corruptæ:*

1) Motus febriles, ob typum antea turbatum, adeo confuſe procedunt, vt ad certam febrium ſpeciem referri amplius non poſſint.

2) Symptomata ſunt acerbiora.

3) Vires inſigniter proſtratæ.

4) Animus valde abiectus eſt & moroſus.

2. *Febrium nondum typicarum.*

1) Corripitur patiens inſultibus febrilibus, iam fortioribus, iam lenioribus, modo hoc, modo alio die, hodie cum horripilationibus, cras ſine iisdem, poſt aliquot autem dies hæ anomaliæ ad typum ordinarium accedunt.

2) Hinc & ſymptomata febrilia primis diebus vix poſſunt dignoſci, ad quam febrium claſſem ſint referenda.

IV. *SVBIECTA ET CAVSSAE.*

1. *Febris corruptæ.*

1) Patientes febribus vel intermittentibus, vel continuis correpti, quando incongruis & præpoſteris medicaminibus tractantur.

2) Vel quando ipſi ægroti regimen, febribus conueniens, non obſeruant.

2. *Febrium nondum typicarum.*

1) Sunt omnia illa ſubiecta, quæ *tab. de febribus in genere* adducta ſunt.

2) Præcipue vero ſenſibilia, hæſitantia & ad animi commotiones prona.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Febris corrupta* maiori vtplurimum periculo exponit ægrotantes, quam ordinaria, quia omnia omnino ſymptomata magis vrgent.

2. Diutius quoque inſiſtit, & difficilius curatur.

3. Gra-

3. Grauius adhuc periculum portendit illa, quæ excretionibus, febri nondum corruptæ debitis, caruit.

4. Febris *acuta* corrupta, omnium periculoſiſſima eſt, & conueniente licet modo iterum fuerit tractata, ſæpiſſime tamen exitum nanciſcitur lethalem.

5. Mitior ſententia ferenda de *intermittentibus* corruptis, quæ curationem ſæpius admittunt.

6. *Febres nondum typicæ* facile grauiores cauſſantur morbos, ſi circumſpecta cura non tractantur.

VI. *METHODVS MEDENDI CVM CAVTELIS.*

A. *In febribus corruptis.*

1. Nihil hic melius eſt, quam veram methodum antifebrilem readſumere, & cum tranquillitate ac patientia eamdem proſequi: in talibus enim corruptis febribus melioratio tam promte non ſuccedit; quæ *prognoſis* omni modo obſeruanda eſt.

2. Per initia præſtat pulueruIenta abſorbentia & diapnoica plus exhibere, quam eſſentiam alexipharmacam.

3. Quando autem ſenſibilis in melius conuerſio obſeruatur, tum præſtat eſſentiam illam ſæpius, ſed non auctius, pulverulenta autem rarius, propinare.

4. Si *aluus* non bene ſuccedit, extractum panchymagog. *Crollii* paucioribus granis, vel pilulæ *Beccheri* aut *Stahlii* adhibeantur; quæ laxantia in corruptis & ſuppreſſis *intermittentibus* præcipue conducunt, & non raro paroxyſmum reuocant, vt deinde ex fundamento curari poſſit.

5. *Abſorbentia* autem, cum acetoſitate citri ſaturata, aliis nudis hic in primis ſunt præferenda: magis enim diureſin & diaphoreſin promouent.

6. Sic etiam eſſentia alexipharmaca cum multa eſſentia ſcordii remiſcenda eſt. Vulgaris eſſentia *Stahlii* hæc eſt:

Recip. radic. imperator.
helen.
angelic. ana vnc. ſemis.
pimpin. alb.
vincetox. ana vnc. I.

aliquando addit radic. valerian.
carlin.
rarius radic. recent. fraxinell.
Inciſ. contus f. l. a. eſſentia.

7. Hanc eſſentiam temperat cum eſſent. ſcordii, ita vt modo ex partibus æqualibus, modo ex partibus duabus ſcordii illam remiſceat.

8. Quoniam autem radices imperat. angelic. & helen. calidiores ſunt, vulgari huic eſſentiæ ſæpius præfert, & illius loco exhibet eſſentiam pimpin. alb. cum eſſentia ſcordii æquali pondere remixtam.

B. *In febribus nondum typicis*

1. In recte adminiſtrandis talibus adfectibus, quorum genius nondum directe perſpectus eſt, præſtat ab omnibus commotionibus abſtinere, nempe a vomitoriis, purgantibus, ſudoriferis fortioribus, venæ ſectione; peſſimum enim eſt conamen, genium morbi non perſpicere, & tamen remedia actiuiora, ſub quocumque ſpecioſo prætextu, arripere.

2. Tutiſſimum eſt hic agere, quod generice in omnibus aliis febribus locum habet, nempe materiam corrigere & lenibus excretionibus eminus quaſi viam oſtendere.

3. Adhibeantur itaque primis diebus puiueres nitroſo-temperantes cum antimoniali fixo coniuncti, & his leniter diapnoica interponantur, e.g. in iunioribus aquæ diapnoicæ cum abſorbente quodam & antimonio diaphoretico remixtæ, item in adultioribus eſſent. alexipharm. temperatiſſima, exiguis doſibus propinanda.

4. Hæc methodus valet etiam, vbi in primis viis materia acrior & choleriodes præſto eſſe coniicitur.

5. Item agere conuenit, quando calor non plane nimius, ſed potius clandeſtinus, cum laſſitudine & ingente virium deiectione ſeſe manifeſtat.

6. Quando autem febris qualemcumque typum ſeruat, Medicus illum ſollicite animaduertere debet, obſeruando, quo diei vel noctis tempore patiens peius ſe habere ſentiat.

7. An-

7. Ante omnia inquirat Medicus in principium febris, num cum frigore, eoque maiore vel minore, num mane, circa ortum ſolis, vel veſperi inuaſerit.

8. Hac ratione certior factus tractat morbum, vt moris eſt, nempe verſus illud tempus, quo exacerbatio ſentitur, exhibet nitroſo-temperantia, cum antimoniali fixo remixta, & his inſiſtit, vel leniſſima diapnoica liquida interponit.

9. Miteſcente autem paroxyſmi impetu, lenia alexipharmaca propinat, & vſque ad nouum fere paroxyſmum, refractis doſibus, eadem porrigit; quo noui inſultus tempore temperantia abſorbentia & antimonialia fixa iterum repetit.

10. Ceterum de *corruptis* febribus adhuc adiicimus, quod res conſideratu digna ſit, eius modi aleam, periculo ſæpius plenam, in ſe ſuſcipere. Hinc neceſſe eſt, vt circumſpecta prognoſi ante nos præmuniamus, quam curam adgredimur.

TABVLA LXXXV.

DE

OEDEMATE.

I. D*EFINITIO.*

Oedema eſt pallidus & indolens partis alicuius tumor, ab impedito libero progreſſu ſeroſo-lymphalis humiditatis originem ducens. Deriuatur ab οἰδέω, tumeo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Oedema differt ab *aſcite*, *anaſarca* & *leucophlegmatia*

1) *Gradu* tumoris: in oedemate enim tantum artus, in aſcite autem non ſolum artus, ſed & abdomen, in anaſarca & leucophlegmatia vniuerſum corpus tumore adficitur.

2) Ratione *cauſſarum*; hydropici adfectus ſedem primariæ caus-

cauſſæ circa viſcera formant, œdema autem ſimplex a cauſſis magis externis & aduentitiis dependet: licet enim materialis cauſſa hydropis etiam œdema, quod in hydrope inſeparabile exſiſtit, proferat, immo ſimplex, particulare œdema, cito & copioſe ſe diffundens, hydropem ipſum inducere poſſit, eſt tamen ingens differentia cauſſæ antecedentis, concurrentis & ſuccedentis.

2. Oedema facile poteſt diſcerni a *cachexia*, quamuis enim œdema cachexiæ auctioris paſſim veſtigia legat, manet tamen inſignis differentia inter œdema ſimplex, particulare, quod artus tantum occupat, & inter ſymptoma illud œdematoſum cachecticum, totius corporis deprauationem inuoluens.

3. Differentiam œdematis a *podagrico* tumore ſequentia docent:

1) Senſus dolorificus, in œdemate nullus, in podagra autem ſatis ſenſibilis eſt, & moleſtus.

2) Status antecedens: tumores enim podagrici obueniunt illis, qui motibus hæmorrhoidalibus obnoxii fuerunt, vti & feminis poſt varia rheumatica pathemata, quæ omnia ab œdemate ſimplici, inſenſibili, aliena ſunt. Hæc differentia ad prognoſin & therapiam multum valet.

III. *SIGNA.*

1. *Tumor* ſatis eſt notabilis & pallidus.

2. Digito quando comprimitur, ſubſidet & ſcrobiculum in loco compreſſo format, qui ſenſim iterum explanatur.

3. Occupat hic tumor extremos potiſſimum artus, communiſſime autem pedes,

4. in illo videlicet caſu, vbi ſolus, ſimplex, & ſine alio morbo exſiſtit.

5. Quando autem hydropis conſecutio & ſymptoma eſt, vel cachexiæ ſuperuenit, tum latius in corpore ſe diffundit.

6. In oedemate ſimplice nullus *dolor* præſto eſt, vti ſub *differentia* iam obſeruauimus, immo citra omnem ſenſum eue-

euenit; in malo autem præualeſcente tenſio notabilis cum grauitate interdum ſentitur.

7. Tactu *frigidus* eſt tumor hic œdematoſus, licet æger nullum ibi frigus moleſtum ſentiat.

8. *Aluus* vaga, nempe modo ſiccior, modo laxior obſeruatur.

9. *Vrina* vel conſtanter pallida, vel obſoleto rubore imbuta & craſſa, medio quaſi colore inter aurantium & cereuiſiarium dilutum; vtrimque autem quantitate parciſſima.

10. Si ad ſummum peruenerit, nitet præ nimio infarctu cutis, & tunc quidem ad minimum tumor hinc inde ruffeſcit, ita vt tenerrima etiam vaſcula ſanguinea in conſpectum prodeant.

IV. *SVBIECTA.*

Tumoribus œdematoſis præ aliis obnoxii ſunt:

1. Homines phlegmatici habitus, ſexus vtriuſque.

2. Viri poſt hæmorrhoidum, & feminæ poſt menſium ſuppreſſionem.

3. Ætas paullo annoſior.

4. Feminæ grauidæ, præcipue vltimo tempore geſtationis.

5. Vterque ſexus, quando diu & profunde crura aquæ frigidæ immergit, præcipue femininus, ſub fluxu menſium in lauandis linteamentis occupatus.

6. Vulneratos etiam œdemata facile incurrere, ſi vulnera refrigerantibus tractantur, *Paracelſus* non friuole adnotavit.

7. Incidunt etiam in tumores eius modi ſeroſo lymphales, qui tumoribus calidis, phlegmone, immo eryſipelate, non nimium feruido, adficiuntur, per diſcutientia autem, valde efficacia, e. g. per ſpiritum vini camphoratum, ſubtiliores ſanguineas partes velociter repellunt.

8. Specialiter *febricitantibus* apoſtaſi quadam, nunc ad vtrumque, nunc ad alterutrum pedem œdema tale diffunditur; quod, licet a ceteris rubore perpetuo, & *calore* paroxyzante differat, molle tamen eſt, &, diſcuſſis volatilioribus ſanguineis particulis, ſinceram œdematis faciem inducit.

9. Specialiſſime tales tumores illis ſuccedere obſeruantur, qui

Rrrr in

in acutis febribus ſalia volatilia, e. g. ſpiritum cornu cervi, copioſe ingerunt.

10. Dantur & exempla, in quibus œdema oboritur poſt nimis diuturnam tenſoriam femorum preſſionem, intercepto nempe libero fluxu humorum ex inferioribus partibus crurum; quale quid facile ab equitatione, in primis ſuper equo lati dorſi, contingit.

11. Denique œdemata etiam incurrunt, quibus ſcabies incongruis remediis repellitur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *continens* & *proxima* eſt mucida humorum ſpiſſitudo, & motus tonici relaxatio.

2. Non ſemper autem argui poteſt ſimplex vitium humorum, ſed ſubſunt interdum *actiuæ* pertinaces congeſtiones, præcipue in œdemate diuturno & habituali; cuius indolis maxime omnium ſunt tumores, poſt febres, per apoſtaſin formati, vbi, ſecundum antiquorum ſanum ſenſum, materia peccans ex partibus nobilioribus ad ignobiliores proiicitur.

3. Immo cauſſam antea paſſiuam non raro excipere ſolet activa, nempe ob conſuetudinem & frequentem œdematis diſcuſſionem.

4. Cauſas *occaſionales*, & procatarcticas, quæ vel vitium humorum inducere, vel motum tonicum relaxare poſſunt, ſub deſcriptione *ſubiectorum* iam indicauimus.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Omne œdema in genere pertinax eſt, & quo plures cauſſæ in illo conſpirant, eo contumacius deprehenditur.

2. Melioris adhuc ſpei & reſtitutionis ſunt, quæ œdemata a pure externis cauſſis, e. g. contuſionibus, refrigerationibus humidis &c. originem ducunt.

3. Sic etiam œdema poſt ſcabiem, non ita pridem repulſam, inductum, conueniente methodo facilius adhuc diſſipatur.

4. Quo magis ab aſcitico tumore adhuc diſtat, eo minus periculum inuoluit, & contra.

5. Ar-

5. Artus œdematoſi, ſi extra lectum non perpetuo, nec inſigniter frigeant, neque in lecto conſtanter & notabiliter æſtuant, ſpem faciunt diſcuſſionis.

6. Inſignes tales tumores, quando non *diſcutiuntur*, ſed ad interiora viſcera *repelluntur*, varia ſontica mala eueniunt, nempe inflationes abdominis & præcordiorum, immo non raro verus hydrops introducitur.

7. Oedema in ſummo gradu conſtitutum, nitente ſcilicet & rubeſcente cute, adfligente etiam intimiore ſenſu ardoris, ſi febris acuta vel hectica exacerbata concurrit, corruptionem gangrænodem, ſphaceloſam, mortem, minatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucida humorum ſpiſſitudo eſt *corrigenda*; in quem finem laudantur:

1) *Salia* media & alcalica fixa, e. g. tartarus vitriolat. arcan. duplicat. nitr. antimoniat. tartar. tartariſat. arcan. tartari, ſal abſinth. centaur. minor. card. benedict. geniſtæ, ononid.

2) *Gummi - reſinæ*, e.g. ammoniaci, galbani, hederæ, iuniperi, myrrhæ, ſuccini.

3) *Radices* alexipharmaco-diureticæ, præcipue rad. pimpinell. alb. quæ valde temperata, & tamen tenuium partium eſt ad penetrandum; item rad. vincetox. enul. imperator. irid. Florent. ari, gentian. rubr. angelic. petaſitid. bardan. cichor. tarax.

4) *Herbæ* antiſcorbuticæ & amaricantes, e.g. cochlear. trifol. fibrin. fumar. centaur. min. item marrub. alb. capill. vener. cuſcut. hyſſop. epithym.

5) *Ligna* antiuenerea, e.g. ſaſſafras, ſantali, iuniperi.

6) *Compoſita*, tinctur. antimonii tartariſata, cum ſpiritu lumbricorum volatili remixta, tinctur. ſalis tartari, eſſent. ſuccin. pimpinell. alb.

7) *Aromatica* peregrina & noſtratia, e. g. zingiber, piper, coſtus, cardamom. caryophyll. cinnamom. ſem. ammios, aniſi, cumini, coriandri, fœniculi, anethi, baccæ iu-

iuniperi, lauri, cort. citri, &, in potu, aurantiorum. Item raphanacea, alliacea, cepæ, ſquilla, dracunculus eſculentus, aſparagus, endiuia, petroſelinum tam vulgare, quam Macedonicum, piperitis, naſturtia, thlaſpi.

2. Correcta materia eſt *euacuanda*, ſiue per laxantia cum epicraſi, ſiue per pilulas *Beccheri*, ſtimulo quodam acuatas, ſive in robuſtioribus per paullulum fortiora phlegmagoga.

3. *Motus* tonicus eſt roborandus:

1) *Interne* per martialia, e.g. tinctur. mart. tartariſat. *Ludovici* cum eſſentia adianthi albi remixtam, item per tinct. vitrioli martis *Zwelferi*, crocum martis antimoniat. aperitiu. *Stahlii* &c.

2) *Externe* per frictiones, motum corporis ambulatorium, continuatum, ligaturam cum faſcia ampla, per decocta vel infuſa, halitus forma adhibenda, vel etiam immediate adplicanda, e. g. recip. chelidon. mai. raphan. recent. ſedi vermicularis murarii, fol. bardanæ, petaſitid. fiat decoctum cum vino, vtpote roborandi virtute prædito. Laudant etiam oleum bufonum. De ligatura autem legantur cautelæ, quæ *tabula chirurgica* de tumoribus œdematoſis num. 29. traditæ ſunt.

4. Vlcerationes œdematis, quando eueniunt, ſunt conſolidandæ; quod ope per liquamen myrrhæ obtinetur.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Pro gradu & diuturnitate morbi per aliquod tempus adhibeantur reſoluentia, attenuantia, aperitiua & digeſtiva, ſub methodo generali denominata.

2. Deinde ſubiungantur laxantia, ad euacuandos præparatos humores, & eliminandas ſordes primarum viarum, e.g. Recip. extract. panchymagog. *Crollii* drach. I.
hellebori nigri ſcrup. I.
Mercur. dulc. drach. ſemis.
Reſin. ialapp. gr. XV.
Ol. aniſi gutt. VI. M. f. pilulæ, de quibus quarto ſemper die grana XV - XX. propinen-

nentur, intermediis autem diebus pilulæ *Beccheri* vel *Stahlii* adhibeantur.

3. Vel mox ſub initium lenia laxantia cum reſoluentibus poſſunt combinari, & ita in forma decocti aut infuſi adplicari.

4. His ſufficienter peractis tonica adhibeantur, & externa ſimul in ſubſidium vocentur. *Vide cautelas.*

5. Vbi œdema poſt febres remanſit, laxantia amara, condita aromatica, per aliquod tempus continuentur, vt vel febris reuocetur, vel materia relicta mature tollatur, coniuncto externorum vſu.

6. Si menſium vel hæmorrhoidum vitia in cauſſis ſunt, & tumor adhuc vacillans exſiſtit, ita vt modo redeat, modo deliteſcat, generali curæ commode venæ ſectio in pede præmittitur, illo videlicet tempore, quo tumor deliteſcit, & vaſa conſpicua ſunt.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Pro felice œdematis tractatione bene obſeruetur, quod *diſcuſſio* placida & ſucceſſiua longe differat a *repulſione*, quæ breui tempore, ſimul & ſemel peragitur.

2. Repulſio hæc ſubitanea, teſte quotidiana experientia, aſthmata, hydropem, acutos inflammatorios, ſuffocatiuos, ſpaſticos, ileodes, alioſque anomalos adfectus circa abdomen cauſſatur: hinc quam maxime caueatur a repellentibus, refrigerantibus, humectantibus frigidis.

3. Oedema, quando ab internis cauſſis ortum eſt, niſi interna medicatio præmittatur, externa remedia facile receſſionem ſuſcitant, & infelices illos effectus, de quibus modo diximus, producunt. *Conf. tabul. chirurg. de tumoribus œdematoſis.*

4. Valet hoc præcipue in illis caſibus, vbi œdemata a menſivm vel hæmorrhoidum ſuppreſſione nata ſunt; in quibus ſane ad externa remedia prius non properandum eſt, quam hæ excretiones ad debitum ſucceſſum redactæ ſunt.

5. Omnium autem ſenſibiliſſimi obſeruantur habituales tumores, & qui poſt febres *per apoſtaſin* efformati ſunt. Hi, neglecta ſub initium legitima *diſcuſſione*, quando firmiorem ſedem in membro aliquo iam conſtituerunt, deinde autem vel ſponte euaneſcunt, vel arte diſſipantur, pericula non exigua portendunt.

6. Vnde omnia adſtringentia, repellentia, aquæ aluminoſæ, fabrorum, balnea ſulphurata, pinguia vnguinoſa cautiſſime ſunt adhibenda. *Saponata* autem, mature adplicata, vſum habent.

7. Vix etiam *emplaſtica*, præſertim acriora, poſſunt admitti: vel enim plane non, vel nimis tenaciter adhærent, & ſic varia incommoda cauſſantur.

8. Vti humida frigida, & ſimplices inertes humectationes parti adfectæ grauius detrimentum adferunt, ita etiam nimis calida, neque interne, neque externe quadrant.

9. *Thermarum* vſus cautelam poſtulat: qui vegeti & integris viſceribus inſtructi ſunt, continuato illarum vſu interdum a tumore liberantur; minus autem ſanis, teneriobus, præcipue feminis, thermæ tumoris incrementum, & non raro mortem adferunt.

10. Nocent autem præcipue thermæ vitriolicæ & aluminoſæ indolis, vti & aliæ aquæ minerales talis proſapiæ, arte calefactæ, & pro lauacro adhiberi ſolitæ.

11. *Acidularum* vſus, cum primis in œdematibus inueteratis, non ſolum ambiguus eſt, ſed & in hæmorrhoidariis certiſſime nocet.

12. Aqua exſtinctionis *calcis viuæ*, limpida licet, in œdematoſis tumoribus, hydropicis, in primis cum hectica complicatis, latius & largius adplicata, effectum edit quodam modo repellentem, & hinc non promiſcue adhibenda eſt; rubores autem ardentes, qui huic tumori interdum ſuperueniunt, certiſſime mitigat, neque in tali caſu tam præſentis periculi ferax obſeruatur. *Vid. diſſertat. de adſtringentium cauto vſu.*

13. *Camphora* autem cutim quaſi ſiccam & denſam reddit, & varia hinc incommoda cauſſatur.

14. Oede-

14. Oedemata, quæ nimio infarctu contingunt, & cutis rupturam minantur, vel etiam per minores papulas ſeri effuſionem moliuntur, non ſunt toleranda: liber enim exitus facile adſueſcit, cohibitus autem infauſtam receſſionem inducere valet; vnde interne per congrua laxantia, & externe per temperata balſamica, ſuccurrendum eſt.

15. Vbi œdema, quod ab externis cauſſis ortum ſumſit, iam inveteratum eſt, & partis adfectæ *debilitas*, in ætate præſertim adultiore, concurrit, ibi præſtat manum detrahere, quam vel in caſſum laborare, vel fortioribus motibus repulſoriis damna illa inferre, quæ num. 2. indicata ſunt.

16. *Scarificatio* nullius vſus eſt, facile enim ſphacelum inuitat, vel ad minimum vulnuſcula, per illam inflicta, ægerrime conſolidantur.

17. In *vlceratione* œdematis, *theriaca* periculoſum ardorem excitat, *emplaſtica* adfluxum augent, *eſſentia* myrrhæ iuſto ardentior eſt, & ſic *liquamen* tantum illius, *oleum per deliquium* dictum, tamquam temperatum balſamicum, commendatur.

TABVLA LXXXVI.

DE CACHEXIA.

I. D*EFINITIO.*

Cachexia eſt flaccida corporis conſtitutio, in externis maxime partibus conſpicua, a mucido-ſeroſa lymphæ inuiſcatione, & motus tonici remiſſione, originem ducens. Deriuatur a κακὸς, malus, & ἕξις, habitus.

II. *DIFFERENTIA.*

Differt cachexia

1. ab hydrope *in genere*, vbi ante omnia præiudicium illud remo-

mouendum eſt, quaſi cachexia primus hydropis ſit gradus: hunc enim errorem ſequentia refutant:

1) Licet cachexia in hydropem aliquando tranſeat, immo proxima quaſi ad illam diſpoſitio ſit, ſæpe numero tamen citra talem hydropis conſecutionem corpus obſidet.

2) Hydrops ſæpe grauiſſimus, maxime in maribus, ſine prægreſſa cachexia exoritur.

3) Methodo medendi etiam non plane coincidunt, vti collatio vtrorumque adfectuum demonſtrat.

2. Ab *anaſarca*, & *leucophlegmatia*.

1) In *cachexia* inflatio corporis eſt flaccida, mollis, pendula, in *anaſarca* autem tumor ita durus exſiſtit, vt etiam ad nitorem cutis ſeſe extendere, & crepaturæ quaſi metum incutere ſoleat.

2) Non eſt de eſſentia cachexiæ, in vlla corporis parte verum œdematoſum tumorem formare, in anaſarca autem hoc ſemper contingit.

3. Ab *aſcite*.

1) *Aſcites* inferiores tantum corporis partes occupat, cachexia autem totum corpus æqualiter obſidet.

2) *Cachexia* a fluxibus ſanguinis diuturnis paſſim originem ducit, *aſcites* autem vix vmquam, niſi aliæ cauſſæ, præcipue adſtrictiones, concurrant.

4. Ab *œdemate*, vti præcedente tabula demonſtratum eſt.

5. Ab *ictero*, qui, quamuis etiam totum corporis habitum occupet, non tamen illius ſubſtantiam profundius intrat, ſed fibroſæ texturæ in ſuperficie tantum adfricatur; cachexia autem ita intimius fibris ſeſe inſinuat, vt velut imbibitæ turgeſcant; Germani dicunt: aufgequollen und gedunſen ausſehen.

6. A *chloroſi* virginum cachexia non aliter differt, quam genus a ſpecie.

7. Quo modo cum *cacochymia* partim conueniat, partim ab illa differat, tabula de cacochymia indicauimus.

8 Cachexia eſt vel *ſimplex*, vel *compoſita*, quæ cum aliis adfectibus, e. g. ſcorbuto, complicatur.

III. SI-

III. *SIGNA.*

1. Ad cachexiam dignoſcendam nulla ſubeſt difficultas, nam ſigna eius externe ſeſe manifeſtant.

2. Primo enim per extremitates corporis, facie, manibus, pedibus, cruribus, ſolito magis turgeſcere conſpiciuntur patientes.

3. Cedit *calor* naturalis, quem ſenſus quidam frigidulus excipit.

4. Concurrit *languor* quidam & grauitas per vniuerſum corpus, præcipue ſub adſcenſu altiorum locorum, cum faſtidio ipſius animi ac torpore.

5. *Adpetitus* eſt vagus & inæqualis, ab alimentis repentina euenit obſaturatio, immo faſtidium.

6. Poſt cibos grauatiua pathemata ventriculi, tenſiones & preſſiones flatulentas perſentiſcunt, quæ omnia infidam deſignant concoctionem.

7. *Aluus* obſeruatur inconſtans: modo enim ſegnior, modo indigeſtorum ciborum reiectione, ſeu lienteria, conſpicua eſt.

8. Ad ſomnum habent quidem patientes propenſionem, ab illo autem non reficiuntur, ſed magis delaſſantur; de qua re notabilis toni relaxatio poſt eumdem teſtatur.

9. *Vrina* eſt pauca, modo cruda & ſubturbida, modo limpida, ſemper tamen pallido aut ſubliuido colore conſpicua.

10. *Pulſus* eſt languidior, quam ſtatui naturali conuenit.

11. *Sanguis*, ſi quacumque occaſione in conſpectum venit, pallidus eſt, & ſeroſitate abundat.

12. Perſentiſcunt etiam patientes anguſtias præcordiorum, cum reſpiratione difficili, præſertim poſt corporis motionem.

13. Intercurrunt ſubinde volatici calores, capitis frequentes perturbationes, modo vertiginoſæ, modo dolorificæ, in primis autem ſomnolentæ.

14. Tumor œdematodes, licet non ſemper adſit, non ita raro tamen coniungitur, ſed minime alibi, quam in artubus, & præcipue pedibus, quibus ſtantibus adparet, iacentibus autem diſparet.

15. Conſpirat ſenſus duritiei, preſſionis, conſtrictionis ſub hypochondrio dextro, aliquando ſiniſtro, aut ſub vmbilico introrſum.

16. *Abdomen* non ſemper quidem & conſtanter inflatum ac durum, aliquando tamen inæqualitate, tactu ſentienda, intus obſeſſum eſt.

17. Hæc omnia quando ingraueſcunt & diutius perſeruerant, cachexia tandem tranſit in hydropem; de qua re ſub *prognoſi* plura dicemus.

IV. *SVBIECTA.*

1. Cachexia euenit corporis laxa textura inſtructis, quæ ſunt temperamenti ſanguineo - phlegmatici.

2. Familiarior eſt hic adfectus ſexui feminino, quam virili, tum ob molliorem texturam & craſin ſanguinis minus γλυσχρὸν, tum ob alias cauſſas, infra adlegandas.

3. Specialiter autem illis feminis euenit, quæ intra menſium periodum adhuc conſtitutæ ſunt; nam poſt finem menſivm in aſcitem magis, quam cachexiam prolabuntur.

4. Longe familiarius illæ feminæ cachexiam incurrunt, quæ defectu menſium, quam quæ exceſſu illorum laborant, & talis adfectus *chloroſis virginum* vocatur, quia illis præ maritatis proprius eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Internæ.*

1) Cauſſa *antecedens* eſt commotio & reſtagnatio ſanguinis abundantis circa viſcera, præcipue venæ portæ, connexa.

2) Hæc ſanguinis coaceruatio impedit lymphæ ſecretionem a ſero, propius iam ad excretionem diſponendo.

3) Hoc ſeri excrementitii cum lympha diuturnius commercium cauſſam *magis propinquam* inducit, nempe pulpoſam, mucidam, lentam ſpiſſitudinem, inſtar tragacanthæ ſolutæ.

4) Quæ mucido-viſcida humorum conſtitutio ſenſim obviſcat glanduloſa colatoria, tam per hepar, quam meſenterium, vt ſecretioni lymphæ a ſero adhuc magis imparia euadant.

5) Vn-

5) Vnde tandem ſpiſſitudo illa ſeroſo-lymphalis, per vniverſam maſſam ſanguinis inualeſcens, circulationem ſeri & lymphæ difficilem reddit.

6) Hic ſtagnatorius infarctus, partim a vitio humorum, partim etiam a vitio viſcerum colatoriorum, inductus, eſt cauſſa *proxima* & *continens* cachexiæ, qui infarctus poſt ea cutim, tamquam latiſſime patens colatorium ſeroſo-lymphaticum, in turgiditatem attollit, quam reliqua ſymptomata inſequuntur.

2. *Externæ, aduentitiæ,* & *occaſionales:*

1) Habitatio in conclauibus humido-frigidis.

2) Motuum corporis voluntariorum inſignis neglectus, ſeu vita otioſa.

3) Cum primis, ſi victus vappidus, muceſcens, potus autem largior aquoſus accedit; quæ vero diæta in laborioſis numquam cachexiam cauſſatur, in his enim tranſpiratio & vrinæ excretio ſufficienter ſuccedunt.

4) Abuſus potuum ſpirituoſorum, ſanguinem turgefaciendo, & ſic infarctum eius per viſcera inducendo.

5) Vbi inſuper ſpiritus ardentes, nimium ingurgitati, ipſa humorum coagulatione obſtipationes tales producunt.

6) Adſtringentia tali tempore ingeſta, quo ſanguis in orgasmo conſtitutus eſt, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

7) Refrigerationes diuturnæ.

8) Scabiei repulſio intempeſtiua.

9) Præcipue euacuationum ſanguinearum conſuetarum ſuppreſſio, maxime menſium: rariſſime enim femina cachectica illibato menſium ſucceſſu occurrit.

10) Vbi primatum ducunt menſes per malam diætam, aut alienarum rerum ingurgitationem, obſtructi.

11) Rarius aliæ potentiores, repentinæ menſium cohibitiones.

12) Profuſiones ſanguinis impetuoſæ non ita facile aut frequenter cachexiam inducunt, vt vulgo creditur, ſed potius diuturna largi profluuii continuatio, ob ſub-

ſidentiam vaſorum, & difficilem ſanguinis boni, propter craſſam diætam, reſtaurationem.

13) Diſpoſitio proxima hæmorrhoidalis, quæ in ſenioribus tacitis moliminibus ſeſe exſerit, vel fluxus adſuefactus, aut ſuppreſſus, vel inordinate & nimia copia procedens.

14) Motus arthritici, & in primis podagrici, variis artificiis ad interiora repreſſi.

15) Salium volatilium abuſus, qui febricitantes ad tumores cachecticos diſponit.

16) Addephagia puerorum.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Plenaria* cachexia, ſeu univerſalis craſeos humorum depravatio, meatuum infarctus, fibrillarum turgida inflatio, maxime omnium viſcerum obſtipatio, eſt ſane malum magis pertinax, quam ut tam facile poſſit ſuperari.

2. In *iunioribus* quidem, infra triceſimum annum adhuc conſtitutis, tam obſtinatos mores & graves ſucceſſus non exhibet, quin frequentius congruæ continuatæ medicationi cedat.

3. *Annoſiores* autem, & magis ſeneſcentes quando plenaria cachexia corripiuntur, priores frequenter hecticam & hydropem, non tam anaſarcam, quam aſcitem; poſteriores autem tantum hydropem incurrunt. Cachexia autem repulſa catarrhum ſuffocatiuum facile inducit.

4. Vbi cachectica tantum *diſpoſitio* adeſt, quæ præcipue iunioribus virginibus, ob menſium retardationem, euenit, ibi non ita difficulter malum tollitur; niſi intempeſtiua & aliena artificia, aut malum patientis regimen aliquid damni inducant.

5. Sed quo citius, eo certius curatur; quo longius autem durat, eo longiorem ad minimum expoſcit medicationem.

6. *Chloroſis virginum*, quæ medium quaſi locum inter *diſpoſitionem* cachecticam, & cachexiam plenariam occupat, eſt malum plerumque chronicoteron, & ſponte non facile

cile euaneſcit, niſi vitæ generis inſignis mutatio, præcipue tranſitus in ſtatum matrimonialem, intercedat.

7. Moleſta quidem eſt hæc *chloroſis*, tetro colore, animi & corporis languore, cordis frequente palpitatione, ſed non præſentis periculi; tandem autem flauum adſpectum, hepaticæ obſtructionis indicem, exhibet, & in plenariam cachexiam, immo hecticam, tranſit.

8. Cachexia per multos ſæpe annos contumaciter durat, & licet œdemata etiam in tibias & pedes paſſim ſe extendant, non tamen ſemper verus inde hydrops inducitur; quæ prognoſis vulgarem illum errorem, quem ſub *differentia num.* I. iam deteximus, magis adhuc refutat.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Cachexia eamdem in genere expoſcit methodum, quam præcedente tabula de *œdemate* tradidimus, nempe humorum correctionem, viſcerum reſerationem, præparatorum humorum euacuationem, & denique toni reſtitutionem; variat autem pro cauſſarum differentia, & hinc methodum ſpecialem ſequente ordine tradimus:

1. Ad mucido-tenaces humores incidendos, & eosdem ad excretionem præparandos, per octo vel quatuordecim dies exhibeantur reſoluentia & digeſtiua, pro temperamenti diuerſitate eligenda ex illis, quæ præcedente tabula ſub methodo generali iam denominata ſunt.

2. His vel coniungantur, vel interponantur, aut ſubiungantur euacuantia, e. g. fiant noduli ex reſoluentibus & laxantibus phlegmagogis: ialapp. fol. ſenn. agaric. mechoacan. rad. ebuli, quæ mitior eſt, quam ſambuc. addito his iuſto tempore ſtimulo colocynthiaco.

3. Vbi malum a cohibitione febrium inductum eſt, ibi pilulæ amaræ, *Beccherianæ*, *Stahlianæ*, & alexipharmacorum vſus cum dictis laxantibus coniungi poſſunt.

4. Quando autem ſubeſt menſium defectus, ſiue ſponte ſiue arte inductus, tum poſt dicta corrigentia & aperientia adhibeantur emmenagoga & pediluuia, reſpiciendo ad illud tempus, quo menſes exſpectandi ſunt. *Conf. tabul. de menſium ſuppreſſione.*

5. Vbi ab hæmorrhoidum ſuppreſſione cachexia inducta eſt, ibi, facta ſufficiente correctione, hirudines ad inteſtinum rectum adplicentur, aut venæ ſectio in pede, maxime tempore æquinoctiali, inſtituatur.

6. Si poſt nimias diuturnas hæmorrhagias hoc malum exortum eſt, in paroxyſmo temperantia, analeptica, tonica, extra hunc autem corrigentia, ſed leniſſima propinentur, ne per calida ſanguis orgaſticus magis excitetur; quo autem caſu ad euacuationem ſanguinis per venæ ſectionem reſpectum ſimul habere conuenit.

7. His omnibus decenter obſeruatis, & ſufficienter peractis, *tonica* adhibeantur.

1) *Interne.*

a) *Martialia*, e. g. tinct. martis tartariſata *Ludouici*, tinct. vitriol. martis *Zwelferi*, eiusdem crocus martis cachecticus, crocus martis antimoniatus tenerior *Stahlii*, limatura martis cum tartaro tartariſato.

b) *Specifica hepatica:* agrimon. ſcolopendr. nard. celtic. flor. ſchœnanth. rad. curcum. lign. ſantalorum.

2) *Externe:* balnea calida ſicca, frictiones, in feminis, menſium defectu laborantibus, pediluuia ex aromatico-neruinis, fol. aſari, lapathi, tabaci, ari, flor. chamomill. *Conf cautel.*

8. *Diæta* conueniens vbique obſeruetur, abſtinendo a cibis craſſis, acidis, ſalſis, potu aqueo frigido, item ſpirituoſo; cauendo etiam a refrigeratione pluuioſa, & nimia humiditate: hæc enim tonum relaxant, fibras emolliunt, & ſerum inſpiſſant; eligendo cibum mollem, mediocriter aromatiſatum, embammata ſinapios, raphan. marin. & ſubinde hauſtum vini generoſi, quod digeſtionem egregie promouet. Omnibus autem hiſce præfertur *motus corporis* placidus & perennans, ceu præſtantiſſimum remedium aperiens & tonicum.

9. Ne adfectus recrudeſcat, *præſeruatiue* interdum lenia laxantia poſſunt adhiberi, e. g.

Recip.

Recip. extract. panchymag. *Crollii* ſcrup. II.
fumar.
centaur. min. ana ſcrup. ſemis.
gumm. ammoniac.
galban. ana ſcrup. I.
myrrh. ſcrup. ſemis.
mercur. dulc. gran. XV. M. f. pilulæ, doſ. ſcrup. I. ſingulis fere menſibus propinentur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Ventilationes* ſanguinis, iuſto tempore inſtitutæ, præcipue in pedibus, egregie ſubleuant, & non raro ſpontaneas hæmorrhagias reuocant: modo caueatur, ne, dominante adhuc ſeroſitatis vappidæ intemperie, ſanguinis, vt talis, qualiſcumque fiat iactura.

2. Euitetur error ille communis, qui omnes cachecticos pro pure phlegmaticis declarat, & hinc calida, aromatica, præcipue olea deſtillata, promiſcue & audacter exhibenda cenſet: hæc enim in ſanguineis, ſanguinem exagitando, notabile damnum inferunt.

3. In ſpecie *myrrha*, *ſabina*, *crocus*, & alia draſtica pellentia, quando feminis cachecticis extra inſtantium menſium tempus exhibentur, illas in aſcitem coniiciunt: fauent enim magis expulſioni ſanguinis, quam illius attenuationi.

4. *Euacuatio* humorum præparatorum commodiſſime fit per aluum; lenta tamen & ſucceſſiua repentinæ præferenda eſt, niſi ex accidentalibus cauſſis ſaburra primarum viarum *turgeat*: ſic omnia ad naturæ ductum circumſpecte inſtruenda ſunt.

5. Vbi acres ſtaſes & oppilationes viſcerum iam in ſuſpicione ſunt, ac motus febriles hectici conſpirant, ibi tanto magis a crudioribus hydragogis commotionibus abſtinendum, & res per lenia digeſtiua, aperientia, ſalia colliquantia, eſſent. alexipharm. temperat. expedienda eſt.

6. Quando cachexia repulſæ ſcabiei ſuccedit, ad ſpecialem huius cauſſæ correctionem reſpiciendum eſt. *Conf. tabul. de ſcabie.*

7. In

7. In chronicis adfectibus, a ſeroſa colluuie pendentibus, non ingens medicamentorum farrago, ſed ſelectus & ſubordinata, tempeſtiua illorum adplicatio commendatur.

8. In primis, neglecto tali ſelectu, *abſorbentia* terrea ad cachexiam, qua talem, inepte propinantur: largiter enim ingeſta, dyſcraſiam ſeri reddunt tenaciorem; in ataxiis tamen primæ coctionis, per acidorum abuſum inductis, ſine noxa concedi poſſunt, licet tales caſus rariùs contingant.

9. *Fumaria* non tam in alia, quam forma extracti, aut infuſi propinanda eſt; humoribus autem ipſis tantopere non ſuccurrit, vt hinc effectus quaſi ſuperſtitioſus, quem vulgus ipſi tribuit, exſpectandus ſit.

10. De *ligno quaiaco*, quod tantopere in cachexia laudatur, legi poteſt *edit. nouiſſ. Flor. Francic.* Sed non exhaurit negotium vniuerſum.

11. *Semina diuretica* caute ſunt adhibenda, præſtant his ſalia digeſtua enixa, tincturæ alcalinæ,

12. *Bufo*, extus & intus adhibitus, diureſin quidem mouet, ſed nullius *ſpecialis* efficaciæ obſeruatur.

13. *Adſtringentia*, *martialia*, *ſalia volatilia* vrinoſa, prius non adhibenda ſunt, quam poſt debitam & ſufficientem humorum reſolutionem, alias periculum inferunt, & ſpeciatim copioſius propinata, hydropem accelerant.

14. Ad tumores pedum inter *topica* vſum habent acria aperientia, e. g.

1) Hyeme cortex raphani nigri, plantis pedum ſuppoſitus.

2) Æſtate chelidonium maius, leuiter conquaſſatum ad plantas, immo taleolos vſque adplicatum.

3) Sedum murarium.

4) Decoctum tabaci.

5) Spiritus lumbricorum terreſtrium, qui tumores initiales diſcutit, præcipue ſi malum a ſpiritus ardentis abuſu proveniat.

15. *Camphora* autem cutim exſiccat, & reliqua topica impedit.

16. *Balnea* ſulphurea, aluminoſa, adſtrictoria, cachexiam ad interiora magis repellunt, & in ſtaſin hydropicam devoluunt. *Conf. cautel. præcedentis tabulæ.* TAB.

TABVLA LXXXVII.

DE
HYDROPE VNIVERSALI.

I. DEFINITIO.

Hydrops eſt tumor plus vel minus vniuerſalis, pallidus, & tactui frigidus, a vitio lymphæ, & vaſorum, illius depurationi inſeruientium, originem ducens. Deriuatur ab ὕδωρ, aqua, & ὤπτομαι, video.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hydrops quo modo a cacbexia differat, præcedente tabula fuſius indicatum eſt.
2. Eſt vel *vniuerſalis* vel *particularis.*
   1) *Vniuerſalis* tres habet ſpecies:
      a) *Anaſarca*, quæ valde raro contingit, vniuerſum corpus occupat, & licet eaſdem cum aſcite cauſſas communes habeat, hæc tamen intercedit diuerſitas, quod aquæ in aſcite non ita facile in ſuperiores partes diffundi poſſint, quam diu æger erectum ſitum proſequitur.
      b) *Aſcites*, ſeu *vtricularis*, abdomen potiſſimum occupat, & frequentius quidem quam anaſarca occurrit, reſpectu tamen aliorum morborum ad rariores etiam adfectus referri poteſt.
      c) *Tympanites*, vbi abdomen inſtar tympani expanſum eſt, aſcite ſimul concurrente. Etiam hic adfectus oppido raro contingit.
   2) *Particularis*, ad quem ſequentes ſpecies referuntur:
      a) *Hydrocephalus*, ſeu hydrops capitis.
      b) Hydrops *pectoris* & pericardii.
      c) Hydrops *omentalis*, vbi ſerum omento, tamquam ſacco, incluſum detinetur.
      d) Hydrops *ouarii* muliebris.

e) *Hydatides*, ſeu veſiculæ aquoſæ, in hepate, liene, aut alio quodam viſcere obuenientes.

f) Hydrops ſupremæ regionis *medullæ ſpinalis*, ſecundum *Wepſerum.*

g) *Hydrocele*, ſeu tumor ſcroti, humore aquoſo formatus.

3) Vniuerſalem hæc, particularem autem ſequens tabula exhibet.

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Tumor præternaturalis, pallidus, turgidus.

2) Tactu frigidus & mollis, vt cutis ſcrobiculum, per digitum impreſſum, aliquamdiu retineat, qui ſenſim iterum explanatur.

3) Lento & ſucceſſiuo gradu ordinarie hydropici adfectus eueniunt, aliquando autem cum impetu quaſi, & intra paucas hebdomades præualeſcunt.

4) *Aluus* eſt liquida, lubrica, mucida, rarius adſtricta.

5) *Vrina* ad proportionem potus parciſſima, per initia tenuis & aquoſa, ſucceſſu autem temporis craſſitiem & ruborem exhibet.

2. *Specialia.*

1) *Anaſarca.*

a) Oedematoſus tumor, per vniuerſum corpus ſe diffundens, proportionate æqualis, & tanto infarctu habitum corporis tumefaciens, vt cutis ad nitorem extendatur, & rupturæ quaſi metum iniiciat.

b) Durior hic tumor eſt, & quando premitur, impreſſi digiti veſtigium *tardius* iterum euaneſcit.

c) Sub initium diu ſæpe mobilis eſt, & qui veſperi maxime poſt multas corporis exercitationes, ingens erat in pedibus, mane notabiliter diſparet.

d) Eſt incrementi vel languidi, vel repente inualeſcentis: priori modo ſubſiſtit interdum medio quaſi tumoris gradu, quem veteres *phlegmatiam* adpellarunt; vbi inflatio valde quidem conſpicua, mollis tamen & ſatis laxa reperitur.

e) *Ad-*

e) *Adpetitus* valde eſt languidus.
f) Ad *motum* patientes ſunt laſſi.
g) Ad *ſudorem* ad modum difficiles.
h) Conqueruntur, maxime poſt paſtum, de anguſtiis præcordiorum, & difficili reſpiratione.
i) *Somnus* eſt grauis & delaſſans.
k) *Vrina* tenuis, aquea, non tamen diaphana.

2) *Aſcitis.*
a) Notabilis tumor, totum abdomen diſtendens.
b) Hic tumor communiter primo in pedibus ſeſe exſerit, vnde magis magiſque per femora ad ipſum abdomen adſcendit.
c) Familiariter ſucceſſiue, interdum autem ſatis cito augeſcit, & denique totam cauitatem ita extendit, vt ad ſcrobiculum cordis vſque conſpiciatur.
d) Aliquando ingens, aliquando ſatis parca quantitas aquæ in abdomine reperitur, prout magno impetu effuſio facta eſt, vel hydrops longius durauit.
e) Subſiſtit hic tumor, cum inſigni plerumque pertinacia: noctu quidem, lecti calore, paullulum ſubſidet, interdiu autem redit, erectis nempe, ambulantibus vel ſedentibus, ægris.
f) Quo magis inualeſcit, & abdomen diſtenditur, eo certius adpetitus & vires cadunt, ſitis autem inexplebilis accedit, habitus corporis ſuperioris contabeſcit, & tuſſis cooritur, quæ, quo ſiccior, eo vehementior obſeruatur.
g) In vtroque ſexu hic tumor genitalia occupat, ſpeciatim in viris *hydrocele* prouenit, & *exomphalos*, ſeu protuberantia vmbilici, non raro iungitur.
h) Reliqua ſigna laſſitudinis, ſomni grauioris, &c. cum anaſarca habet communia.
i) *Vrina* eſt craſſa & rubicunda.

3) *Tympanitis.*
a) *Venter*, licet minus, quam in aſcite, molis habeat, ita tamen vehementer tenditur, vt, digito percuſſus, tamquam tympanum reſonet, & leuem murmura-

tionem, ſonitum, ac rugitum quaſi exhibeat. *Vid. obſeruat. Lommii.*

b) *Ructus* familiariter concurrunt, qui, quando emittuntur, aliquantulum ſubleuant patientem; quo magis autem ſuppreſſi manent, eo ſenſibilius æger adfligitur, ita vt vix ſtragulum impoſitum tolerare queat.

c) *Pedes* non æque adeo, vti in reliquis hydropis ſpeciebus, tument.

d) Reliquum corpus extenuatur.

e) Scrutinio anatomico venter, vel etiam inteſtina flatibus diſtenſa, reperta ſunt, vnde hydrops ſiccus ſolet vocari.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Anaſarcæ.* Hanc præcipue incurrunt homines,

1) qui in febribus tractantur variis incongruis artificiis.

2) Quibus *ſcabies* per ſulphurata, pinguia vnguinoſa, intempeſtiue repulſa eſt.

3) Cachectici tam in anaſarcam, quam aſcitem, paſſim prolabuntur.

2. *Aſcitis.*

1) Ætas iuuenilis & media promte & impetuoſe aſcitem incurrit; ſeniores autem rarius huic malo ſubiacent, & quando omnino id contingit, ſucceſſiue magis, quam præcipiti inſultu ab eodem occupantur.

2) Sexus ſequior, vti cachexiæ, ſic etiam aſciti, magis obnoxius eſt, quam virilis.

3) Item temperamentum ſanguineo-phlegmaticum præ reliquis temperamentis.

4) Speciatim feminæ, quibus menſes imminuti, vel plane ſuppreſſi ſunt.

5) Viri poſt fluxus, immo motus tantum, hæmorrhoidalis cohibitionem.

6) In primis, quando in vtroque ſexu hæ ſanguinis euacuationes fuerunt largiores, & conſuetudine in habitum quaſi antea deductæ.

7) Aliquando etiam aſcitem incurrunt, qui hæmorrhagiis *diuturnioribus* exhauſti, nec analepticis & congruo regimine

gimine debite refocillati ſunt; idque tanto certius, quo magis adſtringentium abuſus eiusmodi hæmorrhagiis oppoſitus fuit.

8) *Febricitantes*, qui inconuenienter & præmature per chinam chinæ, ſeu alios cortices adſtringentes, martialia &c. tractantur.

9) Quibus metaſtaſis febrilis, eryſipelas, vel phlegmone repellitur.

10) Quorum diæta craſſa craſſis humoribus generandis apta eſt.

11) Qui *thermis* & *acidulis*, item ſpirituoſis potionibus, abvtuntur.

12) Qui luxationibus, contuſionibus, & immodeſtis refrigerationibus obnoxii fiunt.

13) Tandem etiam *grauidarum* œdemata aſciti interdum anſam præbent.

3. *Tympanitis.* Huic malo præ aliis ſubiacent

1) *Flatulenti*, diuturnis ventriculi ac inteſtinorum inflationibus vexati.

2) In primis feminæ, abortum paſſæ, aut in puerperiis male tractatæ, item menſium vitio laborantes.

3) Viri poſt hæmorrhoidum ſuppreſſionem.

4) Interdum etiam illi tympanitem incurrunt, qui, ſub diuturnis febribus, incongruis medicationibus tractantur.

5) Denique qui *vermibus* obſeſſi ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Hydrops, in primis aſcites, easdem, quas cachexia, cauſſas ſequitur. *Conf. tabula antecedens.*

2. Vitium autem *organorum* & viarum, quæ humorum depurationi inſeruiunt, in ordine cauſſandi prius eſt, quam vitium *humorum*.

3. Licet enim vitium organorum probabiliter ſæpius initia ſua ſumat a vitio humorum, incrementa tamen velocia, & incorrigibilis huius mali perſeueratio magis dependent a vitio organorum.

4. Et ſic dyſcraſia humorum eſt cauſſa *generalis* & *remota* ad productionem hydropis.

5. Cauſſa autem *ſpecialis* & magis *propinqua* eſt deprauatio organorum, ſiue ab humorum ſucceſſiuo infarctu, ſiue ab aliis cauſſis inducta.

6. Hæc organorum vitia occurrunt

1) Modo in *meſenterio* & pancreate, vbi familiariter glandularum induratio & ſcirrhoſitas, rarius autem infarctus & extenſio, reperiuntur.

2) Modo & præcipue in *hepate*, quod viſcus in aliis, ordinarie in iunioribus, hydropicis in globum quaſi collectum, conſtrictum, & exarefactum, in aliis, præſertim ſegnioribus & annoſis, inſigniter inflatum & expanſum deprehenditur.

3) Ad hæc organorum vitia pertinet etiam vaſorum lymphaticorum *ruptio*, cui tamen non adeo facile ſubſcribendum eſt, niſi vbi diuturnior illorum extenſio iam in conſpicuas bullas, *hydatides* dictas, excreuit.

7. Cauſſa *immediata* & *proxima* eſt ſtagnatorius ſeri & lymphæ infarctus, partim a vitio humorum, partim a vitio organorum inductus.

8. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ*, quæ humorum & organorum vitium contrahere poſſunt, in deſcriptione *ſubiectorum* obiter quidem iam indicatæ ſunt, quoniam tamen præcipue & magis efficaces illarum peculiari adhuc nota accuſandæ ſunt, illas ſequente ordine recenſemus:

1) Quæuis artificia, quæ ſanguinem in orgaſmum & turgefactionem perducunt, viis exitui non exacte reſpondentibus.

2) Frequentiſſime omnium molimina ſanguinis excretoria, exitum non inuenientia, e. g. menſium, hæmorrhoidum.

3) abuſus adſtringentium, turgente eodem tempore ſanguine, e. g. in febribus & hæmorrhagiis.

4) Enormes & diuturnæ hæmorrhagiæ.

5) Lar-

5) Largior potus aquæ frigidæ, corpore excalefacto, vnde ſtricturæ hepatis repentinæ & coagulationes ſubitaneæ ſeri & lypmhæ, per hepar & glandulas meſaraicas oriuntur.

6) Refrigeratio humida, minus adſueta, ſpiſſitudini humorum & lentori efficacem præbet occaſionem.

7) Denique notandum, quod importuniores & quaſi violentæ aduentitiæ cauſſæ ſæpius inducant hydropem, quam ſegniores illæ, in œconomia ipſius corporis ſubnatæ. Huius cenſus ſunt: contuſiones, conquaſſationes, venena pro medicamentis exhibita, &, omni iure exceſſiuæ crebræ potationes *ſpirituoſorum*, immo, obſtructis præcipue viſceribus, aquoſorum, e. g. acidularum.

9. Defectus *bilis* non eſt cauſſa hydropis, vti vulgo creditur, ſed potius productum conſecutiuum vitii illius organorum & humorum.

10. Quod hydrops communiſſime ab infimis corporis partibus incipiat, vera cauſſa eſt decubitus lymphæ ſeroſæ, hinc inde per peripheriam corporis ſtagnantis, & ex *grauitatis* nudo motu ita ſubſidentis, non autem ob caloris defectum, & inutilium particularum depoſitionem ad partes ignobiliores.

11. De reliquo certum eſt, tumorem aſciticum non ſolum formari ab aqua extrauaſata, & in abdominis cauitate contenta, ſed etiam a ſero illo, quod in meſenterii & inteſtinorum glandulis ſtagnat. Hæ enim glandulæ in ſectione aſciticorum valde turgidæ cernuntur. Hæc etiam ratio eſt, quod abdomen atrophicorum infantum ab obſtructis hiſce glandulis tumidum conſpiciatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Hydrops eſt adfectus ſatis pertinax.
2. Quando a vitiis *humorum* inductus eſt, facilius adhuc reſtituitur, quam ſi originem duxerit a vitio organorum.
3. Hinc *anaſarca*, & reliqui vniuerſales tumores, *leucophlegmatiæ*, *cachexiæ*, in quibus viſcera nondum adeo obſtructa & læſa ſunt, longe meliorem ſpem reſtitutionis faciunt, quam

quam *aſcites*, ſiue ſolitarie eueniat, ſiue cum *anaſarca*, vti interdum contingit, complicetur.

4. Ipſa ſana ratio dictitat, quod deprauationem illam organorum, & præcipue hepatis metamorphoſin, quam cadauera ſecta monſtrant, in integrum reſtituere, negotium ſit omnium difficillimum.

5. *Aſcites* in ætate iuniore & vegeta, lentoque ſui progreſſu, quando mature tractatur, melioris eſt præſagii, maxime ſi nulla hectica, aut magni reſpirandi difficultas, tuſſis ſicca, facies livida, concurrant.

6. Quo magis autem, præcipue in ætate paullulum prouectiore, *aſcitici* de virium proſtratione, orthopnœa, ardore interno, æſtu inexſtinguibili, conqueruntur, eo propinquior eſt exitus lethalis.

7. Vaſa lymphatica quando perrupta ſunt, illorum conſolidatio vix vmquam exſpectanda eſt; niſi forſan in feminis admodum robuſtis, ſub menſium reuocatione, aliquid ſperare liceat.

8. *Oedemata* quando diſparent, ſymptomata exaſperantur, nempe maiorem patientes perſentiſcunt anguſtiam, duriorem abdominis inflationem, dolores colicos, ardores febriles, adpetitus & virium proſtrationem, vomendi conatum; quæ omnia reuertentibus illis miteſcunt.

9. *Oedemata* rupta temporarium quidem leuamen, ſed funeſtum etiam vtplurimum euentum adferunt.

10. *Vrina* quo magis craſſa & rubicunda conſpicitur, eo minor eluctandi ſpes adfulget: nam hecticæ complicatæ ſignum eſt.

11. *Alui* obſtructio omnia ſymptomata exaſperat, aquoſæ vero per illam excretiones, conſtantibus ſibi viribus, vtiles ſunt.

12. *Tympanites* vera prognoſi raro differt ab *aſcite*, ſæpe enim in hunc adfectum deſinit, lethali plerumque euentu;

13. Quando vero febribus male tractatis ſuccedit, nonnumquam admittit reſtitutionem, licet non adeo maturam, præcipue in robuſto indiuiduo & vegeta ætate.

14. He-

14. Hectica in tympanite conſumtio, tuſſis ſicca, cachecticus vultus, tumorum pedis incrementum, ſtatum conclamatum ſignificant.
15. Infantilis & iuuenilis ætatis tympanites ad atrophiam ſpectat, & eiusdem cum illa eſt prognoſeos. *Conf. tabula de atrophia.*
16. Denique de *paracenteſi* notandum, quod nouus aquarum prouentus communiter repullulet, quidquid vanæ pollicitationes in contrarium adducant. *Conf. cautel.*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis*

1. Viſcera integritati ſuæ ſunt reſtituenda; id quod negotivm difficillimum eſt.
2. Vitium humorum mucido-viſcidorum eſt *corrigendum.*
3. Effuſi hi & reſtagnantes humores, qui tumorem conſtituunt, poſt ſufficientem correctionem ſunt *euacuandi*: licet autem correctio, & euacuatio materiæ, viſcerum tentandæ reſtitutioni poſtponantur, vrgente tamen caſu ordine medendi priores ſunt.
4. Denique *tonus* partium, per tumorem hactenus eneruatarum, eſt reſtituendus.

B. *Methodus ſpecialis.*

Anaſarca & aſcites ſequente methodo tractentur.

1. *Correctio* humorum eo diutius proſequatur, quo magis hydrops inueteratus eſt, vt ſufficiens reſolutio & attenuatio obtineatur, & euacuatio deinde eo felicius ſuccedat. Præ aliis humores corrigunt:
   1) *Radices*: vincetox. pimpinellæ albæ, ari, zingiber. taraxac. bardan. petaſitid. helen. raphan. gentian. rubr. quæ omnia, licet etiam per diureſin *euacuent*, plus tamen alterando præſtant.
   2) *Herbæ*: abſinth. centaur. min. fumar. card. benedict. tanacet. item antiſcorbutica acriora.
   3) *Salia media* & *alcalica* fixa, e. g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. ſal abſinth. centaur. min. card. benedict.

4) *Gum.*

4) *Gummi-reſinæ*, v. g. ammoniac. ſagapen. galban.
5) E *compoſitis*: tinct. antimon. tartariſat. eſſent. alexipharm. *Stablii*, cum eſſentia ſuccini remxta &c.

2. Hæc eadem remedia reſerandis etiam viſceribus adhiberi poſſunt, ſed prouido ſelectu: nam quo magis adeſt phlegmaticus & mucidus ſtatus, eo acriora & amariora medicamenta indicantur, & quo magis ſanguineum temperamentum concurrit, eo temperatiora remedia requiruntur; *hepar* autem ſiccum & exareſactum tanto difficilius reddit negotium. Solantur hic
1) *Humectantia*, emulſiua, ſpeciatim herba & flores bellidis.
2) *Sapo* philoſophicus, & chymico-medicus ſaponis vſus, quorum vtrorumque efficacia hic non reiicienda eſt.
3) Item *vectura* in iunioribus, immo, tumore plurimum imminuto, *equitatio*, præcipue ſi cum hydrope tali a primo initio tuſſis ſicca & vehemens, hecticæ indicium, iuncta fuerit.

3. Correctis ſufficienter humoribus, ad ſerum extrauaſatum & reſtagnans *euacuandum* adhibeantur
1) in *robuſtioribus*.
a) Hydragoga *fortiora*, e. g. ialappa, gummi guttæ, elater, ſemen carthami, herb. ſoldanell. rad. ebuli & ſambuci, cort. med. ſambuci, ſuccus radicis irid. noſtr. extract. & ſucc. eſulæ, electuar. hydragog. *Syluii*.
b) Coniunctis *diureticis* & *diaphoreticis*, quo nomine laudantur ſuccus raphani expreſſus, in recente malo cum ſaccharo cryſtalliſato edulcoratus, lixiuivm a *Sydenhamo* commendatum, eſſent. alexipharm. decocta lignorum, præcipue eſſent. ligni ſaſſafras.
2) In *tenerioribus* & in præualeſcente hydrope:
a) *Mitiora* laxantia cum epicraſi, e. g. pilulæ ex amaris extractis, aloë, gummi heder. iunip. pilulæ *Becheri*,

cheri, *Stahlii*, maiore doſi ſumendæ, vel paullulum acuendæ.

b) Coniunctis itidem diureticis & diaphoreticis, modo dictis, cum ſudatione in ſtuphis laconicis, pro tolerantia & conditione ægri; commodior autem eſt ſudatio in anaſarca quam aſcite.

4. Euacuatis ita humoribus *tonica* tandem adhibeantur, & diæta euchyla cum motu corporis ſuccuſſatorio, vectura, vlteriori viſcerum apertioni proſpiciatur. Præſtant hoc.

1) *Condimenta* aromatica temperata, præcipue zingiber conditum.

2) *Martialia*, cum ſalibus digeſtiuis coniuncta.

3) *Salia volatilia*, e. g. ſpiritus C. C. cum alcalicis fixis, v. g. tinct. antimon. vel tartari, æquali pondere remixta. Item ſpiritus lumbricorum, cum tinctura quadam alcalica coniunctus, quæ mixtura etiam, maxime in iunioribus, malo adhuc recente, & magis anaſarcode, euacuantibus mox coniungi poteſt.

5. In *tympanite* ſequente modo medicatio inſtituatur:

1) *Reſoluentia* & carminatiua per 2-3. hebdomades præſcribantur, e. g. digeſtiua, catarrhalia, gummi-reſinæ, extracta gentian. centaur. min. quibus limatura martis pro tono addatur.

2) Tribus diebus præterlapſis interponantur lenia *laxantia*, e ialapp. mercur. dulc. pilul. *Beccheri*, coniunctis diureticis, ſuperius commendatis.

3) Tandem *tonica* propinentur, v. g. tinct. vitrioli martis, vel alia ſupra laudata.

C. *Methodus ſpecialiſſima*.

1. Quando *defectus* & ſuppreſſio menſium hydropem qualemcumque induxit, poſt debitam correctionem craſeos, lenia emmenagoga laxantibus miſceantur. Conducunt hic præcipue pilulæ *Beccheri*, *Stahlii*, quæ continuato vſu ſeroſo-lymphalem colluuiem eliminant, & etiam fluxum menſium reducunt.

2. Si manifeſte ab hæmorrhoidum ſuppreſſione hydrops proveniat, hirudines ad inteſtinum rectum adplicare convenit.
3. Vbi autem hydrops ab *exceſſu* hæmorrhagiarum originem ſumſit, ibi balſamico - analepticis patiens reficiatur, & tonica coniungantur.
4. In cauſſis febrium, peruerſe tractatarum, magis conducunt antifebrilia.
5. In hydrope, per ſcabiem repulſam inducto, interne antiſcabioſa adhibeantur. *Conf. tab. de ſcabie.*
6. Febriles hecticodes æſtuationes quando accedunt, nitrum, cum ſale digeſtiuo coniunctum, propinetur.
7. *Tympanites*, a febre intermittente ſuppreſſa originem ducens, expoſcit maturam huius reuocationem per digeſtiua ſalina & amara cum laxantibus.
8. Quando *aluus* ſicca & ſtricta eſt, ſoluatur per clyſteres emollientes carminatiuos; toti vero abdomini imponatur emplaſtrum ſaponatum *Barbette*, tamquam egregium reſoluens, vel linimenta ex oleis carminatiuis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Ante omnia euitetur irritum illud conamen, quod, neglecta humorum correctione & præparatione, ſtatim ad evacuantia accelerat; quæ methodus ad modum eſt periculoſa: licet enim tumor euaneſcat, hectica tamen inducitur, immo ſphaceloſa plane corruptio inde ſubnaſci ſolet.
2. Hinc etiam ipſa *diuretica*, ſalina draſticotera, ſpiritus acidi non promiſcue adhibeantur, alias non tam corrigunt materiam, quam per vrinam expellunt.
3. *Salia volatilia*, quando ſub initium pro ſcopo attenuante & aperiente propinantur, tum viſcera indurata adhuc magis conſtringuntur.
4. *Sulphurea ſpirituoſa*, e. g, vinum generoſum, ſpiritus vini, item ſalia volatilia *oleoſa*, aromatica, quando immodeſte exhibentur, facile calorem hecticum inducunt, cum oris ſiccitate & corporis inquietudine.

5. *Sul-*

5. *Sulphur* minerale externo vſu nocet: pauca autem illius grana, cum aliis congruis remediis mixta, & propinata, non reiiciuntur.
6. *Acidularum* vſus mortem accelerat.
7. *Thermæ* etiam improbantur: licet enim illæ, quæ *calcariæ* ſunt indolis, tutiores exſiſtant, quam aluminoſæ, melius tamen eſt, prorſus ab illis abſtinere: nimia enim humiditas tonum partium magis relaxat.
8. Lignoſa *antiuenerea* ad correctionem non commendantur.
9. *Amara*, vt ſimile eſt vero, viſcerum magis reſerationi & reſtaurationi, quam humorum alterationi inſeruiunt.
10. *Zingiber* remedium hic valde efficax eſt, magis autem corrigendo materiam & adficiendo vias, quam, ſecundum antiquos, hydragoga temperando. Certe egregie fundit, & incidit ſeroſam ſanguinis viſciditatem. Idem hoc præſtat *radix ari*, quæ zingiberi acrimonia ſimilis eſt.
11. Ex *antiſcorbuticis* raphanacea, præcipue radix armoraciæ, vino infuſa, præmiſſis præmittendis, eximie ſe gerit. Reliqua, ipſa etiam cochlearia, incerti hic ſunt effectus.
12. Prouidus *hellebori albi* vſus, non *emeticus*, ſed alterans tantum, vti alias in chronicis, ita & hic laudatur ab experientia. Abigitur autem vis emetica per modeſtam coctionem.
13. *Mercurius vitæ* anceps eſt, & vomitus periculoſos ſuſcitat.
14. *Cryſtallos lunæ* pro ſcopo diuretico nemo peritus facile probabit.
15. *Cantharides* prouide ad modum in vſum vocandæ ſunt, facile enim renes & veſicam adrodunt.
16. Pilulæ ex amaris extractis, e. g. centaur. min. abſinth. card. bened. fumar. & euacuantibus, v. g. gran. vnum vel alterum euphorbii, ialappæ vel gummi guttæ, adiect. gum. galban. ſarcocoll. paratæ, & per plures dies continuatæ, egregium vſum præſtant, in primis quando diuretica lenia, quæ humores excretioni etiam aptos reddunt, interponuntur; quo nomine laudantur tincturæ alcalinæ, e. g.

 anti-

antimonii acris, ſalis tartari, cum eſſentia *ſuccini* coniungendæ. Item eſſent. lignorum, in ſpecie eſſent. *ſaſſafras* aromatiſata; laudatur etiam gummi *iuniperi*, quod nonnulli ipſi ſuccino præferunt.

17. *Carthamus*, & illius ſemen, item etiam rad. *ialappæ*, & ex antiquorum cenſu *ſoldanella*, ſeu braſſica marina, ſatis temperate; *gummi* autem *guttæ*, cortex *ebuli* & *ſambuci* fortiter euacuant.

18. Non dubitandum, quod illa ſeri portio, quæ in abdomen effuſa eſt, ſatis fluxilis ſit, vt non opus habeat præparatione ad abſorptionem in vaſa, commode tamen reſolventia & incidentia præmittuntur, vt viſcera expurgentur, & ad transmittendos humores apta reddantur.

19. *Venæ ſectio* in nulla hydropis ſpecie probatur, multo minus, vbi malum altiores iam egit radices.

20. *Scarificationes*, ad ſerum in externis partibus euacuandum inſtitutæ, valde improbantur: ſuperficiales enim parum euacuant, & nihilominus difficulter conſolidantur; profundiores autem ſphaceloſam corruptionem inducere valent.

21. *Paracenteſis* plures inuoluit difficultates, conſtantem tamen efficaciam non præſtat; & licet in illis, quorum viſcera adhuc illæſa ſunt, & vbi malum a cauſſa quadam externa originem duxit, ſolidum auxilium adferre poſſit, raro tamen neceſſaria eſt.

22. *Veſicatoria* etiam plus incommodi, immo periculi, quam auxilii adducunt.

23. *Saliuatio mercurialis* nullo modo probatur: hæc enim non corrigit ſeroſo-viſcido-ſpiſſos humores, ſed lympham ſalſam, coagulatam; & quoniam in hydrope perſpirabilitas illa, quam ſaliuatio requirit, ob humorum ſpiſſitudinem, ægre obtinetur, grauia inde damna, ſtaſes, paralyſes, introduci poſſunt.

24. *Sudationes* vſum omnino ſuppeditarent, præcipue in anaſarca, & vbi malum a cauſſis externis, illæſis adhuc viſceribus, inductum eſt, ſi modo absque ſanguinis commotionibus impetranda eſſent: his enim accedentibus

res

res eſt valde anceps, præſertim quando ſudor plane non ſuccedit.

25. Ad hanc ſanguinis exæſtuationem euitandam, remedia externa, pro ſcopo ſudatorio, magis commendantur, e. g.

1) Inuentio *Borrichii*, qui multis veſicis, aqua calida repletis patientem fouere iubet.

2) *Stupha ſicca*, ſaluo capite, præeuntibus plebeiis, qui clibano corpus intrudere, caput autem libero aëri exponere obſeruantur.

3) Quid ad hunc finem folia *fraxini* ſiccata, & externe circumdata, valeant, experientiæ relinquitur; vbique autem notandum, quod hæc omnia irrita ſint, niſi interna remedia debite præmittantur & ſubiungantur.

26. *Cauſtica* acriora, externe adhibita, materiam ſiue ad interiora repellunt, ſiue, cute disrupta, eamdem cum variis incommodis contumaciter deinde emanare faciunt. Commodiſſime hinc illa topica adplicantur, quæ tabula de *œdemate* ſub methodo generali commendata ſunt.

27. In *tympanite* fortiores euacuationes minus, quam in *aſcite* locum habent; leniores autem per aluum, vrinam, & ſudorem vſum ſuum præſtant.

28. *Tympanitem* ſpaſmis accenſere, contra rationem eſt: in adfectibus enim flatulentis remiſſio potius, quam rigida intenſio occurrit.

29. *Tonica* prius non adhibeantur, quam poſt ſufficientem correctionem & euacuationem humorum, alias maior hepatis obſtipatio inducitur, & omnia exaſperantur.

30. Denique adlegamus *puluerem* illum *hydragogum*, cuius mentio facta eſt in diſſertatione *Stahlii* de hydrope pag. 32. 33. qui, ad octo grana quotidie propinatus, ſatis *blande* euacuat & tumores profligat, euidente teſtimonio, quod copioſa vehemens humorum euacuatio negotium curæ non ſemper exhauriat.

31. Licet enim per fortia purgantia aquæ ſæpius notabiliter educantur, non raro tamen exempla occurrunt, in quibus nil præſtant, quamquam repetitis doſibus propinentur; immo damnum inferunt, nam inteſtina valde irri-

irritant, tonum viſcerum debilitant, vaſorum lymphaticorum rupturam promouent. Nimia ſeri glutinoſitas, vel abundantia quæ purgantium particulas obtundit aut diluit, effectum catharticum non raro etiam fruſtratur.

33. Ratione *modi* & *viarum*, per quas purgantia aquas aſciticorum euacuent, auctores diſſentiunt. Recentiores ſequentem hac de re ſibi formant conceptum: Purgantia ſtimulant inteſtina, hinc primum emulgetur ſerum, quod in glandulis mitioribus *Peierianis* continetur. Horum enim vaſa excretoria immediate in inteſtina hiant. Glandulæ meſenterii ob connexionem ſimul ſtimulantur, quoniam autem valuulæ vaſorum lacteorum obſtant, ſerum ſuum in cavitatem inteſtinorum immediate effundere non poſſunt, ſed in chyli receptaculum mittunt: Vnde in maſſam ſanguinis recipitur, poſt ea in glandulas inteſtinorum deponitur & euacuatur. Hac ratione vaſa ſanguifera a notabili ſeroſa hac excretione quodam modo vacua redduntur, & ſerum ſubtile, quod in cavitate abdominis ſtagnat, per poros in venas recipitur, ad cor fertur, per arterias ad inteſtina ducitur, & ibidem ex glandulis emulgetur.

TABVLA LXXXVIII.

DE HYDROPE PARTICVLARI.

I. DEFINITIO.

Hydrops particularis eſt tumor tactu mollis, & pallidus, in certa quadam corporis parte contingens: a vitio modo humorum, modo organorum inductus.

II. *DIF-*

II. *DIFFERENTIA.*

1. *Septem* ſpecies hydropis particularis præcedente tabula iam indicatæ ſunt, & ſub ſignis potiſſimum repetentur.

2. *Hydrocele* bene diſtingui debet a *pneumatocele* ſeu hernia ventoſa, quam differentiam ſequentia docent.

1) Quando tumor in loco obſcuro ad lumen candelæ adſpicitur, tum hydrocele, minorem, pneumatocele autem maiorem offert diaphaneitatem.

2) Hydrocele vbi manu tangitur, pondere grauis, pneumatocele autem longe leuior eſt.

3) Hydrocele conſiſtentem, pneumatocele autem ætatem magis infantilem & puerilem occupat.

4) Hydrocele, niſi aſcites concurrat, lento ad modum greſſu, pneumatocele autem repente, incrementum ſumit.

5) Hydrocele ſponte ſua rarius imminuitur, & ſi quid imminuatur, in reliqua parte ſenſibilis laxitas & inanitio conſpicitur; pneumatocele autem frequentius alternare obſeruatur: modo enim tumor eſt remiſſior, modo intenſior, nulla tamen partium laxitate, ſed æqualitate vbique conſpicuus. *Conſ. tab. chirurg. de herniis.*

III. *SIGNA.*

A. *Hydrocephali.*

1. Tota ſuperioris capitis regio, a fronte iuxta tempora ad occiput ſurſum verſus, dimenſo quaſi circuitu, in molem aliquando ſtupendam extumeſcit.

2. Quæ inflatio ſublucida eſt, præcipue quando candela retro eamdem adhibetur.

3. Aliæ partes, e. g. labia, naſus, præcipue etiam oculi, ordinariam ſuam ſeruant magnitudinem.

B. *Hydropis pectoris.*

Certiora de hoc ſigna non proſtant, quod enim de fluctuatione ſub decubitus mutationem memoratur, aut, quia talis adfectus etiam alterutrum tantum latus occupare poteſt, de graui impedimento reſpirationis, quando æger in latus ſanum recumbit, adlegatur, non ſufficit ad diagnoſin certiorem.

C. *Hydroceles.*

1. Tumor ſcroti, tactu vtplurimum mollis, interdum tamen plane rigidus, plerumque ſine doloribus,
2. ad anſerini oui magnitudinem, immo maiorem aliquando excedens.
3. Latus illud ſcroti, quod hac mole diu oneratur, denſius redditur.
4. Aliquando iungitur aſciti, aliquando ſolitarie euenit, & tum lentius ſolum augetur.

D. De reliquis ſpeciebus, e. g. ouarii muliebris, hydatid. certiora ſigna non proſtant.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Hydrocephalus* communiter infantibus poſt laborioſum partum euenit, vbi tumor ſtatim poſt excluſionem initia ſua manifeſtat.
2. *Hydrocele* familiariter occurrit in aſciticis, & deinde etiam in illis ſubiectis, quæ externam ſcroti contuſionem, compreſſionem, vel alium violentum contactum, quod probe notandum, experta ſunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Hydrocephali.*

1) Hic adfectus vix non ſemper *violentam* cauſſam habet externam, nempe ſi infans, ſub partu, capite ex vtero promineat, tum ſpaſtica vteri contractio maſſam humorum ad caput violentius reſtringit.

2) Et ſic cauſſa *proxima* & *continens* eſt infractus œdematoſus a diſtenſione partium non ſolum exteriorum ſupra caluariam, ſed & ipſius ſubſtantiæ cerebri, inductus.

2. *Hydroceles.*

1) Cauſſa *continens* eſt dilatatio meatus illius, qui ex abdomine in ſcrotum tendit.

2) Cauſſa *occaſionalis*, quæ huic dilatationi viam ſternit, eſt clamoſa eiulatio: vnde humiditas illa pedetentim in ſcroti cauitatem, & diſtenſas partes delabitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Hydrocephalus*, quando intra leniorem adhuc gradum ſubſiſtit, non ita difficulter iterum tollitur; inualeſcens autem peri-

periculo non caret: nam grauis cerebri peruerſio non facile ad legitimam ſtructuram reducitur.

2. *Hydrocele*,

1) Ab externis violentis cauſſis inducta, facilius diſſipatur.

2) Ad altiorem autem pueritiam continuata, familiariter cachexiam conciliat.

3) Ipſa autem portio aquoſa, in hunc locum collecta, per multos annos ſine corruptione, teſte experientia, durare poteſt.

4) Quæ vero *hydrocele* ab interna cauſſa ortum ſumſit, & cum aſcite complicata eſt, illa difficillimæ eſt reſtitutionis: niſi enim aſcites funditus exſtirpetur, hydrocele minime cedit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Hydrocephalus* ſequente ordine tractetur:

1) Nutrici, vel, ſi fieri poſſit, infanti, per aliquod dies exhibeantur lenia laxantia, inter quæ præſtant phlegmagoga.

2) Externe *fotus* diſcutientes adplicentur, ex radice iridis Florentinæ, & reliquis anticatarrhalibus, vti & herbis, floribus, ac ſeminibus coronariis, carminatiuis.

3) Reliquo tempore emplaſtrum ſaponatum *Barbette* per aliquot ſubinde horas imponatur.

2. *Hydrops pectoris* rarior eſt, & generalem illam expoſcit medicationem, quæ præcedente tabula indicata eſt. Licet autem paracenteſis hic æque ac in anaſarca locum habeat, eiuſdem tamen cum illa eſt conſiderationis & difficultatis. *Conf. cautelæ tabulæ antecedentis.*

3. *Hydrops pericardii* rariſſimus adfectus, & in artificum magis inuentis, quam naturæ operibus quærendus eſt.

4. *Hydrocele* ſequente ratione tractetur:

1) *Interne* adhibeantur lenes euacuationes cum epicraſi, e.g. rad irid. noſtrat. ſem. carthami cum herbis reſoluentibus, amaris; vbi autem vires conſtant & aſcites complicatur, ibi fortiores euacuationes locum habent, nempe illæ, quæ ſub aſcite memoratæ ſunt.

2) *Externe.*

a) *Diſcuſſio* promoueatur per neruina carminatiua, mediante ſacculo, cum vino calido imbuto, per aliquot dies adplicanda. e. g.

Recip. rad. irid. Florentin.
caryophyllat.
vincetox.
bryon.
ſigill. Salomon. ana vnc. ſemis.
Herb. chærefol.
bardan.
rorismarin.
geran.
puleg. ana man. I.
flor. chamomill.
melilot. ana pug. II.
ſem. cumin.
petroſelin.
ammios, ana drach. II. M.

b) Ad *repulſionem* efficax eſt ſulphur, in lixiuio calcis viuæ adhibitum.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Vbi viſceris alicuius labes in hydrope particulari concurrit, ibi eadem difficultas, quæ hydropem vniuerſalem premit, in medicatione obſeruatur.
2. Eius modi hydropes particulares, quando febribus ſuccedunt, vti febres tractantur: nempe digeſtiuis & aperientibus; quo caſu vſus martialium, & ſalium volatilium, cautiſſimus eſſe debet.
3. Non friuole, ſub *methodo* hydrocephali, emplaſtri ſaponati adplicatio certis horis, pro vna vice, circumſcripta eſt: ſi enim nimis diu impoſitum manet, puſtulæ enaſcuntur.
4. Cauendum etiam eſt, ne ſacculi, calide adplicati, diuturniore mora refrigeſcant.
5. Hydropes particulares, qui in *pectore* contingunt, magis pro congeſtionibus & ſtagnationibus ſanguinis, ſeroſas ſeceſſiones generantibus, quam pro cauſſis vitioſis lymphalibus,

libus, reputandi ſunt; non aliter ac mors anxia *polypum* generat, qui hinc pro cauſſa ipſius morbi & mortis non ita libere, vti fieri ſolet, pronunciandus eſt.

6. *Hydrocele* ſæpe diſcutitur morbo interno manente: vnde diſcuſſioni ſimplici tanta opera non erit impendendi, ſed lymphæ potius corectio neceſſaria eſt; quæ autem ſollicitam tractationem requirit, euitando vbique impetus ſudoriferos & purgatorios.

7. *Camphorata* ſanguineas quidem portiones diſcutiunt, ſed tum ſeroſo-mucidæ partes magis inſpiſſantur: hinc nihil præſidii ad hydrocelem in illis quærendum eſt.

8. Potus calidi ſedulo adhibeantur, frigus autem & frigida euitentur, quia magis inſpiſſant.

TABVLA LXXXIX.

DE

ICTERO.

I. DEFINITIO.

Icterus eſt bilis excrementitiæ per vniuerſum habitum corporis diffuſio, modo ab obſtructione ductus cholidochi, modo, & frequentius quidem, ab hepatis conſtrictione, tranſitum bilis ad folliculum & inteſtina intercipiente, originẽ ducens. Deriuatur hæc denominatio vel ab ἰκτὶς, viuerra, cuius oculi tali colore tincti cernuntur, vel ab ictero, aue nempe illa, quæ germ. Gold-Hämmerche vocatur. Dicitur etiam *aurigo* ab auri colore; item morbus regius.

II. DIFFERENTIA.

1. Icterus eſt vel *flauus*; vel *niger*; quam differentiam ſubſequentia ſigna, & cauſſæ docebunt. De *flauo* magis valet definitio.

2. Porro icterus eſt vel *idiopathicus*, qui ſine alius morbi præ-

greſſu per ſe exoritur; vel *ſymptomaticus*, qui aliis morbis, e. g. febribus bilioſis, ſuccedit.

3. Differt verus icterus a colore illo icterode, quo infantes ſtatim poſt partum tincti obſeruantur: hic enim color nullius eſt conſiderationis, & poſt meconii debitam excretionem ſponte familiariter euaneſcit.

III. *SIGNA.*

1. *Flaui.*

1) Inuadit cum inſigni laſſitudine, quam interdum aliqualis horror præcedere ſolet, præcipue, vbi excandeſcentia animi huic malo anſam dedit.

2) Hanc laſſitudinem excipit ſpecialiſſimum ſignum, omnibus ictericis familiare, nempe ſtrictura & compreſſio ſub ſcrobiculo cordis.

3) Vnde anxietas repentina, & anguſtia præcordiorum, interdum plane ſuffocatiua, ad minimum cum difficili reſpiratione.

4) Immo omnes icterici, quos cito, licet non tanto impetu, adfectus obruit, ſentiunt etiam preſſionem talem ſub hypochondriis, ordinarie verſus latus dextrum.

5) Melius habent, ſi erecto corpore ſedeant, quam ſub decubitu vel obambulatione.

6) Iungitur interdum *febricula* quædam, nempe calor ſolito maior, præcipue quando cum aliquo horrore malum inuadit, vel poſt verſationem in libero aëre frigus aliquod in partibus externis perſentitur.

7) *Aluus* modo ſegnior, modo laxior eſt, cum pallidis vtplurimum, interdum etiam lientericis, excrementis.

8) Sub his omnibus *flauedo* in peripheria ſatis mature ſeſe manifeſtat; primo quidem in oculis, deinde autem per totum corporis habitum.

9) *Vrina* flauedinem exhibet ſaturatam, &, quando agitatur parietibus vitri hunc flaueſcentem colorem adfigit; immo ſi paucæ tantum illius guttæ linteo vel chartæ adſpergantur, flauedine illa tinguntur.

10) *Adpetitus* familiariter eſt deiectus, & vbi omnino patientes

tes aliquid cibi adſumunt, ſtatim preſſionis illius circa ſcrobiculum perſentiſcunt incrementum.

11) *Somnus* eſt inquietus, interdum multus & profundus.

12) Cum his omnibus conſpirat *animi* languor & faſtidium.

2. *Nigri.*

1) Maior gradus *languoris* corpore & animo.

2) *Color* eſt nigricans non ſolum in oculis, ſuperficie corporis, vrina, ſed etiam ipſa ſubinde ſaliua, quæ ad minimum ſaturata flauedine reiicitur.

3) Concurrit *calor* hecticus cum inquietudine, tabeſcentia & adpetitus maiore communiter proſtratione.

4) Tenſiones & preſſiones, quæ in ictero *flauo* latus dextrum ordinarie occupant, hic in ſiniſtro ſentiuntur.

IV. *SVBIECTA.*

1. In *genere* omnis ætas, vterque ſexus, & quodlibet temperamentum ab ictero corripitur.

2. In *ſpecie* tamen *cholerici* præ aliis huic adfectui obnoxii ſunt, & ætas præcipue iuuenilis ac ſenilis.

3. *Specialiſſime*, qui cauſſas occaſionales ſubſequentes incurrunt.

V. *CAVSSAE.*

1. A vitiata bilis eccriſi hoc malum prouenire, certiſſimum eſt, vnde autem hoc vitium oriatur, per indiuidua non ſemper liquet.

2. Negari quidem non poteſt, quod interdum obſtructio ductus cholidochi hoc vitium inducat, frequentius tamen in conſtrictione hepatis quærendum eſt, quæ ſtrictura tranſitum bilis ad veſiculam illius & inteſtina intercipit.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* ſunt:

1) Puerorum addephagia, vel alia craſſa ac inordinata diæta.

2) Repentina repreſſio hæmorrhagiarum, e. g. menſium, hæmorrhoidum, quo caſu icterus non raro hepatitem præoccupat, vel interdum hanc ipſam conſequitur.

3) Suppreſſio febrium intermittentium, præcipue quartanarum.

4) Excandeſcentia animi, in primis ſuppreſſa.

5) Sym-

5) Symptomatice interdum icterus febribus bilioſis ſupervenit. *Conf. Hippocrat. aphor. 62. ſect. IV.*
6) Emetica fortiora, præcipue in ſenſibilibus cholericis.
7) Immodeſtus potus frigidus, corpore calente.
8) Scirrhoſa hepatis conſtitutio.
9) Calculus in cyſtide fellea.
4. Cauſſa *icteri nigri* in chronico & contumaci lienis vitio magis conſiſtit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Icterus in iunioribus facilius tollitur, quam in annoſis; raro etiam illos cum tanta vehementia inuadit.
2. Quando cum magno impetu occupat patientem, periculum ſubeſt febris acutæ vel lentæ hecticæ.
3. Icterus, quando febri acutæ, quarto circiter die, vel ante eumdem, & quidem cum magno inſultu accedit, ingens vitæ periculum portendit. *Vid caut. num.* 16.
4. Quo magis viſcerum obſtipatio, a febribus intermittentibus ſuppreſſis inducta, præualeſcit, eo maioris periculi eſt adfectus, febris autem cohibita quando reuocatur, ſpem facit reſtitutionis.
5. Qui bis vel ter ictero corripiuntur, in conſuetudinem quaſi huius morbi ita deducuntur, vt deinde ſæpius illi obnoxii fiant.
6. Icterus quando difficilem reſpirationem, anxietatem, preſſionem circa præcordia, phlogoſes, oppletionem pectoris quaſi aſthmaticam diu & pertinacius fouet, tum ſiue hectica, ſiue aſcites, cum vel ſine tumore pedum, ſuccedit, & emaciatio atrophica ſequitur.
7. Color *flauus*, ſi in ictericis repente in album iterum tranſit, peſſimum eſt præſagium: ſcirrhoſam enim hepatis conſtitutionem deſignat.
8. Fluxus hæmorrhoidalis, ictero ſuperueniens, ſpem facit felicis huius mali ſolutionis.
9. Sic etiam bonæ notæ ſunt largiores illi ſudores, qui flauedine ſua induſia tingunt.
10. Icterus, qui in adultis a ſpirituoſorum abuſu exoritur, ob con-

coniunctam hepatis exareſcentiam, indolis eſt deterioris.

11. Fit interdum, vt febris *quartana* ictero ſuperueniat, conatu quidem non culpando, effectu tamen inſufficiente. Sic etiam icterus interdum ſuccedit quartanæ, per chinam chinæ ſuppreſſæ, qui, quo contumacius inuadit, eo maiorem hepatis obſtipationis & præſentis hecticæ metum infert.

12. Verbo: icterus *leuior* non adeo periculoſus, modo caueatur, ne alius peior adfectus concurrat: præualeſcens vtplurimum eſt lethalis: ſi non excernatur bilis, degenerat facile in febrem acutam: vbi nimium effunditur, abit in febres bilioſas: quando ab hepatis conſtipatione bilis retinetur, tranſit in hecticam.

13. Icterus *niger* difficulter curabilis eſt, præcipue ſi ſenes inuadat, aut diutius iam patientem occupauerit: hectica tabe ægri tales plerumque moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Mucoſum & tenax coagulum, quod vel hepar, vel ductum cholidochum obſtruere, & ſic bilis ad inteſtina tranſitum impedire ſolet, eſt *incidendum* & *reſoluendum*; quo ſcopo commendantur:

1) *Radices* catarrhales, e. g. helenii, vincetox. pimpinellæ albæ, ari, item gentian. rubr. cichor. tarax. ariſtoloch. vtriuſque, quinque aperientes.

2) *Herbæ* centaur. min. abſinth. card. benedict. marrub. alb. capill. vener. cuſcut. epithym. immo fumaria vſum hic habet abſterſiuum.

3) *Semina* dauci, fœniculi & coriandri etiam bene ſe gerunt.

4) *Salia digeſtiua*, e. g. tartar. vitriolat. nitr. antimoniat. arcan. duplicat. cum quantitate nitri, arcanum tartari, recte præparatum, tartarus tartariſatus, recte præparatus; item ſalia ammoniacalia regenerata.

5) *Gummi reſinæ*, e. g. ammoniac. galban. ſagapen. ſarcocoll.

6) *E compoſitis* tinctura antimonii tartariſata, tinct. tartari.

7) *Specifice* laudantur: rad. curcumæ, chelidon. mai. herb. abrotan. ſem. aquilegiæ, naſturtii, napi, lumbrici terreſtres, millepedes cum croco vel in ſucco, vel electuario, vel tragea, fel animalium.

2. *Motus conſtrictorii* in hepate & ductu biliario ſunt leniendi, emolliendi, & relaxandi, vt bilis legitime e maſſa ſanguinea poſſit ſecerni, & ad inteſtina deduci. Ad lenem talem relaxationem & deiectionem expediendam rhabarbarum præcipue commendatur vel in forma pulueris, vel ſi adrideat, in forma infuſi, coniunctis foliis ſennæ, rad. polypodii, & reſoluentibus modo commendatis.

3. Portio autem illa, ad ſuperficiem corporis iam diffuſa, eſt iuuanda, vt *excernatur*; vbi commode antimonium diaphoreticum cum ſale quodam digeſtiuo, & abſorbente remixtum, adhibetur.

4. Denique *tonus* partium naturalis eſt reſtituendus; in quem finem conducunt martialia tenuiter reſoluta, v. g. crocus martis aperitiuus *Stahlii*, & lenia tonica ex vegetabilibus, e. g. rad. fragar. rub. tinctor. caryophyllat. herb. agrimon. ſcolopendr. adianth. alb.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Vbi malum adhuc recens eſt, ter vel quater per diem exhibeantur ſalia digeſtiua, cum nitro combinata.

2. In ſuſpicione iracundiæ prægreſſæ his pulueribus abſorbens aliquod modica portione remiſceatur.

3. His digeſtiuis interponantur lenia laxantia, e. g. puluis rhabarbari drach. ſemis vel ſcrup. II, cui pro leniſſimo ſtimulo ſcammonium, bene correctum, adiiciatur.

4. Vel ex herbis & radicibus reſoluentibus, ac dictis laxantibus, nempe rhabarb. ſenn. polypod. fiat nodulus, vino immittendus, de quo expreſſo mane, item verſus prandium & cœnam hauſtus ſumatur, ein Spitz-Glas voll, & mox deinde ſcrup. I. de puluere digeſtiuo ſalino ſingulis vicibus ſubiungatur. Hac ratione recentior adhuc icterus ſatis promte expeditur, immo in herba quaſi ſuffocatur.

5. Ad excernendam autem illam portionem, quæ ad ſuperficiem

ciem iam diffuſa eſt, pulueri digeſtiuo ſalino verſus ſomnum grana VI. antimonii diaphoretici miſceantur.

6. Quando hæc per aliquot dies continuata ſunt, & icteri decrementum obſeruatur, faceſſente nempe ſenſim colore ex oculis, & reliquis corporis partibus, tum tenuiora martialia ſalinis digeſtiuis ad gr. II-IV. pro doſi immiſceri, & bis per diem, nempe verſus prandium & cœnam, propinari poſſunt, qua ratione naturalis tonus reducitur, conſtrictio remittitur, & aluus ſimul leniter promovetur; repetendo tamen ſubinde laxans rhabarbarinum; vel ſi forma liquida pro tono roborando magis placeat, loco pulueris eſſentia quædam ſtomachica amara, e. g. centaur. min. gentian. rubr. cum tinct. martis *Ludouici* propinetur.

7. Vbi etiam icterus altius iam hæret, ibi eadem blanda valet methodus, quæ autem diutius eſt continuanda; quo caſu inter remedia reſoluentia præcipue locum habet radix curcumæ ad ſcrup. I. propinata: præmiſſa, interpoſita, vel ſubiuncta, ſemper leni laxatione.

8. Regimen æquale & leniter diaphoreticum vbique conſervetur.

9. Quo magis *commotiones febriles* cum ſiticuloſitate concurrunt, eo magis nitrum & antimon. diaphoreticum cum ſalibus digeſtiuis debent coniungi.

10. In *iunioribus*, ſupra puerilem ætatem, quia icterus facile cedit, vix opus eſt multis medicamentis, ſed ſufficiunt leniter diſcutientia & ad ſuperficiem expellentia; vbi eſſent alexipharm. bis vel ter per diem exhibita, & verſus noctem puluis ſalinus abſorbens cum antimon. diaphoret. gr. VI - VIII. ſub initium ſatis faciunt.

11. Denique, quia icterus facile *reuertitur*, præoccupando inſeruiunt lenes euacuationes cum epicraſi, aliquoties per annum repetendæ, e. g. fiat vinum medicatum ex herb. rad. reſoluentibus, rhabarb. polypod. ſenn. & ſingulis anni quadrantibus per aliquot dies exhibeatur.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Icterus non tolerat fortiores commotiones, ſed omnium excretionum lenem expoſcit promotionem.
2. Exſulent itaque *vomitoria*: licet enim per eadem ſincera tandem bilis eiiciatur, folliculus tamen fellis ſub hiſce commotionibus fortius comprimitur, &, quia obſtructio quædam a mucoſo & tenaci coagulo, aut ſtrictura inteſtini duodeni verſus ductum cyſticum, præſto eſt, maiores effuſiones & diffuſiones bilis per maſſam ſanguineam contingunt, vnde non ſolum inſigniores anguſtiæ & cardialgiæ, ſed febres plane acutæ, aut lentæ hecticæ inducuntur.
3. Eodem etiam loco collocanda ſunt *purgantia* fortiora; immo ipſa *laxantia*, paullulum efficacia, non conducunt, exceptis illis, quæ ſub methodo commendata ſunt, quibus iure adhuc adnumeramus ſal Anglicanum, ob virtutem, quam præſtat, leniter reſoluentem & euacuantem.
4. Sic etiam coactæ *ſudationes*, per calida diaphoretica & regimina productæ, vniuerſum malum exacerbant.
5. *Martialia* legitime vſurpata, nempe aperientibus & reſolventibus ſubiuncta, vti egregie ſe gerunt, ita notabiliter malum exaſperant, quando præmature adhibentur.
6. In eligendis medicamentis aperientibus & reſoluentibus, temperamenti rationem habere conuenit: nam in cholericis ſalia digeſtiua, item ſuccus cichorii, taraxaci, & mitiora antiſcorbutica magis conueniunt, præcipue vbi febris complicatur; in aliis autem fortiora reſoluentia, e. g. gentian. rubr. centaur. min. locum habent.
7. *Sapo purus* tuto interne ſumitur, & in reſoluendis ac abſtergendis mucoſitatibus non eſt contemnendus. Doſ. drach. ſemis ad drach. I. impurus autem catharſes, & in primis nauſeam, producit. *Conf. method. tab. de hydrope vniuerſali.*
8. *Conchæ vſtæ* in ictero aliquando exhibuerunt effectum, a gran. XXX. ad XL. propinatæ.
9. *Balnea*, ad colorem flauum abluendum, præſcribere, labor eſt ſuperuacaneus.

10. Ab

10. Ab anicularum friuolis, nauſeabundis experimentis, hinc inde celebratis, e. g. ſtercore gallinaceo, & aliis abſurdis, cauendum eſt.

11. *Lumbrici* terreſtres non plane fruſtra, ad propellendum ictérum, a quibusdam ſpecifice laudantur: vbi inſuper vſtulati, non autem ambuſti ad nigricantem colorem, conducere perhibent. Poſſunt vel per ſe, & quidem ſine omni periculo, vel cum momento nitri, propinari; quod tanto commodius eſt, quia liquamen eorum, cum nitro impraegnatum, diutius conſeruatur.

12. Laudant de reliquo Practici remedia acriuſcula, & praecipue illa, quae flauo ſimul colore praedita ſunt, e. g. rad. chelidon. maior. curcum. croc.

13. *Paracelſus* praecipue *radicem curcumae*, quae penetrantis eſt acrimoniae, tamquam ſpecificum commendat: neque etiam contemnenda eſt, licet adeo inſignis efficacia ei non adſcribenda ſit.

14. Radix *chelidonii maioris* pro ſpecifico quidem venditari non poteſt, praemiſſis tamen abſtergentibus, & leniter expedita aluo, quod in omnibus ſpecificis obſeruandum, locum habet.

15. *Sympatheticae* curae in ictero rarius effectui reſpondent: interdum enim nihil, interdum vero contrarium agunt, e. g. ouum in vrina patientis coctum, & aceruo formicarum, ad conſumtionem, impoſitum. Non temere talia exhibenda ſunt, praecipue in ſenſibilioribus, qui grauia ſubinde pericula per illorum vſum incurrunt, maxime ſi apoſpaſmata a corpore humano putrefactioni aut vſtioni exponantur.

16. *Criſis icterica*, quae in febribus bilioſis interdum adparet, non adeo magnam inuoluit conſiderationem, mature enim vtplurimum iterum cedit. *Conf. prognoſis num.* 3.

17. Quae ſubiecta *flauedine* faciei, & praecipue oculorum, facile ſuffunduntur, hepatis debilitate laborant: hinc ad viſceris huius vitium ſemper reſpiciendum eſt, quoties aliis morbis corripiuntur.

18. Maxime ſi ſordes biliosæ ad renes deuoluantur, & ſabulum ibi generent, vel coagula lymphalia ſcabioſa producant, tum ſane cautius eccriſes tales tractandæ ſunt, ne regurgitatio verſus hepar, iam labefactatum, incitetur.

19. Icterus, a *ſuppreſſis febribus*, hæmorrhagiis, & doloribus podagricis repulſis exortus, vti ſemper periculoſior eſt, quam qui a diætæ vitio originem duxit, ita etiam longe cautius & moderatius eſt tractandus.

20. *Diæta* craſſa viſcida fugiatur, eligendo aromatica illa hortenſia, leni diuretica virtute prædita, e. g. petroſelin. aſparag. cichor. intyb. naſturt. beccabung. quibus reliqui cibi quaſi condiantur. Vinum rubellum, ſubadſtringentis efficaciæ, vbi intemeratum haberi poteſt, etiam conducit.

21. *Aluus* minime obſtructa ſit, numquam autem notabili ſtimulo ſoluatur.

22. *Motus* corporis, quantum pro rerum circumſtantiis obtineri poteſt, iniungatur.

TABVLA XC.
DE
SCABIE.

I. DEFINITIO.

Scabies eſt adfectus cutaneus, e ſtaſi & corruptione materiæ ſeroſo-lymphaticæ originem ducens: modo leuioribus, modo grauioribus corruptelarum effectibus, pro diuerſa maſſæ ſanguineæ conſtitutione, ſtipatus.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Scabies eſt vel *benigna* vel *maligna*.
2. *Benigna*, quæ etiam *ſimplex* dici poteſt, eſt
   1) Vel *humida*, vel *ſicca*.

2) Item

2) Item vel *chronica*, per multos annos durans, vel *periodica*, modo euaneſcens, modo recurrens.

3) Porro: vel *ſuperficiaria*, a contagio communicata, vel *profunda*, per totam humorum maſſam intimius diffuſa.

3. *Maligna* varias complectitur ſpecies, e. g. ſcabiem *ferinam* ſeu *ſcorbuticam*, *veneream*, *lepram*.

4. Scabies maligna *complicata* dici meretur, v. g. ſcabies luis venereæ complicata eſt cum aliis malis effectibus, ſymptoma quoddam, ſeu ſchema latioris illorum efficaciæ ſiſtit; ſic etiam lepra & impetigo, vbi totius cutis textura vna peruertitur. *Conf. cautelæ.*

III. *SIGNA.*

1. *Generalia.*

1) Puſtulæ euidentes, quæ per vniuerſum corporis ambitum, excepto fere capite, oriuntur, & in corruptelam vlceroſo-ſanioſam tranſeunt.

2) In artubus, qui immediato aëris contactui præ aliis patent, puſtulæ tales primo proueniunt, & deinde magis magisque ad reliquas corporis partes transferuntur.

3) Superficies corporis ſolito turgidior eſt, in primis in illis locis, vbi *copioſius* puſtulæ effloreſcunt.

4) Puſtulæ hæ pruritum aut ſalino-roſiuum ardorem inferunt, maxime per noctem, ita quidem, vt & quietem turbent.

5) Intra paucos dies ruptæ, vel ſcalpendo concerptæ, formant vlcuſculum, quod tamen plus vel minus facile deſiccatur, & iterum coaleſcit, citra omnem cicatricem relictam.

6) Occupat enim ſcabies, in primis *benigna*, ſummam tantum cutis ſuperficiem, ita vt materia inter cutem & cuticulam reſideat; vnde cutis, non altius corroſa, tanto citius cuticulæ conſolidationi locum præbet.

2. *Specialia.*

1) *Benignæ.*

a) *Humidæ.*

α) Pu-

α) Puſtulæ multo humore turgidæ, &, ruptæ tandem, copioſam ſaniem effundentes.

β) In ambitu harum puſtularum rubedo inflammatoria conſpicitur, & quo magis adparet, eo maior ſuppuratio contingit.

γ) Dolorem magis & ardorem, quam pruritum, inferunt, profundiores quoque vlcerationes cauſſantur.

b) *Siccæ.*

α) Puſtulæ exiguæ molis, pauco mucido, & fere lucido fero refertæ.

β) Pruritum magis quam ardorem inducentes.

γ) Non adeo profunde exulceraſcentes.

2) *Malignæ.*

a) *Ferinæ*, ſeu *ſcorbuticæ.*

α) Hæc ſicca, ſquamoſa eſt, & ſub hisce ſquamulis ſtigmata cruenta exhibet.

β) Cutis circumiacens modo liuido, modo roſeo colore, ob ſanguinem altius, quam decet, ipſi innidulantem, eſt conſpicua.

γ) Grauior hic præſto eſt pruritus, qui, quoties refrigeratio vel calor ſolito maior accedit, intolerabilis fere obſeruatur.

δ) Vbi autem eſchara, & ipſa cuticula, quod facile contingit, ſcalptione abraditur, cutis ſubcruenta quidem adparet, vix autem quidquam cruoris, ſed lympha tantum ſeroſa, ſubflaua emanat, quæ vero facile in eamdem ſquamoſam eſcharam coaleſcit.

b) *Venereæ.*

α) Hæc etiam ordinarie magis ſicca, quam humida eſt, & ſegnius ſerpit.

β) Occupat vel vniuerſum corpus, vel particularia ſolum loca, e. g. femora, ſcrotum, faciem.

γ) Sub initium ſui prouentus noduli plerumque diu ſeſe manifeſtant.

δ) De-

δ) Deinde autem cruſta ſuccedit, quæ per multos ſæpe dies pertinaciter adhæret, & non facile abſcedit.

ε) Dolor eſt rodens, corroſiuus, maxime ſi ſcalptione irritetur.

ζ) In reliquis partibus communiter etiam dolores profundi, & quaſi infixi ſentiuntur, qui nocturno tempore magis exacerbantur.

η) Concurrunt familiariter fluor albus, in fèminis, gonorrhœa, in viris, tumores bubonodei, & in infantibus excoriationes, immo excreſcentiæ circa anum verrucoſæ, criſtatæ.

c) *Lepræ*.

α) Hic caput præcipue adfligitur, dolores ſunt acutiſſimi, & capilli cum cute decidunt.

β) Sanies alba prorumpit.

γ) Vniuerſa cutis textura eſt immutata, tenuibus ſquamis cuticula obſeſſa, &, elephantorum inſtar, aſpera, vnde etiam *elephantiaſis* vocatur.

δ) Præter ea ſenſus fere expers eſt.

ε) Facies eſt inflata.

ζ) Dentes nigricant.

η) Anhelitus eſt graueolentus, immo fœtidus.

θ) Tumores bubonodei hinc inde per corpus proueniunt, qui in vlcera fœtida maligna tranſeunt.

ι) Tandem fruſta de facie cadunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scabiei *benignæ*.

1) *Humidæ*, ſunt homines temperamenti ſanguinei, habitus corporis ſpongioſi, item phlegmatico ſanguinei, quibus facilius non ſolum euenit, ſed etiam pertinacius adhæret.

2) *Siccæ* ſunt homines temperamenti melancholici, cholerici, vel melancholico - cholerici, habitus corporis ſiccioris.

3) Præter ea ſcabiem facile incurrunt, qui diæta craſſa, aqua limo-

limoſa, ſalſa, potu auſtero, præcipue vino acido copioſo vtuntur.

4) Item qui inter aërem humido-frigidum & nebuloſum diu verſantur.

5) Porro qui vitio hepatis laborant, vel febre quartana diu occupati ſunt. *Confer. prognoſis tabulæ de febre quartana.*

6) Quibus ſerum ſalſum per ordinarias vias non excernitur, e. g. in receſſione & ſuppreſſione vrinæ.

7) Huc etiam pertinet fonticulorum, & vlcerum manantium repentina ſuppreſſio.

8) Scabiem etiam experiuntur, qui ſcarificationes adſuetas neglexerunt.

9) Denique otioſi, & vitæ ſedentariæ addicti.

2. *Malignæ:* ſcorbutici, venerei &c.

V. *CAVSSAE.*

1. Scabiei *ſimplicis* & *benignæ.*

1) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt ſtaſis humorum lymphatico-ſeroſorum, in corruptionem abeuntium.

2) Cauſſæ *procatarcticæ* & *occaſionales* partim ex illis, quæ in deſcriptione *ſubiectorum* diximus, partim ex ſequentibus colligendæ ſunt:

a) Aëris ambientis inuſitata temperies, in primis frigido-humida, liberam exhalationem impediens, & humoribus, in ſuperficie collectis, ad corruptionem anſam præbens.

b) Ciborum atque potuum mutatio per hebdomades & menſes.

c) Sed familiarius plethoricis hic euentus contingit.

d) Facillime & frequentiſſime a contagio initia ſui ſumit, per mantilia, veſtimenta, lectos, cochlearia, pocula, vel alia, quæ ſcabioſis vſui fuerunt.

e) Criſis morborum nonnullorum, e. g. quartanæ intermittentis.

f) Vſus largior ſalſorum exaſperat quidem ſcabiem, ad excitandam autem illam exiguum momentum adfert

fert, defectus potius ſalis in cibis oleraceis ad ſcabiei generationem multum contribuit.

2. Scabiei *malignæ* ſeu *complicatæ*.

1) *Ferinæ* cauſſa eſt ſcorbutus;

2) *Venerea* autem a ſpeciali lymphæ corruptione, in malo gallico præſente, originem ducit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scabies benigna *humida*, omnium eſt mitiſſima, &, legitima methodo tractata, facile adhuc profligatur; quoniam autem ad inſignes vlcerationes tanto pronior eſt, quo magis humida exſiſtit, non raro talis vlceroſa conſtitutio curam retardat.

2. Benigna *ſicca* maiorem quidem moleſtiam in cura faceſſit, quam humida, conuenienter tamen tractata, tempore etiam profligatur.

3. Scabies, præcipue humida, ſanioſa, ſuppuraſcens, quando per remedia incongrua externa, e. g. vnguenta ſulphurata, mercurialia, cingulos mercuriales, adſtringentia, refrigerantia, repellitur, quod hodie vſitatiſſimum eſt, infauſta ſymptomata inducuntur, nempe anguſtiæ præcordiorum, cardialgiæ, aſthmata, catarrhi ſuffocatiui, febres intermittentes, immo acutæ inflammatoriæ, vtrinque typi ordinarie anomali, cachexia, œdemata, anaſarca, deliria, conuulſiones, &c.

4. Scabies *ſuperficialis*, recenter per contagium communicata, melioris eſt curationis, quam *profunda*; quæ, vtpote per vniuerſam humorum maſſam diſſipata, maiorem expoſcit circumſpectionem.

5. Sic etiam ſcabies *chronica* difficilioris curæ eſt, quam *periodica*.

6. Vbi viſceris alicuius vitium concurrit, ibi triſtior eſt prognoſis.

7. Scabies *maligna*, vi ipſius vocis, maiorem inuoluit difficultatem; quod ſane experientia confirmatur, & ratione: indolis enim eſt fermentalis, & ita radices ſuas ægrius exſtirpari patitur.

8. Præcipue valde rebellis eſt ſcabies *ferina* ſeu ſcorbutica; v-

bi tamen notandum, quod vitæ genus & conditio maiorem difficultatem, quam ipſius morbi indoles, curæ adferat: pauperes enim, qui legitima tractatione carent, a ſcabie mali moris vtplurimum infeſtantur.

9. *Venerea* omni quidem iure ad ſcabiem malignam refertur, prognoſis autem illius multo benignior eſt: iuſta enim methodo tractata certius & citius, quam quæcumque fere alia ſcabies percuratur, & quando etiam recedit, minoris tamen eſt periculi.

10. Vbi autem intimior vlceratio iam inducta eſt, ibi maiores occurrunt difficultates.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. *Corruptio* humorum pro differentia ſpecierum eſt corrigenda.
   1) In ſcabie *benigna* corruptionem ſeroſo-lymphalem corrigunt:
      a) Alexipharmaco-diuretica, e. g. eſſent. alexipharm. *Stahlii*, pimpinell. alb. fumar. enulæ.
      b) Succinata, v. g. eſſent. ſuccini.
      c) Tinct. alcalin. e. g. antimon. tartari.
      d) Decocta lignorum, eſſent. lign. ſaſſafras.
      e) Abſorbentia ſalina, nempe ocul. cancr. conch. præparat. cum acido citri vel tartari ſaturat.
      f) *Acrimoniam* ſcabioſam ſpecifice inuertunt: ſulphur cum nitro, & arcan. duplicat. balſam. ſulph. cum oleo amygdalar. dulc. tinctur. ſulphur. antimon. crud. gr. V. VI.
      g) *Externe* abſtergunt & ſpecifice corrigunt:
         α) Vnguenta *mercurialia*, e. g.
            Recip. mercur. viu. vnc. ſemis.
            ſaturni drach. II. fiat amalgama, terr. tripoli drach. I. l. a. cum vnguent. roſar. ſubigantur.
         β) Lixiuia ſulphurata.
         γ) In *ſicca* ſcabie magis locum habent balnea abſtergentia

gentia ex rad. bardan. oxylapath. fontibus mineralibus:

Item ex lixiu. ſulphuris cum calce viva parata.

2) In ſcabie *maligna*, & quidem

a) *Ferina*.

α) *Interne* conducunt ſucci recentes antiſcorbuticorum, quorum vſus per aliquod tempus continuandus eſt; item eſſent. ſcord. fumar. cum ſpiritu cochlear. parat.

β) *Externe* mercurialia & balnea abſtergentia pariter locum habent. Præter ea mundificandi ſcopo commendatur ſuccus vel decoctum tabaci, ad conſolidationem autem oleum ouorum, myrrhæ per deliquium, hyperic. *Ardorem* vero mitigat camphora, emplaſtr. de ſpermate ranarum.

b) *Venerea*.

α) *Interne* conueniunt antiuenerea illa remedia, quæ tabula de lue venerea commendata ſunt, coniuncto regimine diapnoico continuato.

β) *Externe* vnguentum mercuriale, modo deſcriptum.

γ) In malo profundiore *ſaliuatio*.

2. Humores correcti ſunt *euacuandi*; id quod obtinetur

1) Per laxantia phlegmagoga, & in ſpecie mercurium dulcem.

2) Per blanda diaphoretica & diuretica.

B. *Methodus ſpecialis*.

1. In ſcabie *benigna*.

1) Sub *initium* curæ propinetur purgans aliquod mediocris efficaciæ, ad ſordes craſſiores, præcipue primarum viarum, eliminandas, e. g.

Recip. extract. panchymag. *Crollii*.
mercur. dulc. ana gr. VIII.
reſin. ialapp. gr. IV.
ol. anis. gutt. I. M. f. pilul. pro vna doſi adultis exhibendæ.

2) *Sequentibus* diebus ad correctionem humorum exhibeantur:

a) Mane, verſus prandium & cœnam mixtura quædam, ſanguinem mundificans, c. g.
Recip. eſſent. pimpinell. alb.
ſuccin.
ſcord. ana doſ. pro adult. gutt. 30 - 40.

b) Verſus ſomnum puluis quidam ſalino-abſorbens, cum antimoniato fixo coniunctus; cui etiam ſucceſſiue aliquid florum ſulphuris addatur.

3) Hæc quando per ſex circiter dies continuata ſunt, ſuperius purgans repetatur, & deinde corrigentia per aliquot dies de nouo propinentur &c.

4) Hac medicatione, per quatuordecim circiter dies patienter continuata, citra externorum remediorum vſum, ſcabies ſæpe profligatur.

5) Quando autem ſola *interna* non ſufficiunt, tum vnguentum aliquod mercuriale, vel alia remedia *externa*, ſuperius deſcripta, locum habent, e. g. veſperi ad piſi vel fabæ magnitudinem iuncturis, præcipue carpi, tarſi, tale vnguentum tepide illinatur, per 10 - 12. dies continuetur, & mane ſemper mediante ſapone abluatur, ſeruato vbique regimine temperato; vitando frigus, cibos ſalſos, & ſcalptionem, vtpote maiorem adfluxum & ardorem concitantem.

6) Sub vſu huius vnguenti laxatio per mercurium dulcem aliquoties readſumatur.

7) De reliquo eſſentia alexipharmaca, ſiue ſola, ſiue cum aliis conuenientibus remixta, ſemel; vel, ſi inſignia circa pectus aut abdomen incommoda ſentiantur, bis de die propinetur, coniunctis abſorbentibus fixis, etiam aliquoties per diem exhibendis, vitando ſulphurea & alia calidiora.

8) In *infantibus* autem, quibus vnguenta mercurialia, ob illorum incontinentiam, tuto adplicari non poſſunt, remedia interna tanto diutius propinanda ſunt; nempe bis per diem eſſent. alexipharmaca, ſubiuncto abſorbente aliquo fixo, & interdum laxante conveniente.

9) Ad

9) Ad pruritum mitigandum ſetarum modeſtus vſus conceditur.
10) In *receſſione* ſcabiei conueniunt:
a) Mercurius dulcis ad gr. IV - VIII. pro adulto, nempe non laxatiuo, ſed alterante ſcopo exhibendus.
b) Vel ſi non ad manus ſit, flores ſulphuris 4 - 6. gran. pro doſi, ad 8 - 10. dies continuando, ſatis faciunt. *Conf. cautel.*
c) Eſſentia alexipharmaca, coniuncto puluere ex arcano duplicato, antimon. diaphoret. conchis præparatis.
d) Vbi calor febrilis patientem iam occupauit, ibi loco ſulphuris nitrum adiiciatur.

2. In ſcabie *maligna*, & quidem
1) *Ferina:* hic remedia interna, ſub methodo generali commendata, exhibeantur, & per aliquod tempus illorum vſus continuetur; deinde etiam externa, ibidem laudata, in ſubſidium trahantur; cauendo, ne *ſolis* externis remediis malum repellatur. In ſtatu autem inueterato, vbi capilli iam excidunt, incurabilis vtplurimum eſt adfectus.
2) *Venerea:*
a) Interne mundificantia lignoſa præmittantur.
b) Externe tandem mercurialia ſubiungantur.
3) *Leproſa*, furfuracea: hæc ſimilis indolis eſt in fundamento generali cauſſalitatis & tractationis.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Scabies, quo magis ab *externa* contagii cauſſa originem duxit, eo citius & tutius ſpecifica mercurialia & ſulphurata poſſunt adplicari.
2. Quando autem *cacochymia* in cauſſis eſt, tum prius catharſi & mundificationi inſiſtendum.
3. Viſceris alicuius, e. g. hepatis, labes *obſtructoria*, quando in ſubiecto quodam, præcipue adultiore, concurrit, tum cura blande & lento gradu inſtituenda eſt. Conueniunt in tali caſu rad. cichorii, tarax. herb. hed. terreſtr. bellid. min. agrimon. pilul. *Beccheri.*

4. Me-

4. Methodo ſuperius præſcriptæ ſcabies ſimplex ordinarie intra duas, tres, aut ad ſummum, quatuor hebdomsdes cedit; illa autem methodus, quæ in *ſulphuris* interno vſu conſiſtit, communiter ad 5 - 6. hebdomades extenditur.

5. Scabies per ſulphuris vſum *externum*, vel alia adſtringentia repellentia, v. g. aquam exſtinctionis fabrorum, præſentiſſime quidem repelli, ſed non eadem velocitate iterum expelli poteſt. Quæ damna vero ex hac repulſione reſultent, ſub *prognoſi* indicauimus; in ſpecie ſulphurea in ſcabie venerea peſſima ſymptomata inducunt.

6. Quando autem expulſio illa per medicamina impetum facientia, & regimina ſudorifera, tentatur, tum exagitatio humorum inducitur, & grauia facile pericula ſuccedunt: hinc ſulphuris vſus internus, quam maxime etiam huic expulſioni inſeruire videatur, ad modum tamen modeſte adhibendus & cum puluere abſorbente coniungendus eſt.

7. Scabiei repulſio non facile timenda eſt ab aqua exſtinctionis calcis viuæ, niſi valde frigida corpori calenti adhibeatur. *Conf. diſſertat. D. D. Stahlii de adſtringentium canto vſu.*

8. Scabies *ſegnius* repulſa tumores œdematodes, immo, in ſeniore præſertim ætate, vniuerſales gignit, & quidem ſine omni veſtigio acrimoniæ ſalſo-rodentis; in quibus tumoribus ſulphur cum puluere abſorbente ter per diem exhibitum, bonum effectum præſtat. Mirabilis ſane eſt effectus, quem ſulphur exſerit: *externe* enim adhibitum ſcabiem & alia vlceroſa inquinamenta præſentiſſime repellit, licet in aliis adfectibus tam euidentem adſtringendi efficaciam non monſtret; immo ſi per vnctionem in exiguo tantum loco ſignum veluti datur, per totum habitum corporis effectus ſe diffundit; *interne*, quando adhibetur, contrarium quidem præſtat, expellendo nempe ad ſuperficiem, proportionem autem non ſeruat, expoſcit enim vſum continuum, notabilem inſuper quantitatem, non vbique ſecuram.

9. Su-

9. *Sudationes* in ſcabie minus conueniunt, niſi ad modum modeſte inſtituantur, perſpirabilitas tamen ſemper libera conſeruetur, præſertim ſub vſu vnguentorum mercurialium, alias nodi ſub brachiis facile proueniunt.

10. Omnia itaque calida, ſudorem fortius concitantia, improbantur: vnde etiam *lignoſa antiuenerea* nihil eximii præſtant, quibus potius præferuntur temperata alexipharmaco-diuretica, præcipue rad. pimpinellæ albæ.

11. Maxime omnium ſcabies in *ſenioribus* cautiſſime tractanda eſt, quia facile ſebres inflammatoriæ, vel tertianæ nothæ ſuccedunt; id quod etiam in pueris aut infantibus, febre tertiana notha infectis, quam non raro achores aut ſcabies præceſſerunt, attendendum eſt.

12. Longa autem euacuatio, præparatio & depuratio humorum, a veteribus commendata, non neceſſaria ſunt, quamquam ad diapnoën conſeruandam inſeruiant.

13. *Eſſentia myrrhæ* licet, præmiſſa diaphoreſi leniore, infantibus conueniat, feminis tamen inſignes ſanguinis turgefactiones facile concitare ſolet.

14. Acrimonia in vlcuſculis ſcabioſis quidem conceditur, falſum autem eſt, quod ab illa pruriginoſus ille ſenſus & ardor, vnice & abſolute dependeat, alias hæc incommoda ſemper deberent adeſſe, quæ tamen eo tantum tempore ſentiuntur, quo corpus vel a calefactione & expanſione humorum turgeſcit, vel aura frigida cito illi admittitur.

15. Hæ circumſtantiæ ſatis demonſtrant, ſenſum hunc, re vera fremebundum & ſubtiliſſime tremulum, a tonico ſpaſtica ſubtili criſpatura, & vibratili motitatione tenerrimarum fibrarum dependere, & acrimoniam eſſe potius effectum illius cauſſæ antecedentis.

16. Quæ obſeruatio hunc vſum exhibet, ne efficaciæ *abſorbentium* nimium tribuamus: horum enim vſu nulla ſcabiei cura abſoluitur, abuſu autem primæ viæ onerantur, mucus incraſſatur, & obſtructiones augentur.

17. In ſcabie *ſicca* loco eſſentiarum in cholericis commendantur ſucci vel decocta herbarum, cum decocto hordei, vel alia

humectantia, gelatinoſa, qua ratione debilitati ſimul occurritur.

18. Succulenti, ſcarificationibus adſueti; aut eryſipelaceis commotionibus vexati, ſi in ſcabioſas impuritates incidant, ſubleuantur ſæpe ſcarificatione.

19. Materiæ ad modum ſalinæ & fermenteſcentes ſcabiem corpori conciliare deprehenduntur, e. g. ſuccus betulæ, maiore quantitate hauſtus, quam commode iterum poteſt euacuari; item thermæ *Wolckenſteinenſes*, das Wieſen-Baad, corporibus, in primis floridis, ſcabiem inducere ſolent: vnde fermentalis ſcabiei indoles & contagii promtitudo concluditur.

20. Scabies in *lue venerea* & *ſcorbuto* eſt tantum ſymptoma quoddam, accidentaliter concitatum; nam mille ſcorbutici, vel lue gallica correpti, occurrunt, vbi nullus ſcabiem vniuerſalem experitur, bene vero, ſi materia illa ad ſuperficiem quidem propulſa, ſed non expulſa ſit, vnde ibi demum vlceroſam talem ſubit curruptelam.

21. Immo ipſa *lepra* non eſt ipſe morbus, ſed effectus vlterior morbi cuiusdam; quod monſtrat dyſcraſia ſanguinis leproſorum.

22. Vera *mercurii* indoles parum perſpecta eſt, vnde etiam ab eius efficacia, quam in ſcabie exſerit, nullus aditus patet, ad definiendam materialem craſin ſcabioſæ corruptelæ.

23. Paucis: Scabies *ſimplex* conſtanter tollitur
1) tranſpiratione moderata.
2) Mercurio moderate & minore doſi interne & externe adhibito.
3) Sulphuris vſu interno, vix vnquam externo.

24. In ſcabie autem magis *refractaria* mercurii dulcis duo grana cum puluere abſorbente exhibeantur, & per quatuordecim dies continuentur, & quidem cum hac diſcretione, vt iis, qui domi ſe continere poſſunt, mane, aliis autem verſus ſomnum, illa doſis propinetur. Sic ſenſim euaneſcit ſcabies, & hæc methodus etiam in *venerea* locum habet.

TAB.

TABVLA XCI.
DE
SCORBVTO.

I. DEFINITIO.

Scorbutus eſt corruptio lymphatico ſanguinea, ſemiputredinoſa, a peculiari humorum dyſcraſia, ſiue vniuerſali, ſiue magis particulari, originem ducens; ad quam corrigendam, & impeditum ſanguinis curſum facilitandum, varii motus diſcuſſorii preſſorii, ſpaſtici a natura inſtituuntur. Deriuatur a *Vandalorum Scoorboyck*, morbum abdominis ſignificans; qua incongrua adplicatione, infra dicetur.

II. *DIFFERENTIA.*

Scorbutus differt

1. a *malo hypochondriaco* & *melancholico*; ad quam confuſionem euitandam ſequentia notentur:

1) Dolores *ſpaſtici* vtrique quidem adfectui communes ſunt, ſed in *ſcorbuto* ſpaſmi aliquo modo phyſicam etiam habent rationem, nempe acriores humores; in malo autem *hypochondriaco* oriuntur illi prorſus a morali intentione, expellendi, propellendi, diſcutiendi, humores.

2) In *ſcorbuto* ſanguis, ſtricte dictus, eſt grumoſus, & cum parte ſeroſo-lymphatica non ſufficienter ſubactus; in *hypochondriaco* autem malo humores ſimplici magis ſpiſſitudine peccant, & gelatinoſam facile ſubſiſtentiam ſubeunt.

3) *Corruptiones* ex ſtaſi hypochondriaca magis ſimplices ſunt, in ſcorbutica autem corruptione vlcera maligna & fœtida proueniunt.

4) Ob hanc putrilaginoſam corruptionem ſcorbutici defectiones virium, horrores, trepidationes naturæ, ad lipothy-

pothymiam vſque, experiuntur, quæ omnia in ſtatu hypochondriaco non æque occurrunt, ſi hyſtericas ſuffocationes excipiamus.

5) Quando ſcorbutus cum malo hypochondriaco omnino conſpirat, tum indolem ſuam contagioſam non exſerit, vti facit ſibi ſoli relictus.

2. A *lue venerea*; quæ differentia, quando non obſeruatur, incredibile damnum producit, vti ſub *cautelis* audiemus. Hinc ſigna ſcorbuti cum ſignis luis venereæ omni attentione ſunt conferenda; quorum euidentiſſima, quæ pro cynoſura eſſe poſſunt, explicabimus:

1) *Scorbutus* ſpontaneo prouentu ſæpius generatur, non tam inſigniter contagioſus eſt, & contagium ipſius communiter per os, numquam autem per genitalia, propagatur; *lues* autem *venerea* non niſi contagio exoritur, quod contagium ſcorbutico longe ferocius eſt, & genitalibus potiſſimum in alia ſubiecta transfertur.

2) *Scorbutus* gingiuas magis occupat, & dentes reddit carioſos; *lues* autem *venerea* tonſillas potius, vuulam, infundibulum, nares, oſſa palati, vlceroſo ardore, adroſione, eroſione, promte & potenter corripit.

3) *Scorbutus* vlcera ſanguinolenta, ichoroſa, leniter manantia, *lues* autem *venerea* cruſtoſa, glutinoſa, ſiccam eſcharam formantia, gignit; *illa* quidem fœtida, *hæc* vero nauſeoſa, & ſitulentum nidorem ſpirantia.

4) *Scorbutus* maculas, *lues venerea* collectiones nodoſas producit.

5) *Scorbutus* dolores habet acutiores, æſtuoſos, tranſitorios & remittentes, *lues* autem *venerea* rodentes, morſicantes, terebrantes, ſtatarios, & licet per diem miteſcant, noctu tanto magis exacerbantur.

6) *Scorbutici*, lecto ſuccumbentes, ſat bene ſe habent, *lue* autem *venerea* correpti incrementum dolorum inde perſentiſcunt.

7) *Scorbutus* conſpirat plurimum cum pathematibus viſcerum, præcipue abdominalium, *lues* autem *venerea* exte-

exteriores corporis partes magis infeſtat, circa interiores autem vix effatu dignas moleſtias producit.

8) *Scorbutici*, in ſtatu mediocri adhuc conſtituti, motum corporis poſſunt perferre, *lue venerea* correpti, incommoda inde ſentiunt.

9) Vrina *ſcorbuticorum*, ſiue tenuis, ſiue craſſa exſiſtat, eſt colorata, in *lue* autem *venerea* minus colorata, ſubturbida, ſedimento tenace, mucido, & grandinoſo quaſi, conſpicua.

3. *Maculæ* ſcorbuticæ differunt a maculis illis latis & diffuſis flauo-fuſcis, quas vulgo Leber-Flecken adpellant: hæ enim in partibus magis ſolidis hærent, & per fluidas non oberrant, & licet prædiſpoſitionem ad ſcorbutum præbere videantur, verus tamen ſcorbutus haſce maculas non exhibet.

4. Sic & ſcorbuticæ maculæ a *lentiginibus*, Sommer-Flecken facile diſcerni poſſunt.

5. Ad differentiam etiam referri poteſt *ſcelotyrbe*, tamquam ſpecies ſcorbuti, vbi patientes de dolore medullæ oſſium conqueruntur, & ſenſim conſumuntur.

III. *SIGNA.*

1. Cum aliis morbis *communia:*

1) Inſolita, inſignis plane *laſſitudo*, & virium proſtratio.

2) *Dolores* modo grauatiui & obtuſi, modo acutiores, ſubtiles, æſtuoſi, tranſitorii tamen, vagi, volatici, per paroxyſmos quaſi recurrentes, & in artubus præcipue ſeſe exſerentes.

3) Nonnumquam plane arthriticæ indolis hi dolores reperiuntur, & frictioni per excutiam ad tempus cedunt.

2. *Specialia* & magis *propria:*

1) Magna propenſio ad vertigines ſyncopticas, atque ipſas lipothymias, & hoc quidem, quando erigere ſeſe in lecto, aut locum mutare volunt, parum autem ſentientes, ſi decubitum tranquillum patientes ſeruent.

2) Proximum pathema, & eſſentiale quaſi, conſtituunt *maculæ*, quæ ingraueſcente morbo, in artubus præcipue,

erumpunt: in cholericis roſei, in melancholicis autem liuido-fuſci coloris.

3) Hæ maculæ in *tibiis* non ſolum maiores, verum etiam cum duris tumoribus, diu tamen ſine ſpontanea corruptione permanentibus, adparent.

4) Coniunctis ordinarie anxietatibus præcordiorum, flatulentia, adpetitus proſtratione.

2. *Specialiſſima.*

1) *Stomacace*, ſeu gingiuarum eximia laxitas, promtiſſima illarum cruentatio, & ſucceſſiua vlceroſo-ſanioſa colliquatio; quæ vicinas etiam, præcipue oris interni partes, tamquam proximas, tentat, ſed tantum anteriores; poſteriores autem, nempe fauces, tonſillæ, vuula, infundibulum in lue venerea, non vero in ſcorbuto infeſtantur.

2) *Stomacace* autem eſt partim *concomitans* ſcorbuti ſymptoma, partim *antecedens*, & ſic diſpoſitio proxima ad eumdem.

3) Qui ſtomacace laborant, ieiuni ſputatores obſeruantur, & intus labiorum vlcuſcula ipſis erumpunt.

4) Dentes denudantur, liueſcunt, carioſi redduntur, cui ſtatui vacillatio & euulſio dentium accedit; immo ipſa ſæpe maxilla carie infeſtatur.

5) *Lingua* & *fauces* anginode æſtu obſidentur.

6) Graueolet *anhelitus* & fœtet *ſaliua.*

7) *Vlcera* aliquando format ſcorbutus, præcipue circa os externum, fœtida, ſanguinolenta, ichoroſa, liueſcentia, nigricantia, tenuiter manantia.

8) *Vrina* eſt tenuis, ſimulque colorata, vel, ſi craſſa adpareat, fuſca magis, nigricans, fortiorem odorem ſpirans.

9) *Excrementa alui* ſunt tenuia, tincta, nigricantia, fœtida, interdum autem aluus plane adſtricta eſt.

10) Quidquid interdum *euomunt*, ad modum tenax obſeruatur.

11) Exſpuunt aliquando materiam, mediante tuſſi, viſcoſam, nigricantem, ſubcruentam.

12) *Sanguis*, per venæ ſectionem emiſſus, de dyſcraſia humorum

rum teſtatur: ſerum enim ſuperſtans, loturæ carnium ſimile eſt, & rubicunda portio in fundo coagulata ac viſcida adparet.

13) Concurrunt interdum hypochondriaca pathemata, qui ſtatus mixtus curam notabiliter reddit difficiliorem.

14) Ira & terrore facile ſcorbutici percelluntur, immo tam mirificas *animi* & *corporis* commotiones ſubinde incurrunt, vt faſcinationis ſuſpicio apud imperitos foueatur.

15) *Arthritici dolores*, quando concurrunt, ambulant hinc inde, per partem in partem.

16) *Motus febriles*, ſi accedant, nullum ſeruant typum.

17) *Paralyſes* etiam *particulares*, *ſpuriæ* contracturæ, ariduræ, tumores œdematoſi, hydropici, adfectibus ſcorbuticis nonnumquam ſe iungunt.

18) Aliquando narium *hæmorrhagias* experiuntur, quibus per adſtringentia ſedatis vehementes ſpaſtici dolores ſuccedunt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Scorbutus poſterioribus demum ſeculis ad nos peruenit, ab illo nempe tempore, quo aromata in Germaniam transportata, & ad exceſſum vſurpata ſunt.
2. Occupat communiter ætatem *iuuenilem* & *ſenilem*, non æque iuniorem, niſi a cauſſis externis manifeſtis.
3. *Deſides*, torpidos, & vitæ ſedentariæ deditos.
4. Præcipue populos ſeptentrionales in *maritimis* locis, immo etiam meridionales iſtos, qui maribus, vel ipſi oceano vicini ſunt.
5. Aliquando etiam *hypochondriacos*, in primis quando ſudationibus intempeſtiuis tractantur, item *quartanarios*.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa materialis *proxima* eſt grumoſitas ſeu coagulatio ſanguinis ſtricte dicti, cum reliquis humoribus non decenter mixti & ſubagitati.
2. Vnde motus ſanguinis progreſſiuus per ſubtiles meatus impeditur; id quod anſam præbet ſtagnationibus, ſtaſibus, corru-

corruptionibus ſanguinearum grumoſarum particularum.

3. Cauſſa *formalis* eſt conamen naturæ, per motus varios ſpaſticos, tenſorios, preſſorios, hanc corruptionem præoccupare: dolores enim illi, qui aliquo modo etiam phyſice ab acribus humoribus fouentur, tantæ conſiderationis non ſunt, vt hinc ad ætiologiam vulgarem, nempe acrimoniam ſalinam, ſcorbuticam, ſtimulantem, vellicantem, rodentem, vrentem, excurrere neceſſe habeamus; cum primis quia acrimonia & ſpiſſitudo humorum non æque in vno ſubiecto conueniunt: acria enim ſunt incidentia, & hinc ſcorbutici coaguli remedia obſeruantur.

4. Cauſſæ *occaſionales*, quæ humores ad hanc coagulationem & ſpiſſitudinem disponunt, ſunt ſequentes:

1) Aër frigido-humidus, rarius calido-humidus, & ſalſis inquinationibus refertus.

2) Habitatio humido-frigida.

3) Diæta craſſa, ſalſa, e. g. caſeus, piſces, caro fumo indurata; ſic etiam diæta acida, humoribus inſpiſſandis & coagulandis apta, præcipue quando accedit abuſus aromatum, & ſpirituoſorum, per quem nimia commotio in ſpiſſo tali ſanguine excitatur.

4) Defectus motus voluntarii, & inde reſultans plethora, prima ſcorbuti fundamenta ponunt: vnde ipſi nautæ longe rarius a ſcorbuto infeſtantur, quam reliqui in nauibus otioſi.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Scorbutus, quo magis recens eſt, eo facilius tollitur; &, licet natura ſubinde ſatis trepidet, facile tamen iterum ſe colligit, præcipue ſi iuſta methodo incedatur.

2. Præualeſcens autem & inueteratus ſcorbutus, eſt malum ad modum contumax & diuturnum.

3. Scorbutus per contagium communicatus, ſi mature illi occurratur, facilius cedit, quam ſi ex corrupta ſanguinis maſſa propullulet.

4. Quo magis vitæ genus laborioſum eſt, eo felicius & citius hoc malum ſuperatur.

5. Vbi

5. Vbi viſcerum obſtipationes concurrunt, ibi reſtitutio in integrum non ita facile exſpectanda eſt.

6. Scorbutus, ſi cum malo hypochondriaco conſpiret, hoc ſublato, tollitur.

7. Quando malum ab aëre impuro, humido-frigido, exortum eſt & fouetur, tum non ita promte exſtirpatur: facile enim a fermentali quaſi inquinamento, quod in humoribus remanet, recrudeſcit. Hinc, niſi per longinquam curam correctoriam, & diætæ mutationem, tota ſanguinis maſſa alteretur, malum difficulter eradicatur.

8. Symptomata tamen ita ſæpe tolerabilia ſunt, vt, excepta dentium & gingiuarum læſione, reliqua vitalitatis munia ſatis integra perſiſtant.

9. Scorbutici iuuenes, quibus maculæ rubentes hinc inde in corpore erumpunt, pulmonum eroſionibus facile obnoxii obſeruantur, & ita vix vmquam ſenium attingunt.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. In *diſpoſitione* tantum ſcorbutica, ſeu *incipiente* adhuc ſcorbuto.

1. *Reſolutio* ſanguinis per generaliora catarrhalia, quæ humores ſpiſſos & viſcidos incidunt, intendatur, ac illorum vſus per aliquod tempus continuetur. Talia ſunt: rad. pimpinell. alb. helen. ari, dictam. alb. valerian. vincetox. petaſitid. imperator. herb. abſinth. abrotan. centaur. min. fumar. in forma eſſentiæ, extracti, infuſi.

2. Coniungatur potus ſufficiens, & adſiduus corporis motus.

3. In caſu *mixto*, vel adhuc dubio, nempe in concurſu luis venereæ, tincturæ alcalinæ, item temperata illa radix ſarſaparillæ, eſſent. pimpinell. alb. ſuccini, in vſum trahantur, & omni cautela adfectus talis mixtus tractetur, abſtrahendo a fortioribus commotionibus & remediis vehementibus.

B. *In vero ſcorbuto.*

1. Hic præmittantur generaliora, modo commendata, & lenis tranſpiratio ſemper conſeruetur.

2. Deinde ſpecialia antiſcorbutica, quæ ſanguinem grumoſum attenuant & corrigunt, adhibeantur: progredien-

do a mitioribus ad acriora, niſi forſan neceſſitas cunctare interdicat, v. g.

1) In *ſanguineo-cholericis* temperatiora & acidula conducunt, nempe acetoſa, acetoſella, ſuccus citri, ribium, berberum, &c.

2) In *phlegmaticis* magis proſunt acriora & penetrantiora: cochlear. naſturtiorum genera, raphanacea, raphanus niger, hortenſis, armoracia, ſinapi, cepæ, allium, quod fortius eſt.

3) *Melancholicis*, vt & phlegmaticis, conueniunt magis amara, ſcilicet beccabunga, fumaria, trifolium fibrinum, chelidon. min. flores acaciæ recentes, ſedum minus, rad. cichor. herb. chærefol.

4) Ex his omnibus ſuccus recens efficaciſſimus eſt, deinde infuſa cum recentibus herbis parata, & amara etiam in extractis.

3. Continuentur hæc remedia per aliquod tempus, immo ordinarium cibum ingrediantur, e. g. lactucarum, embammatum, ſuccorum, iuſculorum forma.

4. Aluus per *laxantium* leniorum interpoſitionem aperta ſervetur. Hic conueniunt laxantia cum epicraſi, nempe cum antiſcorbuticis conuenienter maritata. *Paracelſus* commendat ſaniculam, pyrolam, centaurium minus. Magis autem vſum habent laxationes in ſcorbuto cum malo hypochondriaco complicato.

5. Lenia etiam *diuretica*, quæ humores corrigunt, & ſerum per vrinarias vias eliminant, antiſcorbuticis coniungantur; quo nomine laudantur ſalia media, tartar. vitriolar. arcan. duplicat. arcan. tartari, tartarus tartariſatus, qui ſimul aluum leniter abſtergit, nitrum antimoniatum, immo nitrum ipſum egregie conducit, inſpiſſando nempe ſerum ichoroſum, & euacuando illud per vrinam.

6. Vbi *æſtus* febriles concurrunt, ibi nitrum cnm præcipitantibus marinis, ocul. cancr. conch. præparat. matr. perlar. exhibeatur.

7. In *ſtomacace* conducunt:

1) *Interne* ſupra dicta, præcipue ſucci recenter expreſſi, cochle-

cochlear. cum beccabunga, vel naſturt. cum acetoſ. item lapathum paluſtre, quod pro veterum *herba Britannica* habetur, maſticata, immo deglutita. De hac herba Britannica legi meretur curioſus *Muntingii* tractatus.

2) *Externe*: balſamica, mundificantia, ſubadſtringentia & tonica, eſſent. ſuccin. myrrh. item myrrha in ſubſtantia, ſang. dracon. cum tinct. gummi laccæ, ſpirit. ſalis dulcis, mel roſatum, rad. biſtort. tormentill. herb. auricul. muris, plantag. ceruicar. acidum citri; alumen vſtum & crudum cum gargariſmatibus. item aqua prunellæ, ſaluiæ, pyrolæ, e. g.

Recip. eſſent. myrrh. drach. III.
ſuccin. drach. II.
tinct. gummi laccæ.
ſang dracon. ana drach. I.
ſpirit. cochlear. vnc. ſemis M. pro collutione & abſterſione gingiuarum.

8. *Maculæ*, ſi præſto ſint, non reprimantur, ſed diſcutiantur:

1) *Interne* per lenem tranſpirationem, eſſent. alexipharm. catarrhalia lignoſa, maxime per eſſent. ligni ſaſſafras, item per nitroſa.

2) *Externe* per ſpiritum vini camphoratum, ſpiritum formicarum volatilem.

9. *Hæmorrhagiæ* narium, quando accidunt, moderantur

1) per temperantia, nitroſa, & lubricantia ex decocto auenaceo cum nitro, item per emulſiua.

2) per tonica coralliata, gemmata, lenia anodyna, e. g. corall. præparat. ſpec. de hyacintho, M. P. de cynogloſ.

3) per externa reuellentia, nempe clyſteres, frictiones.

10. Tandem, correctione ſatis peracta, & conſumto maxime morbi impetu, tonus partium roboretur; in quem finem laudantur

1) *Martialia*: tinct. vitriol. martis *Ludouici*, tinct. martis cydoniata *Zwelferi* &c.

2) *Salia volatilia* cum alcalibus fixis coniuncta, e. g. mixtura tonico-neruina *Stahlii*, quæ ſimul reſolutorium

ſpiſſorum humorum edit effectum, & etiam in aliis cacochymicis vlceroſis adfectibus vſum habet. Miſceantur autem part. II. tinctur. alcalinæ cum part. I. ſpiritus C. C.

11. Et quoniam ſcorbutus natales ſuos plurimum debet plethoræ, neceſſarium eſt, vt præſeruandi ſcopo venæ ſectiones circa æquinoctia inſtituantur.

12. De reliquo autem *aër* humido-frigidus, fuliginoſus, vbi fieri poteſt, in calidum, ſiccum & purum mutetur: vitando diætam craſſam & ſalſam, & adhibendo condimenta reſoluentia, nempe ſinap. armorac. cepas, zingib. pip. allium, ſed moderate.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Antiquorum *cacochymia*, & modernorum *ſcorbutus* æqualia habent fata, nam nomen ſuum in omnibus illis adfectibus dare debent, vbi cauſſæ morborum & ſymptomatum nullo alio vocabulo exprimi poſſunt, & ſic tamquam aſylum ignorantiæ hæc nomina conſideranda veniunt.

2. Vandalorum quidem *ſcoorboyck* habet adhuc denominationem alicuius morbi, nempe abdominis, ſed nomen latinum, inde mutuatum, *ſcorbutus* ſcilicet, nihil aliud quam ſtatum morboſum in genere ſignificat, & idem eſt, ac ſi diceres: der Patient iſt kranck. Hoc veriſſimum eſt, ſcorbutum apud nos quidem communiſſime falſo accuſari.

3. Confuſio *ſcorbuti* & *luis veneræ* quouis modo caueatur: nam error hic ingentia damna inducere valet, e. g.

1) *Antiſcorbutica acriera* magis adhuc exagitant & corrumpunt ſalinas ſeri corruptiones, in malo venereo præſentes.

2) Scorbutus non admittit fortiora abſtergentia & colliquantia, ſed temperantia, & leniter refrigerantia expoſcit; quorum omnium contrarium in malo gallico obſeruatur: in hoc enim temperantia & refrigerantia nocent, & ſine acrioribus abſtergentibus & colliquantibus nil obtinetur.

3) *Mercurialia*, ſi in ſcorbuto ad *ſaliuationem* adhibentur, emergunt inde ſtaſes, inflationes, inflammationes, putredi-

tredinoſo-corroſiuæ plane anomalæ vlcerationes; quibus noxiis effectibus vix tempeſtiuum auxilium adhiberi poteſt, quin os aut reliquum vultum deformatum relinquant, vel penitus patientem iugulent.

4) Immo mercurialia, quæ tantum ad laxandi ſcopum in ſcorbuto propinantur, dentium lapſum tanto citius promouent, & quia totum corporis ſyſtema penetrant, nullam autem directam efficaciam in ſanguinem congrumatum exſerunt, in ſcorbuto, tamquam noxia, prorſus reiiciuntur.

4. Vbi autem *lues venerea* complicata eſt cum ſcorbuto, *hic*, niſi ſummo gradu conſtitutus, quaſi prætermitti, & *illa* magis in tractatione reſpici debet; ſubleuant autem *vtrumque* malum remedia ſub methodo litt. A. num. 3. commendata.

5. *Correctio* ſanguinis congrumati omnino præmitti debet *evacuationi*, & ſane in ſcorbuto methodus placida, ſucceſſiua, ac continua, quæ magis ad exitum humores *diſponit*, quam *ſtimulat*, maxime neceſſaria eſt: vnde fugiantur in paroxyſmo *purgantia*, *vomitoria*, quæ hyperemeſes facile inducunt, *ſudationes*, *venæ ſectiones*, quæ vagas translationes & plurimas turbas excitant.

6. In ſpecie *regimen* ſudoriferum coactum in ſcorbuto creat anxietates, palpitationes, cephalalgias exæſtuoſiſſimas: ſudor enim in quibusdam ſcorbuticis difficulter ſuccedit, & licet in aliis promte & affatim ſuccedere ſoleat, aquoſa tamen hæc excretio nihil utilitatis adfert: vtiliores ſunt *fomentationes*, balnea ex aqua dulci, ad ſummam autem rei nihil faciunt.

7. *Vomitus* ſponte interdum euenit ſcorbuticis, qua euacuatione fruſta quaſi ſemi-ſicci glutinis, quæ vix pedibus conteri poſſunt, ſubinde reiiciuntur, *arte* autem hunc vomitum promouere non æque integrum eſt, præſtat potius viſcidam illam materiam per ſalina media præparare, & euacuationem naturæ commendare.

8. Spontaneæ *diarrhææ* cauto moderamine indigent: quando enim per adſtringentia improuide cohibentur, cardial-

 gia,

gia, anxietas, infarctus lienis, tormina, inflatio abdominis, colica conuulſiua, ſuccedunt.

9. Sic etiam *hæmorrhagiæ* narium, per talia incongrua remedia cohibitæ, varia incommoda inferunt.

10. Idem ſentiendum eſt de *macularum* repulſione; quæ vehementes anxietates tam præſentius inducit, quam eruptio illarum easdem ſoluere obſeruatur.

11. Calida acria ſulphurea non ita efficaciter corrigunt, ſed, ſulphuream ſolum ſanguinis partem adgrediendo, maculas augent, & hæmorrhagias narium enormes, dolores capitis arthriticos, febres, anxietates, inflationes lienis &c. producunt.

12. *Anodyna* vires & adpetitum magis proſternunt, vertiginem cauſſantur, excretiones ſupprimunt, & poſt exiguum tantum leuamen dolores grauiores inuitant.

13. *Lipothymiæ* ſcorbuticæ per aquas cephalicas ſpirituoſas, hitzige Schlag-Waſſer, ſtatim occurrere, & hac ratione ſanguinem concitare, tanto magis improbatur, quo minus periculum adfectus tales lipothymici inuoluunt.

14. Vti breuis medicatio ſcorbutum non facile ſuperat, ſic etiam a continuo remediorum vſu abſtinendum eſt: facile enim medicamentis ita adſueſcunt ſcorbutici, vt nullas amplius ab illis alterationes, ſed grauia potius ſymptomata experiantur.

15. Inter antiſcorbutica *ſedum vermiculare* ſpecificum emeticum prædicatur, de quo notatu digna obſeruatio actis N. C. inſerta eſt, quod ſcilicet in expeditione Danica multi per illud, in forma decocti exhibitum, a *paralyſi ſcorbutica* reſtituti ſint, euacuato per vomitum muco ad modum viſcido.

16. *Cochlearia*, in tota ſubſtantia adſumta, præſentaneum ſcorbuti leuamen adfert; *Spiritus* autem cochleariæ, cum regimine ſudorifero vſurpatus, concitat facile ſanguinem, infert anxietatem, æſtuoſam cephalalgiam, & maculas nimium expellit: vnde ſane *ſyrupus ſcelotyrbicus Foreſti* ex cochlear. & beccabung. paratus, longe tutior & efficacior

cior eſt, quam talia ſpirituoſa. In ſtomacace autem externe locum habet ſpiritus cochleariæ.

17. *Trifolium fibrinum*, quod *Simon Pauli* in ſcorbuto magnopere commendat, licet in forma decocti multas ſanguinis commotiones, & pathemata hypochondriaca torminoſa concitet, laude tamen ſua non prorſus priuandum eſt, modo prouide, moderate, in ſubſtantia, ſucco, aut infuſo, adhibeatur.

18. *Aromata*, modice vſurpata, plurimum valent ad ſcorbuti energiam præoccupandam & reſoluendam; quo nomine zingiber & piper pro condimento in cibis bene ſe gerunt, licet enim acria ſint, ſanguinem tamen non ita commouere obſeruantur: ab vſu autem reliquorum aromatum acriorum, orgaſmum facile iaducentium, cavendum eſt.

19 *Armoraciæ* radix recens, aceto imbuta, coctæ præferenda eſt: hæc enim omnem fere acrimoniam amittit. Idem contingit in *cepis*, aqua feruida imbutis, aut cum butyro frixis: vnde exiguum poſt ea præſtant effectum.

20. *Nitrum*, moderate exhibitum, in ſcorbuto, præcipue recentiore, eximium habet vſum, minuit enim acrimoniam humorum.

21. Si vitioſa ſcorbutica humorum craſis a prægreſſis morbis reſidua fuerit, præſtat materiæ malignæ percurationem abſoluere, e. g. vbi reliquiæ a variolis reſtant, ibi eſſentia pimpinellæ albæ magni facienda eſt, quæ etiam grauia incommoda, ab eiusmodi decubitibus iam inducta, profligit.

22. In aliis autem febrilibus reliquiis eſſent. alexiph. *Stablii*, per octo circiter dies continuata, certiſſimum ad plenariam reſtitutionem edere ſolet effectum.

23. In *ſtomacace* reliquis mundificantibus commode, non tamen perpetuo, admiſcetur *aluminis vſti* momentum, ſi nempe vlceratio quædam fungoſa ſubſit; quo caſu *oleum* etiam *philoſophorum*, & *ceræ* non inefficax eſt, modo recte tractetur.

24. *Alu-*

24. *Alumen* autem *crudum*, adſtringendi ſcopo, gargariſmatibus additur.

25. *Spiritus vitrioli* non prorſus quidem reiicitur, quia dentibus non adeo infeſtus eſt, quam *ſpiritus nitri* & *ſalis*, tutior tamen eſt *acetoſitas citri*, moderate vſurpata.

26. *Tabaci* ſuccus, decoctum, immo, quibus non aduerſatur, maſticatio, traumaticum exhibet effectum.

27. Robuſtiores in nauigationibus, quamdiu cepis, & in primis allio potiuntur, ac laborem perferunt, ſiue prorſus liberi manent a ſcorbuto, ſiue ſub ipſo a talibus ingens ſolatium experiuntur.

28. Et ſane prudens moderamen & continuatio motuum voluntariorum longe efficacius corrigunt, quam quælibet optima medicamenta, excepto illo caſu, vbi gingiuarum & aliarum partium vlceratio concurrit. *Conf. diſſertat. D. D. Stahlii de motus voluntarii vſu medico.*

TABVLA XCII.

DE FLVORE ALBO.

I. DEFINITIO.

Fluor albus eſt excretio materiæ mucidæ, plus vel minus corruptæ, in ſexu feminino per vaginam vteri contingens, & non raro certas periodos obſeruans.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Fluor albus diuiditur in *benignum* & *malignum* ſeu *venereum*; quam differentiam *ſigna* ſubſequentia accuratius indicabunt.

2. Differt fluor albus a malo illo refractario, nempe *vlceratione* vteri interna, vbi ichor & ſemi-purulenta materia excernitur, & quidem perpetuo, ſine periodo, concurrenti-

rentibus profundis in inguine ardoribus, totum ſæpius crus eiusdem lateris in conſenſum trahentibus, accedente etiam febre hectica cum corporis extenuatione; quale quid in fluore albo non obſeruatur: & licet in *venereo* etiam aliquid vlceroſi ſine dubio occurrat, hoc tamen non in ipſo vtero, ſed illius vagina, circa glandulas proſtatas, ſeu collum veſicæ quærendum eſt.

III. *SIGNA.*

A. *Benigni.*

1. Excernitur per vaginam vteri materia ſimpliciter albuginea & quaſi limpida.
2. Quæ materia per ſe nequaquam lædit vel adrodit; quando autem ſub labore corporis genitalia atteruntur, fluxus non ſolum copioſius ſuccedere ſolet, ſed etiam aliquando ſub hoc attritu partes læduntur.
3. Adfligit hæc excretio vel continuo, vel plerumque ſtatis magis temporibus, idque menſium præcipue periodo, ita vt paullo ante vel poſt illos erumpat, vel, ceſſantibus menſibus, eorum tempora occupet.
4. Patiuntur ægrotæ, inſtantibus menſibus, modo circa lumbos & os ſacrum, modo circa ſinum, dolores vrentes, tendentes, & quaſi rumpentes, de reliquo autem laſſitudinem artuum accuſant.
5. Durat ſub his circumſtantiis menſium fluxus communiter per pauciores dies, cui immediate ſuccedit hic fluor albus, prioribus diebus copioſius, poſterioribus autem paullo remiſſius, donec ſenſim iterum ceſſet.

B. *Maligni* ſeu *venerei.*

1. Materia, quæ excernitur, eſt diſcolor, flaueſcens, virideſcens, ſanioſa, acris, adrodens, excorians, inflammans & exulcerans: tum orificium & labia pudendorum, tum contiguas interdum femoris regiones.
2. Quo diutius iam durauit, eo magis diſcolor & ſqualidus faciei adſpectus, cum liuido oculorum circuitu adparet.

3. Concurrit perpetua quaſi laſſitudo, & fatigatio totius corporis, præcipue regionis lumbaris, cum inſignis ſimul doloribus.
4. Cardialgiæ frequentes, quaſi ſuffocatiuæ.
5. Difficilis reſpiratio cum palpitatione cordis.
6. Vniuerſi habitus corporis leucophlegmaticus ſtatus, aliquando etiam œdemata pedum.
7. Febres lentæ, & plerumque anomalæ.
8. Fluor non periodicus, ſed magis continuus, aut valde vagus ac inconſtans, iuſtam contagii ſuſpicionem iniicit, & hinc pro maligno magis, quam benigno, reputandus eſt.

IV. *SVBIECTA.*

A. *Benigni.*

1. Euenit hic fluor illis familiariter feminis, quarum menſes non legitime & ſatis ordinate fluunt, familiariſſime autem, vbi prorſus iam ceſſarunt.
2. Accidit præcipue viduis, menſium facile turbas incurrentibus.
3. Rarius euenit *virginibus*, niſi temperamentum eminenter ſit phlegmaticum, vel vbi vehementes pruritus venerei in illis obſeruantur.
4. In puerperis ſub finem fluxus lochialis eadem quidem materia excernitur, quæ autem pro negotio vteri depuratorio merito habetur.

B. *Maligni.*

Hic euenit illis, quæ vel ipſæ malo venereo infectæ ſunt, vel per commercium cum maritis ſuſpectis inquinantur.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima benigni* eſt ſpecialis congeſtio humorum mucido-feroſorum ad partes glanduloſas vteri: vnde tonus in hiſce partibus nimium relaxatur.
2. Cauſſæ magis *remotæ & occaſionales* ſunt:
   1) Temperamentum phlegmaticum.
   2) Status cacochymicus vniuerſi ſanguinis.
   3) Diæta craſſa, cruda & adpetitus incongruus, ad frigidos cibos magis excedens.

4) Diu-

4) Diuturna habitatio in loco & aëre humido-frigido.
5) Vita ſedentaria.
6) Frequens abortus.

3. Cauſſa *maligni* fluoris eſt inquinamentum ſeu infectio venerea, & ſic cum gonorrhœa virulenta multum habet conuenientiæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Fluor albus *benignus*, reſpectu ad curam, minime *benignus* eſt, ſed curatu difficillimus, & quo diutius inualuit, eo difficilius profligatur; id quod adeo verum eſt, vt, niſi vitæ genus mutetur, medicationi vulgo receptæ vix vmquam conſtanter cedat.

2. Quod ad reliquam autem ſui indolem attinet, ſatis *benigne* ſe gerit: ſunt enim feminæ multæ, quæ per plures annos, ad ſenectutem vsque, fluore hoc ſine notabili incommodo laborant; rarius etiam ita inualeſcit, vt inſigne corpori detrimentum inferat, præter adſpectum pallidum & tumidum, quem phlegmaticis inducit, ac artuum grauitatem.

3. Quando autem fluxus, ita adſuetus, vel ſponte ſubſidet, vel arte imperita cohibetur, grauia ordinarie pathemata ſuccedunt, præcipue dolores arthritici vehementes, anomali.

4. Fluor *malignus* aliquando citius adhuc, quam alter *benignus*, per antiuenerea, mundificantia, & denique ſiſtentia, ſuperatur; id quod probe notandum eſt.

5. *Malignus* tamen totam facile ſanguinis maſſam inquinamento ſuo occupat; & ſi ex contagio mariti natus ſit, prius non tollitur, quam hic reſtitutus eſt.

6. Quando per incongrua remedia cohibetur, grauiora adhuc ſymptomata, quam poſt *benigni* ſuppreſſionem, inducuntur: eueniunt enim varii decubitus helcodes, vlceroſi, ſcabioſi.

7. *Vterque* fluxus, præcipue autem *malignus*, vbi inualuit, feminas plerumque reddit ſteriles.

8. *Vterque* fluor, vti refractarius, ita, licet debita medicatione tollatur, ſæpe tamen per paroxyſmos quaſi redit, vt ter

vel quater cura repetenda veniat, eoque magis, quo diutivs fluxit, & quo ſeniora ſubiecta occupauit.

9. *Benignus* ille, qui cum negotio menſium conſpirat, non adeo magni momenti eſt, periculoſior autem, ſi menſes iam ceſſent, vbi adfluxus & effluxus materiæ viſcoſæ, acris, increbeſcere obſeruatur.

10. *Habitualis* eius modi decubitus impuritatum ſeroſarum anſam etiam ſubinde præbet, vt vterus, ob nimiam relaxationem, prolabatur.

11. De reliquo in gracilioribus hecticam cum tabeſcentia corporis, in habitioribus autem cachexiam, œdemata & hydropem, temporis ſucceſſu inducit.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

Vtrique fluori eamdem methodum & remedia adhibere velle, abſonum eſt: diuerſæ enim cauſſæ diuerſas expoſcunt medicationes.

1. *Methodus benigni.*

1) Vbi notabilis plethora concurrit, ibi corpus ad curam diſponatur venæ ſectione in pede, ne natura anſam ſumat ſanguinem in ſerum conuertere, & per hæc loca evacuare.

2) Deinde abſterſio materiæ & ſucceſſiua euacuatio inſtituatur per remedia vterina temperata, lenia emmenagoga & vterum mundificantia; qualia ſunt:

a) *Succinum*, cuius eſſentia omnibus aliis præfertur.

b) *Myrrha*, quæ moderatius exhibenda eſt.

c) *Terebinthina*, ſiue cocta ſiue cum maſtiche ſociata.

d) *Salina* digeſtiua, cum ipſo adeo *nitro*, cuius energia hic non reiicienda eſt.

e) *Radices*: pimpinell. alb. vincetox. helen. ari, imperat. leuiſtici.

f) Ex *herbis*: meliſſa & abrotan. vtpote notabiliter repurgans ac roborans.

g) *Gummi-reſinæ:* ammoniac. ſagapen. galban.

3) His abſtergentibus & præparantibus præmittantur & interponantur lenia laxantia, vbi conueniunt:

a) Pi-

a) Pilulæ *Stahlii* vel *Beccheri*, quibus cum eſſentia ſuccini coniunctis omne illud præſtatur, quod vix ab alio medicamento exſpectandum eſt.

b) Radix *bryoniæ* præ aliis ſimplicibus hic vſum habet, quando laxationes cum epicraſi inſtituuntur, vbi cum radicibus rhabarb. hellebor. nigr. & abſtergentibus modo commendatis, pro vino medicato commode præſcribitur.

4) Denique ſubiungantur *tonica*, quæ partes laxas & eneruatas roborent; in hunc finem laudantur:

a) Martialia probatiora, nempe tinct. mart. aperit. *Ludouici*, crocus martis antimoniat. *Stahlii.*

b) Neruina & aromatica, e. g. puleg. ſerpill. rosmarin. thym. origan. rad. cyper. rotund. coſt. ver. zedoar. lign. aloës, cort. citri, aurant. ex quibus infuſa vel decocta ad internum vſum, externe autem balnea præparari poſſunt.

2. *Methodus maligni.*

1) Primæ viæ repurgentur per mercur. dulc. cum ialapp. vel extract. panchymag. *Crollii* coniunctum.

2) Virus ſpecificum contagioſum inuertatur & expellatur per balſamica, abſtergentia, diuretica mitiora, e.g. fiat mixtura ex eſſent. ſuccin. myrrh. pimpinell. alb. tinct. antimonii tartariſat.

3) Moderatum regimen, ad debitam humorum craſin faciens, imponatur.

4) Tandem, correcta probe materia, *os ſepiæ*, ad remanentem fluxum coërcendum, in vſum vocetur; *conf. methodus tabulæ de gonorrhæa maligna*, cum qua fluor malignus, vti in cauſſa vlcerationis, ſic etiam medica tractatione prorſus conuenit.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Baglivius* libr. II. praxeos medicæ cap. VIII. iudicat, quod fluor albus habendus ſit *venereus*, ſi fluentibus menſibus proueniat, ſimplicem autem fluorem eſſe, qui tempore menſium pereat, & his deſinentibus reuertatur.

2. Morbus hic pertinax, etſi plane ſuperatus videatur, pro ge-

nio tamen ſuo nonnumquam recrudeſcit; hoc autem Medicum non deterreat, qui potius omni animo eamdem medicationis viam iterum ingrediatur, &, profligato malo, etiam præſeruando interdum medicamenta exhibeat.

3. Illud autem certum eſt, quod ſub optima etiam methodo nihil ſtabile obtineatur, niſi vita per matrimonium & imprægnationem, vel etiam neglectis libidinoſis cogitationibus, in integrum mutetur, aut recens ad modum malum ſit, aut denique venerei quidquam ſub initium implicitum fuerit, vtpote a quo fluore facilius, quam a benigno, liberantur.

4. *Cantharidum* vſus longe hic nocentior eſt, quam in gonorrhœa: vnde *prouida* etiam illarum adplicatio vix non ſemper grauia mala inducit.

5. *Vrtica mortua* ſeu *galeopſis*, flore albo, a quibusdam pro ſpecifico laudatur, ſed ante, quam commendetur, vlterioribus experimentis ſubiicienda eſt, quia ab aliis fruſtra adhibita fuit. Vxor fide digna enarrauit mihi, quod ſe & duas ſorores a fluore albo liberaſſet per vſum *florum galeopſeos*, cum pauca portione florum alborum *ononydis*. Adſeuerauit intra quatuordecim dies vniuerſum malum fuiſſe ſublatum, licet in ſe per 5. annos & in ſororibus non minore tempore durauerit. Flores autem hoſce modo cum pane butyro illito largiter comediſſe, modo mediante ſpiritu frumenti extraxiſſe, edixit.

6. Nec *abrotanum*, licet notabiliter ad repurgationem & roborationem faciat, pro ſpecifico, cui fidere liceat, habendum eſt.

7. Ab *adſtringentibus*, niſi præmiſſis præmittendis, & tandem maxime opportune, immo moderate adhibendis, plane abſtinendum, & exoneratio potius adiuuanda eſt.

8. *Suffitus* ad partem adfectam adhibiti, effectum aliquem diſcuſſorium præſtare ſubinde obſeruantur. Inſeruiunt huic ſcopo gummata, e. g. maſtich. oliban. tacamahac. item aromata; ſpeciatim autem a quibusdam fumus antimo-

timonii, mediante tubulo ad genitalia admiſſus, laudatur.

9. Quod ad diætam attinet, euitare debent cibos nimium aromatiſatos, acidos, craſſos, aërem humido-frigidum, & animi mœrores.

10. Præ omnibus *motum* corporis placidum & continuum commendatum ſibi habeant: licet enim fluxus ſub initium motionis augeſcere ſoleat, in progreſſione tamen notabiliter minuitur.

11. *Venæ ſectio* adſuefacta, numquam prætermittenda eſt; quo autem in loco inſtituenda ſit, pro ætatis differentia decernitur: quæ enim intra fluxus menſtrui periodum adhuc conſtitutæ ſunt, illæ venæ ſectionem in pede admittunt; quibus vero menſes iam ceſſarunt, illis vena in brachio commodius ſecatur.

12. Quæ de *regimine diaphoretico* tabula ſequente caut. 32. diximus, illa etiam hoc loco poſt materiæ correctionem poſſunt adplicari. Certe ſi in vlla methodo ſpes, in hac erit quærenda, quia adfluxum, conſuetudine confirmatum optime auertit.

TABVLA XCIII.
DE
GONORRHOEA.

I. D*EFINITIO.*

Gonorrhœa eſt inuoluntarius & perpetuus fere ſpermatis per genitalia effluxus, modo ab atonia partium, ſemen continentium, modo a pruriginoſa fermenti venerei ſtimulatione, & ſubſequente eroſione glandularum, originem ducens. Deriuatur a γόνη, genitura, & ῥέω, fluo.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Gonorrhœa eſt vel *benigna* vel *maligna* ſeu *virulenta*.

2. Be-

2. *Benigna* caret exulceratione, *virulenta* autem hanc ſemper inuoluit.
3. *Benigna* non confundenda eſt cum illa excretionis rariore ſpecie, vbi ſperma quidem prorumpit, ſed numquam niſi ſub membri erectione aut valida fæcum alui renitentium preſſione.
4. Sic etiam *benigni* a *pollutione nocturna*, de qua paucis ſequente tabula dicemus.
5. Dantur caſus, vbi per multos menſes, immo, totum annum, hæc excretio leniter procedit, ſine ardore vrinæ aut alio incommodo ſenſu, vbi etiam materia colore inſigniter non mutata, neque aduerſo odore prædita eſt. Hæc quam diu talis indolis exſiſtit, medium quaſi locum inter benignam & malignam occupat.
6. Vbi autem mox vehementes ardores & roſiones ſentiuntur, & materia copioſo profluxu excernitur, ibi *virulenta* accuſanda eſt, quamquam materia nondum adeo corrupta adpareat.
7. *Virulenta* differt quoad gradus, vti ſubſequentia *ſigna* docent, & reliquam ſimul differentiam oſtendunt.

III. *SIGNA.*

1. *Benignæ.*
   1) Hæc excretio, quæ tamen ad modum rara eſt, conſpirat familiariter cum excretione vrinæ, vbi interdum ſub initium emiſſionis, interdum ſub vltima compreſſione, vel fæcum aluinarum reiectione, materia ſpiſſa, mucido-alba, ſpermatica, expers tamen alieni coloris & odoris, excernitur.
   2) Sæpius etiam extra mingendi tempus perpetuus veluti, & exiguus mador, ſeu ſubſtantia ſubmucida, intra & iuxta præputium reperiunda, concurrit, quæ preſſione aliqua ex vrethra tanto magis erumpere ſolet.
2. *Malignæ*, ſeu *virulentæ*.
   1) Hæc, quando *leuioris* adhuc gradus eſt, profert materiam mucidam, ab albo colore iam notabiliter recedentem.
   2) Concurrit ardor, vel prorſus inflammatio præputii.

3) Qui

3) Qui ardor præcipue etiam circa radicem penis ſub emiſſione vrinæ ſeſe exſerit.

4) Semper autem contagium venereum præceſſit.

5) In *grauiore* malo materia magis magisque corrupta adparet, tetri, flauo-virideſcentis coloris, & putridi fætoris.

6) Quo magis in præputio & ſcroto craſſus tumor, ardor, fiſſuræ, acre ſerum plorantes, ſuperueniunt eo peioris indolis eſt gonorrhœa.

7) Interdum acris illa materia ipſam glandem corrodit, inflammat, & poſt fiſſuras in membro vlcera apoſtematodea inducit.

8) Non raro ſuperueniunt bubones glandularum inguinalium, maxime ſi arte incongrua adfectus tractetur.

9) Conqueruntur patientes de laſſitudine artuum & virium proſtratione.

10) Adſpectus faciei pallidus, & ambitus oculorum liuido colore conſpicuus eſt.

IV. *SVBIECTA.*

1. Gonorrhœæ *virulentæ* ſubiecta vix alia ſunt, quam quæ cum venereis inquinamentis turpe commercium habuerunt.

2. *Benigna* vtplurimum etiam illos homines occupat, qui venere abutuntur, inter ea tamen innocentibus etiam aliquando euenit, vbi atonia & relaxatio partium aliunde inducta eſt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Benignæ.*

1) Cauſſa *proxima* eſt atonia partium, ſemen continentivm.

2) Cauſſæ *antecedentes*, quæ talem atoniam inducere ſolent, ſunt vel veneris abuſus, vel adfectus chronici, partivm tonum relaxantes.

2. *Malignæ* ſeu *virulentæ.*

1) Cauſſa *antecedens* eſt fermentum venereum.

2) Cauſſa *propior* eſt ſtaſis inflammatoria humoris lymphatici in glandulis, præcipue proſtatis.

3) Cauſſa *proxima* & *immediata* eſt eroſio & exulceratio harum

harum

rum glandularum, vnde materia perpetuo quaſi effluit, quæ ſub initium tenuiorem, progrediente autem tempore craſſiorem & purulentam conſiſtentiam exhibet.

4) Cauſſa *occaſionalis* tantum non vnica eſt coitus impurus; nam infectio per veſtimenta, lectos &c. alias potius inquinationes ſcabioſas, vlceroſas, verrucoſas, prurigi noſas, ad modum vrentes, & cruſtaceam excoriationem formantes, in membro virili, præcipue præputio, item in perinæo, & circa femora cauſſatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Gonorrhœa *benigna* magnæ non eſt conſiderationis, & facile medicamentis auſcultat: hinc minime conuenit cum fluore albo *benigno*, vti ex contrario *maligna* gonorrhœa cum fluore *maligno* eaſdem cauſſas & medicationes inuoluit.
2. *Virulenta* ſub initium leuioris periculi exſiſtit, & quando mature illi occurritur, patiens etiam ab impuris rebus venereis abſtinet, facile adhuc perſanatur.
3. Quando autem diutius hoc malum durauit, & ætatem præcipue ſenilem occupauit, contumaciſſimum eſt.
4. Gonorrhœa *virulenta*, licet primus & leniſſimus gradus luis venereæ dici mereatur, in hanc tamen *per ſe* raro tranſit.
5. Quando autem per *adſtringentia* hic fluxus præmature cohibetur, tum non ſolum dolor premens in pectine, æſtus & lancinatio profundior circa perinæum, vlcera glandis, ſcroti, verrucæ ani, bubones & alia grauia mala ſubſequuntur, ſed etiam corruptela illa per totam ſanguinis maſſam facile diffunditur, & formalem luem veneream, in primis ſi regimen ſudoriferum accedat, introducit.
6. *Bubones* quando ſuperueniunt, adfectus maiore difficultate & periculo ſtipatus eſt.
7. Exſtirpatur quidem vniuerſum hoc malum, ſub iuſta & conueniente methodo & medicamentis, ob glandularum tamen proſtatarum vlcerationem exiguo tempore cura non abſoluitur.

VII. *ME-*

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Methodus benignæ.*

1) Ad lympham depurandam præmittantur anticatarrhalia, e. g. eſſent. ſuccin. alexipharm. pimpinell. alb. &c.

2) Interponantur lenes laxationes per pilulas *Beccheri, Stahlii.*

3) Subiungantur lenia tonica, & præcipue temperantia nitroſa.

4) Commendetur parcior diæta, & placidus corporis motus.

2. *Virulentæ.*

1) Præmittatur, & ſub reliqua cura aliquoties adhuc repetatur, euacuatio cathartica per mercurium dulcem, ialappam, extract. panchymagog. *Crollii,*

2) deinde ad materiæ virulentæ correctionem & mundificationem reſpiciatur. Commendantur in hunc finem balſamica temperatiora, pro temperamentorum diverſitate ſeligenda, nempe eſſent. ſuccin. myrrhæ, alexipharm. pimpinell. alb. lignorum decocta & eſſentiæ, terebinth. coct. ſpiritus terebinth. balſam. ſulphur. terebinthinat. balſam. peruuian. de copaiua, gummi iuniperi, maſtich. item tinct. antimonii acris, ſalis tartari. e. g.

Recip. eſſent. ſuccin.
pimpinell. alb. ana. vnc ſemis.
tinct. antimon. tartariſat. drach. II.
balſam. de copaiu. drach. ſemis. M. doſ. 40. gutt. ſingulis diebus bis vel ter ſumenda, & per quatuordecim circiter dies, ſed ſine regimine ſudorifero, continuanda. Conf. cautelæ, num. 7. vbi ſpecialiſſima methodus commendatur.

Vel pro magis *phlegmaticis*

Recip. eſſent. myrrh.
ſuccin.
tinctur. ſalis tartari, ana vnc. ſemis.
ſpirit. terebinth. drach. ſemis. M.

3) His ad ardoris inflammatorii mitigationem interponantur nitroſa cum ſale digeſtiuo & ſolutione conchar. maritata.

4) Quando ſub hac medicatione fluxus inſigniter minuitur, materia etiam effluens longe purior & ſeminali proxima obſeruatur, tum denique ſpecifica reprimentia locum habent, inter quæ caput effert *os ſepiæ*, e. g.

Recip. oſſis ſepiæ ſcrup. II.
balſam. de copaiu. ſcrup. I. miſc. cum aliquot granis corticis aurantiorum, & diuidatur in duas partes.

5) Sub vſu huius ſpecifici, immo poſt totius mali ſublationem, per aliquod tempus adhuc continuentur eſſentiæ balſamicæ, ſuperius deſcriptæ.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Eſt quidem gonorrhœa virulenta, vti ſub *prognoſi* paucis iam diximus, primus tantum gradus ad luem veneream, interim tamen tantæ ſæpius pertinaciæ, vt medicationem, luis venereæ grauioribus ſymptomatibus parem, in primis ſaliuationem, contemnat, & hoc quidem ob loci, quem occupat, nempe glandularum, conditionem.

2. Sane qui ſimplicis vlceris indolem & tractationem perſpectam habet, ille facile conſentiet, quod abſonum ſit, repentinas medicationes polliceri, multo magis in illas incumbere.

3. Licet autem perfecta reſtitutio aliquot hebdomadum tempus expoſcat, poteſt tamen patiens conſueta ſua negotia commode expedire; modo tranquille & placide omnia inſtituantur, alias ſegnius curatio procedit.

4. Irritum eſt cæptum illorum, qui *balſamica externe* adhibere commendant: ſi enim ſegnia ſint, parum efficiunt, quando autem penetrantiora, e. g. balſam. ſulphuris, ol. terebinth. ſuccin. iunip. in meatum vrinæ inſtillantur, aut per ſyringam aliquot tantum guttulæ immittuntur, patiens in ardorem, & anxiam dolorum exacerbationem conficitur, vehementes etiam inflammationes & tumores penis, brachii infantilis inſtar, contingunt.

5. Im-

5. Immo balſamica *interne* non promiſcue, ſed cum reſpectu ad temperamentum & tempus adhibenda ſunt: quando enim terebinth. balſam. Peruuian. de Copaiua, eſſent. myrrh. in adfectu adhuc recentiore, acriore & ardentiore propinantur, incrementum potius, quam leuamen, ardoris reportatur; immo, ſub optima etiam methodo adhibita, *peculiaris* efficacia hiſce per experientiam adſignari non poteſt.

6. Hinc balſamum *Indicum album*, ſeu de *Copaiua*, licet tamquam ſpecificum ad ſiſtendam gonorrhœam laudetur, & etiam methodice exhibeatur, effectui tamen non reſpondet: *mundificandi* intentione aliquid præſtat.

7. *Tinctura antimonii* acris, vel etiam *ſalis tartari*, eximiæ hic ſunt efficaciæ, bis vel ter ad 30. 40. guttas exhibendæ. Miſceatur, vel, quod melius, interponatur eſſentiæ pimpinellæ albæ, & intra aliquot dies eſſentia ſuccini cum eſſentia pimpinellæ coniungatur, vbi etiam vſus eſſentiæ ſuccini ſenſim augeri, immo illa ſola exhiberi poteſt, ita vt mane & hora tertia poſt meridiem tinctura quædam alcalina, verſus meridiem vero & veſperam eſſentia ſuccini, primis diebus cum eſſentia pimpinellæ remixta, deinde vero ſola, exhibeatur.

8. Si vrens & dolorificus adfectus patientem vehementer adficit, melius eſt initium facere ab vſu eſſent. pimpinellæ, ſequente die tincturam alcalinam, & tertio eſſentiam ſuccini coniungere.

9. In vrgente tali ardore *nitrum* præſentiſſimæ efficaciæ deprehenditur.

10. *Bartholinus* & *Ammannus* vſum eſſentiæ cantharidum magnis encomiis ornant, & in pertinaci ac inueterata gonorrhœa vno impetu virus expellere dicunt; ſed monent, vt ſufficienter diluatur, e. g. cum eſſent. cantharidum drach. I. miſceri debent vini Rhenani vnc. III. propinando quotidie mane cochlear I.

11. Sed præſtat ab his, minus tutis, prorſus abſtinere, quam ſemel infeliciter adplicare, maxime vbi præſidia nempe lac & nitroſa, aduerſus malos effectus per illa inductos

ignorantur: niſi enim ad modum circumſpecte, & prudente plane ſubordinatione adhibeantur, cantharides vehementer, præcipue in feminis, ſtimulant, & inſignes dolores, immo inflammationes renum, vel mictum cruentum inducunt.

12. Methodus *Sydenhamii* per diuturnas *purgantium* continuationes gonorrhœam expugnare docet; ſed, licet fluxus interceptio per talia frequentia & valida purgantia obtineri poſſit, ſpeciatim tamen huic adfectui non conuenit: vnde generali huic curæ ſpecialis præferatur.

13. Eodem intuitu *venæ ſectio* ad hoc malum, *in ſe* conſideratum, non neceſſaria, immo ne vtilis quidem eſt, ſed ſoli plethoræ, vbi concurrit, & inſuper gonorrhœæ magis *benignæ* & ſimpliciori, quam *virulentæ*, conuenit; immo venæ ſectio *largior* miaſma venereum in humores transfundere poteſt, maxime ſi ſubſtiterit, vel cohibitus ſit fluxus.

14. *Antiuenerea calida*, quando cum regimine ſudorifero exhibentur, noxium illud virus per vniuerſam ſanguinis maſſam diffunditur, præcipue vbi in fluxu nude ſuppreſſo propinantur: ſufficit lenior diaphoreſis per diluta decocta lignorum.

15. Damna, quæ per intempeſtiuam huius fluxus ſuppreſſionem inducuntur, ſub *prognoſi* num. 5. indicauimus: hinc maxime cauendum eſt, ne ante ſufficientem ſpecificæ corruptelæ correctionem & mundificationem methodus talis cohibitoria eligatur.

16. Ad hunc errorem euitandum notetur, quod, quamdiu fluxus cum vllo, quantumuis leuiſſimo, ſenſu & conſiderabili quantitate perennat, correctio mundificatoria ſufficienter nondum facta ſit, ſed tum demum, vbi materia benignioris coloris, leui quantitate, & leni ſolum madore adparet: quo caſu *os ſepiæ* ad grana X - XX. per aliquot dies, coniunctis & ſubiunctis leniter abſterſiuis, ſecure propinatur.

17. Quando autem per os ſepiæ fluxus, vti interdum contingit, non

non poteſt profligari, tum pilulæ *Blancardi* vſu eſſe poſſunt.

Recip. gummi elemi
maſtich. ana drach. II.
terræ catechu ſcrup. I. f. l. a. cum balſamo Indico pilulæ doſ. ſcrup. ſemis.

18. Raro autem cohibitio talis directa neceſſaria eſt, & quando per adſtringentia mineralia & vegetabilia ſegniora illa tentatur, debitæ ſecretiones & excretiones impediuntur, & damna, ſuperius adlegata, introducuntur.

19. Fluxus *recenter* per incongruam artem ſuppreſſus, & grauioribus ſymptomatibus ſtipatus, commode reuocatur per eſſentiam alexipharm. *Stahlii* ſaturatam, cum eſſentia pimpinellæ albæ ſeorſim acuatam, & per 8 - 14. dies continuatam: præmiſſa vel interpoſita alteratione, aut, ſi mauis, laxatione, per mercurium dulcem.

20. Vbi autem, contingente tali ſuppreſſione, fermentum venereum per totam humorum maſſam iam diffuſum fuit, ibi catarrhalia & lignoſa cum regimine æque ac in ipſa lue venerea requiruntur.

21. De *oſſe ſepiæ*, tamquam ſpecifico cohibente, adhuc notamus, quod a quibusdam, *abſorbendi* ſcopo, aduerſus ardorem ventriculi adhibeatur: hoc, ſi præſente gonorrhœa aut fluore albo contingat, grauia ſymptomata inducit.

22. Admiranda eſt indoles vlcerationis in gonorrhæa præſentis: per duos enim vel tres annos durare, & tamen curari poteſt; cum ex contrario ſimiles vlcerationes, venereæ nempe indolis, alias partes glanduloſas, e. g. oris interni, vuulæ, ſatis prompte erodant & depaſcant; cuius rei nulla alia ratio ſuppetit, quam liber in illis locis effluxus, qui impedit, quo minus in *profundum* glandulæ erodantur.

23. Experientia teſtatur, quod inquinamenta hæc venerea variis ſchematibus per tacita & nihil ſuſpecta commercia & contagia plus diſſeminentur, quam in ſuſpicionem veniant.

24. Pro-

24. Proſtant exempla, vbi poſt annorum etiam decurſum non ſolum patientes notabilia iterum incommoda ſentiunt, verum etiam, contracto matrimonio, cum vxoribus ſimile quiddam, nempe fluorem album, communicant. Hinc quiuis exceſſus, in primis autem venus, ad quam inſignes ſtimulos, durante gonorrhæa virulenta, ſentiunt, vitentur, alias facile malum recrudeſcit.

25. *Botalli* conſilium, vrinam intra præputium aliquamdiu retinere, & hac ratione partem læſam abſtergere, in recentibus adhuc inquinationibus & leuioribus glandis eroſionibus locum habet.

26. Glandis *adroſio* vſum etiam capit ex adplicatione olei ouorum, tanto magis ſi gutt. I. cum olei philoſophorum gutt. I. miſceatur, quod leniſſimum ſepticum eſt, & fungoſas excreſcentias, conſolidationem impedientes, egregie aufert.

27. *Inflammatio* & inflatio præputii, quando leuior adhuc eſt, præſentiſſime diſcutitur per ſpiritum vini camphoratum, mediante penicillo pictorio parce adhibitum: cauendo, ne in partem eroſam guttula forte incidat.

28. Si vero tumor magis inualuerit, refrigeratio aliqua locum habet; in quem finem vnguentum album largiter camphoratum, item oleum ouorum cum myrrha, in ouo ad duritiem cocto colliquata, commendantur.

29. *Carunculæ* in vrethra tolluntur remediis venereis abſumentibus, quibus, ſi plurima portio ſublata ſit, ad fundum exſtirpandum, aliquid mercurii præcipitati additur; ſed aptum requiritur inſtrumentum, per quod adplicari poſſit. Rec. dracon. mitigati i. e. mercurii dulc. drachm. I. antim. crud. drach. ij. tut. præparat. drach. ſemis M. f. pulu. ſubtiliſſ. temperetur cum oleo amygdal. dulc. illinatur candelæ cereæ & adplicetur carunculæ.

30. *Bubones* vlceraſcentes, niſi & internis antiuenereis, & externo prouido mercurialium vſu, tractentur, inſignes corruptiones & fiſtuloſas eroſiones formant. *Conf. tabula de lue venerea.*

31. Hi,

31. Hi, aliquamdiu tolerati, ſi poſt ea diſcutiantur, vel introrſum repellantur, intimæ humoris infectionis periculum certiſſimum adeſt, niſi gonorrhœa largiter inter ea ſuccedat.

32. Nota ſunt exempla, in quibus non tantum materia ſufficienter correcta fuit, ſed & quæcumque ſiſtentia irrita fuerunt. *Regimen* autem *diaphoreticum* breui malum ſuſtulit. Hoc enim, vti ante materiæ correctionem noxium eſt, ita poſt eamdem adfluxum conſuetudinalem auertit.

TABVLA XCIV.

DE

POLLVTIONE NOCTVRNA.

I. D*EFINITIO.*

Pollutio nocturna eſt inuoluntaria ſeminis excretio, ſomni tempore contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Pollutio nocturna a *gonorrhœa* temporis, qualitatis & ſymptomatum ratione facile poteſt dignoſci.
2. Ipſa autem pollutio nocturna ſuos habet *gradus*: in aliis enim ſingulis fere noctibus hæc excretio contingit; in aliis autem poſt vnius vel alterius hebdomadis interuallum tantum occurrere obſeruatur.

III. *SVBIECTA.*

Iuuenes ſanguinei, plethorici, otioſi & lauta diæta vtentes præ aliis huic adfectui ſunt expoſiti.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Hæc pollutio quando *raro* contingit, œconomiæ animali ſine damno eſt, atque ad naturales excretiones poteſt referri. Morali autem reſpectu multum negotii faceſſit iis, qui altius conſiderant, quod & illa peccata, quæ *præter*

voluntatem noſtram fiunt, non niſi *per mortem ſummi ſacerdotis* veniam impetrare poſſint. Ioſ. cap. XX. 6.

2. Quando autem ſingulis fere noctibus hæ pollutiones contingunt, tum ipſum etiam corpus per illas debilitatur, homines euadunt diſcolores, nonnullis oculi rubent, aut aliis catarrhalibus adfectibus infeſtantur, ad minimum liuore cincti ſunt, & tandem in gonorrhœam degenerant hæ excretiones.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Exceſſus huius excretionis non medicamentis ſed labore, eoque placido & ſufficiente, coniuncto victu parciore, ordinarie curatur.
2. Quando autem indiuiduales quædam circumſtantiæ remedia omnino efflagitant, largior *nitri* vſus, ad ſcrup. I. verſus ſomnum ſine multo vehiculo exhibendus, optime ſe commendat.
3. Venæ ſectiones in plethoricis circa æquinoctia numquam ſunt prætermittendæ.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Quamquam motus corporis in iis, qui illi non ſunt adſueti, pollutionem nocturnam primum magis augere quam eamdem imminuere ſoleat, certum tamen eſt, quod illius placida continuatio aliam rerum faciem ſit monſtratura.
2. *Saturnina* externe adplicanda mirum quidem in modum a nonnullis extolluntur, ſed quis non videt, hæc fontem mali non attingere, nedum exhaurire.
3. Sic & reliqua, quæ vulgo commendantur, remedia, ſuſpecta ſunt; vel enim non iuuant, e. g. rad. nymphææ, ſemen agni caſti; vel, nimium vſurpata œconomiam animalem offendunt.
4. *Stimulantia* tam phyſica quam moralia quouis modo ſunt euitanda.

TABVLA XCV.
DE
LVE VENEREA,
SEV
MALO NEAPOLITANO.

I. DEFINITIO.

Lues venerea eſt humorum lymphatico-ſalivalium viſcoſa corruptio, quæ ſucceſſive ſtaſes, & tandem eroſiones partium, maxime exſanguium & glanduloſarum inducit, & per contagium communicatur.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Lues venerea differt a *lepra.*
   1) Lepra non ita prompte eſt contagioſa.
   2) Defluvium *capillorum* & gonorrhœa vtriſque quidem adfectibus ſunt communia, illud autem in lue gallica longe copioſius contingit, & hæc magis virulenta eſt.
   3) *Vlcera* in leproſis ſunt tantum ſuperficialia, & non æque circa genitalia eveniunt; in lue autem venerea nodoſæ & profundæ vlcerationes, immo oſſium adroſiones obſervantur.
   4) Leproſi, licet acu pungantur, inſenſibiles tamen exſiſtunt.
2. Differentiam luis venereæ a *ſcorbuto* tabula XCI. fuſius indicavimus.
3. Lues venerea *in ſe* differt *gradu.*
   1) In aliis fermentale inquinamentum adhuc in humoribus ſolis oberrat, & ſymptomatibus aliquo modo tolerabilibus ſtipatum eſt. In hoc gradu ſanus eſſe adſpectus, & alios fallere poteſt.
   2) In aliis autem partes *ſolidas* iam occupavit, cum atrocio-

ribus pathematibus; quæ differentia ex *ſignis* illuceſcet. *Conſ. tabul. chirurgica de vlceribus venereis.*

III. *SIGNA.*

1. Gonorrhœa adeſt virulenta aut vlcuſcula circa genitalia, plerumque poſt impurum congreſſum, rarius per veſtimenta, lectos, &c. in ſexu feminino loco gonorrhœæ virulentæ fluor albus malignus occurrit.

2. Hæc labes per longum tempus has partes priuatim quaſi obſidere ſolet, ſine vlteriore per reliquum corpus progreſſione.

3. Quam primum autem gonorrhœa vel fluor albus incondite tractantur, & hac ratione humores impetuoſius commoventur, inquinamentum illud ſatis prompte per reliquum corpus diſſipatur.

4. Quando autem gonorrhœa, citra talem humorum exagitationem, ſimplicius tantum ſupprimitur, tum ſtatim accedunt bubones venerei, nempe infarctus & intumeſcentia magna, dura, *inguinalium* glandularum, fungi & excreſcentiæ verrucoſæ, neque raro fiſtulæ veſicæ.

5. Vbi vero fermentale inquinamentum in humorum maſſam altius diffunditur, ibi varia peſſima ſymptomata & effectus oriuntur.

6. Adficit nempe noxia talis materia partes exſangues, glanduloſas membranaceas, immo ipſa oſſa.

7. Vnde corruptelas gignit non purulentas, nec proinde inſigniter inflammatorias, ſed vlceroſas, non tam corrodente, quam ardente moleſtia, in primis nocturna, ſtipatas.

8. Quo intuitu hæc vlcera oſſibus etiam adroſionem ſeu cariem inducunt.

9. Concurrunt dolores ſpaſtici, tenſiui, vibratiles, rodentes, terebrantes, ſalſi, qui nocturno tempore communiter exacerbantur, & in cranio, occipite, femore, lumbis, perinæo, inguinibus, præcipue ſeſe manifeſtant.

10. Quamdiu inquinamentum ſolidas partes nondum corripuit, ſed per humorum maſſam adhuc oberrat, conqueruntur ſolum de generalioribus incommodis, laſſitudine graua-

grauatiua, torpore, dolore obtuſo, valdè tamen moleſto, & in meditullio quaſi partium reſidente.

11. Oſtendunt colorem liuido pallidum, in primis per oculorum orbitam, & ita conſpectum referunt quaſi ſqualidum ac pallidum.

12. Manus habent calentes & ſomnum inquietum.

13. Eueniunt magis magisque pathemata, acrius inſiſtentia, aut ad certum aliquem locum tendentia, cum doloribus conſtantioribus & acrioribus, donec tandem languidiſſimo ſucceſſu, niſi ars intercedat, tranſitus fiat in vlcerationem, eamque lentam, viſcoſam, valde ardentem & rodentem.

14. Hinc eroſio, præcipue in collo, vuula, naribus, faucibus, cuius rei prodromus eſt raucedo, contingit.

15. Collectiones etiam vlceroſæ, lentiſſimæ hic illic adparent, quæ variis nominibus veniunt, nempe ſteatomata, atheromata, melicerites, gummata gallica, Speck-Beulen, adpellantur, prout materiam vel ſebi, vel pulticulæ, vel mellis inſtar &c. continent.

16. De quibus anomalis collectionibus vlceroſis, in primis ſteatomate & atheromate, notabile eſt, quod ab exigua magnitudine ad nucis auellanæ molem excreſcant, & peculiari tunica incluſæ deprehendantur. *Conf. tabul. chirvrg. de tumoribus tunicatis.*

17. Accedit vlceroſis hiſce corruptelis *fœtor* valde nauſeoſus, qui in malo, profundius radicato, etiam per halitum diffunditur.

18. *Vrina* minus colorata, ſubturbida, ſedimento mucido, tenace, & grandinoſo quaſi, conſpicua eſt.

19. Tandem tabidam, phthiſicam ſeu hecticam extenuationem hoc malum format, & patientes poſt longos cruciatus exſtinguit.

20. Mares hæmorrhoides verrucoſas, fiſſiles, manantes, vlceraſcentes, ſæpe incurrunt, rarius feminæ, quibus autem interdum cancroſa vteri adroſio miſeram denique mortem arceſſit.

21. Sanguis, quando grauius infectis emittitur, refrigeſcens,

manifeſtos lentores, immo grandinoſas, albidas, glutinoſas concretiones oſtendit.

IV. *SVBIECTA.*

1. Probabiliſſimum eſt, quod lues venerea, *Americanorum* morbus endemius, per nauigationem ad *Europæos* transportata ſit: abunde enim conſtat, hoc malum bello Hiſpanico cum Gallis ad *Neapolim* primum perueniſſe.
2. Omnis quidem ætas & ſexus hoc malum, accedentibus cauſſis occaſionalibus, incurrere poteſt, vtplurimum tamen iuuenes libidinoſi, vtriusque ſexus, iuſtiſſimam hanc ſalacitatis ſuæ pœnam luere tenentur.
3. Dantur autem & alii, qui innocente modo ab hac lue corripiuntur, nempe contagio per lectos, pocula, halitus inſpirationem, ſellas, ephippia, &c.
4. Cum infantibus nonnunquam hæreditate, vel a nutricibus infectis communicatur; quod tamen rarius contingit.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa *proxima interna* eſt ſubtile fermentum venereum, cum corpore communicatum, quod tenacem humorum inſpiſſationem & corruptionem inducere ſolet, teſtante ſanguine, per venæ ſectionem emiſſo.
2. Cauſſæ *externæ* & *occaſionales.*
   1) Nulli homini euenit, niſi abſolute per contagium.
   2) Familiariſſime per impurum congreſſum, a quo primum gonorrhœa, aut vlcuſcula in genitalibus oriuntur, & deinde, poſt peruerſam præcipue tractationem, hoc inquinamentum in totam ſanguinis maſſam diffunditur.
   3) Infectio quidem per veſtimenta, lectos, cucurbitulas, nouaculas, &c. etiam contingit, ſed benignior obſeruatur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Lues venerea eſt morbus lentæ & diuturnæ indolis, hinc ad plenam eius eradicationem tempus requiritur.
2. Quando malum humores tantum occupauit, citius adhuc profligatur; vbi autem oſſium & glandularum profundæ

adro-

adroſiones iam præſto ſunt, ibi cura tardius & difficilius ſuccedit.

3. Qui curam mercurialem ſine ſucceſſu adhibuerunt, vel ex alia cauſſa in idem malum relapſi ſunt, illi in repetenda cura maiori periculo exponuntur.

4. Corpora ſucculenta, perſpirabilia, minore periculo & moleſtia curam mercurialem tolerant, quam ſicca, tenera, denſiora.

5. Quando alii adfectus cum lue venerea complicantur, e. g. ſcorbutus, tum difficilior redditur cura.

6. Viſcerum autem læſio vbi concurrit, ibi ſtatus eſt conclamatus.

7. Quo profundius oſſa iam eroſa ſunt, eo magis poſt curam recidiua metuenda eſt, vel malum plane inſuperabile obſeruatur.

8. Infectio per veſtimenta, lectos &c. vti benignior eſt illa, quæ per impurum congreſſum inducitur, ita etiam multo facilius exſtirpatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

A. *Methodus generalis.*

1. Fermentum noxium venereum eſt *expellendum.*

2. Effectus ab hoc fermento inducti, nempe lympha tenax, viſcoſa, mucida ſunt *corrigendi.*

3. Reliqua ſymptomata, nempe vlcera, bubones, excreſcentiæ, ſcabies &c. ſunt *auferenda.*

4. Ad hos ſcopos obtinendos duo proſtant ſubſidia, cura ſcilicet *ſudatoria* & *ſaliuatio*, illa in malo adhuc leuiore, hæc in prouectiore adhibetur.

B. *Methodus ſpecialis.*

1. Corpus ante omnia in vtraque cura *præparandum*, & ſordes primarum viarum expurgandæ ſunt; in quem finem mercurius dulcis, cum extracto quodam purgante in pilulas redactus, optime conuenit.

2. In *recentiore* malo, & primo leuiore gradu ad inquinamentum expellendum ſufficiunt lenia catarrhalia alexipharmaca, e. g. propinetur mane ad 30-40. gutt. eſſentiæ pimpinel-

pinellæ albæ, benè ſaturatæ, & regimen ſudoriferum coniungatur.

3. Quando contagioſum fermentum *diutius* cum ſanguine iam remixtum fuit, partes autem ſolidæ nondum adroſæ ſunt, tum reſoluentia fortiora, diuretico - diaphoretica adhibeantur. Conducunt hic tinctura antimonii acris, decocta ex lignis quaiac. ſaſſafras, iuniperi, pini, fraxin. rad. ſarſaparill. chin. pimpinell. min. bardan. vincetox. petaſitid. herb. ſaponar. e. g.

Recip. raſur. lign. ſaſſafras vnc. II.
quaiaci
rad. chin.
ſarſaparill. ana vnc. I.
cinnamom.
ſem. fœnicul. ana drachm. I.
inciſ. contuſ. f. ſpecies ad decoctum ſaturatum.
Vel pro pauperibus
Recip. lign. pini
iuniperi ana vnc. II.
rad. pimpinell. alb.
bartan. ana vnc. I.
herb. ſaponar. man. I.
ſem. aniſi drach. II.

Hæc decocta, coniuncta per duas vel tres quotidie horas ſudatione in ſtuphis, mane exhibeantur, & pro re nata ad 2-4 hebdomades continuentur

4. In *ſummo* huius luis gradu, nempe in ſtatu inueterato, ſymptomatibus fixis, oſteocopis, tumoribus duris & vlcerationibus ad oſſium adroſionem progredientibus, cura ſudatoria non ſufficit: hinc ad *ſaliuationem* per mercurialia confugiendum eſt, vt lympha ſpecifico quaſi fermento coagulata, & partibus ſolidis infixa, reſoluatur & eliminetur. Inſtituitur autem ſaliuatio vel per interna mercurialia, nempe mercurium dulcem, vel per vnguentum aliquod mercuriale, externe adhibitum.

5. Præmittatur autem ſaliuationi laxatio ſuperius commendata,

data, & deinde, vt corpus reddatur perſpirabile, decoctum lignorum per 4-8. dies exhibeatur.

6. Poſt ea ſucceſſiue mercurius adplicetur, e. g. vnguentum quoddam mercuriale, primo die carpis, ſecundo tarſis, tertio his & ſimul ſuris, pro diuerſis mali gradibus & robore patientis (quod tamen non ex laſſitudine, ſed ipſius individui tota conſtitutione metiendum eſt) tam diu illinatur, donec oris interni & glandularum ſalivalium intumeſcentia, dentium vacillatio, tamquam prodromi ſaliuationis, ſubſequantur.

7. Succedente ſaliuatione non ſtatim ab inunctione abſtineatur, ſed leniter & circumſpecte cum illa paullulum continuetur.

8. Si *internis* mercurialibus ſaliuationem ſuſcitare libet, poſt corporis per laxans & decoctum lignoſum factam præparationem, exhibeatur mercurius dulcis, incipiendo a gran. 4. 6. & ſenſim vſque ad ſcrup. ſemis adſcendendo. Veſperi hæc commode propinantur, ſubiunctis mane diaphoreticis lignoſis.

9. *Durante* ſaliuatione ori & faucibus ſollicite ſuccurratur per frequentem vſum gargariſmatis, ex rad. pimpinell. alb. bardan. helen. vincetox. irid. Florentin. ari, herb. ſaluiæ, hyſſop. flor. chamomill. ſem. fœnugræci; quibus, ſi opus ſit, addatur pro emollitione *ficus*, pro ardore temperando *nitr.* & *album græcum*.

10. Adroſæ *fauces* ſubleuantur etiam eſſentia ſuccini, pauca eſſent. myrrhæ, & vna vel altera gutta eſſent. ligni guaiac. cum aqua deſtill. roſarum: in malo prouectiore adduntur olea deſtillata caryophyll. cinnam. cum oleo ouorum, vel ol. amygdal. dulc. temperanda.

11. *Vlcerum* venereorum tractatio ad chirurgiam ſpectat, mundificantur autem vel per eſſentiam balſamicam, modo dictam, vel per decoctum lignorum, cum exigua portione tincturæ antimonii remixtum.

12. *Nodi* gallici reſoluuntur: *externe* emplaſtr. *Vigonis*, aucta mercurii doſi in duplo vel triplo, vnguento mercuriali,

 item

item lamina ſaturni mercurio illita: *interne* mercurio dulci &c.

13. *Excreſcentias* fungoſas abſumit *externe* mercurius præcipitatus, *interne* illas reſoluit mercurius dulcis. Puluis ſtypticus, quem *Carolus Muſitanus* commendat, conſtat ex alumine vſto & puluere ſabin. ana, qui puluis excreſcentiæ bis per diem adſpergitur.

14. *Scabies* venerea, vbi coniuncta eſt, paret etiam vnguentō mercuriali, & mundificationibus internis. *Conf. tabula de ſcabie.*

15. In *bubonibus* venereis, ſi gonorrhœa ſuppreſſa ſit, hæc reuocanda & corrigenda per catarrhalia diuretica, e. g. eſſent. alexipharm. pimpinell. alb. ſuccini, pyrolæ, decocta antiuenerea, mercur. dulc. *Externe* diſcutit emplaſtr. diachylon cum gumm. vnguent. mercuriale. *Maturatio* autem promouetur per emplaſtr. de meliloto. *Dolores* ſopit emplaſtr. *Vigonis*, amalgama iouis; & denique *apoſtema* mundificatur per eſſentiam balſamicam lignorum. *Conf. tabul. de gonorrhœa.*

16. Finita denique cura *aluus* laxante quodam repurgetur.

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Breui tempore in hoc morbo nihil obtinetur, ſed diuturnior medicationis continuatio neceſſario requiritur, quod adeo verum eſt, vt etiam malum adhuc leuius, neglecta iuſta medicamentorum continuatione, facile recrudeſcat.

2. Hæc *continua* medicatio commode fieri poteſt cum omnibus remediis, quæ huic malo opponuntur, excepto ſolo mercurio, nullam enim inſignem alterationem, nedum detrimentum, corpori adferunt, ſi proportio exhibitionis gradui & decremento morbi reſpondeat; vbi autem proportio illa non obſeruatur, ibi calidiora, e. g. lign. guaiaci, ſaſſafras, nimis diu continuata, incommoda, immo damna, inferre poſſunt.

3. Temperamentorum diſtinctio hic omnino vſum habet: ſubiectis enim frigidis decocta, ex *calidioribus* exoticis para-

parata, iuncta etiam *eſſentia* lignorum, egregie conueniunt; ſiccioribus autem & cholericis hæc diſſuadentur, & temperata magis, e. g. rad. ſarſaparillæ, chinæ, cum noſtratibus etiam temperatis, quæ virtutes ſuas tacite quidem, ſed ſatis efficaciter, præſtant, commendantur.

4. Diuerſa tractatio diuerſo luis gradui debetur: quamuis enim fortior methodus, quæ grauius malum ſuperat, cenſeri videatur, ac ſi leuiorem adfectum tanto facilius profligatura ſit; hic tamen regula illa: *quod poteſt maius, poteſt etiam minus*, non abſolute vera obſeruatur: neque etiam conſultum eſt, leuiori malo operoſius, immo non omni periculo carens, remedium opponere.

5. Quem ad modum enim validiora remedia mercurialia cauſſam morbi, teneriorem adhuc & ſubtiliorem, non ſatis adſequi & ſubigere poſſunt, ſed potius vltimis ipſius corrupti corruptelis & morbi productis magis quadrant: ita leniora e lignoſis præſidia, quæ ſubtilioribus huius indolis corruptelis efficaciter opponuntur, grauiori atque craſſiori materiæ minus ſufficere, non ſolum experientia, ſed & ſanæ rationis dictamen, confirmat.

6. *Lignoſa*, in malo iam magis effero, abſolute neceſſaria ſunt, cum moderata, ſed adſidua, commotione ſudatoria; quæ tamen in mitiore morbo ſub medicamentis huius claſſis penetrantioribus, quibus rad. pimpinell. alb. optimo iure accenſetur, non æque requiritur.

7. *Sudatio* ſub multis tegumentis non eſt conſulta, cui illa præferenda, quæ fit in lecto libero, mit Spriegeln, ſpiritu vini accenſo.

8. *Diureſis* ſub diaphoreſi non negligenda eſt: materia enim craſſa, mucido-ſalina per ſudorem non eliminatur. Vnde tincturæ alcalinæ, e. g. tinct. antimonii bene acris, huic ſcopo egregie ſatis faciunt.

9. *Amara*, in primis *fumaria*, inquinamentum humoribus penitius inſinuant, & corruptelas reddunt feruidiores.

10. *Acria antiſcorbutica* maiorem acrimoniam corruptelæ venereæ ſuperaddunt. Hinc in complicatione luis venereæ cum ſcorbuto caute & placide omnia gerantur: in

 ſtatu

ſtatu dubio proſunt decocta temperata lignoſa cum tincturis alcalinis, item catarrhalibus, eſſent. ſuccini &c. donec alterutrius prædominium innoteſcat.

11. Quando ſub ſaliuatione corporis & animi debita continentia prætermittitur, tota laborioſa operatio non ſolum irrita, ſed & periculoſa, immo ſæpe funeſta, obſeruatur.

12. *Venæ ſectio*, præſeruatiue inſtituta, moleſtias, in cura ſubeundas, quodam modo ſubleuat, præcipue in plethoricis.

13. *Vires* patientis præ omnibus conſiderandæ, num ad curam mercurialem, quæ grauia ſymptomata, v. g. tumores faucium, vacillationem, immo adroſionem & caſum dentium, ardores pruriginoſos, dolores capitis, agrypniam &c. infert, ſufficiant.

14. Differentia autem habeatur inter illum virium defectum, qui ab indiuidui ſtatu, & inter eum, qui a morbi crudiore coagulo, profundius & longius iam inhabitante, dependet. Hic ſi cuneus mitior adhibeatur, & cura ob virium defectum iuſto maturius abrumpatur, irritum eſt negotium vniuerſum: præſtat potius ibi analepſi gelatinoſa vires reficere, & medicationem legitime continuare.

15. *Diarrhæa ſanguinolenta*, ſub cura cooriens, non eſt melioris notæ, & patiens ad curam talem moleſtam perferendam vix ſufficiet. Expoſcit autem hæc diarrhæa clyſteres lenientes, e decocto hordei & lacte cum oleo amygdal. dulc. & vitellis ouorum paratos.

16. Omnia illa ſubiecta ad ſaliuationem perferendam inidonea ſunt, quæ vitio aliquo viſcerum, in primis pectoris, laborant.

17. Quando autem dolores ſub ſaliuatione miteſcunt, immo euaneſcunt, vlcera exſiccantur, & bubones pereunt, tum de felici curæ ſucceſſu non dubitandum eſt.

18. Saliuatio per externa mercurialia præferenda eſt illi, quæ per interna excitatur, niſi forte hæc illis ſuccurrere debeant.

19. *Vnguenta* mercurialia præſtant emplaſtris ſegnioribus, ex mercurio & gummi-reſinis præparatis.

20. *Suffimigium* per mercurium, vel cinnabarim, prunis iniectam, penetrans quidem eſt, ſed incertæ efficaciæ; caput etiam, & pectus a fumo tali, niſi in ſtupha adhibeatur, facile offenduntur: vnde præſtat inunctio partium exſanguium, tendinoſarum; vbi ſpinæ dorſi parcendum, ne ſtupores & paralyſes introducantur.

21. *Aqua mercuriali* extrinſecus vti, periculoſum eſt.

22. Vſus *mercurii corroſiui*, quem *Blancardus* loco mercurii dulcis commendat, turpethi mineralis, arcani corallini, cautiſſimus ſit.

23. In *gargariſmatibus*, ſi adſtringentia adhibeantur, ſaliuatio impeditur. Sic etiam acida & refrigerantia eamdem præpediunt.

24. *Saliuatio* ad minimum ſufficiens ſit, ne repetitio cum maiore periculo neceſſaria euadat; ſatis autem eſt, quando poſt materiam fluidiorem, muco ſimilem, ſpiſſa fœtida ſaburra magis magisque eiicitur: deſiſtendum, ſi tormina, vomitus, diarrhœæ, ſpaſmi, ſtupores ſuperuenerint, & diapnoicis inſiſtendum: in primis autem ab vſu mercurii interno tum deſiſtere conuenit, quia hæc accidentia hunc magis, quam externum vſum comitantur.

25. Saliuatio *ſpuria*, ſeu *ſputatio* per medicamenta cuprea, ab *Heluetio* commendata, ſatis quidem efficax, ſed periculo ſtipata eſt: graues enim ventriculi & inteſtinorum perturbationes, nauſeam diuturnam & flatulentias generat, immo multi inde in hydropem coniiciuntur. Proprie enim non eſt ſaliuatio, ſed tantum ſputatio ex ventriculo & faucibus ſcaturiens, a conſtrictis partibus externis, & repulſione humorum verſus ſtomachum proueniens. Vnde nauſea continua. *Glandulæ* autem *ſaliuales* nullo modo adficiuntur.

26. *Vlcerum* externorum venereorum tractatio ſine præmiſſa interna & iuſta medicatione intuta eſt, & nullius etiam effectus; ſpeciatim gummata adſtringentia materiam repellunt, vt deinde oſſa adrodere ſoleat.

27. Si vna ſaliuatione malum non penitus exſtirpetur, tum repeti illa poteſt, maxime ſi prior libere ſucceſſerit, & patiens ſit robuſtus.

28. Quando autem malum quibuscumque methodis non cedit, tum iuſta ſuſpicio ſubeſt, quod in illo loco, vbi profundiores ardores ſentiuntur, oſſis adroſi corruptio hæreat, & chirurgicam manum exſpectet, v.g. cranium adroſum dolores capitis continuos per aliquot ſæpe annos excitat, & omnem medicationem internam adſpernit.

29. Vbi vires patientis præſto ſunt, ibi ſaliuationi laxatio ex mercurio dulci, vel clyſtere, interponatur, prætermiſſa illo die inunctione.

30. In *ſaliuatione nimia* ſulphur adhibere, aut regimen ſudoriferum, minus conuenit, aluus potius leniter laxetur, & inunctio, vti modo dictum, illo die omittatur, ac, quod reliquum eſt, naturæ commendetur.

31. *Eſſentia pimpinellæ* albæ optime ſe gerit in turbis & moleſtiis, a mercurio ſubnatis; eiicit quoque, ſi quid forte mercurii in corpore adhuc latitet, deglutiendo gutt. 12-15. ſine vehiculo, quæ ardorem quidem fremebundum, mox autem ſine noxa euaneſcentem, excitat.

32. *Radicem chinæ Thonerus* tamquam ſpecificum commendat, id quod vſus docebit.

33. Lenis *diaphoreſis* ſub ipſa ſaliuatione non ſolum conuenit, ſed etiam quodam modo neceſſaria eſt, neque facile timendum, vti auctores quidam, alii ex aliis, mutuo transſcribunt, ne ipſa ſaliuatio per eamdem ſufflaminetur, vtpote quod non, niſi *confertim* inſtituta & continuata, efficere ſolet.

34. Itaque regimen directe ſudatorium, (non autem lenior diaphoreſis) vti ſaliuantem mercurii effectum impedit, ita, quamdiu mercurius in humoribus oberrat, nudæ euacuationes diaphoreticæ metum faciunt, quod *partibus* altius ſeſe impacturus ſit: vnde grauiſſima pathemata, nempe paralyſes, tremores, dolores ſpaſtici, aridiuræ, inducuntur.

35. Ma-

35. Maiore adhuc circumſpectione indiget enchireſis illa, hodie circumgeſtata, quæ mercurium *non ſaliuantem* præparare & exhibere docet: falſiſſimum enim eſt, illum non mouere ſaliuationem, ſed in eo tantum enchireſis conſiſtit, vt cum regimine ſudorifero exhibeatur; quo intuitu *quilibet* mercurius, niſi enormibus plane doſibus ingeſtus, ſaliuatorium effectum amittit.

36. In malo grauiore, maxime ſub ſaliuatione, *diæta* ſit tenuis, euchyma, non autem aromatica, liquidorum præcipue ciborum, quos dentium, ad maſticandum ineptorum, conditio etiam expoſcit, cum potu hordeato, diluto lignorum decocto, aut cereuiſia optime defæcata: ſalſa ſane & acida adſumta mercurium deteriorem reddunt, cruda vero & craſſiora vias & ipſas excretiones temerant.

37. In primis patiens iuſtam *caloris* conſeruationem cordi habeat: abſtinendo a motu inquieto, in grauiore malo poſitiue noxio, item a liberi aëris, maxime frigidi, admiſſione, quæ ſaliuationem reprimit, & damna fere irreparabilia adfert.

38. Chirurgorum *ſeptica metallica* nocent, & ad malos in oſſibus euentus ſæpe contribuunt.

39. *Bubones* venerei non ſponte tendunt ad ſuppurationem, & hinc ad gonorrhœæ reuocationem ſufficiens tempus concedunt. Empl. de galban. matricale cum ſuccino, mediante terebinthina ſoluto, mixtum, mirifice *bubones* reſoluit, & materiam hanc per gonorrhœam, vel fluorem album eliminat. Dicitur alias *vnguentum Paracelſi*, quod in vulneribus venenatis commendat.

40. *Mercurii dulcis* doſes ad grana 20. immo 30. augere, vti vulgo commendatur, neque neceſſarium, neque conſultum ducitur.

TAB.

TABVLA XCVI.
DE
VITIIS SVDORIS.

I. **D***IFFERENTIA.*

Vitia ſudoris *triplici* reſpectu conſideranda veniunt:

1. Vel enim ſudores ſunt *nimii*, qui matutino præcipue tempore poſt horam tertiam, in aliis periodice, in aliis magis continuo, erumpere ſolent.
2. Vel adſueti ſudores ſunt *ſuppreſſi*, vnde varia pathemata ſuccedunt.
3. Vel dantur ſubiecta, in quibus ſingularis plane ad ſudandum *difficultas* obſeruatur.

II. *SVBIECTA.*

1. *Nimii ſudoris.*
   1) Homines plethorici, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, ſpongioſi, qui, quando leuiter ſolum corpus mouent, ſudorem copioſum ſtatim experiuntur.
   2) Talia ſubiecta ad ſudores etiam nocturnos, præcipue circa æquinoctia inclinant.
   3) Hectici, quando ad mortem properant, copioſos tales ſudores incurrunt.
2. *Suppreſſi ſudoris.*
   1) *Infantes*, quando, ſudore madentes, per imprudentiam matrum vel aliarum aëri exponuntur.
   2) *Adultiores*, qui conſueta huius excretionis tempora negligunt, vel corpus in ſudore conſtitutum immodeſtius refrigerant.
3. *Difficilis ſudoris.*
   1) Difficultas ſudandi in illis præcipue corporibus deprehenditur, quæ dyſcraſia humorum lenta, mucida, ſpiſſa, laborant.
   2) Non minus etiam in ſubiectis teneris, ſenſibilibus, macilentis, ebullitioni ſanguinis obnoxiis.

III. *CAVS-*

III. *CAVSSAE.*

1. *Nimii ſudoris.*

Hecticos ſudores, in quibus *paſſiuus magis* fluxus occurrit, ſi excipiamus, reliquæ ſudoris copioſi excretiones pro cauſſa *formali* agnoſcunt principium *actiuum* vitale, quod plethoram, tamquam cauſſam *materialem*, facta ſanguinis in ſerum ſolutione, imminuere intendit.

2. Cauſſæ ſudoris *ſuppreſſi* & *difficilis* ex iis eluceſcunt, quæ præcedente membro de ſubiectis dicta ſunt.

IV. *PROGNOSIS.*

1. Sudor *nimius*, ſibi relictus, licet vires aliquo modo exhauriat, tanti tamen non eſt periculi, quam ſi poſitiue cohibeatur.

2. Quando autem talis ſudor copioſus, cum hectica coniunctus eſt, ſtatum conclamatum deſignat.

3. Sudores *ſuppreſſi* pro ætatis & ſubiectorum diuerſitate modo adfectus cutaneos, ſcabiem, cruſtam lacteam; modo catarrhales, coryzam, grauedinem; modo congeſtiones, febres, inflammationes, immo conuulſiones, inducunt.

V. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Quam diu ſudores tolerabiliter adhuc procedunt, licet *nimii* videantur, leniter potius promouendi quam ſupprimendi ſunt: hinc tranquilla corporis continentia, moderatus calor, & ſufficiens dilutus potus, ne ſanguis multa ſudatione ſpiſſeſcat, commendantur.

2. Quando autem ſub hiſce ſudoribus vires nimium proſternuntur, temperantia nitroſa per diem, & gemmata cum leni anodyno verſus ſomnum locum habent, e. g. exhibeatur ter vel quater puluis antiſpaſmodicus, cum abſorbente quodam citrato remixtus, & verſus noctem huic pulueri grana IV. ſpecierum de hyacintho cum gran. I. M. P. de cynogloſſa adiiciantur.

3. Sudores *hectici* tractentur ſecundum methodum, quæ tabula de febre hectica indicata eſt.

4. In ſudoribus *ſuppreſſis*, & pathematibus anxietatis, immo

 febri-

febrilium commotionum, ſuccedentibus, ſequens medicatio inſtituatur:

1) Ante omnia nitrum cum abſorbente quodam & antimonio diaphoretico ſingulis ternis horis exhibeatur, in primis ſi Medicus mature vocatus ſit, ad ſummum poſt duodecim horas: hac enim ratione deterior ſucceſſus ſæpius præoccupatur.

2) Quieta corporis continentia iniungatur; quæ quantum ad ſudoris reuocationem contribuat, experientia confirmabitur.

3) Potus calidus thée, coffée, vel infuſum herb. ſcordii, præcipue illis, qui huic rei adſueti ſunt, propinetur, interpoſita ſubinde refracta, ſed repetita doſi eſſentiæ alexipharmacæ *Stahlii*.

4) Aluus, ſi nulla adſit febris maligna, exanthematica, vel leni clyſtere, vel alio laxante balſamico remedio aperiatur.

5) Vbi autem per eius modi ſuppreſſionem ſudoris verus iam morbus inductus eſt, ibi ad hunc potiſſimum in medicatione reſpiciatur.

5. Qui *difficulter* vel *plane non* ſudant, iis *radix ari* cum vino, vel etiam cochlear. I. aceti exhibeatur, & calidus hauſtus ei ſuperingeratur; ſub quo remedio, ſi modo in lecto vel alias quietam continentiam ſeruent, eximio communiter ſudore adficiuntur. Reliqua cum ſudorum ſuppreſſorum tractatione conueniunt.

VI. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Sudores *copioſi*, licet per aliquot menſes continuent, numquam tamen Medicum eo perducant, vt per adſtringentia hanc excretionem poſitiue cohibeat: grauia enim ſymptomata, quæ preſſo pede ſequuntur, longe maioris ſunt conſiderationis, quam virium aliqualis proſtratio, per illos ſudores inducta.

2. Ad ſudores ſuppreſſos *reuocandos* remedia calida, ſanguinem exagitantia, & regimen calidum, minime conueniunt, c. g. alexipharmaca acria, olea deſtillata ſiue volatilia, ſiue empyreumatica.

3. Tan-

3. Tanto magis autem poſitiua illa diaphoretica eius modi ſubiectis nocent, quæ ad ſudandum difficilia ſunt: ſudor enim non procedit, hinc turgeſcentia ſanguinis augetur.

4. Ad hoc incommodum euitandum eximie inſeruit, remedia talia refracta & repetita doſi exhibere, e. g. eſſent. alexipharm. ad gutt. XX. poſt 4 - 6. horas repetendo: interpoſito puluere ex antimon. diaphoret. cum abſorbente, &, ſi lentor humorum præſto ſit, ſale digeſtiuo; præſente autem ſanguinis orgasmo nitrum coniungendum eſt.

5. *Venæ ſectio* tempeſtiua & opportuna multum prodeſt ad promouendos ſudores, de qua re videatur diſſertatio D. D. *Stahlii de venæ ſectione in acutis*.

6 In chronicis adfectibus *balnea* egregie conducunt ad ſudorem eliciendum: humidus enim illorum vapor, corpori adlabens, aperit poros; quando autem caput a calore in balneis adfligitur, & hinc maiores verſus caput congeſtiones & ſanguinis turgeſcentiæ oriuntur, *ſtupha ſicca* ſeu *balneum Laconicum* locum habet, ſed neque ibi nimio ſicco calore corpus calefaciendum eſt, effectus enim non ſemper obtinetur, & ſic, commotis humoribus, pathemata exacerbantur.

7. Præſtat autem puram aquam dulcem ad balnea adhibere, quam vinum, quod tonico potius ſcopo inſeruit; ab aceti vero adſtringentibus caloribus & vaporibus cauendum eſt.

8. *Frictiones*, tum in balneis, tum in ſtupha ſicca, a patiente ſiue manibus ſiue pannis mollioribus peractæ, poros relaxant, & hinc ſudorem egregie promouent; quæ frictiones in ipſis etiam lectis, adparente aliquo madore, locum habent, quando exanthemata non bene procedunt; cauendum tamen, ne ſub hoc actu frigore corpus percellatur.

9. Sic etiam in promouenda ſudatione ab omnibus *adſtringentibus* abſtinendum eſt, e. g. a rad. biſtortæ, tormentillæ, immo in ſenſibilioribus ab ipſis coralliis, multo magis a terris ſigillatis in febribus, quo nomine etiam puluis *pannonicus ruber* ſuſpectus eſt.

 10. In

10. In talibus caſibus, in primis febribus, *theriaca* a gran. XX-XXX. verſus noctem dari poteſt, niſi paroxyſmus in illud tempus incidat; quo caſu aliquot horas ante vel poſt præcipuum eius impetum exhibenda erit; *extractum* autem *theriacale* moderatiſſime ſumendum eſt, plurimum enim de *opio* participat.

11. Ad promouendam ſudationem multum etiam conferunt *veſicæ*, aqua calida repletæ, & pedibus, axillis, ſcrobiculo cordis, inguinibus, adligatæ. Sic etiam poſitiua pedum calefactio mediante lagena vſum ſuum præſtat.

12. Si ſudores in *infantibus* repellantur, mox male ſe habent, & æſtu febrili, immo conuulſionibus ſubinde funeſtis, corripiuntur; quo caſu in moderato calore ſeruentur, abſorbentia fixa ipſis propinentur, nutrici vero eſſentia alexipharm. ad gutt. 30-35. exhibeatur. Conducit quoque fruſtulum camphoræ de collo adpendere.

TABVLA XCVII.

DE STRANGVRIA, DYSVRIA, ET ISCHVRIA.

I. DEFINITIO.

1. *Stranguria* eſt difficilis vrinæ excretio, guttatim tantum contingens, & cum dolore ſpaſmodico circa ſphincterem & collum veſicæ ſtipata. Deriuatur a στράγξ, gutta, & οὖρον, vrina.

2. *Dyſuria* eſt difficultas mingendi, cum ingente niſu & preſſione coniuncta, aliquando a renum, aliquando a veſicæ vitiis originem ducens. Deriuatur a δὺς, ægre, & οὖρον, vrina.

3. *Iſchu-*

3. *Iſchuria* eſt vrinæ per aliquot ſubinde dies ſuppreſſio, ita vt ne quidem ſtimulus ad eam excernendam a patiente ſentiatur. Deriuatur ab ἰσχὺς, validus, & οὖρον, vrina.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Hæc vrinæ vitia non niſi *gradu* differunt:

1) In *ſtranguria* mingendi difficultas tolerabilior eſt, & ſenſum magis frigoris, quam ardoris inuoluit, & licet guttatim tantum procedat, ratione tamen temporis & quantitatis celerius ac copioſius excernitur, quam in *dyſuria*.

2) *Stranguria* eſt quaſi medium quid, & adfectus ex *iſchuria* & *dyſuria* compoſitus. De reliquo eſt vel tranſitoria, vel durabilis; Item vel idiopathica, vel ſymptomatica nephriticorum.

3) *Iſchuriæ* diuiſio in *propriam*, in qua vrina ob veſicam nimium repletam & accedentem ſpaſmodicam tenſionem ſuppreſſa dicitur, & *impropriam*, vbi nulla talis vrinæ abundantia, ſed alia impedimenta ſubeſſe putantur, in praxi habet vtilitatem.

2. Cum hiſce adfectibus non debet confundi *ſimplex* vrinæ imminutio, quæ vel poſt largos ſudores, vel diarrhæas, vel exiguum potum contingit, & ſine doloribus ordinarie manifeſta eſt.

III. *SIGNA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Frequens irritatio ad mingendum.

2) Excretio vrinæ modo guttatim, modo paullulum notabilius procedit.

3) *Inter* mingendum ſenſus magis frigeſcens, *poſt* mictum vero ardor ſentitur.

4) Succedunt reliqui corporis frequentes horripilationes.

2. *Dyſuriæ*

1) Difficultas mingendi, ita vt patiens cum ingente niſu & preſſione vrinam exprimere teneatur.

2) Dolores ſumme æſtuantes, non ſolum *ſub* vrinæ excretione adfligentes, ſed etiam poſt eamdem aliquamdiu perſeuerantes.

3. *Iſchuriæ.*

1) Vrinæ excretio per aliquot dies plane ceſſans, vix accedente aliqua ad eamdem inclinatione.

2) Vbi a vitio veſicæ adfectus dependet, ibi patiens de ſenſu preſſionis & tenſionis in regione pubis conqueritur.

3) Quando autem renes vel vreteres in culpa ſunt, tum dolores lumbares, iſchiadici, interdum cardialgici, immo ipſe vomitus, iunguntur.

4) Si tumori inflammatorio originem debet, dolores ſunt lancinantes, æſtuoſi, & calor corporis præternaturalis.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Stranguriæ.*

1) Hunc plerumque incurrunt homines, qui uno eodemque tempore potum variant, vel talem fæculentum & fermenteſcentem bibunt; quo etiam muſtum referendum eſt.

2) *De potu verſus ſomnum vid. cautel.*

3) Qui abdominis refrigerationem immodeſtam admittunt.

2. *Dyſuriæ.*

1) Hæc corripit ordinarie nephriticos vel calculoſos, nonnumquam etiam illos, qui ſub ſtranguria nominati ſunt, vel cantharides adhibuerunt, vnde eroſio colli veſicæ exorta fuit.

2) Conſpirat etiam ſubinde cum motibus ſpaſticis, in ſtatu hyſterico occurrentibus.

3. *Iſchuriæ.*

1) Huic obnoxii ſunt homines potiſſimum plethorici, ſanguinei, ætatis maxime iuuenilis & virilis.

2) Qui calidis, ſpirituoſis & diureticis abutuntur.

3) Qui ſubſequentibus cauſſis aduentitiis obnoxii fiunt.

V. *CAVSSAE.*

1. *Stranguriæ.*

1) Cauſſa *proxima* eſt ſpasmodica colli & ſphincteris veſicæ conſtrictio, ad excutiendum aliquid circa hæc loca moleſtum.

2) Hinc fermentatiua vrinæ acrimonia, quæ communiter hic adlegatur, hoc negotium non exhaurit.

3) Caus-

3) Cauſſæ *occaſionales* & *procatarcticæ* in deſcriptione ſubiectorum iam indicatæ ſunt; quibus in ſymptomatica ſtranguria adhuc accedunt nephritica pathemata.

2. *Dyſuriæ.*

1) Dyſuria interdum a renum, interdum a veſicæ vitiis dependet, & pariter pro cauſſa *proxima* ſpasmodicam colli & ſphincteris veſicæ conſtrictionem agnoſcit.

2) Cauſſæ vero occaſionales & procatarcticæ in *ſubiectis* denominatæ ſunt, quibus adnumeranda eſt diæta ſalſa, acris, cruda, aromatica.

3. *Iſchuria.*

1) *Hippocrates* iam obſeruauit, iſchuriam ſeu vrinæ ſuppreſſionem ſæpius a plethora prouenire; cuius rei *Riuerius* duo habet exempla.

2) Facta ſcilicet vndecumque turgeſcentia ſanguinis, congeſtio fit ad renes, hinc oppletio meatuum exoritur, cui facile accedit ſpaſtica ſphincteris veſicæ contractio.

3) Cauſſæ *procatarcticæ* & aduentitiæ ſunt:

a) Calculus, ſabulum, vermis, grumus ſanguinis, vel purulenta quædam materia, collum veſicæ obſtruens.

b) Caruncula venerea, tumor inflammatorius.

c) Grauiditas, tempori partus adpropinquans.

d) Teneſmus ob connexionem inteſtini recti.

e) Copioſus potus, neglecta dehinc mictione.

f) Violentiæ externæ.

VI. *PROGNOSIS.*

1. *Stranguria* ſimplex & idiopathica plus incommodi, quam periculi, inuoluit.

2. Quo ſæpius autem recurrit, eo certius nephritidem calculoſam prænunciat.

3. Senibus periculoſior eſt, quam iunioribus. Conferatur *Hyppocrat. aphor. 44. ſect. VI.*

4. *Dyſuria* eiusdem fere cum ſtranguria eſt prognoſeos.

5. Quo diutius dolores infeſtant, eo magis febris vel conuulſio pertimeſcenda eſt.

6. *Iſchuria* autem longe periculoſior exſiſtit, maxime ſi iam per aliquot dies durauerit; ante ſeptimum enim diem niſi

niſi tollatur, febris inflammatoria ſuccedit, quam præceps ſæpe ſphacelus & mors cum ſingultu & conuulſionibus excipiunt.

7. Diſponit etiam iſchuria ad hydropem, ſicut viciſſim hydropici hoc ſymptomate anguntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Stranguria* & *dyſuria* vna eademque methodo tractantur, nempe

 1) *Acrimonia* materiæ fermentatitiæ in ſanguine oberrans, & nouos ardores, facta circa renes congeſtione, inducere valens, eſt obtundenda.

 2) Motus *ſpaſtici* ſunt demulcendi.

 3) Vtræque hæ indicationes nullo remedio præſentius & tutius expediri poſſunt, quam nitro, ſiue ſolo, ſiue cum ſale abſterſiuo, vel abſorbente acido ſemiſaturato, & portiuncula cinnabaris, remixto, ac ſæpius per diem ad ſcrup. I. exhibito.

 4) Conducunt etiam emulſiones ex ſemin. card. Mariæ, bardan. papau. alb. ol. amygdal. dulc. cum ſaccharo cand. Item pilulæ ex terebinth. coct. gummi Arabico, decoct. hordei cum rad. glycyrrhizæ, ſyrup. althææ, potus calidus dilutus: ſubiunctis tandem roborantibus ex cortice aurant. nuc. moſchat. gemmat.

 5) *Externe* conducunt.

  a) Seuum hircinum, vmbilico calide illitum.

  b) Cepæ toſtæ, cum butyro frixæ, & regioni pubis adplicatæ.

2. *Iſchuria*, pro diuerſitate cauſſarum, diuerſas requirit medicationes.

 1) Ante omnia aluus aperiatur per clyſterem emollientem, ex veronica paratum: hac enim ſoluta, ſpes maior eſt ad vrinæ prouocationem.

 2) Deinde, ad ſtaſin inflamatoriam in abdomine præoccupandam, & materiam peccantem contemperandam, exhibeantur nitroſa, abſorbentia, & cinnabarina.

 3) His præmiſſis reſpiciantur cauſſæ ſpecialiores.

4) Vbi

4) Vbi plethora, orgaſmus ſanguinis, & illius ad renes congeſtio peccat, ibi, niſi prædicta ſufficiant, venæ ſectio in pede inſtituatur, externe autem vnguentum *Comitiſſæ* camphoratum adplicetur.

5) Quando ſpaſtica renum & vreterum conſtrictio hoc malum fouet, relaxantia vſu veniant, e. g.

a) *Interne* puluis antiſpaſticus ſæpe repetitus, laxantia ſennata, paſſulata, cum ſemin. carminat.

b) *Externe* balnea, linimenta oleoſa paregorica ex vnguento *Comitiſſæ*, refrigerante *Galeni*, cataplaſmat. emollient. fotus carminatiui lumborum.

6) Si *calculus*, mucus tenax, grumus ſanguinis, vermis vrinæ prouentum impediat, præter clyſterem & pulverem antiſpaſmodicum, cateter adhibeatur; vel, calculo vrethræ impacto, iniectione oleorum in eamdem aliquid tentetur.

7) *Nephritis* quando in cauſſis eſt, hæc primario reſpiciatur, & ſecundum methodum, tabula de nephritide commendatam, tractetur.

8) *Caruncula* venerea, ſi obſiſtat, methodo chirurgica ſepticis abſumatur, & in grauiore malo cura venerea coniungatur.

9) Tumor inflammatorius, ſi collum veſicæ obſideat, diſcutientibus & reſoluentibus internis ac externis ſolvatur.

10) Eroſione aut vlceratione præſente, balſamica vſu veniant, præcipue pilulæ ex terebinthina cocta paratæ.

11) In *infantibus* iſchuriam expediunt: lapis percar. præparat. ſolutio conchar. & catarrhalia, nutricibus propinanda.

12) Deinde quando vrina aliquo modo iterum ſuccedit, lenia diuretica ſubiungantur, e.g. ſem. dauci, bardanæ, violarum, bacc. alkermes, ſucc. raphani; interpoſitis ſubinde laxantibus.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. In omnibus vrinæ vitiis *cauſſæ antecedentes* probe exploren-

 tur,

tur, quia peritæ prognoſi & ſecuræ tractationi inſeruiunt.

2. Si vſpiam alibi, certe in hoc lumborum & rerum adfectu, ab *opio* abſtinendum eſt. Calculo autem in veſica hærente & grauius vrgente, M. P. de cynogloſſa locum habet, coniuncto vſu clyſterum & pulueris antiſpaſmodici.

3. *Diuretica*, poſitiue ſtimulantia, præcipue ante materialis cauſſæ & ſpaſmorum remotionem vſurpata, augent adfluxum humorum, dolores & anxietates.

4. *Emulſiones* ex aquis diapnoicis, diſcutientibus, amygdal. & ſem. card. Mariæ, lappæ maior. vſum habent, quando per ipſa initia malum pertinacius ſe gerit, & aliis medicamentis non ſtatim obſequitur.

5. *Clyſteres* emollientes, ex herbis & radicibus leniter lubricantibus & carminatiuis, cum multo ſale & oleo anethi, chamomill. parati, ad vrinam leniter expediendam non contemnendi ſunt. Pro vno clyſtere ſalis communis vncia ſemis ſumatur; ſi vero ſal gemmæ magis placeat, drachmæ II. ſufficiunt.

6. *Nitrum* tantum hic præſtat, quantum ab vllo alio medicamento exſpectari poteſt, modo in ſubſtantia exhibeatur: acidum enim illius ſpiritum intra corpus ſumere, non adeo conſultum eſt, ſiquidem in maiore copia corroſiuus, in minore vero inefficax deprehenditur. Sic etiam *dulcis nitri ſpiritus* eſt ſatis potens diureticum, & ad vrinam excernendam multum ſtimulat.

7. In adfectibus viarum vrinariarum, vti & pectoris chronicis pathematibus, *vrina* tempore exacerbationis eſt tenuis, clara & ſanis ſæpe ſimillima, extra paroxyſmum autem turbida adparet.

8. *Virga aurea Gesneri*, & *hedera terreſtris*, tamquam ſpecifica paſſim quidem commendantur, ſed conſpicuam efficaciã non exhibent; quod ſi tamen ex herbarum talium traumaticarum cenſu aliquid tentare placeat, viæ prius & excretiones expediantur, alias, ſi ſperatum ſpecialem effectum non exhibeant, generalem adſtrictorium tanto certius exſerunt, & hac ratione incommoda augent.

9. Se-

9. Semen *violarum Crato* & *Hoffmannus* ſingulari encomio efferunt.

10. Syrupus *althææ*, cum cochlear. vini ſumtus, præſentem opem ferre laudatur; id quod remedium *Argentorati* vſitatiſſimum eſt.

11. *Tali leporum*, forma pulueris adhibiti, in ſpaſmodica renum conſtrictione ſpecifice laudantur.

12. *Teſtæ ouorum* calcinatæ in vino Rhenano exhibitæ, eximiæ virtutis deprædicantur, *vid. praxis Barbette*, aluus autem ſemper prius ſoluatur.

13. *Stranguria* auſcultat ſæpiſſime ſolis diluentibus calidis, e. g. thée, coffée, tanta copia adhibitis, donec lenis diaphoreſis ſuccedat, coniunctis, ſi neceſſarium videatur, temperantibus, nitroſis.

14. In *dyſuria*, a cantharidum vſu inducta, lac calidum copioſum bibatur. Illuſtris *Boyle* ſaponem Venetum in hoc caſu maxime extollit.

15. *Venæ ſectiones* tempeſtiuæ frequentes commotiones præoccupant.

16. Notus eſt vir quidam 30. circiter annorum, qui per integrum annum frequente *ſtranguria* vexabatur. Adhibebantur multa remedia, ſed ſine effectu. Tandem interdicebatur ei potus, qui verſus ſomnum illi familiaris erat, a quo tempore omnis ſtranguria euanuit, licet per diem eadem cereuiſia ſemper vſus fuerit.

TABVLA XCVIII.
DE
INCONTINENTIA VRINAE.

I. D*EFINITIO.*

Incontinentia vrinæ eſt inuoluntaria huius liquoris excretio, ſiue continuo, ſiue per interualla contingens.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Incontinentia vrinæ duplici modo conſideranda eſt:
   1) Alia enim in dormientibus tantum ex peruerſa conſuetudine contingit.
   2) Alia vero a paralytica ſphincteris veſicæ læſione dependet: hæc continuo quidem, ſed guttatim ſolum procedit, & hinc *ſtillicidium* vocatur.
2. Diuiditur etiam in
   1) *Idiopathicam*, a modo dictis cauſſis dependentem, &
   2) *Symptomaticam*, moribundis aut prægnantibus, ſub tuſſi, ſternutatione aut cachinno, euenientem.

III. *SIGNA.*

1. Hæc per ſe ſatis ſunt manifeſta, & ex iis, quæ ſub *differentia* dicta ſunt, magis eluceſcunt, nempe
2. In aliis vrina nocturno tempore præter voluntatem notabili quantitate excernitur.
3. In aliis autem, qui paralyſi ſphincteris veſicæ laborant, vrina dies noctesque per ſtillicidium procedit.

IV. *SVBIECTA.*

1. *Infantes* quando dormiendo vrinam emittunt, pro morbo illis non reputatur.
2. Vbi autem hæc actio ex immorigera conſuetudine in ætatem puerilem & vlterius tranſit, ibi demum in conſiderationem venire ſolet.
3. *Stillicidio* vrinæ laborare obſeruantur:
   1) Puerperæ, ruditer in partu tractatæ, in primis primiparæ *ſeniores* poſt dyſtociam.
   2) Paralytici annoſiores.
   3) Calculoſi, præcipue poſt imperitam lithotomiam.
   4) Hæmorrhoidarii, vel a ſuppreſſione fluxus huius conſueti, vel ex fiſtulis hæmorrhoidalibus, ad veſicæ collum vſque ſerpentibus.
   5) In apoſtemata veſicæ, lapſus, contuſiones externas circa hæc loca deuoluti.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſa mictionis ſub ſomno in mala conſuetudine communiter

niter quærenda eſt, accedente dormientibus iſtis phantaſtico mingendi deſiderio. Interdum autem vitium aliquod veſicæ, e. g. concretio, reperitur.

2. Cauſſa vero *ſtillicidii* vrinæ eſt vel paralyſis ſphincteris veſicæ, vel violenta partium continentium læſio, diſſectio, laceratio, ruptura.

3. Cauſſæ *occaſionales* & *violentæ externæ* in deſcriptione ſubiectorum denominatæ ſunt.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Mictio nocturna, quæ dormientibus ex peruerſa tantum conſuetudine euenit, nec adeo inueterata eſt, ſæpius admittit curationem.

2. In febre *acuta* inuoluntaria talis mictio ſignum eſt agonizantium; facta autem in ſtatu deliro exceptionem admittit.

3. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione, ſiue ſpontanea, ſiue violenta, dependens, quo diutius durauit, eo inſanabilius iudicatur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Mictio *inuoluntaria nocturna* iuniorum optime tractatur

1) Minis & virgis, ad negligentiam coërcendam. Vbi autem vitium veſicæ ſuſpicione venit, ibi his remediis nihil efficitur.

2) Prouida diæta, denegando eis poſt meridiem potum copioſum, iniungendo verſus ingreſſum lecti vrinæ miſſionem, & detinendo illos a diureticis.

3) Vbi autem *atonia* tandem in culpa eſſe deprehenditur, ibi roborantia & ſpecifica, inferius denominata, adhibeantur.

2. Stillicidium vrinæ, a paralytica ſphincteris veſicæ deſertione dependens, expoſcit:

1) *Roborantia neruina.*

a) *Interna*, qualia ſunt ſic dicta antepileptica, cinnabarina, coralliata, gemmata, item gummi iuniperi, maſtich. ſuccin. eſſent. cortic. aurant. nucis moſchat.

b) *Externa*, e. g. herb ſerpill. roriſmarin. ſalu. puleg. maioran. betonic. origan. item caſtor. lumbric. terreſtr.

in ſacculo cum vino cocta & calide adplicata. *Balſam.* ex oleo nucis moſchat. expreſſ. cum oleis deſtillatis ſerpilli & ſuccini mixt. & perinæo adplicat. item *thermæ*, *fomenta* e ſuccino, thure, maſtiche, accenſis.

2) *Specifica* prædicantur:

a) Guttur galli, caponis, toſtum & in vino rubro propinatum: tunicæ interiores ventriculi gallinarum combuſtæ.

b) Teſticuli leporis combuſti.

c) Cinis murium.

d) Veſica apri cum lotio combuſta: vulua ſuis quocumque modo vſurpata.

e) Piſcis a lucio piſce deglutitus.

f) Erinacei vſti drach. ij. in 4. part. de quibus verſus ſomnum vna doſis ſumitur.

g) Hæc omnia, vel per ſe, vel cum nuce moſchata remixta exhibeantur.

3. Quando adfectus ab *apoſtemate* vel vlcere colli veſicæ dependet, balſamica locum habent, e. g. maſtix, terebinth. coct. gummi iuniperi.

4. Vbi vero incontinentia vrinæ originem ſumſit a violenta partium continentium *læſione*, ruptura, diſſectione, &c. ibi congrua chirurgorum inſtrumenta plus valent, quam pharmaceutica curatio; commendatur tamen amuletice *bufo* exſiccatus, ſub axillis geſtatus, *conf. Henrici ab Heer obſeruat. medicas.*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. *Adſtringentia* vbique cautiſſime in vſum vocari debent, præcipue in ſenibus calculoſis, & puerperis, quibus lochiorum fluxus facile inde ſupprimitur.

2. *Diuretica* pharmaceutica & diætetica prudentem ſubordinationem poſtulant.

3. *Laxantia* maiorem vſum præſtant.

4. In puerperio, ſi vterus prolabatur, relaxato ſimul ſphinctere veſicæ, globulus cereus, croco martis vel terra vitrioli dulci leuiter conſperſus, immittatur.

5. Præ-

5. *Præſeruatiue* puerpera a præmaturo parturiendi labore, item rudi partus per obſtetricem promotione, & refrigeratione muniatur, calor autem, ligatura abdominis, & neruina externe impoſita, adhibeantur.
6. Infantibus calculoſis & ſtillicidio vrinæ laborantibus, abſorbentia, lapis percarum, & externe cataplaſmata ſolatium præbent.

TABVLA XCIX.
DE
DIABETE.

I. D*EFINITIO.*

Diabetes eſt copioſa, cruda, & velox vrinæ excretio, potulentorum adſumtorum proportionem longe ſuperans. Deriuatur a διαβαίνω, peruado.

II. *DIFFERENTIA.*

1. Differt *gradu:* in aliis enim per annum fere hæc copioſa excretio contingit, & tamen notabilis hectica accedere non obſeruatur: in aliis autem cum intenſa ſiti, febre hectica & corporis extenuatione manifeſta eſt.
2. Non confundendus eſt hic adfectus cum larga illa excretione vrinæ, quæ in morbis quibusdam cum leuamine critice quaſi contingit.

III. *SIGNA.*

1. Vrina tenuis & cruda, nullo ſedimento, ſed ſubdulci ſapore prædita.
2. Quantitate extraordinaria proueniens.
3. Hanc ſi retinere velint patientes, lumbi intumeſcunt, & hypochondria intus grauantur.
4. Ægri de ſiti immodica, & interno calore æſtuante, conqueruntur; febris autem acuta typica non concurrit.

IV. *SVB-*

IV. *SVBIECTA.*

1. Diabetes eſt rariſſimus adfectus, quem bis tantum ſe vidiſſe *Galenus* ſcriptis ſuis teſtatur.
2. Reperitur autem præcipue in eius modi ſubiectis, quibus reliqua viſcera colatoria læſione aliqua occupata ſunt.
3. Hinc ſpeciatim talibus euenit hominibus, qui in morbis, præſertim acutis, præpoſtere tractati ſunt, & ſic plerumque ſymptomaticus eſt adfectus.

V. *CAVSSAE.*

1. Cauſſæ *antecedentes* ex modo dictis dilucescunt.
2. Cauſſa *proxima* eſt ingens excretorii motus vrinæ perturbatio, quæ non ſolum ſerum, verum etiam lympham, ex colliquata pinguedine reductam, ad vias vrinarias cum impetu protrudit.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Diabetes viſcerum læſionibus communiſſime innititur, & ſic eiusdem cum illis eſt prognoſeos.
2. Quo magis inualuit, eo minor ſpes eſt reſtitutionis.
3. Patientes tamen per aliquod tempus hoc morbo ſubſiſtere poſſunt.
4. Tandem tabe moriuntur.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Ad *infarctus viſcerum* expediendos propinentur aperientia, non adeo diuretica, e. g.
   1) *Radic.* cichorii, tarax. polypod. caryophyllat. rub. tinctorum, liquirit.
   2) *Herbæ* capillares, epithym. &c.
   3) Pilulæ, e gummatibus reſoluentibus & extractis amaris paratæ, e. g. *Beccheri.*
   4) Salia digeſtiua media, tartar. vitriolat. arcan. duplicat.
2. Ad *ardores* contemperandos hiſce iungantur ex acidis vegetabilibus: acetoſa, plantag. portulac. it. tinctur. roſar. tinct. flor. bellid. puluis antiſpaſmodicus, cum præcipitante quodam terreo mixtus, vtrique ſcopo inſeruit; vbi ſpecialius commendari ſolent cancri fluuiatiles, in clibano exſiccati, toſti, pulueriſati & ad drach. I. pro doſi exhibiti.

3. Ad

3 Ad impetum diureticum quodam modo reuellendum laxantia ſubinde interponantur; quo nomine ſennata, rhabarbarina, cum paſſulis minoribus laudantur. Fortiora fugiantur.

4. Denique, ſi adfectus quodam modo remitteret, ad viſcerum roborationem tonica ſubiungi poſſent, e. g. tinct. vitrioli martis *Ludouici*, cum eſſent. adianth. alb. item herbæ hepaticæ & ſpleneticæ ſubadſtringentes, v. g. hepatica nobilis, agrimon. ſcolopend.

VIII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. *Adſtringentia*, ſi in diabete ad fluxum cohibendum adhibentur, viſcera vehementius conſtringunt, tumores lumborum, immo aſcitem & mortem accelerant.
2. *Opiatorum* abuſus eadem damna certiſſime introducit.
3. Diabetici a calida diæta, motu corporis vehemente & animi pathematibus ſibi temperent; diæta autem gelatinoſa, emulſiua conſumtionem corporis, & virium defectum, paullulum reſarciunt.

TABVLA C.

DE

ADPETITVS EXCESSV.

I. D*IFFERENTIA.*

Exceſſus in cibis adſumendis differt ſecundum ſpecies.

1. *Addephagia* dicitur, quando cibi
   1) vel nimia quantitate & menſura,
   2) vel nimis præcipiti ingluuie ingeruntur, quo etiam pertinet
   3) *Orexis canina*, der heiß-oder Hunds-Hunger, vbi anxie cibos adpetunt patientes, his autem non ſtatim præſentibus, lipothymicis pathematibus corripiuntur;

quibus ſuperatis de adpetitu tali nihil magis perſentiſcunt.

2. *Pica* ſeu *citta* vocatur, quando abſurda peculiari deſiderio adpetunt, e. g. cretam, calcem, carbones &c.

3. *Malacia* adpellatur, vbi peculiaria, ſed gratiora, eſculenta ſingulariter patientes deſiderant.

II. *SIGNA.*

Exceſſum in cibis adſumtis ordinarie comitantur:

1. Anguſtiæ cardialgicæ & anxietates.

2. Nauſea, ructus, & non raro vomitus, vel diarrhæa.

3. Temulenta & vertiginoſa capitis adflictio, immo nonnumquam dolores ſatis vehementes.

4. Grauitas artuum, & languor corporis vniuerſalis.

5. In abdomine tormina, borborygmi, preſſiones oriuntur, vt patientes conquerantur, es liege ihnen wie ein Stein im Magen.

6. Interdum accedunt febres, interdum ſuffocationes, interdum plane conuulſiones.

III. *SVBIECTA.*

1. Addephagiæ præ aliis indulgent puſiones, ſaporem iam diſtinguere compotes.

2. Feminæ ad *ſenſum* quidem ſatis acutæ, ad *iudicandum* vero hebetiores.

3. Sanguinei & ſanguineo-phlegmatici *quantitate* edendi præ aliis peccant; cholerici autem in *modo* cibi adſumendi excedunt, nimio & præcipiti impetu ingurgitando; melancholici præ aliis mediocritatem ſeruant, niſi inuidia feſtinationem perſuadeat, vel dapes *aliorum* ſumtibus offerantur.

4. Qui ab inedia ad plenam & lautam diætam transferuntur.

5. Qui a vermibus, hypochondriacis adfectibus, febribus quartanis, immo ipſa epileſia, diu obſidentur.

6. *Malacia* communiter euenit grauidis.

7. *Pica* autem non ſolum grauidas, verum etiam virgines, inordinato fluxu menſium laborantes, vel epilepſiæ aut vermibus obnoxias occupat; item febre quartana decumbentes.

IV. *CAVS-*

IV. *CAVSSAE.*

1. Primaria cauſſa inordinati & excedentis adpetitus dependet a male fundata æſtimatione & opinione ſaporis grati, ac deinde a conſuetudinis incitamento.

2. Hinc ens rationis, perperam ratiocinantis, iuſtius accuſatur, quam figura particularum, aut partium textura: quidquid de brutis, ad ſubruendam hanc ſententiam, obiiciatur: hæc enim in tali paſſu melius ſane vtuntur ratione, quam hominum plerique.

3. Et ſicut nuda mentis fictio legitimum adpetitum ſubuertere, & nauſeam inducere poteſt, ita etiam illius exceſſus a nulla alia cauſſa dependet, quam a voluntate, non ſufficienter penſitata, ſed primos ſenſuum motus ſequente.

4. In infantibus, quibus cibi ab aliis obtruduntur, ſubeſt cauſſa magis paſſiua; quæ tamen ſucceſſu temporis fit actiua.

5. Cauſſæ illius addephagiæ, quæ in *modo* edendi excedit, ſunt magis occaſionales, nempe fames diu tolerata, feſtinatio, ſaporis delectamentum &c.

V. *PROGNOSIS.*

1. *Addephagia* toti generi humano ineffabile damnum adfert, & ſi in defectu ciborum adſumendorum ſemel, in exceſſu ſane decem millies, peccatur.

2. Iuſtiſſimo itaque titulo potitur *abſtinentia*, quando multorum & magnorum morborum remedium a D. D. *Stahlio* diſſertatione quadam peculiari depredicatur.

3. Quando poſt grauiores morbos exceſſus in cibis ſumendis committitur, periculum nuper ſuperatum, de nouo, & quidem grauius, patientes incurrunt.

4. In ipſis ſonticis morbis qualiscumque exceſſus in peſſimum ſtatum deuoluit patientes.

5. Hiſtoriæ abunde confirmant, quod, quid poſt diuturnam famem ad ſatietatem cibum ſumſerint, repentina morte frequenter fuerint ſublati.

6. E pluribus incommodis, quæ addephagia de reliquo ſanis hominibus adferre ſolet, aliqua, *ſub ſignis* memorata, vi-

deantur. Tandem obſtructiones viſcerum, cachexia & atrophia, in infantibus præcipue, inducuntur.

7. De *pica Hildanus* bene obſeruauit, quod quidam a febre quartana prius reſtituti non fuerint, quam poſt peruerſi illius adpetitus expletionem.

8. Quæ puellæ ante pubertatem *pica* laborant, illæ ſuccedente menſium fluxu communiter ab illa liberantur; quæ vero menſes iam expertæ ſunt, vel cum inordinato fluxu talem adfectum incurrunt, in iis difficulter ſuperatur.

9. Idem ſentiendum eſt, ſi hoc malum hæreditate transmiſſum ſit.

VI. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. Poſt commiſſum in cibis exceſſum mox ſufficiens & tenuis potus ad nauſeam vsque exhibeatur, vt vomitus ſuſcitetur.

2. Vomitus autem ſi ſponte ſuccedere recuſet, & tamen noxa magnopere vrgeat, per conuenientia emetica prouocetur, e. g.

Recip. tartar. emetic. gr. II - III.
arcan. duplicat. gr. X. M. pro doſi.

3. Aluus quando clauſa eſt, leniſſime ſoluatur, nulla autem ratione ſtimuletur, ne dolores colico - ſpaſtici inducantur.

4. Ad præſeruandum temperantia in cibis, & placidus corporis motus plus poſſunt, quam omnia ſtomachica & digeſtiua.

5. *Pica* interdum ſuperatur, quando locus ille, vbi calcem, cretam &c. abradunt, rebus amaris & aduerſus illinitur.

6. Quicumque ſani in certum aliquem cibum impetuoſo adpetitu rapiuntur, vti in *orexi canina* ſeu *bulimo*, Ochſen-Hunger, contingit, illis nauſea, & quaſi vomituritio excitetur; cui ſcopo inſeruit extractum tabaci, cibo tali parcius remixtum, & ſaccharo edulcoratum.

VII. *CAVTELAE ET OBSERVATIONES PRACTICAE.*

1. Cum grano ſalis accipiendum eſt prouerbium illud: Speys-Kinder, gedeyh-Kinder: licet enim infantes largiter edentes, & interdum per vomitum cruditates ventriculi reiicien-

cientes, augmentum corporis ſumere obſeruentur, certiſſimum tamen eſt, quod talis vomitus, niſi nimio ciborum infarctu onerarentur, minime ita ſucceſſurus eſſet.

2. Hinc nullo modo imitandum eſt ſtolidum illud conſilium, quod infantes ad nauſeam & vomitum cibo ſubinde explere commendat; tanto minus, quia vomitus ille, antequam prouenit, multas anguſtias, cardialgias, clamores & languores cauſſatur.

3. Principium vitale quando, poſt commiſſum in cibis exceſſum, vel per vomitum vel per diarrhæam ab onere ſuo liberare ſeſe intendit, quam maxime cauendum eſt, ne excretiones tales, quantumcumque notabiles, incongrua arte ſupprimantur.

TABVLA CI.

DE ADPETITVS DEFECTV, SEV ANOREXIA ET NAVSEA.

I. DEFINITIO.

1. *Anorexia* eſt nimia a cibis abſtinentia, modo a ventriculi deprauatione, modo ab altioribus cauſſis originem ducens. Deriuatur ab α priuat. & ὀρέγω, cupio.

2. *Nauſea* eſt plenaria a cibis abſtinentia, anorexiam gradu quidem ſuperans, eamdem autem cum hac originem ducens.

II. DIFFERENTIA.

Anorexia & nauſea contingunt:

1. vel *idiopathice*, vbi ipſe ventriculus eſt deprauatus;

 2) vel

2. vel *ſymptomatice*, quo caſu ſiue *diuturniores* ſunt hi adfectus, & morbos chronicos, e. g. tabem, hecticam, aſcitem, pectoris vel hypochondriorum conſtantia pathemata, pro fundamento habent; ſiue *tranſitorii* magis ſunt, e. g. in febribus, præcipue acutis, quibus feliciter ſuperatis, mox adpetitus redit.

3. De nauſea *grauidarum* ſuo loco dicetur.

III. *SIGNA.*

Signa horum adfectuum per ſe ſatis quidem clara ſunt, notari tamen meretur, quod in *anorexia* communiter adhuc aliquid, ſed ſine adpetitu, patientes edant, & mox ab ingeſtis grauitatem in ventriculo experiantur, in *nauſea* vero conatus vomendi facilius accedere ſoleat.

IV. *SVBIECTA.*

1. Adpetitus proſtrationem *idiopathicam* communiter incurrunt homines minus temperantes, & inſuper otioſi.

2. *Symptomaticam* autem adpetitus deiectionem omnes illi experiuntur, qui morbis, ſuperius nominatis, ſuccumbunt.

V. *CAVSSAE.*

1. Anorexiæ & nauſeæ *idiopathicæ.*

1) Cruditates ventriculi mucidæ, acidæ, nidoroſæ.

2) Regurgitatio bilis verſus ventriculum poſt animi excandeſcentiam tacitam, paſtu præcipue mox ſuperueniente.

2. Anorexiæ & nauſeæ *ſymptomaticæ.*

Huius cauſſa eſt occupatio principii vitalis circa laborem quemdam extraordinarium, ad hunc vel illum morbum profligandum: vnde laborem ordinarium concoctionis, & chyli diſtributionis, ad tempus prætermittere cogitur.

VI. *PROGNOSIS.*

1. Proſtratio adpetitus *idiopathica*, conueniente methodo tractata, tanto facilius ſuperatur, quanto magis ad locum adfectum medicamentis hic conceſſus eſt aditus immediatus.

2. *Symptomatica* autem adpetitus deiectio prius non tollitur, quam

quam ſi morbus primarius fuerit ſublatus: hinc quo magis ille pertinax, eo pertinacius etiam eſt vitium adpetitus.

VII. *METHODVS MEDENDI ET REMEDIA.*

1. *Idiopathicæ* adpeditus proſtrationis.

1) In cauſſa cruditatum mucoſarum primo loco exhibeantur digeſtiua ſalina, e. g. tartarus vitriolatus, nitrum antimoniat. nitrum vitriolicum *Ludouici*, &c.

2) Deinde, ſi nihil contra indicet, vomitorium præſcribatur, præſertim in ſubiecto euemeto, & huic excretioni adſueto; coniuncto laxandi ſtimulo, vt ſurſum & deorſum reiiciantur cruditates; vbi autem vomitus locum non habet, ibi per purgantia negotium expediendum eſt.

3) Poſt digeſtiua, &, ſi e re fuerit, euacuationem emetico-catharticam, vſu veniant tonica, amarulenta, ſtomachica. Hic præ aliis laudantur:

a) *Radices* ari, gentian. rubr. pimpinell. alb. helen. imperator. caryophyll.

b) *Herbæ* centaur. min. card. benedict. abſinth.

c) Ex *aromaticis* zedoar. galang. piper.

d) E *martialibus* tinct. vitrioli martis *Ludouici*, crocus martis antimoniatus *Stahlii*.

4) In cauſſa linioſa ad materiæ præparationem exhibeantur nitroſa & præcipitantia, quibus, in caſu adhuc recente, emeticum aliquod ſubiungere conuenit.

5) Quoad diætam in ſuſpecta tenaci mucida cruditate prudens vſus piperis pro condiendis cibis non leuem locum occupat, in ſubiectis autem ſeroſis vſus ſinap. & zingib. magis conducit.

2. *Symptomaticæ* adpetitus proſtrationis.

1) Seorſim huic adfectui ſubuenire velle, fruſtraneum eſt: hinc primarius potius morbus reſpiciatur, quo ſublato, ſponte vtplurimum redit adpetitus.

2) Quod ſi tamen, ſuperato licet morbo, adpetitus langueret, optimo cum ſucceſſu tinctura vitrioli martis *Ludouici* verſus paſtum exhibetur.

VIII. *CAV-*

VIII. *CAVTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.*

1. Dolenda ſunt ventriculi fata in *ſymptomatica* adpetitus proſtratione: in hoc enim caſu non ſolum ab imperitis plebeiis cibi contra intentionem principii vitalis patienti obtruduntur, ſed etiam a vulgo Medicorum varia peruerſa, & primario morbo repugnantia calida medicamina, ad adpetitum concitandum, exhibentur.
2. *Centaurium minus* in *idiopathica* adpetitus deiectione præ aliis, ad tonum reſtituendum, laudatur, e. g. eſſentia illius verſus paſtum exhibenda. Extractum parua etiam doſi laxat: hinc ſi grana illius 4-8. cum granis 8-12. extracti panchymag. *Croll.* remiſceantur, pro conſtitutione patientis ſatis bene purgant.
3. Eſſentia illa *centaurii minoris*, per ſpiritum vitrioli, vel ſulphuris per campanam, acidulata, commode quoque per vnam vel alteram ſeptimanam adhibetur, ſi adpetitus per febres intermittentes, immo etiam acutas, langueat.
4. *Bagliuius* in omnibus ventriculi adfectibus *hieram picram* admodum commendat.
5. Inter gratiora primarium locum habet *vinum* generoſum, & remedia ex eo parata, e. g. infuſum cum herbis amaris, non quibusuis, ſed ſuperius commendatis: non omnia enim amara adpetitum prouocant.
6. *Sanguineis* puris acida magis conueniunt, e. g. mala citri, acetoſella, fructus berberum: ſanguineo-phlegmaticis ſeu melancholicis conducit elixir proprietatis, circa tempus prandii exhibitum; phlegmaticis martialia, ſed moderatis doſibus, proſunt.
7. Puluis ſtomachicus *Birckmanni* ſeu *Quercetani*, & alia vſualia nullo modo contemnenda ſunt; caueatur modo, ne adfectus ſymptomaticus cum idiopathico confundatur.
8. De remediis *externis*, ventriculo adplicandis, paucis dicere reſtat, quod raro neceſſaria ſint; vbi tamen omnino deſiderantur, ibi emplaſtrum de cruſta panis, de tacamahaca cum oleo maſtichis emollitum, locum habent. Conf. quæ *tabula de vomitu*, item *de cardialgia adlegata ſunt.*